2

REVERENDISS. D.

THOMÆ DE VIO CAIETANI,

CARD. S. XYSTI, ILLVST. ORD. PRÆDICATORVM

IENTACVLA.

ID EST,

SEXAGINTA-QVATVOR notabilium ſententiarum noui Teſtamenti, literalis expoſitio, in duodecim capita diſtincta,

QVÆ TOTIDEM NOVI teſtamenti Ientacula, ratione, operis initio reddita, inſcribuntur.

Huic poſtremæ editioni acceſſerunt ſingularum quæſtiuncularum argumenta ijs pręfixa.

DVACI,
Excudebat BALTAZAR BELLERVS Typographus Iuratus, ſub Circino aureo,
ANNO 1613.

Digitized by Google

Digitized by Google

CLEMENTI VII.
PONT. MAX. THOMAS DE VIO, S.

SApientiæ Diuinæ (Clemens ſeptime, Pontifex maxime) menſam poſt perfectam peccatorũ Summulam inſtruere, cùm Hungarica peregrinatio vetaret: ne ieiuna omnino mens manuſq; tranſiret, Ientacula quædam parare curaui. Abſque ordine ſiquidem & delectu occurrentes nonnullæ per nouum Teſtamentum ſententiæ, literali ſenſu hîc declarantur. Nec propterea finem feci, quòd omnes declaratione dignas

Digitized by Google

arbitrarer me complexum eſſe; ſed vbi obtulit ſe commoditas inchoandi commentaria Pſalmorum iuxta literalem ſenſum, omiſſis Ientaculis, conuiuio apparando vacandum credidi. Non dedignaberis itaque (Pater beatiſſime) exiguum hoc munuſculum ſuſcipere: quandoquidem & mea omnia tuæ beatitudini debentur, & diuina eſt materia.

Felix Vale.

Digitized by Google

IENTACVLVM PRIMVM, IN QVO QVATVOR QVÆSTIONES DE VERBIS DOMINI CIRCA EIVS PASSIONEM EXPLICANTVR.

OCCVRRVNT imprimis circa verba Domini noſtri IESV CHRISTI, circiter ipſius ex hoc mundo tranſitum, quęſtiones quatuor.

Prima eſt, de verbis Domini in excuſatione Magdalenæ: *Quid moleſti eſtis huic mulieri*, &c.

Secunda eſt, de verbis Domini ad Diſcipulos, pro emendo gladio: *Quando miſi vos ſine ſacculo & pera*, &c.

Tertia, de reſponſionibus Domini ad ſuos quatuor Iudices: Annam, Caipham, Herodem, & Pilatum.

Quarta eſt de Cauſa ipſius Domini ſcripta: *Ieſus Nazarenus, rex Iudæorum.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIRCA verba ſiquidem Domini pro Magdalena, admiramur primò, *Cur reprehenſi ſint diſcipuli agrè ferentes effundi pretioſum vnguentum in vnctionem pedum vnius pauperrimi prædicatoris tantam ſanctitatem profitentis.* Videntur ſiquidem rationabiliter indignati: Tum quia talis vnctio ad delitias non qualeſcunque, ſed prætioſas ſpectare videtur magnorum nobilium: Et fortè nullus erat tam celſus, vt vteretur tam pretioſo vnguento pro pedibus, ſed pro capite: Chriſtus autem, ignobilis ſecundùm mundum (vtpote filius fabri & faber) & pedes

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

eius vngebantur tam delicata vnctione. Tum quia hodie ſcandalizaremur, ſi videremus aliquem prædicatorem ſanctę famæ, permittere ſe deliniri huiuſmodi delicijs pretioſis: multum enim indecens iudicaremus. Tum quia diſcipulis, quibus eſt mandatum vt æmulentur chariſmata meliora, incumbebat diuertere Mariam ab hac effuſione vnguenti, propter opus euidenter melius; ſcilicet vt venderetur, & pretium daretur in pauperum eleemoſynam.

Admiramur ſecundò, Quantum valeat excuſatio domini, Opus enim bonum operata eſt in me; nam pauperes ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis. Ex differentia namque temporis, habendi pauperes, & ipſum, (quia illos ſemper, ipſum verò non ſemper eſſent habituri) non apparet vnde inferatur, ſeu vnde reddatur ratio quòd illa bonum opus operata ſit. Etenim ex iſta differentia, non tollitur quin vnctio illa fuerit exceſsiua, vtpote delicioſa nimis, & impeditiua melioris boni; ſcilicet tantæ eleemoſynæ in pauperes: pro quibus tantò magis ſolicitũ oportet hominem eſſe, quantò nunquam deficiunt, ſed ſemper durant.

Admiramur tertiò de alijs tribus verbis Domini adiectis, tanquam impertinentibus ad excuſationem Magdalenæ vngentis ipſum, quorſum hæc? Appoſuit ſepulturæ ſuæ præuentionem: appoſuit perpetuam memoriam huius vnctionis in laudem Magdalenæ futuram: appoſuit, quòd fecit hoc quod habuit. Nihil autem horum excuſat vnctionem Magdalenæ: Non primum; tum quia præter intentionem Marię vngentis erat, quòd ad ſepulturam referretur; opus autem iudicatur bonum ſecundùm intentionem operantis: non enim intendebat illa præuenire ſepulturam, ſed vngere viuentem Chriſtum: tum quia etiam pro ſepultura, exceſſiua erat vnctio tam pretioſa: In cuius ſignum, Nicodemus pro ſepulturæ Chriſti officio mixturã aloës & myrrhæ; & non vnguentum nardi pretioſi attulit. Non ſecundum; quia ad euentum ſpectat ſubſequuta laus, non ad intentionem operantis: No

tis: Non tertium; quia omnino impertinens videtur illa appoſitio, quum nullus calumniaretur eam, quaſi feciſſet vnctionem de alieno, aut de neceſſario ſibi: quorum vtrũque excluditur per hoc, quod fecit quòd habuit vt facere bene poſſet.

Mariam iuſtis rationibus ductam eſſe ad vngendos pedes Domini, vnguento quantumuis precioſo: & diſcipulos irrationabiliter, ea re offenſos fuiſſe.

AD clariorem intellectum Dominicę ſentẽtię prænotãda eſt diſpoſitio mulieris vngẽtis, in animo ſuo, vt percipiatur quale fuerit illius hoc opus ex parte ſua. Ipſa ſiquidem credebat Ieſum eſſe verum Meſſiam: quum ſoror eius Martha dixerit Domino, Ego credidi quia tu es CHRITVS filius Dei: multò enim magis ipſa Maria hoc credidit, quæ optimam partem elegerat. Credidit quoque eundem habere poteſtatẽ dimittendi peccata, iuxta verbum Domini ad eam: Remittuntur tibi peccata tua: fides tua te ſaluam fecit. Amabat quoque multum Saluatorem; vt dictum ſit de ea, Dimiſſa ſunt ei peccata multa, quoniã dilexit multum. Ex tam ſancta igitur mentis diſpoſitione erga Chriſtum, videri facilè poteſt Mariam ad vnctionem iſtam proceſſiſſe, vt multa ſimul exequeretur officia: ſcilicet humanitatis, gratiæ, ac religionis. Humanitatis quidem: quoniam mos erat in regione illa vnctionẽ exhibere. Vnde & Simon Phariſæus quaſi reprehenſus eſt à Domino quòd caput eius non vnxiſſet. Et ſicut conſonum erat inuitato Chriſto ad cœnam præparare epulas lautiores (quæ ſcilicet magnatibus ſolent parari) quando ſic decebat inuitantem: ita arbitrata eſt Magdalena decere ſe exhibere in vnctionem tanti viri inuitati delicatũ ac pretioſum vnguentum: Gratiæ verò; quoniam memor recepti beneficij, remiſſionis ſcilicet peccatorum, vngendo aliàs Chriſtum, debitricem ſe arbitrata eſt, vt iterum quàm melius poſſet, vngeret Ieſum: Vnde primùm pedes, ex quorum priore vnctione veniam hauſerat: deinde caput, à cuius ore verbũ & veniæ & vitę toties perceperat,

non ſolùm vnxit, ſed quodammodo abluit, pro quanto verſando vas vnguenti, effudit illud ſuper caput: vt Euãgeliſtæ teſtantur. Nec putauit pretioſum aliquod reputãdum ad referendam gratiam de tanto beneficio. Religionis autem; quoniam Meſsię Dei filio offerebat vnctionem illam in ipſius Meſsiæ ſecundum aſſumptam carnem corporale refrigerium: & propterea putauit, & bene, oportere eſſe optimam ac pretioſiſſimam huiuſmodi vnctionem.

Ex quibus omnibus ſimul collectis, manifeſtè apparet Mariam ſecundum rectæ rationis iudiciũ elegiſſe in huiſmodi delicata & pretioſa vnctione bonum, ac laudabile opus deuotionis, pijque obſequij in dominum Ieſum Chriſtum: & propterea diſcipulos indignatos de hoc, meritò à Domino reprehenſos, quòd moleſti eſſent mulieri, dicendo, Vt quid perditio iſta? Non enim eſt vnguenti perditio, vſus ille vnguenti ad quem tot virtutes incitabant: qui pro gratia referenda, pro pietate, proque religione oportunus erat.

Quod verò ad excuſandos diſcipulos primò affertur, Quia nimis delicata ac pretioſa vnctio erat reſpectu tam pauperis, & pedum præſertim; excluditur per hoc quòd Ieſus, erat & credebatur verus Meſsias, ac per hoc dignior omnibus hominibus: & neque hoc neque quodcunque aliud vnguentum erat exceſſiuum reſpectu illius, & pedum eius. Quicquid enim cuicunque excellentiſſimo homini poteſt exhiberi, minus eſt, vt condignum ſit ad vſum corporis ipſius Meſſiæ & pedum eius. Extabat nihilominus ſpiritalis ratio vngendi pedes, quæ dicta eſt.

Quod deinde ſubiungitur de rationabili diſcipulorum ſcandalo, excluditur per idem: quia ſi hodie videremus verum Meſsiam teſtibus tot miraculis, teſte nunc Lazaro præſente, qui ex mortuis veniens teſtabatur illum eſſe verum Meſsiam, hoc eſt regem regum, & dominum dominantium (vnde multi ex Iudæis credebant in Chriſtũ) non ſcandalizaremur rationabiliter: ſed rationabiliter admiraremur & ſtuperemus quòd dignatur ſeipſum ſic exinanire,

nanire, vt iſtis noſtris vnctionibus deliniatur, vt à muliere vngatur, vt iſtiuſmodi refrigerijs egeat. Irrationabiles autē homines ſumerēt cum Iuda occaſionē ſcādali.

Quod denique ſubditur de melioris boni æmulatione (quia melius fuiſſet vnguenti pretium in pauperes erogatum) à domino excluditur: vt patebit declarata reſpōſione Domini. Sed & ex dictis excluditur: quoniam opus tantę gratiæ, pietatis, & religionis, non eſt minus bonum, quàm eleemoſyna illa fuiſſet in pauperes: imò tāto maius bonū fuit, quāto Chriſtus præſtat omnibus pauperibus, quantò caput membris, quātò dominus ſeruis. Arguendi igitur diſcipuli erant.

Vnctionis officium, quod Maria Domino exhibuit, non fuiſſe, propter pauperum neceſsitates prætermittendū.

AD admirationē de ratione reddita à Domino, quare opus vnctionis huius nō fuerit prætermittēdū propter pauperes; dicitur quod quia diſcipuli nō ſolùm prætulerāt eleemoſynam, ſed vituperauerant illam vnctionem, dicendo, Vt quid perditio iſta? ideò Dominus vtrumque confutando, primùm aſſerit Mariam feciſſe opus bonum, & hoc contra illud, Vt quid perditio iſta? Deinde nō fuiſſe hoc prætermittendum propter eleemoſynam faciendam; quia pauperes ſemper haberent &c. & hoc contra illud, Potuit enim vnguentum iſtud venūdari, & dari pauperibus. Et quidem quòd opus illud fuerit bonum; dominica reſponſio in ſingulis clauſulis probat. Primùm, ex illa præpoſitione In, dicendo, In me. Vbi recolito aliud eſſe credere Deum, & aliud credere in Deum: primum ſiquidem commune eſt bonis & malis: Secundum autem proprium eſt bonorum: quia eſt actus fidei formatæ. Et ſimiliter operari aliquod bonum opus, commune poteſt eſſe bonis & malis: ſed bonum opus operari in Chriſtum, proprium eſt bonorum: quia ſignificatur quòd operando quis tēdit in Chriſtum quod eſt charitatis progreſſus. Dicendo ergo quòd Maria operabatur bonum opus in me: monſtrauit opus illud eſſe meritorium,

& à

& à charitate procedens. Deinde ex ratione comparationis ad eleemoſynam, ex qua vtrúque ſimul manifeſtatur.

Et ſi ſubtiliùs fuerit conſiderata, apparebit quod aliud primo occurſu ſenſus offert, & aliud interiùs portat. Nam prima fronte, ratio dominica ex duplici differentia inter eleemoſynam & hoc humanitatis officiũ ſibi exhibitum, docet non fuiſſe vnctionem iſtam prætermittendam: vna differentia eſt inter tempus inſtans, & expectans; quia ſcilicet tempus faciendi eleemoſynam non vrget nunc, ſed expectat, quoniam ſemper eſt: tempus autem exhibendi mihi huiuſmodi humanitatis officia, nunc inſtat: quia non ſemper me habebitis in prę͂ſẽtia corporali carnis paſſibilis, in qua ſum modo vobiſcum: & non ſolùm non ſemper, ſed pauciſsimis diebus ſic me habebitis: fuit enim hoc ante ſex dies Paſchæ, hoc eſt, ſabbato ante ramos palmarum. Altera differentia eſt inter certam perſonam & indeterminatos pauperes: quia ſcilicet obſequium hoc, debitũ eſt certæ perſonæ; mihi ſcilicet: eleemoſyna autem debita eſt non alicui certo pauperi; ſed pauperibus indeterminatè. Vtramque ſiquidem differentiam dominica ratio manifeſtè affert, dicens, Nam pauperes (non hunc vel illum) habebitis vobiſcum ſemper, & non inſtat nunc neceſsitatis articulus: me autem (ecce certa perſona) non ſemper. Quaſi diceret, nunc tantùm habebitis; ſcilicet vobiſcum in carne paſſibili & indigente his obſequijs conuerſantem.

Ex ambabus autem differentijs ſimul iunctis relucet, & communis doctrina: quòd humanitatis officia quæ alicui certæ perſonæ exhibere poſtulat certum tempus, non ſunt prætermittenda propter communia debita quæ indeterminatè debemus proximis: non vult cœleſtis magiſter vt homo prætermittat conuiuium nuptiale, officium ſepulturę, politicum conuictum cum ciue, & ſimilia; vt fiant eleemoſynæ: Ipſe enim qui eſt author gratiæ, non venit deſtruere, ſed perficere rationem naturalem. Relucet & ſpecialis ratio facti: nam ex hoc ipſo quòd tempus illud quo talis tantuſque hoſpes officioſè tractari poſſet,

prętери-

præteribat; poſthabendi erant pauperes non tunc inſtantes, quibus aliunde & tunc & aliàs poterat bene fieri. Vnde liquet redditam eſſe rationem; & quòd opus fuit bonum, & quòd præponendum fuit eleemoſynæ pauperum, quæ ex illo pretio potuiſſet fieri.

Continet autem interitùs penetrata hæc ratio, ratione perſonæ demonſtratę per illud pronomen Me, ſupereffluentem cauſam, non ſolum bonitatis, ſed excellentis perfectionis huius vnctionis. Tempus namque illud, quo Verbum caro factum, inter homines homo paſsibilis, humaniſque officijs ſubditus, dignatum eſt conuerſari; articulum conſtituebat vrgentis neceſsitatis ad exhibendum illi quæcunque poſsibilia officia & obſequia, nullius pretij, nullarumque deliciarum finibus limitanda, quantum eſt ex parte ipſius meriti, & humani debiti. Vnde nulla ex parte vnctio iſta minus bona fuit, ſed præferenda vndique curæ pauperum: quæ cura quamuis debeat ſemper hominem ſolicitare; non tamen ex alio debito officio auellere: & multò minus tollere debet hoc opus longè excellentius.

Reliqua quæ Dominus ad Mariæ defenſionem protulit, rectè ab eodem allata eſſe.

AD admirationē tertiam de appoſitis tribus à domino ſententijs in hac cauſa, reſpōdetur. Et circa ea quæ de ſepultura dicuntur: notandū eſt vnctionē relatam iſtā eſſe ad Chriſti ſepulturam ex dominicis verbis, triplici relatione: hoc eſt, per ſignificationem, per præuentionem, per durationem. Significauit enim vnctio illa, Chriſtum dominum ſepeliendum eſſe: teſtante domino apud Matth. Mittens hæc mulier hoc vnguentum in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit: hoc eſt, ſepelibilem me indicauit: corpora enim ſepelienda tunc temporis vngebantur. Præuênit quoque officium vnctionis pro ſepultura vnctio illa: teſtante domino apud Marc. Præuênit vngere corpus meum in ſepulturam. Quamuis enim Maria ipſa neſciret; Dominus tamen ſciebat quòd impediēda erat ab vnctione ipſius Chriſti defuncti: quia priùs reſurrexit

quam

quam potuerit ab illa vngi: & propterea nunc præueniſſe dicitur officium ſepulturæ: Durauit quoque vnctio illa vſque ad ſepulturam (dicente Domino apud Ioãnem: Sinite illam vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud) pro quanto vnctio illa vltima fuit quantum ad Mariæ vnctionem: & ſic per negationem ſuccedentis, ſeruata vſque in diem ſepulturæ. Tanquàm ſi apertè diceret: Sinite illam; quia iſta computatur pro tota vita mea vſque ad ſepulchrum: ita quòd nec viuo nec mortuo mihi exhibebit ampliùs officium vnctionis.

Totus autem huiuſmodi ſermo referens vnctionem hanc ad ſepulturæ officium, à clementiſsimo magiſtro dictus eſt: vt intelligerent diſcipuli non quare Magdalena vngebat, ſed quare ipſe dominus ſuſciperet vnctionem illam. Magdalena enim intendebat officium humanæ pietatis, gratiæ & religionis impendere Chriſto; ſed Chriſtus opus illud ſuſcipiebat vt ſepeliendus: tanquàm ſi apertè diceret, Non putetis quòd vt delicioſus vngor: nã vngor vt ſepeliendus; vngor vt quàm citiùs moriturus: non eſt tempus hoc deliciarum, ſed mortis & ſepulturæ. Et licet Marię animus ad hoc non tenderet ex ſe; vt motus tamen & directus à Spiritu ſancto ad hoc tendebat ſignificandum, præueniendum, ac ſeruandum, neſciens tunc quo ad hoc quid faceret, Quia igitur hæc verba non ſunt appoſita ad alteram excuſationem Magdalenæ, ſed ad rationem ex parte Domini, quare permiſerit ſe vngi, non oportet mirari quorſum hęc.

Poteſt nihilominus hæc ſentẽtia referri ad Magdalenæ excuſationem, intelligendo illam vt ſit pars prioris ſententiæ, vt pote declaratio illius dicti, Me autem non ſemper habebitis: Tanquam expreſſerit quid intenderit per ly Nõ ſemper, modicũ valde tempus; quia proximus ſum ſepulturæ: Ita quòd per hanc adiectionem declaratus eſt articulus inſtantis proximæ ſepulturæ, & ſoliciti timoris fouentis animum Mariæ ad hanc vnctionem. Doctrina ſiquidem Domini de ipſius morte ac reſurrectione, erat adeò publica; vt etiã ad Iudęorum pontifices peruenerit:
quum

quum dixerint Pilato, Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille adhuc viuens dixit, Poſt tres dies reſurgam: Et quòd tunc proxima eſſet Domini mors, Magdalena cum alijs mulieribus audierat: vt patet ex eo quòd quum dixiſſet pauló antè Dominus. Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur, &c.& tertia die reſurget; mater filiorum Zebedæi petijt vt filij ſui ſederent ad dextram & ſiniſtram ipſius in regno reſurrectionis eius. Ex eo igitur quòd Maria quæ multùm diligebat Chriſtum, tempus mortis Chriſti proximum meditabatur, ſolicitaque erat ne fortè ampliùs ſimilem commoditatem officioſè obſequendi Chriſto non haberet; oblata tunc occaſione conuiuij, Lazaro reſuſcitato, vtendum duxit. Et ſic etiam ex parte ſoliciti timoris adhibentis quaſi calcaria Mariæ, vnctio iſta nonnullum reſpectum ad ſepulturam Chriſti habuit: & quia tempus vrgens ad vnctionem conſtituebat, ad opus illud bonum reddendum pertinebat.

Nec obſtat ſi non tam pretioſa vnguenta ad vſum eſſent ſepulturæ, ſed myrrha & aloë; quoniam ad ſepulchra regum pretioſiora adhiberi credibile eſt: & dignitas Meſſiæ ſupra omnes & reges & ſummos ſacerdotes erat & eſt: ita vt nihil quantumcunque alijs pretioſum, ipſi poterat condignè exhiberi.

De appoſita autem futura memoria huius vnctionis, facilè patet quòd ad commendationem operis Magdalenæ ſpectatur: Tum quia licet laudari præter intẽtionem Mariæ fuerit; eſſe tamen opus tale, vt ſit laude dignum, non eſt præter intentionem rectè operantis: quoniam intendit opus virtutis, ac per hoc laude dignum: Tum quia laudandum eſſe ab Euangelicæ perfectionis viris, maximum eſt teſtimonium boni operis peracti. Monſtrauit ergo Dominus vnctionem illam non ſolum eſſe irreprehenſibilem, & præponendã tunc curæ pauperum; ſed optimũ fuiſſe opus: vtpote & dignnm perpetua laude, & quòd perpetua eſſet proſequendum commendatione in Dei Eccleſia.

Quor-

Quorſum autem verba quæ ſolus Marcus interſerit (ſcilicet, Quod habuit, hoc fecit) tendant, non eſt difficile videre: ad occultam ſiquidem ſpectant tam Mariæ mentem, quàm ipſius domini dignitatem. Murmurabant diſcipuli de pretioſitate vnguenti; reſpondet Dominus apud mulieris illius animum nõ eſſe vnguentum hoc pretioſum: ſed ſi pretioſius habuiſſet, pretioſius effudiſſet, Tanti me facit, ſed quia non habuit pretioſius; quod habuit, hoc fecit. Ac ſi apertè diceret, Vos arguendam putatis de exceſſu; & tamen ſecundum veritatem dignitatis meæ & rectam fidem ac deuotionem huius mulieris, excuſanda eſt quod non plus fecit: ſed hoc quod habuit, fecit. Eſt igitur hæc domini ſententia & ad Mariæ opus cõmendandum, & ad diſcipulos confutandum non impertinens, ſed opportuna. Hæc de prima quæſtione.

QVÆSTIO SECVNDA.

Circa ſecundam quæſtionem *de verbis domini ad diſcipulos tempore paſſionis imminentis*. (*Quãdo miſi vos ſine ſacculo & pera, nunquid aliquid vobis defuit? Dicunt ei, Nihil: Ait illis, Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & perã; & qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium: oportet enim impleri de me, Et cum ſceleratis reputatus eſt*) quæſtio non ſpernenda conſurgit, quo pacto hæc verificentur ad literam? quandoquidem oportet ea ad literam verificare: quoniam & dominus ad literam loquitur de ſacculo & pera, vt patet; ergo & de gladio: & diſcipulis de gladio ad literam intelligentibus & reſpondentibus, Ecce duo gladij hîc: annuit Dominus dicens, Satis eſt.

Literalem igitur ſenſum intuendo, admiramur hanc Domini doctrinam. Primùm quia videtur inſtruxiſſe diſcipulos vt ſumerent arma defenſiua pro ſui defenſione in imminente ſibi perſecutione Iudæorum: dum vendendam etiam tunicam pro emendo gladio conſulit; & paſſionem

ſionem propriam pro ratione aſſignat; quia ipſe vt iniquus tractandus eſt, ſicut & fuit tanquã latro quæſitus & captus, & demum cum latronibus crucifixus.

Deinde quia videtur docuiſſe diſcipulos vt tempore perſecutionis arma ſimiliter caperent defenſiua: hoc enim ſequitur ex exemplo ſui. Si enim contra perſecutionem ipſius capitis ſumenda ſunt arma, conſequens eſt vt contra perſecutionem membrorum armati progrediamur: Exemplum, inquit, meum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, & vos faciatis. Neutrum autem horum bene ſonat, ſed Chriſtianorum pias aures offendit: & vtrumque à geſtis Chriſti & ſanctorum in ſuis perſecutionibus diſſonat: vt patet. Videtur denique doctrina hæc reuocare præcepta prius ab ipſomet diſcipulis data: ſcilicet, Si quis percuſſerit te in vnam maxillam, prębe illi alteram, & ſimilia. Et confirmatur: quia ſicut mutauit hic Dominus pręceptum de non portandis ſacculo & pera, olim prohibendo, nunc concedendo: ita conſequenter dicendum eſt, quòd mutauit præcepta olim data de omittenda defenſione armata, concedendo diſcipulis vt ſi contra eos inſurgerent homines, reſiſterent armata manu, conſtat autem hoc prædicatoribus Euangelicis, quales erant Apoſtoli quibus loquebatur Dominus, non cõuenire: quamuis imperfectioris vitæ Chriſtianis licitum ſit.

Verba illa Domini ad ſuos Diſcipulos, Qui non habet gladium, Vendat tunicam, & emat gladium &c. non ordinari ad defenſionem ipſius Chriſti contra imminentem perſecutionem; ſed ſolùm documentum continere, quòd fidelibus, tempore perſecutionis, cõceſſum ſit, aduerſus hoſtes Religionis ſe defendere.

AD hanc quæſtionem reſpondendo, dicitur quòd hæc Domini verba ad literã, non dirigebantur ad defendẽdum Dominum Ieſum in imminente ſibi perſecutione: nec diſcipuli intellexerunt ſumenda ſibi fore arma pro defenſione Chriſti. Manifeſto vtrumque: & primò, eo quòd ſimul eandem

eandem protulit ſententiam de rebus tribus: ſcilicet ſacculo, in quo portantur pecunię: & pera, in qua portantur victualia: & gladio, quo protegimur ab inuaſoribus. Cõſtat autem quòd ad perſecutionem illam non erat opus ſacculo neque pera: quum ipſi non eſſent perſecutionem paſſuri, ſed ſeruandi ab ipſo domino erant ſolo verbo: Si ergo me quæritis, ſinite hos abire. & ipſe dixerat, Quos dediſti mihi, non perdidi ex eis quenquam: vt Ioannes teſtatur. Sicut igitur non dicebat vt tunc ſumerent ſacculum & peram; ita nec dicebat vt ſumerent tunc gladios.

Secundò ex eo quòd dicentibus diſcipulis, Ecce duo gladij hîc: reſpondit, Satis eſt. Si enim intendiſſet quod tunc ſumerent arma, non dixiſſet ſatis eſſe ad defenſionem ſui. Conſtat namque non ſatis eſſe quòd duos habere gladios dixerint, ad defenſiuè armandum viros vndecim contra cohortem Pilati, & miniſtros Iudæorum cum gladijs & fuſtibus. Et ſimiliter conſtat, non ſatis eſſe neceſsitati tantæ, vt vendenda eſſet tunica ad emendum gladium, habere duos gladios inter tot perſonas, ſi propter imminentem tunc perſecutionem debuiſſent tunc ſinguli non habentes gladium vendere tunicam vt emerent gladium. Quia igitur dixit ſatis eſſe; monſtrauit ſe non requirere gladios defenſiuos ſui contra perſecutionem imminentem.

Tertiò ex eo quòd Petrum qui non expectata Domini reſponſione gladium pro magiſtri defenſione eduxit, cõpeſcuit: Conuerte, inquit, gladium tuum in vaginam. Si enim intendiſſet inſtruere vt pro eo, gladio pugnarent, nõ retraxiſſet diſcipulum gladio pugnantẽ. Clariſsimè quoq; hoc idẽ patere poteſt ex voluntaria paſsione (vnde tunc etiam dixit, An non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quàm duodecim legiones Angelorum?) & mille locis ſcripturæ. Sed hæc ſint allata ex illò proprio loco in illa materia & in illa ſententia.

Secundum autem (ſcilicet quòd diſcipuli nõ intellexerint de gladio ſumẽdo pro defẽſione Chriſti) habetur ex eo

quod

quòd venientibus ſatellitibus ad capiendum Chriſtum, diſcipuli videntes quod futurum erat, interrogauerunt Dominum: Domine, ſi percutimus in gladio? Si enim intellexiſſent inſtructos ſe fuiſſe vt gladio pugnarent pro defenſione Chriſti, non dubitaſſent, non petijſſent, Domine ſi percutimus in gladio? Non igitur intellexerunt Domini verba Apoſtoli ad hunc ſenſum vt pugnaturi gladio eſſent pro defenſione Chriſti. Ad quid autem prædixerint, Ecce duo gladij hîc, pòſt dicetur: ſicut etiam manifeſtabitur cur Dominus meminerit perſecutionis ſuæ, non loquens de ſui defenſione.

Quia igitur Dominica hęc verba ad ipſius domini defẽſionem non dirigi manifeſtum ex litera eſt; conſequens eſt vt ex ipſo Euãgelij textu literalis ſenſus ſumatur. Prenota ergo in hac litera quatuor: Primum eſt diuerſitas temporis præteriti & præſentis, denotata per ly Quando, & ly Sed nunc: ait enim Saluator, Quando miſi vos: & ſubdit, Sed nunc. Secundum eſt officium prædicationis, de quo fit mentio ſecundùm præteritum tempus: & nulla fit de eo mentio in præſenti tempore: ait enim Saluator, Quando mſſi vos. proculdubio ad prædicandum: vt patet in Euangelij hiſtoria Mat. Ioan. & Mar. vj. Et quum dicit, Sed nunc qui habet ſacculum; nihil dicit de miſsione ad prædicandum. Tertium eſt pro ratione huius doctrinæ aſsignari, quòd ipſe Dominus cum iniquis deputandus tunc erat. Quartum eſt modus dicendi: quia ſcilicet non dirigitur nouus ſermo ad Apòſtolos in ſecunda perſona, vt olim dixerat: non enim dicit, Sed nunc tollite ſacculum & peram & emite gladios: vt olim dixerat, Nihil tuleritis in via, non ſacculum &c; ſed ad tertiam perſonam conuertendo ſermonem dicit: Sed nunc qui habet ſacculum, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam, & emat gladium.

Ex his habentur primò duo tempora: ſcilicet prædicationis, & perſecutionis: non cuiuſcunque, ſed illius qua Chriſti diſcipuli cum iniquis reputandi eſſent. Ad deſignandum ſiquidem talis perſecutionis tempus propoſuit

talem perſonam in perſona ſua: propter quod non meminit crucis aut mortis, ſed deputationis cum iniquis. Habentur ſecundò duo genera Chriſtianorum: ſcilicet prædicatorum in apoſtolis, & aliorũ minùs perfectorum in tertia perſona ſignificatorum.

Intendit igitur ad literã Dominus docere, quod mandata olim de non habẽdo ſacculũ & perã, ad tempus prædicationis ſpectãt: tempore autem perſecutionis, & præcipuè quando reputabuntur vt iniqui; licitum erit cuicunque volenti munire ſe & ſacculo & pera, & gladio defenſiuo. Et diuerſitatis ratio in promptu eſt: quia quum licitum eſt ad prædicandum ire, prædicationisque officio incumbere; & inuenientur neceſſaria, retribuentibus auditoribus temporalia pro ſpiritualibus: & ſicut de neceſſarijs, ita nec de vita debetis eſſe ſoliciti: tempore verò quo Chriſtiani vt iniqui reputabuntur; non inuenientur qui retribuant pro ſpiritualibus temporalia: & ſicut de pecunia & victu licitum erit curam habere; ita etiam de vitæ conſeruatione: quæ per gladium aduerſus inuaſores conſeruari quandoque poteſt. Eſt ergo ſermo dominicus de tempore perſecutionis indeterminatè: & ſimiliter de diſcipulis indeterminatè: ita quòd illud aduerbium temporis, nunc, non demonſtrat determinatè illud tempus paſſionis Chriſti: ſed indeterminatè tempus perſecutionis, præcipuè quando reputabuntur iniqui: & ſimiliter illud relatiuum Qui, non refert determinatè Apoſtolos, ſed indeterminatè Chriſtianum: & docet, quòd tempore perſecutionis licitum eſt curam vitæ, victus & pecuniæ opportunæ ſuis diſcipulis habere.

Et bene nota quàm optimè reſpondeant noua hæc Chriſti documenta priſcis: Etenim ſicut documenta priora (ſcilicet nihil, tuleritis in via) non ſunt mandata, ſed libertates edendi & bibendi, quæ apud auditores verbi Dei ſunt; ita documenta hæc non ſunt mandata; ſed libertates curam gerendi vitæ & opportunorum. Docuit enim pius Magiſter licita ambo eſſe: conſuluit autem vt facerent, ſicut ipſum videbant facere, Et apoſtoli quidem ac ſancti perfe-

perfectioris vitæ, imitati ſunt geſta Domini: imperfectiores autem vtuntur libertate ſibi à Domino declarata.

Ad obiecta autem quantũ oportet reſpõdendo, dicitur, quòd Dominus deputationem ſuam cum iniquis, pro ratione attulit duorum: Primò, temporis perſecutionis, & non ſuæ defenſionis, Ac ſi apertè diceret: Ex quo ego cum iniquis deputabor; tempus erit vt & mea membra cum iniquis deputentur: Secundò, neceſsitatis: quaſi dicat, Tempus erit quo indigebitis his auxilijs: quia ego ipſe relinquar deputatus cum iniquis. Si enim ego deſtitutus ero, ita vt cum iniquis deputer ad mortem: mei quoque diſcipuli deſerentur ſimiliter: & ideò concedo volentibus recurrere ad huiuſmodi humana adminicula, vti poſſe illis. Apoſtoli autem tanquàm non planè penetrantes verba Domini (quoniam adhuc non erat eis apertus ſenſus vt intelligerent ſcripturas, & pari ratione verba dominica) dixerunt. Ecce duo gladij hîc, tanquàm aliquid pertinens ad propoſitum ſermonem de neceſſitate gladij: quum tamen impertinens eſſet reſponſio ad intentionem Chriſti. Vnde & Dominus non reſpondit, Tollite illos gladios vobiſcum (quos non ſecum, ſed ibi eſſe dixerant) nec reſpondit, Satis ſunt: ſcilicet duo gladij: ſed imperſonaliter dixit, Satis eſt, & doctrinæ huic meæ & ſolicitudini veſtræ: Ac ſi iuxta vſitatum loquẽdi morem diceret: Sufficit hæc locutio: deponite hanc ſolicitudinẽ. Et verè ſic erat agendum: quoniam verba dominica dicebantur ad hoc vt poſt paſsionem Domini imperfectiores, & (in caſu quando expediret) etiam perfectiores, libertate hac vterentur. Clariſsimè itaque patet, quòd non eſt Dominus hortatus diſcipulos ad ſumendum gladios pro ipſius Domini defenſione.

Sed quòd nec cõſuluerit diſcipulis ſuis vt ſumerẽt defẽſiua arma cõtra ſuos inuaſores, patet ex dictis: quoniã aliud eſt conſilium dare; aliud eſt docere, quid licitè facere poſſent. Cõſuluit ſiquidẽ ipſe diſcipulis facto ſui exempli, vt arma non ſumerẽt defenſiua: tum retrahendo Petrũ à percuſsione: tum aperiendo quòd plus quàm duodecim

legiones angelorum haberet in promptu, ſi vellet illis vti: tum voluntariè patiendo ſe tanquàm latronem capi, & cum iniquis deputari, ad mortem vſque crucis. Et hoc imitandum intellexerunt Apoſtoli iuxta illud Petri: Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exẽplum vt ſequamini veſtigia eius. Docuit verò dictis verbis, licere, & imperfectioribus, adminiculis ſe humanis tempore perſecutionis fulcire, non ſolùm ſacculi & peræ, ſed gladij defenſiui; & perfectioribus, in caſu quo expediret, ad humana confugere ſubſidia. Hac namque doctrina fretus apoſtolus Paulus, ad adminiculum humanæ appellationis ad Cæſarem confugit, quando hoc expedire iudicauit. Et rurſus, à parata contra ipſius vitam conſpiratione Iudęorum, Tribuni ope ſe eripi procurauit: quia ſimiliter caſus erat in quo expediebat ſic ſuam corporalẽ vitam adiuuare. nihil ergo diſſonãs ſanctorum geſtis docuit Dominus noſter: ſed id quod in caſu etiam à perfectioribus fieri inculpabiliter poſſet; dignatus eſt per ſeipſum manifeſtare.

Patet quoque ex dictis non eſſe priora Domini præcepta per hanc doctrinam reuocata: ſed declaratum eſt quòd priſca illa de voluntariæ patientiæ operibus, non ſic ſunt intelligenda, quin pro loco & tempore liceat Chriſti diſcipulis moderata requirere humana adminicula. Ex hac namque doctrina Domini, iuncta priori didicimus, conſideranda eſſe loca, tempora, ac occurrentia: & quando expedit præbere percutienti alteram maxillam; & quando expedit, tueri ac adiuuare noſipſos. Nec eſt verũ quòd reuocata ſint hîc documenta priora, de non portandis ſacculo & pera: ſed documentis illis adiuncta ſunt alia, concernentia aliam temporis diſpoſitionẽ: ita quòd hæc iuncta illis docent nos, quòd quando expedit, ſine ſacculo & pera; & quando expedit, cum ſacculo & pera procedamus; & quòd illud præcipuè tempore prædicationis ſeruandum intelligamus: hoc autem tempore neceſſitatis. Et hæc de ſecunda quæſtione.

QVAE-

Digitized by Google

QVÆSTIO TERTIA.

CIrca tertiam quæſtionem *de reſponſionibus Domini noſtri Ieſu Chriſti coram quatuor iudicibus*, occurri primò duplex admiratio coram Anna.

Altera eſt de illa reſponſione, Quid me interrogas? nam apparet & ſuperflua, & non decens perſonam illam tunc. Superflua quidem; quia interroganti Pontifici Ieſum de doctrina & de diſcipulis eius, ſufficiebat dixiſſe, doctrinam ſuam eſſe publicam: & propterea examinandos eſſe publicos teſtes qui audierant docentem: & non oportebat apponere, Quid me interrogas? Indecens autem: quia Dominus Ieſus tunc ſe gerebat vt ſubditum: Nō eſt autem ſubditi arguere iudicem, præſertim de defectu tam paruo: ſcilicet quòd non debeat ipſum interrogare de doctrina tam publica. Et hæc indecentia tanta viſa tunc eſt, vt propterea vnus miniſtrorum percuſſerit Domini maxillam dicens: Sic reſpondes Pontifici.

Altera eſt *de iſta reſponſione data percuſſori: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: ſi autem bene, cur me cædis?* Videtur dominus non ſeruaſſe conſilium quod diſcipulis dederat, Si quis te percuſſerit in vnam maxillam, præbe ei alteram: non ſolum namque non præbuit alteram: ſed contra percutientem, argumento rationis inſurrexit; debebat enim ipſe ſeruare, quod ſeruari ab alijs voluit.

Occurrit ſecundò admiratio ſimilis coram Caipha: *pro quanto adiuratus dominus vt diceret ſi ipſe eſſet Meſsias: non ſolum reſpondit ſe eſſe Chriſtū, ſed adiunxit, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris Dei.* &c. Apparet ſiquidem ſuperflua hæc appoſitio. Nam ſi opportuna fuit, aut propter ipſos Pontifices & ſeniores: Et hoc non; tum quia Dominus dixit tunc quòd ipſi audiētes ſe eſſe Chriſtum, nec crederent, nec ipſum dimitterent: tum quia ex hoc facti ſunt peiores: dicentes, Blaſphemauit: Reus eſt mortis, &c. Aut propter alios; & hoc non: tum quia

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

alij iam aliàs hanc doctrinam de aduentu Chriſti ad iudicium audierãt tum quia ibi non erant alij, niſi fortè miniſtri, qui etiam porſequebantur Dominum, vt patet de miniſtris & ancillis infeſtis Petro.

Occurrit tertiò admiratio coram Pilato quadruplex: iuxta quatuor Domini verba ad Pilatum. Prima eſt circa illam reſponſionem. A temetipſo hoc dicis: an alij tibi dixerunt de me? Apparet ſiquidem impertinens vt interroganti Pilato Ieſum, Tu es rex Iudæorum? reſpondeatur, ſi à temetipſo hoc dicas: Non enim videtur quomodo hoc ſpectet ad propoſitam interrogationem, aut quorſum tendat.

Secunda eſt circa reſponſionem ſubiunctam: Regnum meum non eſt de hoc mundo. videtur enim quod Dominus voluerit ſe iuſtificare corã Pilato: tanquàm diceret, Ego non me impedio de regno huius mundi, de quo accuſor. Hoc autem non apparet conſentaneum eſſe ſpontaneæ oblationi ſuijpſius ad patiendum, & ſubeundam ſententiam mortis & crucem. Qui enim ſtudet coram iudice iuſtificare ſuam cauſam, non quærit condemnari, ſed potius euadere.

Tertia eſt circa appoſita verba, Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati &c. Nam appoſitio iſta ad aliquod trium ordinata eſt. Vel ad iuſtitiam ſuam aperiendam: & hoc (vt dictum eſt) videtur inconueniens; quia non conſonat tam voluntariæ paſsioni: Vel ad inſtruendum Pilatum; & hoc erat ſuperfluum: quià ille gentilis erat; & principium conuertendi ipſum non erat hinc ſumendum: Vel ad propoſitam materiam de qua erat ſermo, ſcilicet de regno ſuo: & hoc non apparet quomodo veniat ad propoſitum, & qua fuerit prudentia dictum.

Quarta eſt circa vltimam Domini reſponſionem ad Pilatum: Non haberes aduerſus me poteſtatem vllam, niſi tibi deſuper datum eſſet &c. Apparent enim minus decentia verba: tum quia ſatis generalia pro reſponſione darentur Pilato dicenti, Mihi non loqueris? neſcis quia poteſta-

teſtatem habeo crucifigere te, & poteſtatē habeo dimittere te? Tum quia nihil nouum aut ignotum, aut neceſſarium ſonantia, vt propter ipſa dicenda Dominus ſilētium cœptum rumpere deberet. Quis enim ignorabat Pilatum habere poteſtatem à ſuperiori, quum conſtaret quòd non erat princeps, ſed pręſes deputatus à Romanis? Tum quia incompactè iuncta cum ſequentibus: ſcilicet, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatū habet. In quo namque communicet hæc ſententia de maioritate peccati, cum præcedente de poteſtate, Pilati, non apparet. Et multo minus apparet, quomodo hæc ex illa inferatur cū nota cauſalitatis: vt in litera fit inferendo, Propterea qui me tradit, &c.

Occurrit quartò admiratio coram Herode, cur interrogatus Dominus ab Herode in multis ſermonibus, nullum verbum protulit: quum tamen ſpes eſſet boni aliquid efficiendi apud Herodem, qui fidem Iudæorum profitebatur: & de ipſo ſcriptum eſt quòd libenter Ioannem Baptiſtam audiebat, & audito eó multa faciebat & Euangeliſta dicit, quòd tūc gauiſus eſt viſo Ieſu, & quòd multo tempore deſiderauerat ipſūm videre &c. Ex his enim videtur, quòd rationabilius fuiſſet, quę dixit Pilato gentili, dicere Herodi fideli: vtpote qui de Meſſia fidem habebat. &c.

Nihil reprehenſione dignum eſſe in illis verbis Domini ad Annam Pontificem, Quid me interrogas? Neque in illis, ad eiuſd. Pontificis ſeruum, Si malè loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo. &c.

AD quæſtionem hanc de reſponſionibus Domini, reſpondendum eſt ordine quo proceſſit ambiguitatum ſeries. Vnde à verbis dominicis coram Anna pontifice inchoando, dicitur illa Domini verba ad Annā, Quid me interrogas? non ſuperflua nec indecentia, ſed opportuna decentiaque illum tunc fuiſſe.

Quę vt clarè intelligas, perſpice Dominum vidiſſe in

interrogatione à pontifice facta, duo implicari: ſcilicet rem, & perſonam. Res de qua interrogatio fiebat, erat doctrina cum diſcipulis: perſona autem interrogata, erat ipſe Ieſus. Et quò ad vtrumque oportuit Dominum ſua reſponſione ſatisfacere. Vnde de doctrina reſpondit primò, quòd erat in publico poſita: tum ex loco publico, ſynagoga ſcilicet & templo; ita quòd locus non ſolùm erat publicus, ſed publicus ad officium docendi; doctrinæ ſiquidem publicæ locus erat templum aut ſynagoga: Tum ex frequentia communi; quia illuc omnes Iudęi conueniebant: Tum ex qualitate temporis; quia ſemper, quando ſcilicet tempus docendi expoſtulauit: quando in templo, in templo; & quando in ſynagoga, in ſynagoga: Tum ex qualitate dictorum; quia in occulto locutus ſum nihil. Deinde dixit qui eſſent de ſua doctrina interrogandi, dicens, Interroga eos qui audierunt. Et protulit vniuerſos vt publicos teſtes: non mortuos, non abſentes, non neſcios aut immemores; ſed præſentes & ſcientes: Ecce, inquit, ipſi ſciunt quid dixerim.

Quò ad perſonam verò interrogatam reſpondit, Quid me interrogas? Quod dupliciter exponitur: vel quid hoc eſt cur me interrogas? Et ſic petit cauſam nō quare Pōtifex interrogat, ſed quare interrogat ipſum Ieſum de doctrina: quū nō appareat cauſa, quare ipſe Ieſus debeat interrogari de ſua doctrina, quę eſt in publico poſita: ac per hoc interrogandi ſunt illi qui audierunt & ſciunt illam: ſicut ſi doctrina fuiſſet poſita in libro, non eſſet author interrogandus de doctrina qualis eſt; ſed liber examinādus. Nec hæc petitio decebat ſubditum: quum Iob petitionem ſimilem Deo porrexit, Indica mihi cur me ita iudices? Et iuxta hunc ſenſum quia Annas interrogauerat de doctrina publica Dominum, qui non debebat, ante examinatam ab alijs doctrinæ qualitatem, examinari; ideo humiliter ſubditus Dominus petit cauſam quare ipſe examinatur: vt ſi fortè ex cauſæ manifeſtatione oporteret aliquid reſpondere, poſſet parêre. Et ſic verba hæc decentia & opportuna inueniuntur.

Vel

Vel quid me interrogas? hoc eſt, quid eſt quod à me interrogando ſcire quæris? Et ſic petit rem interrogatam: ſicut Saulus petijt à Chriſto rem præceptam dicens, Domine quid me vis facere? Et iuxta hunc ſenſum ſupponebat humilis ſubditus pōtificem interrogare ipſum de aliquo, quod oporteret ab ipſo Ieſu noſſe, & non de ijs quæ oportet aliunde cognoſci: ac per hoc quia interrogatio de doctrina, pro quanto quærebat qualitatem doctrinæ, ad alios ſpectabat qui audierant; & nō apparebat pro quo alio articulo ſpectaret ad ipſum Ieſum: ideò humiliter petit, Quid me interrogas? Ac ſi apertè diceret: Quia non apparet, quid eſt illud quod ego interrogatus reſpondere debeam; aperi quid eſt, quod à me ſcire vis. Fortè enim aliquem particularem articulum pontifex manifeſtaſſet ſe quærere, ad quem reſpondiſſet. Et ſic percipere clarè potes non ſolùm opportunam ac decentem, ſed humilem reuerentemque fuiſſe hanc Dominicam, reſponſionem: quamuis Pontificis miniſter arguerit illam ſuperbiæ: nec dignum arbitrans dominum Ieſum, vt etiam peteret, quod ad ſeipſum ſpectabat noſſe; vt poſſet pontifici ſatisfacere.

Ad alteram autem admirationem de reſponſione data percuſſori, reſpondetur quòd Dominus Ieſus ita exhibebat ſe ſubditum, & patientiæ exemplum; vt meminiſſet ſe eſſe doctorem mundi. Docuerat diſcipulos, vt percutienti vnam maxillam, præberent alteram: & niſi ipſe dignatus fuiſſet interpretari ſua documenta (quòd ſcilicet intelliguntur pro loco & tempore, & non in omni tempore, loco, euentu, negotio &c.) quis crederet interpreti alteri? Si ipſe Dominus præbuiſſet alteram maxillam; quis ſe vnquam verum Chriſti diſcipulum credere potuiſſet, niſi ſēper & vbique ſimile quid feciſſet? & ſimiliter, niſi tollenti tunicam, dediſſet & pallium? & ſic de ſimilibus, Modò autem vbi Dominus facto ſuo non præbuit alteram maxillā; interpretatus eſt documēta ſua huiuſmodi non ſēper & vbiq; debere exequi; ſed pro loco

& tem-

& tempore, &c. Oportuit ergo Dominum reſpondere, & non præbere alteram maxillam, propter noſtram doctrinam. Reſpondendo quoque, authoritatem iuſtorum ſupra ſuos perſequutores in ſe monſtrandam ſuſcepit, arguendo percuſſorem, quòd nec in modo loquendi exceſſerit, dicens, Si malè loquutus ſum. Non dixit, ſi malum locutus ſum, ſed ſi malè: quia etiam ille reprehenderat ipſum de modo loquendi, dicens, Sic reſpondes? Vndique ergo docemur in hac dominica reſponſione: dum & documenta interpretata, & authoritatem iuſtorum inſinuatã ab ipſo noſtro capite habemus.

Et ſi quæratur: cur non reſponderit Dominus aliquid, ad interrogationem de diſcipulis; dici poteſt, vel quòd reſponſio de doctrina erat quoque reſponſio de diſcipulis; quoniam ex qualitate doctrinę pendet qualitas diſcipulorum: vel quòd percuſsio maxillę interruperit reſpõſionem Domini interrogantis, Quid me interrogas.

Saluatorem coram principibus Sacerdotum à Caypha adiuratum, vt diceret, nunquid eſſet Chriſtus filius Dei, poſt illa verba, Tu dixiſti, aptè ſubiunxiſſe, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, &c.

AD admirationem de verbis Domini coram Caipha, Amodo videbitis filium hominis &c. dicitur, quod ſummè neceſſaria tunc fuerunt, & propter totum mundum, & propter ipſos pontifices, ac Seniores, vt inexcuſabiles ſe noſſe poſſent.

Ad cuius clariorem intelligentiam ſciẽdum ſummariè eſt, fuiſſe à prophetis de Meſſia prædicta ſex. Primùm, de vita ſancta: propter quod miſerunt ad Ioannem Baptiſtam, quærendo ſi ipſe erat Chriſtus. Secundum de doctrina diuina: propter quod etiam Samaritana dicebat quod Meſſias docturus eſſet omnia. Tertium, de miraculorum multitudine & excellentia: propter quod Iudæi dicebant, Chriſtus quum venerit, nunquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit? Quartum, quòd ipſe eſſet redempturus

dempturus & ſaluaturus populum Iſrael: propter quod vſque hodie Iudæi expectant Meſsiam, vt educat eos de captiuitate, & magnificet eos. Quintum, quòd ipſe eſſet eſſet Rex potentiſsimus, imò Rex regum, & Dominus dominantium: vnde Magi quæſierunt, Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum? & Nathanaël, & turba in die palmarum, Chriſtum regem appellarunt. Sextum, quòd ipſe pauper humilisque conuerſaturus eſſet cum hominibus, & morte turpiſsima cum ſceleratis puniendus: vnde Dominus diſcipulis Ioannis reſpondens de ſeipſo, poſt enumerata potentiæ ſuæ miracula, æſtimationem pauperum, & mortis ſuæ ignominiam ſubiunxit, dicens: Pauperes euangelizantur: & beatus qui non fuerit ſcandalizatus in me. ſcilicet ob mortem meam.

Quia igitur hæc de Chriſto prædicta fuerant; & in ipſo Domino conſpiciebantur impleta tria prima; & ſextũ pro parte executum; & pro reliqua parte, ſcilicet paſſione & morte tunc inceperat & fiebat: reſtabat vt de alijs duobus (ſcilicet quarto & quinto) Dominus manifeſtaret pontificibus quòd in ipſo erant implenda. Et quia erant implenda poſt reſurrectionem ſuam, & nõ tunc: ideò Dominus & hæc implenda, & ordinem ſimul monſtrare dignatus eſt, dicens, quòd ipſe venturus eſt iterum cũ gloria & poteſtate à dextris Dei &c. vbi ſe Saluatorem & regem omnium aperuit. Et dicens: Ex hoc autem erit filius hominis &c. monſtrauit quòd intercedente paſsione & morte, exaltandus eſſet ad dextram Dei, & venturus cum gloria. Fuit igitur valde neceſſarium vt Dominus miſterium duorum aduentuum ſuorum apertè diſtingueret: & ad primum ſpectare, vitæ ſanctæ, pauperis, humilis &c. conuerſationem cũ hominibus; cum diuinæ doctrinæ & miraculorum excellentia, & paſsione ac morte ignominioſa: ad ſecundum verò reſurrectionem, ſaluationem manifeſtam, non ſolùm animarum, ſed corporum; regiam dignitatem, dominium vniuerſale, &c. inſinuaret. Tum propter omnes qui audituri erant ſaltem per Euangelium: quia myſterium duorum aduentuum occul-

tum val-

tum valde erat, intantùm vt etiam dæmones videatur latuiſſe:nam ſi cognouiſſent, nunquam Dominum gloriæ crucifixiſſent. Tum propter ipſos Seniores: quia tunc Dominus conſpiciebatur ita abiectus, ſubditus, derelictus; vt nec cogitabile videretur, quòd ipſe eſſet futurus Rex potentiſsimus, ſaluaturus populum. Et ideò præmonuit tunc eos quòd per hanc abiectionem ac ſubiectionem tranſiturus erat ad dextram Dei, & iudicaturus orbem cum poteſtate &c. vt ſic, quãtum in ſe erat, inſtruebat pontifices & ſeniores, vt ſi vellent, poſſent reſipiſcere; nullamq; excuſationem ignorãtiæ prætenderent: Quare non aperuit nobis myſterium duorum aduẽtuum Meſſiæ, quum interrogauerimus & adiurauerimus eum? Eratque tunc opportunum tẽpus manifeſtãdi myſterium hoc, quando interrogatio & adiuratio facta à pontificibus & optimatibus, reſponſionem non habuiſſet completam & claram; niſi duorum aduentuum myſterium fuiſſet apertum: & quando opus quod tunc exercebatur, vt verbo manifeſtaretur expoſcebat. Tunc enim quia cauſa Ieſu quaſi impij iudicabatur; meruit vt cauſam & iudicium vniuerſi orbis acciperet.

Interroganti Pilato, Tu es rex Iudæorum? Dominum rationabiliter viciſsim ab eo quæſiuiſſe, An hoc à ſemetipſo diceret.

AD admirationem coram Pilato quadruplicem, iuxta quatuor Domini verba, dicitur ordinatè, & ad primam de illis verbis. A temetipſo hoc dicis? reſpondetur quòd ratio verborum fuit, vt Pilatus gentilis capax fieret reſponſionis dãdæ ad quæſtionem propoſitam, Tu es rex Iudæorum? Oblataque Ieſu nihilominus rationabilis eſt occaſio interponendi hæc verba, antequã reſponderet ad quæſitum. Occaſio ſiquidem fuit: quia Ieſu Domino introducto in prætorium, pontifices manſerunt extra, ne contaminarentur ingrediendo domum viri gentilis, durante ſolemnitate paſchali: & Pilatus ceremonijs eorum condeſcendens, exiuit ad eos, auditurus quam

rus, quam accuſationem afferrent aduerſus Ieſum. Pontifices autem accuſauerunt eum, quod ſe Chriſtum regem feciſſet. Pilatus autem ingreſſus in prætorium ſine Iudæis, interrogauit Ieſum, Tu es Rex Iudæorum? Quia igitur Dominus Ieſus abſens fuerat quum fuerat accuſatus a Iudæis, occaſionem rationabilem habuit quærendi a Pilato, an ex ſe, an ex Iudęorum ore interrogationem hanc faceret.

Ratio verò verborum talium fuit; ne Pilatus falleretur à ſeniorum Iudæorum callida accuſatione vſurpati tituli regij. Si enim Pilatus ex ſeipſo de regio titulo inquireret; cùm Pilatus eſſet gentilis; & nullum reputaret hominis regnum, niſi de hoc mundo: interrogando, Tu es rex Iudęorum, planè interrogaret de regno mundano, & rege, quales ſunt alij reges: & non oportuiſſet Dominum reſpondendo, loqui de regno, quod non eſt de hoc mundo; ſed aliter reſpondere. Sed vbi Pilatus, interrogat ex accuſatione Iudæorũ, qui ipſũ ideò regem dicebant ſe feciſſe, quia dicebat ſe Chriſtum, & regnum Meſſiæ non erat de hoc mundo; ideò prudentiſſimè Dominus antequàm reſpondeat, interpoſuit, an loqueretur ex ſe, an ex ore Iudæorum: vt confitẽs Pilatus ſe loqui ex ore Iudæorum, intelligeret propriam vocem, audiendo à Domino ęquiuocationem regni, inter regnum Meſſiæ, de quo loquebatur Pilatus ex ore Iudæorum, neſciens propriã vocem, & regnum mundanum, de quo putabat Pilatus accuſationem fieri: & ſic capax fieret reſponſionis futuræ, tanquàm audiſſet: Tu putas facere officium tuum, inquirendo de vſurpato titulo regio ſecundùm regna huius mundi; ſcito quod regnum Meſſiæ de quo accuſant me Iudæi non eſt tale.

Dominum ad cauſæ ſuæ iuſtificationem, laudabiliter reſpondiſſe Pilato, Regnum ſuum non fuiſſe ex hoc mundo.

AD ſecundũ autem de verbis illis, Regnum meũ non eſt de hoc mundo; dicitur, quòd aliud eſt, iuſtificationi cauſæ ſuæ ſtudere, vt euadatur ſentẽtia; & aliud eſt iuſtificare cauſam

cauſam ſuam, quantum ſufficit ad tollendam apparentem occaſionem ſcandali. Dominus Ieſus coram Pilato non ſtudebat iuſtificationi cauſæ ſuæ, vt non damnaretur, qui ad hoc venerat, vt morte turpiſsima afficeretur: ſed quoniam ex hoc ipſo quòd ſeipſum affirmauerat Chriſtum, ac per hoc regem, nonnulla occaſio poterat apparere Pilato gentili, cogitandi, quod Dominus Ieſus aſpiraſſet ad regnum Iudæorum, & ideò prædicaret populo: ideò Dominus Ieſus hanc quæ apparere poterat ſcandali occaſionem tollere curauit, diſtinguendo regnum Meſſiæ ſeu ſuum, à regno aliorum regum, penes cauſam & effectum. Penes cauſam quidem: quia regnum eius non eſt de hoc mundo, Non dixit, non eſt in hoc mundo: ſed non eſt de hoc mundo: Regnum enim aliorum eſt de hoc mundo: nam eſt aut à natura; & hoc, vel vt regnum patrisfamilias, qui naturaliter eſt rex in domo ſua; vt in principio mundi erat: vel vt regnum eorum, qui naſcuntur reges hæreditario iure: vt filij & hæredes regum. Aut ab intellectu adiuto arte vel induſtria: vt ſunt ij qui vigentes ingenio, induſtria multa ſe ad regnum prouehunt. Aut à potentia: vt tyranni. Aut à voluntate: vt ſunt ij qui per electionem ad regnum perueniunt. Regnum omnium horum eſt de hoc mundo, quia ab ijs quæ huius mundi ſunt, cauſatur.

Sed regnum Chriſti non eſt ex hoc mundo: vtpote ex nulla huiuſmodi cauſarum veniens. Sed (vt Apoſtolus promulgauit) factus eſt obediens vſque ad mortem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: vt in nomine Ieſu omne genu flectatur; cœleſtium, terreſtrium, & infernorum. Et propterea dixit Dominus Pilato, Regnum meum non eſt de hoc mundo. Et manifeſtauit hoc ex effectu: quia ſi ex hoc mundo eſſet regnum meum: miniſtri mei vtique decertarent vt non traderer Iudæis. Si quærerem regnare; feciſſem vt miniſtri mei ſequaces mei decertaſſent & adhuc decertarent, vt non traderer voluntati Iudæorum: quod tam longè fuit; vt nullus vnquam, nec

Ioſeph

Ioſeph ab Arimathia, nec Nicodemus, nec Lazarus, nec quiſpiam vnico etiam verbo certauerit pro Ieſu, pendente eius cauſa corã Pilato. Itaque ex hoc effectu percipere facilè potes Pilate, quod Regnum meum non eſt de hoc mundo: quod non quæro populum auertere, vt regem me habeant. Et ex hac Domini ſententia in tantum apparentia ſcandali in mente Pilati ſublata eſt, vt exierit ad Iudæos dicens, ſe nullam cauſam mortis inuenire in eo.

Quid Dominũ mouit, vt Pilato diceret, Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mũdum, vt teſtimonium perhibeam veritati.

AD tertiam admirationem de ſubiunctis verbis: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati, &c. reſpondetur, quòd hæc verba ordinantur ad propoſitam materiam de regno Chriſti: & ad idem tendunt quò priora verba. Et ſunt conuenientiſsimè inducta, & ex parte materiæ de qua erat ſermo; & ex parte perſonæ, ad quam ſermo dirigebatur. Ex parte ſiquidẽ materiæ: nam ſermo erat de Regno non ex hoc mundo, & quòd Ieſus erat rex non ex hoc mundo. Hæc autem figmenta reputantur à ſapientibus huius mundi: & tanquàm conficta ab ijs qui religionis, curam gerunt propter populos &c. & ideò Dominus veritatem proponit ſe adeò tueri; vt venerit in mundum, non vt adinuentiones humanas prædicet; ſed vt veritati teſtimonium perhibeat. Ex parte verò Pilati; quia oportet eruditorem ex communibus ſibi & auditori, & quantum poteſt ex gratis auditori procedere, vt ſic capax fiat doctrinæ. Chriſto autem & Pilato non erat communis ratio ſcripturarum, nec religionis cultus, ſed ſolummodo naturalis mens ac per hoc veritatis amor: nihil enim cõmunius ac amabilius eſt hominibus ſecundum mentem, quàm ſit veritas, Meritò ergo à veritatis ſtudio proceſſit, ſuaſurus viro gentili, quòd non erat figmentum, id quod de regno ſuo non de hoc mundo dixerat.

Duplicauit autem ſignificationem ingreſſus ſui in mũdum, per

dum, per natiuitatem & aduentum (dicens: Ego natus ſum & veni in mundum) propter duas in ſe naturas: vt homo enim, natus eſt: vt Deus verò, venit in mundum, Deus homo factus. Et quoniam teſtimonium Chriſti de veritate non erat ab omnibus ſuſcipiendum fide debita; ſubiungit, diſcernendo ſuſcepturos à non ſuſcepturis, ex diuerſa habitudine ad veritatem, dicens: Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam: hoc eſt, quicunque amator, inquiſitor, ſuſceptor, tutorque eſt veritatis, non in hac vel illa materia (puta Geometria, Phyſica &c.) ſed veritatis ſimpliciter; ita quòd nulli vero repugnet: audit vocem meã: omnis ſiquidem talis eſt ex veritate, hoc eſt, ex parte ſe tenet veritatis, & ex veritate venit, tanquàm exemplatum ab exemplari. Oportuit autem Dominum apponere hæc verba de auditoribus ſuis: vt hinc poſſet intelligere Pilatus duo: ſcilicet & qualitatem eorum qui audiebant ipſius Domini doctrinam & ſequaces illius erant; quòd ſcilicet erant homines non vana ſectantes, ſed veritatem amantes ac ſectantes: & qualitatem regni ſui, ſcilicet quòd eſt regnum veritatis: ita vt dignatus ſit Dominus dicere de regno ſuo non ſolùm negatiuam: ſcilicet, non eſt ex hoc mundo: ſed inſinuare affirmatiuam; ſcilicet, quòd eſt regnum veritatis: & ſimul articulum alium à Iudæis obiectũ (ſcilicet quòd ſubuertebat ac ſeducebat populum) tacitè elidere eadem ratione, qua articulum de vſurpato regio titulo excluſit, & ad innocentiam diſcipulorum tuendam. Ex hoc enim quòd ipſe ſoli veritati operam dabat, & ex veritate erant qui eum audiebant: manifeſtè ſequitur, quòd nulla erat ſeductio, nulla ſubuerſio; nullus ad malum, nullus ad vana prouocabatur: ſed tota Chriſti prædicatio, totum Chriſti regnum, ex veritate & in veritate, & ad veritatem erat. Poterat ex hac Domini ſententia Pilatus occaſionem diſcendi à tantæ famæ magiſtro accipere: ſed quum interrogaſſet, Quid eſt veritas? non expectata reſponſione exijt ad Iudæos: vtpote qui non curabat diſcere à Chriſto.

Digitized by Google

De verbis Domini ad Pilatum, Non haberes aduerſum me poteſtatem vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper: & quàm aptè ſubintulerit, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet.

AD admirationem demum quartam coram eodem Pilató, de reſponſione illa, Non haberes aduerſus me poteſtatem vllam, niſi tibi deſuper datum eſſet; dicitur, quòd hæc verba Domini non ſunt verba generalia, ſed ſingulariſsima, ac valde nouam, occultam, ſingularemque Chriſti innocentiam ſignificantia. Inter Chriſtum enim & reliquos homines hæc erat differentia, quòd reliqui homines habebant ſuperiorem iudicem ex duobus capitibus (ſcilicet & ex parte ſuperiore; quia ſic à Deo ordinatum eſt: iuxta illud Apoſtoli, Omnis poteſtas à Deo eſt, quia quæ à Deo ſunt, ordinata ſunt: & ex parte inferiore; hoc eſt ex proprio peccato, ſaltem originali; ex quo incidit homo, vt ab homine punibilis eſſet,) Chriſtus autem, quia nullius omnino peccati particeps erat, nihil ex parte ſua habebat, vnde poteſtas quæcunque humana haberet aliquid contra eum: & propterea Pilatus ex ſola parte ſuperiore poteſtatem habebat aduerſus eũ. Singulariſsimam ergo ſuam innocentiam Dominus ſignificauit per hanc reſponſionem, dicens quòd nullam aduerſus ipſum haberet Pilatus poteſtatem, niſi ei Pilato datum eſſet deſuper. Dixit, deſuper, & non dixit, ex Romano imperio, aut Cęſarea authoritate: vt comprehenderetur prima cauſa, diuina ſcilicet diſpoſitio, cum ſecundaria, quæ erat poteſtas Romani imperij. Ac ſi apertè diceret, Quòd habeas contra me poteſtatem; non ex demerito meo, ſed quia es præſes.

Et hinc optimè cum nota cauſalitatis inferuntur ſequentia verba, Propterea qui tradidit me tibi, maius peccatum habet: propterea, quia ſcilicet innocens ego ſum, qui me innocentem tradidit tibi tanquam malefactorem, maius peccatum habet. Tu quidem peccas, ſciens

quòd per inuidiam tradiderunt me tibi ſacerdotes, & non reſipiſcens: ſed illi qui cauſa principaliter ſunt, maius peccatum habent. Et quòd iuxta hunc ſenſum intellexerit Pilatus Domini verba; teſtatur Euangeliſta, dicens, quòd exinde Pilatus volebat dimittere Ieſum: ex audita quippe Ieſu innocentia cum proprio peccato mouebatur Pilati animus, ad dimittendum Ieſum.

Cur Dominus Herodi reſpondere noluerit: & Vnde factum, Vt Herodes eum tanquam fatuum tractaret.

AD admirationem coram Herode, quare Dominus non reſponderit; dicitur, quòd Euangeliſta nullam explicans ſpecialem interogationem, ab Herode factam; ſed per verba generalia; narrans Herodem interrogaſſe Dominum in multis ſermonibus, ſimulque narrans quòd ſperabat videre miraculum aliquod à Domino Ieſu fieri; inſinuauit interrogationes Herodis non fuiſſe iudiciales, ſed curioſas: eadem etenim curioſitate qua mouebatur ad miraculum aliquod videndum, inducebatur ad proponendum Domino quæſtiones curioſas: & propterea Dominus ſicut noluit vti potentia ſua ad facienda miracula: ita noluit vti ſcientia ſua, ad ſatisfaciendum curioſitati Herodis: inſtruens per hoc nos, vt & poteſtate & ſcientia vtamur ad ædificationem, & non ad curioſitates, aut quaſcunque alias vanitates. Non ſuberat ergo cauſa reſpondendi Herodi curioſo, ſicut affuit cauſa reſpondendi Pilato iudicialiter inquirenti: qui neſcius de vero regno Meſsię, poterat ſcandalizari, vt dictum eſt.

Tacuit ergo Dominus coram Herode, vt haberetur & tractaretur ab Herode, vt fatuus: quod & ſubſecutum eſt. Herodes quippe vir ſecundum mundum prudens, conferens audita de Ieſu ex fama, & obiecta à pōtificibus, prę-cipuè quòd faciebat ſe Meſsiam, cum tanto Ieſu ſilentio coram ſe interrogante in multis ſermonibus, quibus vſus potuiſſet ipſius Herodis beneuolētiam acquirere, & tueri ſe cōtra perſecutores ſuos; cauſam habuit cogitandi, quòd

Ieſus

Ieſus eſſet homo vanus (vt pote non loquẽs coram magnis viris, ſed coram vulgaribus) & eò amplius quòd viderat Ioannem Baptiſtam prudenter ſecum loquentem, Ieſum autem nec ad interrogata ſua reſpondentem cernebat: cenſuitque quod eſſet vt fatuus tractandus: & ſic illuſit veſte alba: Sed Saluator altiſsimo conſilio ſe illudi voluit: vt mundus hinc videret , quòd non ſapientibus huius mundi vijs , non aſtutijs, non induſtrijs humanis traxit ad ſuam fidem mundum: ſed viæ eius ad conuertendum ad ſuum regnum mundum, fuerunt tales, vt ſit habitus fatuus à principibus & ſapientibus huius mundi. Propter quod ab omnibus iudicibus voluit reputari imò tractari vt fatuus, non verbo, ſed multiplici facto illuſionis: nam à pontificibus & Herode & Pilato iudicatus & punitus eſt vt fatuus. Sciebat enim quòd ſapientiæ ſeu aſtutiæ maximæ attribuitur facere ſe caput nouæ legis populorum: & ideò hanc de ſe opinionem auferre ſtuduit tot proprijs deriſionibus, vt vel ſic crederemus diuinum opus eſſe fidem Chriſti. Hæc de tertia quæſtione.

QVÆSTIO QVARTA.

CIca quartam quæſtionem de ſcripta Domini Ieſu cauſa (*Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum*) nonnulla dubitatio oritur. Tum quia in multis, quatuor ſcilicet cauſis fuerat Dominus accuſatus: ſcilicet de tributis non dandis Cæſari: de ſeductione populi: de blaſphemia, ſcilicet quòd filium Dei ſe fecit: & de læſa maieſtate, quòd ſe Regem facere curabat. Tum quia de nulla cauſa legitur Dominum ſe iuſtificaſſe, niſi de iſta; ſcilicet de regno (vt patet in Euangelio) ac per hoc minus videtur quòd iſta debuiſſet ſcribi ſuper crucem, vt pote purgata. Et confirmatur: quia Pilatus qui ſcripſit cauſam, poſtquàm diſcuſſit hanc cauſam, pronuntiauit Ieſum non eſſe reum mortis: ac per hoc non eſſe reum læſæ maieſtatis. Mirum eſt igitur quòd ſcripſit hanc cauſam.

Quæ cauſa mouit Pilatum, vt omiſſis alijs quæ Iudæi Chriſto imponebant, in eius cauſa ſcriberet, Rex Iudæorum.

AD hæc dicitur quòd ex quatuor capitibus oportuit cauſam hanc ſcribi. Tum ex parte Pontificum, tum ex parte cauſarum, tum ex parte Pilati, tum ex diuina diſpoſitione. Ex parte quidem Pontificum, alia fuit cauſa impellens eos ad mortem Domini Ieſu, & alia fuit cauſa quam propoſuerunt Pilato, vt Dominum Ieſum damnaret. Nam cauſa mouens Pontificum animos ad Domini Ieſu mortem, fuit amor propriæ dignitatis & authoritatis; ne Romani tollerent locum eorum. Quum enim temporibus illis, multi quaſi prophetæ inſurgerēt, & populos ad ſe conuerterent (vt Act. 5. Gamaliel refert primò de Theodate, & deinde de Iuda Galilæo: & de Ioanne Baptiſta, Ioſephus dicit Herodem, ipſum cepiſſe, quia timebat concurſum populi, quod non ſolùm potuit ſimul eſſe verum cum cauſa inceſtus relata ab euangelio, ſed cõſonat euangelio: tum quia Dominus audito caſu Ioannis ſeceſſit, quaſi cauſa communis ei & Ioanni fuerit, ſcilicet concurſus populorum ad eorum prædicationem: tũ quia Dominus Herodem vulpem appellauit, quaſi aſtutè perſequentem Ioannem prædicatorem ſub ſpecie complacendi Herodiadi.) Quia, inquam, tot concurſus populorum erant, timebant Pontifices, ne tantus populorum concurſus ad Dominum Ieſum, pareret aliquam nouitatem, ob quam ſimul cum tot alijs præcedentibus conſideratam, Romani tollerent pontificatum à Iudæis, & transferrent gentem Iudæorum in alia loca. Ob hanc cauſam dixit Caiphas quòd expediret potiùs hominem mori, ne tota gens ſic periret.

Hac igitur cauſa in animo retenta, Pontifices excogitauerunt cauſam aliquam, qua poſſent inducere Pilatum ad interficiendum dominum Ieſum, & adinuenerunt dictas quatuor cauſas: ſcilicet de prohibito cenſu Cæſaris; de auerſione populi; de blaſphemia; de vſurpata maieſtate. Et quoniam in prima non habebant fundamenta:

& ſe-

& ſecunda, niſi coloraretur vt via ad quartam, non ſuffi-
ceret ad pœnam mortis; de tertia autem Pilatus non ſe intromitteret (vtpote de pertinentibus ad quæſtiones legis Iudæorum) deliberarunt aſtuto conſilio crimen læſæ maieſtatis imponere Domino Ieſu: vt ex eo Pilatus, vtpote contra Cæſarem, moueretur ad condemnandum Dominum Ieſum. Putauerunt enim ſe poſſe in hoc præualere; fundantes huius criminis cauſam ſuper confeſſione ipſius Domini, qua confeſſus eſt ſe eſſe Chriſtum, ac per hoc Regem: & ſuper commotione populi ad ſe vt Chriſtum, ac per hoc vt Regẽ: ita quòd pontifices licèt accuſauerint Dominum Ieſum quatuor criminum; principaliter tamẽ tendebãt ad crimen lęſæ maieſtatis, quia ſe Regem quærebat facere: ſperantes ex hoc obtinere à Pilato damnationem Domini Ieſu ad mortem.

Ex parte quoque cauſarum ipſarum, quæ allatæ ſunt, oportuit cauſam regni præualere; quia maiorem habebat apparentiã, ex eo quòd Dominus Ieſus fatebatur ſe Chriſtum: & ante quinque dies clamantes ei turbas, quòd eſſet Rex, admiſerat, veniens Hieruſalẽ ſuper aſellum. Hæc enim cauſa multipliciter probata videtur. Primò ex ipſius Domini Ieſu verbis, quibus dixit ſe Chriſtũ. Secundò, ex cõmotione populi à Galilæa vſq; huc. Et in hac probatione clauditur non ſolùm ſeductio populi, ſed commotio quæ fuerat ante quinque dies illic, hoc eſt in Hieruſalẽ: quum turba cũ palmis, cum veſtimentis ſtratis in via, cum clamore dignitatis ac nominis regij concurrit ad honorandum Dominum Ieſum. Tertiò, ex ipſius Domini verbis coram Pilato, Regnum meũ &c. Vnde & Pilatus dixit, Ergo rex es tu? quod Dominus Ieſus non negauit. Fuit quoque aggrauata: Si hũc dimittis, non es amicus Cęſaris: omnis enim qui ſe regem facit, contradicit Cæſari.

Ex parte deinde Pilati cauſam regni oportuit præualere. Pilatus enim quũ eſſet gentilis, & de eo quòd filium Dei ſe fecit, nihil aut parum curaret (præſertim ſciens quòd per inuidiam mouebantur Pontifices) & de cenſu prohibito nulla probatio haberetur, commotionem

populi cum tali ingreſſu in Hieruſalem conſiderauit, ſi mul
cum confeſsione ipſius Domini, de regno ſuo, non ex hoc mundo. Et viſum eſt tam ei quàm Herodi, quòd Dominus Ieſus eſſet non vt criminoſus, ſed vt fatuus puniendus. Conſideratis enim dictis de regno alterius mundi, & geſtis (ſcilicet quòd ſuper aſellum, non equum: cum palmis, non armis: vilis turba, non magnates: repentè, non ex condicto, practica, inductione aut vocatione: trãſitoriè, & quaſi in momento: non retinendo ſecum turbam, nec procedendo poſtea cum turba, ſed veniebat quotidie pòſt, more ſolito in templum ad docendum) iudicauerunt vias has aſpirandi ad regnum, non eſſe ſani capitis. Et bene iudicabant de mundano regno loquendo: fatuum quippe eſſet per has vias quærere regnum terrenum. Vnde vterque (ſcilicet Herodes & Pilatus) tractauit Dominum Ieſum vt fatuum. Inſtantibus nihilominus Iudæis, quòd non eſſet fatuus, ſed malignus, vtpote qui filium Dei ſe fecit; & quod aſtutè inuertit cauſam regni, in regnum alterius mundi, quum non poſſet negare quòd ſe regem fecerit, commouendo populum ad ſe regem clamãdum: Pilatus corripiendum flagellis Dominum Ieſum cenſuit; vt vtriuſque, fatuitatis ſcilicet & malitiæ ratione habita, punitus Dominus dimitteretur. Sed inualeſcentibus Iudæis vſque ad tumultum, elegit conſideratis omnibus, damnare Dominum Ieſum læſæ maieſtatis: eo quòd cauſa hæc ad ſe directè ſpectans, apud ſuum tribunal probata ac euidens ita erat; vt niſi fatuitate excuſaretur, iuſtè damnationem expoſceret, De regno quippe non de hoc mundo, ipſe ſtultitiam putabat. Et quia Iudæi qui Dominum Ieſum magis nouerant, non admittebant excuſationem ſtultitiæ quam ipſe Pilatus admittendam putabat: ideò tanquàm relinquẽs Iudæis criminis curã, ſe innocẽtem proteſtatus eſt in prolatione ſententiæ, qua Dominum damnauit ad mortem crucis.

Hæc videntur ad literam coëgiſſe Pilatum ad hanc cauſam ſcribendam. Sed hæc omnia ex quarto loco propoſita cauſa (diuina ſcilicet prouidentia) diſpoſita ſunt, vt Dominus

minus Ieſus damnatus & crucifixus, verum ſuum titulũ, ſupra ſuam crucem ſcriptum haberet: erat enim, & eſt in veritate, Ieſus Nazarenus Rex Iudęorum. Vſa quippe eſt diuina prouidentia iniquitate perſequentium & damnantium Dominum Ieſum, ad perpetuam veritatem regij tituli de Chriſto prophetati teſtificandam coram toto mũdo. Vnde & Pilato prohibuit ne mutaret illum, ſed dixit, Quod ſcripſi, ſcripſi. & tribus præcipuis linguis omnium linguarum vices gerentibus, ex ipſius etiam ternarij omnia complectentis perfectione, ſcribi diſpoſuit. Hæc de quarta quæſtione. Deo gratias. Poſonij in die ſancti Damaſi, M.D.XXIII. Amen.

SECVNDVM IENTACVLVM:

In quo quatuor quæſtiones tractantur.

OCCVRRVNT ſecundò circa diuerſa ſacræ ſcripturæ documenta de filijs Dei, quæſtiones item quatuor.

Prima eſt de verbis Pauli Apoſtoli ad Romanos primo: de vnigenito filio Dei, quibus dicit. *Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorũ Ieſu Chriſti Domini noſtri.*

Secunda eſt de verbis Ioãnis Euangeliſtæ Ioannis primo, de filijs Dei adoptiuis: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri: ſed ex Deo nati ſunt.*

Tertia eſt de verbis Apoſtoli Pauli primæ ad Corinthios xv. de baptiſmo quo generantur filij Dei: quum dicitur; *Alioquin quid facient, qui baptizantur pro mortuis; ſi omninò mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis.*

Quarta eſt de verbis eiuſdem Apoſtoli ad Galatas tertio, de hæreditate filiorum Dei per fidem repromiſſa, non per legem; quum dicitur, *Lex ordinata per angelos in manu mediatoris: mediator autem vnius non eſt, Deus autẽ vnus eſt.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primæ quæſtionis verba, difficultas eſt, Tum propter proprietatẽ ſenſus: nõ enim propriè dictum videtur de filio Dei, quòd prædeſtinatus eſt filius Dei: quantúcunque ratione humanæ naturæ verum ſit, prędeſtinatum eſſe, vt humana natura ſit vnita filio Dei in perſona: & homo ille, ſcilicet Ieſus filius beatæ virginis, ſit prædeſtinatus filius Dei: quia ſignificatur ſuppoſitum illud quaténus eſt humanum ſuppoſitũ. In propoſitis autem verbis illud relatiuum, Qui, refert filium Dei: ſicut primo loco antè poſitum idem relatiuum refert etiam filium Dei, quum dicitur: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem: ſtatim enim ſubditur, Qui prædeſtinátus eſt. Tum propter varietatẽ textus apud Latinos & Græcos; & Græcos inter ſe: dum Latini codices communiter habent, Qui prædeſtinatus: Græci autem aliqui, ſimiliter habent; aliqui habent, Qui deſtinatus Tum propter pluralitatem expoſitionum : dum vel , Prædeſtinatus eſt, exponitur Prędeſtinatum eſt: vel, Declaratus eſt: vel quòd relatiuum Qui, refert filium Dauid ſeu hominis. Hæc enim ambiguitati atteſtari videntur.

Latè explicatur, quo ſenſu dictum ſit ab Apoſtolo, Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritũ ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum, Ieſu Chriſti Domini noſtri.

AD hanc quæſtionem, abſque quocunque præiudicio cuiuſuis expoſitionis, reſpõdendo; (quod ſubintelligi volo tam in præcedentibus quàm in ſequentibus totius huius operis) dicitur quòd ſenſus proprius literæ, ex in-

ex intentione Apoſtoli & contextu ſumendus eſt. Intentio Apoſtoli claré apparet. Intendit enim materiam Euãgelij ſummarié explicare. Quum enim propoſuiſſet ſe apoſtolum & ſegregatum in Euangelium Dei de filio ſuo; explanandam duxit propoſitam Euangelij materiam: ſcilicet de filio ſuo: quæ ſcilicet Euangelium aperiret de filio Dei. Et ſubiunxit tria comprehendentia totam Euãgelicam materiam. Primum eſt: Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem. Secundum eſt: Qui prædeſtinatus eſt filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri. Tertium eſt: Per quem accepimus gratiã & apoſtolatum, ad obediendum fidei in omnibus gentibus. Oportebat enim vt qui ſe Euangelij nuntium dicebat, explicaret quid Euangelium contineret: vt ſic ad Euangelicam epiſtolam præpararet legentium animos.

Contextus verò ſuadet ſpecialiter duo. Alterum eſt, vt relatiuum ter repetitum (ſcilicet, Qui factus, Qui prædeſtinatus, Per quem accepimus) referat ſemper illud primò propoſitum; ſcilicet filio ſuo: id eſt filio Dei. Alterum eſt, vt ſimiliter diſtinguatur, ordinetur & intelligatur ly Secundùm carnem, & ly Secundum ſpiritum: ita quòd ſicut primò explicatur filius Dei ſecundũ carnẽ: ita deinde explicetur filius Dei ſecundum ſpiritum: vt ſit plana conſtructio, & planus ſenſus, nec minùs altus.

Et vt pleniùs intelligãtur hęc, inchoemus à primo. Declarat itaque myſterium incarnationis, quantum ad quinque. Primò, quantum ad perſonam incarnatam, quod eſt ipſe Dei filius, per relatiuum Qui: ita quòd, nec pater, nec Spiritus ſanctus, ſed filius Dei refertur per ly Qui: vt patet in textu. Secundò, quantum ad modum incarnationis: quod non ex virili ſemine, ſeu naturali more genitus eſt ſecundũ carnem: ſed ex virtute Spiritus ſancti formatus ſecundũ carnẽ, & hoc ſignificat illud participium Factuś. Ac ſi diceret: Qui non naturali virtute ſecundum carnem genitus in materno vtero, ſed ab extrinſeca Spiritus ſancti virtute factus eſt. Simile habes ad Galat. 4.

Miſit

miſit Deus filium ſuum factum ex muliere.

Tetiò, quantum ad coniunctionem humanitatis cum deitate: quòd ſcilicet iuncta eſt Deo, vt organum coniunctum. Duplex ſiquidem inuenitur organi genus. Quoddam coniunctum perſonaliter illi, cuius eſt inſtrumentum: vt manus eſt organum, quo operatur homo. Quoddam verò ſeparatum ſecundùm eſſe, ab illo, cuius eſt inſtrumentũ: vt ſerra, qua homo ſecat: ſerra enim nihil eſt hominis ſecantis, ſed aliud eſſe habet: alia hypoſtaſis eſt. Inter humanitatem itaque Chriſti & cæteras creaturas ſecundùm coniunctionem ad Deum hæc eſt differentia, quòd reliquæ creaturæ ſe habent ad Deum, vt inſtrumẽta ſeparata: ita quòd Deus vtitur illis inſtrumentis ſeparatis. Et propter hoc, omnia tam naturalia quàm voluntaria creaturarum opera, Deo attribuuntur in ſacra ſcriptura. Omnia, inquit Eſaias, opera noſtra operatus es Domine, & Iob: Pelle & carnibus veſtiſti me: oſſibus & neruis compegiſti me &c. Humanitas autem Chriſti iuncta eſt Deo, vt organum coniunctum ſecundùm eſſe perſonale: ita quòd Deus per humanitatem aſſumptam operatur, ſicut ego per linguam meam, per manum meam &c. Et hoc ſignificatur in textu per pronomen, Ei, dum dicitur: Quia factus eſt ei, proculdubio Deo. Filius quippe Dei ſecundùm carnem factus eſt Deo organum coniunctum: quia deitas per humanitatem Chriſti operatur, ſicut per ſibi coniunctum proprium organum, iuxta illud, Saluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius. Ad quod vt verè nouum & mirabile inuitauerat decantandum, præmittens: Cantate Domino canticum nouum, quia mirabilia fecit: ſtatim enim ſubdit, Saluauit ſibi dextera eius, & brachium ſanctum eius. Ac ſi dixiſſet: Quũ Deus ſalutem multipliciter potuiſſet operari: hunc tamen modum elegit, vt per propriam dexteram & propriũ brachium (hoc eſt per organum coniunctum) operaretur ſalutem, in myſterio incarnationis, vnde & ſubdit. Notum fecit Dominus ſalutare ſuum &c.

Quartò, quantum ad humanam genealogiam: quòd ſcilicet

ſcilicet ex ſemine Dauid: pro quanto beata Virgo ex qua carnem habuit, filia fuit Dauid, per tot generationes intermedias. Vbi clauditur veritas ſcripturarum, Meſſiam ex ſemine Dauid promitentium, & regia progenies: & quòd peccator Dauid tanta gloria donatus eſt à Deo, vt de ipſius ſemine Chriſtus prodiret, & ipſi fieret talis tantaque promiſſio.

Quintò, quantum ad humilitatem: dum explicat quod ſecundùm carnem, quæ eſt infima pars humanæ naturæ. Minus quippe mirum eſſet, ſi animam tantùm humanã aſſumpſiſſet, quum ſit naturæ intellectualis & immortalis: ſed vbi conſtat carnem quoque aſſumpſiſſe; mirabile valde eſt: & longè magis exinaniuit ſemetipſum carnem aſſumens. Factus ergo ſecundum carnem dum dicitur, nihil humanæ naturæ ſpretum monſtratur. Simile quid legis apud Ioannem dum dicit: Verbum caro factum eſt, propter dictam rationem.

Eſt igitur literæ ſenſus ac ordo: Qui filius Dei ſecundum carnem factus ſupernaturaliter eſt ei Deo coniunctum organum, ex ſemine Dauid: pro quanto mater deſcendit ex progenie Dauid. Et aduerte quòd prædictarum quinque conditionum duæ locantur ex parte ſubiecti; ſcilicet, Qui ſecundùm carnem, & tres ex parte prædicati: ſcilicet, Factus eſt ei ex ſemine Dauid.

Venio nunc ad ſecundum, de quo præſens eſt quæſtio. Vbi aduerte, quod ex parte ſubiecti locãtur quoque duo: ſcilicet, Qui ſecundum ſpiritum: & ex parte prædicati locantur reliqua: ſcilicet, Prædeſtinatus eſt filius Dei, in virtute ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri: ita quòd ſicut priùs locutus eſt de filio Dei ſecundùm infimam naturę humanę partem, ſcilicet carnem: ſic nunc loquitur de eodem filio Dei ſecundum ſupremam naturę humanæ partem, ſcilicet ſpiritum. Et intendit, quòd ſecundùm ſpiritum præordinatus eſt ſanctificatiuus propria authoritate ex tempore & cauſa proprię reſurrectionis qua ſurrexit à mortuis; non qualiſcunque, ſed ſaluator Chriſtus ac Dominus noſter,

Digitized by Google

ſter. Quamuis enim infiniti fuerint modi apud Deum, quibus ſanctificare mundum potuiſſet: elegit tamen & ſtatuit ab æterno, vt virtus ſanctificatiua reſideret in ſpiritu, qui eſt anima Ieſu Chriſti: pro quanto voluit, vt õnis gratiæ plenitudo, non ſolùm vt in ſingulari, ſed vt vniuerſali capite, etiam cœleſtis Eccleſiæ, in illa anima habitaret: ita tamen, quòd ſanctificator per eam non ſanctificaret quaſi mendicato ſuffragio, ſed propria authoritate, vt filius Dei ex vna parte, & ex alia parte concauſa & tempus ſanctificationis, eſſet reſurrectio ipſius. De huiuſmodi enim cauſalitate ſcriptum eſt ad Romanos quarto: Reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. De tempore verò, Ioannis ſeptimo: Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Et ſecundum hoc, vt dictum eſt, ex parte ſubiecti locantur duæ conditiones (perſona ſcilicet filij Dei, & ſpiritus aſſumptus) dum dicitur, Qui ſecundum ſpiritum.

Poteſt & altiùs exponi Spiritus: hoc eſt ſpirituale eſſe & operari: non determinando ad eſſe aut operari diuinũ aut aſſumptum, ſed communiter ſignificando per ſpiritum, eſſe & operari ſpirituale, quod in Chriſto fuit, quodcunque fuerit illud. Et ſic ex parte ſubiecti duæ ſimiliter conditiones locantur: ſcilicet perſona filij Dei, & eſſe ac operari ſpirituale quodcunque in ipſo quomodolibet eſt: ita quòd, ſicut primò locutus eſt de filio Dei ſecundum eſſe carnale, dicendo, Qui ſecundum carnem; ſic nunc loquitur de eodem filio Dei ſecundùm eſſe ſpirituale, dicens Qui ſecũndum ſpiritum.

Et licèt ex parte ſubiecti ſit iſta diuerſitas expoſitionis; ex parte tamen prædicati non variatur ſenſus: ſed ponitur primò res ad quam prædeſtinatus eſt, ſcilicet filius Dei in virtute ſanctificationis: ita quòd, non intelligitur hoc ſimplex, ſcilicet, Filius Dei: ſed totum compoſitum, ſcilicet, Filius Dei in virtute ſanctificationis, vt res ad quàm prædeſtinatus dicitur filius Dei ſecundùm ſpiritum: ſicut diceretur, quòd homo ſecundùm intellectum preordinatus eſt, vt ſit homo ſtudioſus, vt ſit homo

homo beatus, & ſimilia.

Numerantur autem in huiuſmodi verbis myſteria tredecim. Duo ex hoc, quod ly Prædeſtinatus, apponitur ad ly Qui ſecundum ſpiritum. Ex ipſa ſiquidem diuerſitate verborum, dum dicitur, Qui ſecundum carnem factus eſt &c. &, Qui ſecundum ſpiritũ prædeſtinatus &c. dicitur; intelligimus, quòd præcipuum & primum in myſterio incarnationis eſt eſſe ſpirituale: ex hoc enim quod apponitur prædeſtinatio ad ly Secundum ſpiritum, denotatur quòd ordinatio diuina principaliter tendebat ad ſpiritũ: hoc enim ipſum prædeſtinationis nomen ſecum fert. Et meritò: tum quia ſpiritus longè præſtantior eſt carne: & eſſe ſpirituale longè excellentius eſt carnali. Tum quia caro aſſumpta à verbo Dei eſt, mediante ſpiritu: pro quãto ratio quòd caro aſſumpta fuerit; fuit ſpiritus: hoc eſt, Ideo caro aſſumpta eſt, quia erat materia ſpiritualis animæ, & non è conuerſo.

Rurſus ex hoc quod qui ſecundum ſpiritum prædeſtinatus dicitur ad totum aggregatũ, ſcilicet vt ſit filius Dei in virtute ſanctificationis, intelligimus ad partem ſpiritus ſpectare principaliter ſanctificare: non quod caro Chriſti expers eſſet ſanctificatiuæ virtutis (quum tactu carnis ſuę ſanctificauerit aquas pro baptiſmo: & tactu manus reddiderit ſanitatẽ) ſed quoniã caro Chriſti hoc ipſum ſecũdariò & ex ſpiritali virtute habebat: ſpiritus autẽ principaliter & ex proprio genere, ſcilicet eſſe ſpiritali, ſortitus eſt.

Tertium myſterium (ſcilicet quod propria authoritate ſanctificaret) apertè monſtratur per primam partem aggregati prædicati, ſcilicet, Filius Dei: ex hoc enim quòd prædeſtinatus eſt filius Dei, in virtute ſanctificandi; clarè patet quòd prædeſtinatus eſt, vt ſanctificet propria authoritate. Filius quippe Dei, propria authoritate, quæ eſt ſua Deitas, ſanctificat, non minùs quàm pater: quum ſit vnius & eiuſdem naturæ & poteſtatis cum patre.

Quartum myſterium eſt plenitudo ſanctitatis. Ex hoc enim quòd nõ dicitur ſanctus, ſed in virtute ſanctificationis, aperitur talis tantaq; ſanctitas, quæ non ſolùm ipſum

pore reſurrectionis. Principaliter quidem; quia ſanctifi cationes priores, erant quaſi diſpoſitiones ſeu viæ ad ſanctificationem vniuerſalem futuram poſt reſurrectionem. In cuius ſignum, etiam ipſi Apoſtoli, quamuis mundi ex ſermone Chriſti, adhuc cæci erant, non intelligentes ſcripturas: ſed in die reſurrectionis, aperuit illis Dominus ſenſum, vt intelligerent ſcripturas. Manifeſtè verò; quia tunc manifeſtata eſt virtus Chriſti ex gloria reſurrectionis. Vniuerſaliter autem; quia in omnes gentes ex tunc ſalus prædicanda, & conferenda ordinata eſt: vt pàtet in Euangelio.

Septimum myſterium eſt concauſa ſanctificationis, quòd ſcilicet reſurrectio ipſius ordinata eſt concauſa ſãctificationis: vt ſcilicet filius Dei, & propria authoritate, & miniſterio propriæ reſurrectionis ſanctificaret: nã ſicut mortem noſtram moriendo deſtruxit; ita vitam reſurgendo reparauit. Eſt ſiquidem ipſius reſurrectio, cauſa vitæ noſtræ: tum animæ; quia ſurrexit propter iuſtificationem noſtram: tum corporis; quia Saluatorem expectamus, qui reformabit corpus humilitatis noſtræ, configuratum corpori claritatis ſuæ. Dum ergo dixit, Ex reſurrectione mortuorum, duo notauit myſteria: temporis ſcilicet, quo ſanctificatio, quaſi maturus fructus haberetur: & concauſæ; qua reſurrectio in dignitatem concauſandi ſanctificationem eleuata eſt.

Octauum myſterium eſt integritas ſpiritualis eſſe: quandoquidẽ ex reſurrectione effectum eſt corpus Chriſti ſpirituale, iuxta Apoſtoli ſententiam primæ ad Cor. 15. Habuitque ex tunc Saluator eſſe ſpirituale integrum: hoc eſt ſecundum omnes naturæ aſſumptæ partes. Manifeſtaturque hinc, quòd filius Dei ſecundùm ſpiritum redundantem iam ex reſurrectione in corpus ſecundùm eſſe ſpirituale conſummatum ex reſurrectione, præordinatus ſit ſanctificator. Dicens itaque, Ex reſurrectione mortuorum, tria dixit myſteria: temporis; quo, quaſi fructus maturus, ſanctificatio haberetur: cauſalitatis; qua in dignitatem concauſandi ſanctificationem reſurrectio

eleuata

per nomen Chriſti. Verè ſiquidem peruenit in regionem valde diſtantem (vtpote in regionem gloriæ æternæ) accipere ſibi regnum, quum vnctus eſt vnctione gloriæ ſuper omnes reges. Oportuit ſiquidem Chriſtum pati hæc (ſcilicet iniurias & mortem) & ita intrare reſurgendo in gloriam ſuam. Incœpiſſe ergo regnum Chriſti ex ſua reſurrectione monſtrat Apoſtolus, quum prædeſtinatum ipſum dicit ſanctificatorem ex reſurrectione, qua ſurrexit Chriſtus: ſicut etiam ex tunc incœpit executio conſummatæ ſaluationis quum ſurrexit Ieſus.

Tunc quoque incœpiſſe dominium eius, duodecimum myſterium aperit, dicendo, Domini: Qui enim priùs venerant miniſtrare, ſubijci & mori; ſurrexit Dominus, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Non quòd priùs nō fuerit Dominus (quum verè dixerit: Vos vocatis me magiſter & Domine: & bene dicitis; ſum etenim) ſed quia priùs ſecundū humani corporis officia, non venerat dominium exercere, ſed ſubiectionē. Surrexit omni ex parte Dominus, quum impletur illud: Dominus regnauit; decorem (gloriæ corporalis) indutus eſt.

Noſter demum, myſterio vltimo dicitur: non quod aliquis aut aliquid eximatur ab illius dominio (de quo ſcriptum eſt: Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius) ſed quia peculiari modo Dominus noſter, hoc eſt fidelium, eſt: tum quia dominatur in nobis, qui voluntates noſtras ſubijcimus illius mandatis: tum quia cultu fidei, ſpei ac charitatis gaudemus atque gloriamur in & de ipſius dominio. Fructus ergo reſurrectionis Dominicę per ly Noſter notatur: vt nō quaſi inanis aut in tempus longinquū fructificaturus ſurrexerit; ſed ſurrexit Dominus noſter: vt ſtatim nos habuerit: vt nunquam nos omnino deſeruerit. Prædeſtinatus eſt ergo filius Dei ſecundùm ſpiritum, vt ſit filius Dei, in virtute ſanctificationis, ex reſurrectione, qua à mortuis ſurrexit Ieſus Chriſtus Dominus noſter.

Perſpice lector, in duabus explanatis ſententijs collectam ab Apoſtolo materiam Euangelij de filio Dei: dum & Trinitatis & incarnationis ac incarnati Verbi tam

ſecundum humilitatis quàm gloriæ ſtatum, & ſanctificatiuæ virtutis, ac per hoc ſacramentorum myſteria propoſuit. Et ne quid remaneret intactum, ſubiungendo tertium relatiuum, totam complexus eſt Euangelij materiam. Nam vbi de capite collegerat, ad Eccleſiam ipſius Chriſti corpus deſcendit. Oportet enim euangelizare quoque vnam ſanctam in Chriſto Eccleſiam: vt patet in ſymbolo.

Quinque autem (vt breuiter perſtringamus) de Chriſti Eccleſia proponit. Primò, coniunctionem cum Chriſto: non qualitercunque, ſed dependendo ab ipſo, dicẽs: Per quem, iungitur enim Eccleſia Chriſto vt capiti, & ab ipſo pendet, vt à capite pendet corporis vita. Secundò dona Chriſti in Eccleſia & communia toti Eccleſię, dicens, Accepimus gratiam, & dona, quibus diuerſa membra, ſeu gradus diuerſi ſunt in Eccleſia, dicens, Et apoſtolatum. In hoc enim primo gradu reliqui ſubintelligũtur. Tertiò, finem intrinſecum, propter quem diſtribuuntur gradus ac dona in Eccleſia, dicens, Ad obediẽdum fidei. Vbi fides, non quę ſine operibus mortua eſt, ſed formata, quæ per dilectionem operatur, poſitus eſt finis: nam obedientia fidei non eſt, vbi fides mortua eſt, voluntate enim renuente obedire fidei, quæ diligendum Deum ſuper omnia monſtrat, non mouetur homo ad obediendum fidei. Rurſus vnitas fidei monſtratur ex ſingulari numero: & non vt vnuſquiſque in ſua fide ſaluetur; ſed obediatur fidei vni. Quartò, indiuiſionem vniuerſalis Eccleſiæ aperit. Ex eo namque, quòd non in vna tantùm natione, ſed in omnibus gentibus ad hoc vnum, vt ſcilicet obediant fidei vni, gratiam vnam & apoſtolatum vnum accepimus: conſequens eſt, vt vna atque indiuidua ſit vniuerſalis Eccleſia Chriſti, in omnibus gentibus, iuxta verbum Domini: Fiet vnum ouile, & vnus paſtor. Quintò, finem extrinſecum, pro nomine Eius: tota enim Eccleſia ordinatur ad gloriam Domini Ieſu Chriſti: nec ſunt Apoſtoli, doctores, protectores, &c. pro gloria propria; ſed pro gloria filij Dei. Habes ergo ſum-

Digitized by Google

ſummariè ex verbis Apoſtoli totam Euangelij materiam, quam intendebat Romanis proponere.

Ad ea, quæ tanquàm difficultantia materiam inducta in principio ſunt; non eſt confutando ſed explanando ſummariè dicendum; quòd licet non admittatur, quod (Qui) refert filium Dei abſolutè, vt prædeſtinatus ſit filius Dei abſolutè: admittitur tamen, vt Qui referat filiū Dei factum ſecūdum carnem ex ſemine Dauid: hoc eſt filiū Dei vt eſt filius hominis. Nec eſt inconueniens, vt illa triplicitas relatiui ſic ordinetur, vt ſēper creſcat, referēdo immediatè antecedēs, in quo etiā prius antecedens clauditur: hoc eſt, vt primū Qui, referat filium Dei: ſecundum Qui, referat eundem factum ſecundū carnem: tertiū verò, Per quem, referat eundem non ſolùm factum ſecundùm carnem, ſed prædeſtinatum &c. Nec inconuenit diuerſas eundem textum habere expoſitiones etiam ſecundum ſenſum literalem: quoniam author ſacræ ſcripturæ eſt ſpiritusſanctus, qui plures ſimul ſenſus intendere poteſt. Vnde autem varietas ipſius textus emerſerit, non apparet. Quòd enim ex tranſlatione non contigerit, manifeſtat diuerſitas textus etiam apud Græcos, nam apud Vulgarium legitur prædeſtinatus, & apud Origenem, deſtinatus. Vtcunque ſit, textus verificatur vtroque modo: vt patet ex dictis. Hæc de prima quæſtione.

QVÆSTIO SECVNDA.

CIrca ſecundam quæſtionem de verbis Ioan. Qui non ex ſanguinibus &c. ambiguitas occurrit, primò An vna & eadem generatio negetur per tres negationes, Non ex ſanguinibus, Neque ex voluntate carnis, Neque ex voluntate viri: an ſingulis negationibus reſpondeant ſingulæ generationes. Nam ſi vna eademque generatiò per omnes negatur; inutilis videtur multiplicatio tot cauſarum. Ad quid enim opus eſt miſcere in Euangelio, naturalem hominum natiuitatem prouenire, non ſolùm

ex ſanguinibus, ſed etiam ex voluntate carnis, & ex voluntate viri? Si verò tres generationis ſpecies deſcriptæ dicuntur; falſum apparet, ex eo quod generatio ex voluntate carnis, non eſt diuerſa à generatione ex ſanguinibus. Concupiſcentia quippe carnis nõ aliter generat filios, quã per commixtionem carnalem maris & fœminæ.

Secundò, an vna eademque voluntas ſit, carnis & voluntas viri? Nã ſi locutio iſta propria eſt; oportet ex vna parte vnam fateri voluntatem: quum non inueniantur in toto genere humano diuerſæ ſpecies voluntatũ: (quãuis enim animalis appetitus multiplicetur in plures ſpecies; voluntas tamen nõ multiplicatur) & ex altera parte, nullã dicere voluntatem carnis: quia voluntas in ſola ratione eſt, & appetitus eſt rationalis, & non carnalis ſeu ſenſibilis. Si verò non curandum creditur de proprietate nominum, & duæ voluntates quaſi duo appetitus diſtinctè dicuntur (rationalis ſcilicet, qui propriè vocatur voluntas: & ſenſibilis, qui appellatus eſt voluntas carnis) tunc ſententia teneri potuit, ſed lingua cohibenda erat: quod procul ab Euangeliſta eſſe debet.

Tertiò, an filij Dei per adoptionem, dicantur propriè nati ex Deo, an ſecundùm communem tantùm vſum, quo in humanis adoptatus in filium, dicitur genitus ab illo per adoptionem: qui etiam in hac litera dicitur genitus ex voluntate viri. Quòd enim propriè intelligi debeat, ex eo videtur, quòd niſi propriè eſſent ex Deo nati non eſſent propriè filij Dei. Quòd verò communiter accipiendum ſit, ex eo apparet, quòd voluntariè genuit nos, dando nobis ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.

Quorſum Ioannes Euangeliſta, de filijs Dei ingeminando dixerit, Qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

AD hanc quæſtionem dicitur, quod Ioannes Euangeliſta triplicem ac per hoc, omnem in humanis generatio-

Digitized by Google

rationis modum complexus eſt. Primum, quo vita naturalis acquiritur, & naſcuntur filij hominum ex ſanguinibus viri & mulieris. Secundum, quo vita moralis conſona carni, in nobis fit ex voluntate carnis: hoc eſt ex electione eorum, quæ cõſonant carni. Et hinc naſcuntur filij huius ſæculi: quorũ vita eſt circa aut neceſſaria aut vtilia, aut delectabilia ſecundũ carnẽ. Tertiũ, quo vita excellens conſona rationi, in nobis fit ex voluntate viri: hoc eſt ex electione eorum quæ ſola ratio ſeu virilis animus æmulanda dictat. Et hinc naſcuntur filij huius quoque ſæculi, qui excellentes ſunt: inter quos quidam heroes vocãtur. Ita quod intendit Euãgeliſta Dei, neque ex natura ſimpliciter, neque ex natura, adiũcta voluntate carnis (hoc eſt ſtudio ad quæcunque ſpectant ad carnalia) neque ex natura adiuncta voluntate viri (hoc eſt ſtudio officioſo ad quæcunque ſunt & eſſe poſſunt virilis perfectionis, delectationis, aut gloriæ) naſci aut fieri. Et quoniam ad aliquod horum triũ ſpectat omnis generatio hominum ſecundũ quodcũque eſſe poſſibile, ſiue ex cœlo, ſiue ex quacunque cauſa naturali aut voluntaria (vt patet diſcurrendo & applicando) ideo hanc triplicẽ generationem negãdo, aperuit Euangeliſta, aliunde quærendam eſſe generationem filiorum Dei, quàm ex naturalibus aut voluntarijs cauſis creatis: & ſtatim manifeſtauit quartum generationis modum, dicens, Sed ex Deo nati ſunt. Nec dixit, ſed à Deo facti ſunt (vt cæteræ creaturæ quas dixit & factæ ſunt) ſed dixit, Sed ex Deo nati ſunt: docens filios Dei tali modo procedere à Deo vt mereãtur dici nati ex Deo: tum propter naturalitatem in modo producendi: tum propter connaturalitatem rei productæ.

Quæ quoniam altioris ſpeculationis ſunt, (vtpote à Ioanne euangeliſta dicta) oportet altiùs inchoando aduertere, bona creata diſtingui in duos ordines. Vnus eſt ordo naturæ, alter eſt ordo gratiæ. In primo ordine ſunt omnes ſubſtãtiȩ creatæ, & proprietates, actiones, paſſiones, & quæcunque quomodolibet eis naturaliter conueniũt. In ſecundo autem, quãtum ad propoſitum ſpectat, in-

ueniuntur quædam res, quæ ita ſunt de ordine gratiæ, vt ſint de genere Dei: vt charitas, & lumen gloriæ. Bona creata primi ordinis ſe habẽt ad Deum, vt artificiata ad artificem; quæ ſunt aliena à natura artificis: vt domus, arca, nauis, & alia huiuſmodi teſtantur relata ad ſuos artifices. Charitas autem & lumen gloriæ, quæ ſupremum tenent locum in ſecundo ordine, ſe habent ad Deum, vt connaturalia ad id, cui ſunt cõnaturalia: vt ea quæ ſunt ſecundũ naturã ad naturam: ſicut calere ad ignẽ: ſicut moueri deorſum ad graue. Quod ex eo cognoſcere potes: quia nihil horum poteſt eſſe natura aut connaturale alicuius creaturæ createç aut creabilis. Non poteſt ſiquidem fieri aliqua creatura, quæ ſit ſuapte natura beata beatitudine illa, quæ conſiſtit in fruitione promiſſa nobis in cœleſti patria: vt ſit ſuapte natura amans Deum amore charitatis, quo diſtinguũtur filij Dei à filijs perditionis: quoniam ſi aliquid horum poſſet fieri, poſſet eſſe aliqua creatura non indigens gratia Dei, ſed ex proprijs ſuę naturæ haberet, quod non poſſet peccare, & ſeipſam ſaluaret: ſcriptum eſt enim, 1. Ioan. 3. Omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet: & non poteſt peccare, quoniam ex Deo natus eſt, & rurſus cap, 5. Omnis qui natus eſt ex Deo non peccat, ſed generatio Dei conſeruat eum.

Quia igitur proprium eſt Deo eſſe naturaliter beatum dicta beatitudine, & amare naturaliter ipſum Deum ſic, ſcilicet dicta charitate: conſequens eſt, vt intelligamus bona creata, quibus conſtituuntur filij Dei hîc quidem inchoatiuè per gratiam charitatis; in patria verò completè per conſummatam gratiam luminis gloriæ; eſſe de genere diuino: & Deum ſe habere ad illa, vt ad cognata, vt ad connaturalia, vt ad ſecundum naturam ipſius Dei: & propterea reliquæ creaturæ factæ dicuntur, filij autem Dei nati dicuntur. Iure ſiquidem naſci dicuntur, qui ad connaturalia producuntur, qui ad ea quæ ſunt ſecundùm Dei naturam eleuantur. Natiuitatis ſiquidem tam ratio quàm nomen, ad naturam ſpectat. Si itaque ex termino

conſide-

conſideres productionem filiorum Dei, natos ex Deo intelliges: quia fiunt cognati ipſi ſummo Deo. Si modum quoque inſpicias; idem inuenies. Dupliciter ſiquidem aliquid à voluntate efficitur: vno modo abſolutè; vt cùm eligimus aliquid exteriùs operari, vt mederi, ædificare &c. alio modo ex affectione: vt quum ex odio vel amore mouemur ad aliquid. Quod procedit exteriùs voluntariè; dicitur fieri à voluntate: quod procedit in nobiſipſis à voluntate affecta; dicitur naſci ex voluntate: quaſi naturaliter illud proueniat: quia voluntas affecta per modum naturæ operatur: habitus enim inclinat per modum naturæ: & quaſi intrinſeci principij rationem induit voluntas affecta, quando ex affecta voluntate fimus tales: puta mites, aut iuſti, aut auari &c. Vnde Ioannes euangeliſta, eadem præpoſitione, ſcilicet Ex: & eodem participio, ſcilicet Nati, vſus eſt in ſingulis particulis, dicens: non ex ſanguinibus, non ex voluntate carnis, nõ ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt. Nam ly nati, ſubintelligitur in præcedentibus. Ac ſi replicaſſet: qui non ex ſanguinibus nati ſunt, neque ex voluntate carnis nati, neque ex voluntate viri nati, ſed ex Deo nati ſunt. Filij ſiquidem hominum nati ſunt in eſſe naturæ ex ſanguinibus: & filij huius ſęculi communiter nati ſunt in eſſe morali ex voluntate carnis, hoc eſt ex voluntate affecta carni: & ſimiliter filij huius ſæculi egregiæ vitæ, nati ſunt ex voluntate viri: hoc eſt ex voluntate affecta virilitati.

Quorſum hæc? Vt percipias filios Dei ſimiliter ex Deo natos. Voluntas ſiquidem Dei omnium quomodolibet creatorum cauſa eſt: ſed reliquas creaturas producit quaſi voluntate artificis: filios verò adoptionis producit, quaſi voluntate affecta: vtpote ad cognatos naturæ diuinæ, ad ea quæ ſunt ſecundùm naturam ipſius Dei. Naturaliter enim afficimur ad connaturalia nobis. Et ex eadem radice profertur, quòd quaſi principij intrinſeci rationem induit, in producendo filios Dei: pro quanto tantum ſapit principij naturalis. Ex vtraque igitur parte

Digitized by Google

(hóc eſt éx parte termini & ex parte principij) quantum ad modum producendi, tantùm naturalitatis diuinæ inuenitur in productione filiorum Dei: vt Ioannes euangeliſta ad hæc aperienda dixerit, Ex Deo nati ſunt: vt ly Ex, & ly Nati, vtramque naturalitatem indicarent.

Et ne hæc ficta putes; audi Petrum apoſtolum, primo cap. 2. epiſtolæ: Maxima & pretioſa promiſſa donauit nobis, vt per hoc efficiamini diuinę naturę conſortes. Audi Paulum, ad Rom. 8: Quos præſciuit & prædeſtinauit cõformes fieri imaginis filij ſui; vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus. Vbi vides filios Dei in cõſortium diuinæ naturæ eleuatos: & ad cognationem tantam cum Deo ſuos filios prædeſtinatos; vt fratres ſint, primogeniti filij omnino naturalis verique Dei. Illum ſiquidem Deus natura genuit verum Deum: nos autem volũtariè genuit, vt ſimus primitiæ creaturarum: vt dicitur Iac. 1.

Vide demum quod Ioannes euangeliſta tanti fecit myſterium per hęc verba prolatum de filijs Dei, vt ne hoc impoſſibile crederetur, attulerit pro teſtimonio, id quod eſt maximè ſupermirabile, ſcilicet myſterium incarnationis, ſubdit enim: Et verbum caro factũ eſt. Tanquam diceret: Vt credas, homines naſci filios Dei: ſcito Deũ eſſe factum carnem, vt habes in gloſſa. Sunt igitur in ſupremo totius vniuerſi gradu locati filij Dei, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate affecta carni, neque ex voluntate affecta virilitati; ſed ex Deo nati ſunt.

Ad quæſita autem dubitando, ordinatè reſpondendo dicitur: & ad primum quidem quòd tres generationes excluduntur per hanc triplicem negationem: & quòd generatio ex voluntate carnis non appellatur hîc generatio, qua fiunt homines ſecundum eſſe naturæ: ſed qua fiunt ſecundum eſſe morale ex volũtate affecta huiuſmodi carnalibus: quales communiter emergunt filij huius ſæculi ex huiuſmodi affectibus: alij prudentes rectores, alij negotiatores, & id genus reliqui.

Ad ſecundùm verò, quòd hîc eſt ſermo de voluntate propriè: & vna ponitur voluntas ſecundùm ſubſtantiam, duæ

duæ autem ſecundùm affectum. Voluntas ſiquidem vna & eadem ſecundum ſe eſt, quę eſt carnis & viri: ſed geminatur propter diuerſas affectiones: altera ad ea quæ virilis excellentiæ ſunt, & vocatur voluntas viri; altera ad ea quæ carnalis neceſſitatis, vtilitatis, aut delectationis ſunt, & vocatur voluntas carnis.

Ad tertium autem, quòd ſermo Euangeliſtæ eſt de natiuitate propriè: quantum tamen ſuffert ſubiecta materia. Vt enim ex dictis aliqualis coniectura haberi poteſt; non fiunt & ſunt filij Dei adoptiui, vt ſunt & fiunt filij adoptiui hominum: ſed eleuantur in conſortium & cognationem diuinæ naturæ. Et propterea Ioannes euangeliſta quum dixiſſet. Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri; curauit tanto ſtudio aperire modum quo fiunt filij Dei. Et poſt tot negatiuas, manifeſtauit modum: ſcilicet quòd ex Deo nati ſunt. Dixi autem notanter, poſſe coniecturam nunc haberi: quia idem Ioannes dicit; Nunc filij Dei ſumus, & nondum apparuit quid erimus: quum apparuerit; ſimiles Deo erimus. Hæc de ſecunda quæſtione.

QVÆSTIO TERTIA.

CIrca tertiam quæſtionem de verbis Apoſtoli, (*Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? ſi omnino mortui non reſurgunt: Vt quid & baptizantur pro illis?*) difficultas occurrit, ex eo quòd ſermo ille vel eſt de reprehenſibili, vel de laudabili baptiſmo. Nam ſi de vituperabili baptiſmo, quo quidam fortè baptizabantur pro conſanguineis defunctis ſine baptiſmo: ita quòd ſemel baptizabantur pro ſalute propria, & iterum baptizabantur pro proximis ſuis defunctis ſine baptiſmo, erroneè putantes baptizari poſſe vnum pro alio: Si de hoc inquam erroneo baptiſmo loquitur Apoſtolus; infirmum valde argumentum ad perſuadendam reſurrectionem mortuorum aſſumit: dum ex fide & ſpe quam habent de reſurrectione mortuorum iſti qui baptizantur

pro

Digitized by Google

pro proximis defunctis, arguit quòd mortui reſurgent. Nam facillima & in promptu eſt confutatio huius argumenti: reſpondendo quòd quemadmodum factum iſtorum eſt vanum; ita & fides ac ſpes eorum: ita quòd argumentum hoc ſumi ex hominum fide ac ſpe vana non oportet aliunde monſtrare, quàm ex proprio facto quo baptizantur pro alijs. Ex hoc enim quòd inutiliter & vanè baptizantur pro alijs; argumentum habetur quòd vana eſt fides & ſpes quam habent de reſurrectione mortuorum.

Si verò eſt ſermo de laudabili baptiſmo: apparet quòd oportet incurrere alterum duorum inconuenientium: ſcilicet, vel æquiuocationem, vel improprietatem. Nam ſi exponitur pro mortuis, id eſt, operibus mortuis, quæ ſunt peccata (iuxta illud ad Hebræos 9. Sanguis Chriſti emundabit ab operibus mortuis) incurritur æquiuocatio. Nam in alia ſignificatione ſumitur quum primò dicitur; Qui baptizantur pro mortuis: & in alia ſumitur ſtatim ſubdendo; Si mortui non reſurgunt: vt patet. Et nihilominus quale argumentum hinc ſumpſit Apoſtolus? quaſi penes ſimilitudinem nominis, ex operibus mortuis ad homines mortuos; ex reſurrectione per baptiſmum ab operibus mortuis, ad reſurrectionem à natuturali morte procedens. Si autem exponitur pro mortuis, hoc eſt profitendo fidem ac ſpem de reſurrectione mortuorum: pro quanto ij qui baptizabantur, profitebantur integrum fidei ſymbolum, in quo manifeſtè dicitur. Credo carnis reſurrectionem &c. ita quòd pro tanto dictum eſt quòd baptizantur pro mortuis pro quanto baptizantur profitendo reſurrectionem mortuorum. Si ſic, inquã, exponitur; incurritur improprietas ſermonis. Nam impropriè dicuntur baptizari pro mortuis, quia baptizantur profitendo reſurrectionem mortuorum. Similiter poſſet dici baptizantur pro Trinitate, quia baptizantur profitendo Trinitatem.

Expli-

Explicatur, quo ſenſu dixerit Apoſtolus, quoſdam baptizari pro mortuis.

AD hanc queſtionem reſpondetur, quod quum Apoſtolus non arguat ex fide, aut ſpe, aut ex verbis, ſed ex facto (nam dicit: Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis? & exponens illud factum, eſſe baptizari pro mortuis, ſubdit: Si mortui non reſurgunt, vt quid baptizantur pro illis? ſcilicet mortuis) oportet ſenſum horum verborum ſumere ex facto, ex quo argumentum ſumit Apoſtolus. Neſcio autem meliùs factum hoc interpretari, quàm ex doctrina eiuſdem Apoſtoli: qui ad Coloſ. 2. docet eos qui baptizantur, baptizari in perſona mortuorum, & non ſolùm mortuorum, ſed etiam reſurgentium cum Chriſto. Conſepulti, inquit, eſtis per baptiſmum Chriſto: in quo & reſurrexiſtis per fidem operationis Dei, qui ſuſcitauit illum à mortuis. Et rurſus cap. 3. Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite: mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto. Ritus baptiſmi habet, vt qui baptizantur, mergantur ſub aqua: & per hoc repræſentent duas mortes: ſcilicet propriam mortem moralem, & mortem Chriſti corporalem. Repræſentant enim ſe mortuos vitæ veteri, ſicut Chriſtus mortuus eſt vitæ huius mundi. Merſio enim repræſentans ſepulturam Chriſti mortui, ponens hominem qui baptizatur ſub aqua, ſicut corpus Chriſti poſitum eſt ſub terra: repræſentat quoque hominem illum ita recedere à præterita vita; vt ſit illi mortuus & ſepultus. Similiter ſurgendo ex aqua, repræſentatur duplex reſurrectio: & Chriſti, corporalis: & hominis, ſpiritualis: ita quòd ex hoc, quòd homo ſurgens ex aqua repræſentat Chriſtum à mortuis reſurgentem: repræſentat quoque, ſeipſum ſurgere in nouam vitam ſpiritualem: nunc quidem quantum ad animam ſecundùm rem; in futurum autem etiam quantum ad corpus in ſpe. Hoc eſt factum ex quo arguit Apoſtolus, dicens. Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis?

Digitized by Google

mortuis? hoc eſt in perſona mortuorum: ſi mortui nõ reſurgunt. Vt quid baptizantur pro illis? hoc eſt perſonam illorum agunt qui ſic baptizantur pro mortuis: ſicut in repræſentationibus, quidam agunt Fortes, quidam Modeſtos, quidam Mortuos, quidam Claudos, quidam Cæcos &c. & hi dicuntur operari pro cęcis, pro claudis, qui agunt perſonas illorum.

Ex tali itaque baptiſmi ritu, quo qui baptizantur, perſonam mortuorum agunt ad ſimilitudinẽ Chriſti mortui, & conſequenter perſonam reſurgentium ad ſimilitudinem Chriſti reſurgentis: argumẽtum ſumpſiſſe Apoſtolum intelligendum eſt: tum quia ſecundùm hunc ſenſum inuenitur argumentum efficax, (vanum ſiquidem eſſet tale factum repræſentatiuũ mortis & reſurrectionis, ſi mortui non reſurgunt.) Tum quia exponitur litera, ſumendo argumentum à facto, iuxta verba Apoſtoli: Tum quia ſeruatur proprietas ſermonis, & nulla interuenit æquiuocatio: Tum quia conſonat alijs documentis Apoſtoli: Tum quia nihil incerti aut noui in Eccleſia Chriſti per hanc expoſitionem ponitur.

Et aduerte, quòd quia ex modo facti, ſolus ritus baptiſmi per immerſionem repræſentat mortem & reſurrectionem; ideo Apoſtolus quaſi particulariter loquitur de facto illorum, qui baptizantur in perſona mortuorum. Et rurſus ideo appoſuit coniunctionem, Et, dicendo: Vt quid & baptizantur? quaſi diceret: Vt quid non ſolũ baptizantur: ſed baptizãtur pro illis, id eſt, in perſona mortuorum? Tanquam diceret: Vt quid tali ritu perſonam mortuorum & reſurgentium aſſumunt quum baptizãtur? Notanter autem dixi, Ex modo facti: quia ex efficacia ſacramenti, ſemper baptiſmus quomodocunque fiat, commori & conſepeliri hominem facit, & reſurgere cum Chriſto in nouitatem vitæ.

Ad obiecta autem in principio, non eſt aliter reſpondendum, niſi quòd expoſitio illa de opinato illo erroneo baptiſmo, minùs conſona videtur ſenſui Apoſtoli: quia ex facto manifeſtè arguit, & non ex

ſpe

ſpe facti, Hæc de tertia quæſtione.

QVÆSTIO QVARTA.

CIrca quartam quæſtionem difficultas occurrit: quia non apparet literalis ſenſus ſecundum planum literæ contextum. Non enim apparet ad quod propoſitum dicantur illa verba, Mediator autem vnius non eſt: Deus autem vnus eſt. Conſtat namque ibi ſermonem fieri, de differentia inter legem Moſaicam, & promiſſionem factã Abrahæ in Chriſto. Et quantum apparet, extra propoſitum, extra contextum, interpoſitum eſt, quòd officium mediatoris eſt inter duos: & ſimiliter quòd Deus eſt vnus. Quorſum enim hæc hîc, quamuis in ſe veriſſima ſunt? Hæc eſt tota quæſtionis ratio ac ſumma.

Quatuor Moſaicæ legis conditiones, quas Apoſtolus refert, Gal. 3. Quòd poſita ſit propter tranſgreſſionem: quòd fuerit temporalis & non perpetua; quòd Angelorum miniſterio data: denique, quòd in manu Mediatoris. Item quo ſenſu dixerit idem Apoſtolus, Mediator autem vnius non eſt; Deus autem vnus eſt.

AD hanc quæſtionem dicitur, quòd referendo clauſulam illam, In manu mediatoris, ad legem Moſaicam, de qua eſt ſermo; ſoluitur facilè quæſtio. Ad cuius clariorem & pleniorem intelligentiam colligenda antedicta ſummariè ſunt. Poſuit ibi Apoſtolus ex vna parte, Abrahæ promiſſionem (quam etiam teſtamentum à Deo confirmatũ vocat), & ex altera parte, Moyſi legem. Et ex parte Abrahæ poſuit quinque: ſcilicet fidem, benedictionem, vitam, hæreditatem, & iuſtitiam. Ex parte verò legis, contrapoſuit quoque quinque: ſcilicet opera legis, maledictionem, viuere in operibus legis, tranſgreſſionẽ, & peccatum. Et demum concludit legem fuiſſe in cuſtodiam, & pedagogum ad fidem Ieſu Chriſti: in quo omnes

homines

Digitized by Google

homines vniuntur per fidem, & fidei ſacramentum baptiſma. Quum igitur ex parte promiſſionis Abrahæ, tot diuina bona poſuiſſet Apoſtolus, & ita appropriaſſet Abrahæ vt negaſſet illa à lege; quæſtionem interpoſuit. Quid igitur lex? Et ſtatim reſpondet, Propter tranſgreſſionem poſita eſt, donec veniret ſemen cui promiſerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris.

Vbi quatuor conditiones legis manifeſtat. Prima eſt, quòd propter malum poſita eſt; hoc eſt, lex non eſt poſita, vt faciat bonos & iuſtos: ſed vt puniat malum. Et hoc ſignificant illa verba, Propter tranſgreſſionem poſita eſt. Quum enim duæ ſint partes iuſtitiæ; ſcilicet declinare à malo, & facere bonum: lex ſcripta, in hoc differt à fide Abrahæ, quòd lex ad malum poteſtatem habet: culpæ quidem, puniendum; pœnæ verò, infligendum. Fides verò efficit bonum: quia ex fide viuitur vita iuſtitiæ & dilectionis &c.

At ſi contra hoc obijciatur, non eſſe deterioris conditionis legem Moyſi legibus humanis: quas conſtat poſitas eſſe, non ſolùm propter tranſgreſſionem arcendam & puniendam, ſed etiam propter bonum virtutis. Nam ad hoc ordinantur leges, vt fiant homines virtuoſi, vt patet, 2. & 5. Ethico. Maximè ergo lex per Moyſen à Deo data, ordinatur ad reddendos homines virtuoſos. Et confirmatur: quia legis præcepta, ſunt non ſolùm de declinando à malo (puta Non occides: Non mœchaberis: Non adorabis deos alienos &c.) ſed etiam de faciendo bonum: puta, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo &c. Honora patrem tuum. Ad hoc dicitur, quòd aliud eſt loqui de fine legis, aliud eſt de effectu legis. Nam finis legis, ad intentionem ſpectat: effectus verò, ad poteſtatem & efficaciam legis. Si de fine eſt ſermo; finis legis eſt bonum virtutis: ad quod intendit per præcepta &c. ducere. Sed nulla lex ſcripta habet hãc poteſtatem, hancque efficaciam, vt efficiat aliquem bonum: præcipere ſiquidem poteſt bonum, ſed non facere. Sed reſpectu tranſgreſſionis ſeu mali, habet lex poteſtatem &

tem & efficaciam puniendi. Punit enim malos, & puniendos arcet conſequenter: vt experientia teſtatur. Apoſtolus autem non de fine, ſed de effectu legis & fidei loquitur: & docet, quòd fides Abrahę facit hominem iuſtum ac viuum &c. lex autem non poteſt iuſtificare aut viuificare aliquem; ſed poteſt punire. Et ideò propter tranſgreſſionem tanquam materiam proprij effectus, qui eſt punitio, poſita eſt: & non propter iuſtitiam ſeu vitam, in quam non poteſt vires ſuas exercere, niſi pro quanto dilabuntur in malorum ordinem in ſuis omiſſionibus. Lex enim præcipiens religionis ſeu pietatis opera, non poteſt efficere in ſubditis, religionis aut pietatis officium: exercet vires ſuas puniendo: vt, lapidatus eſt, qui non ſanctificauit ſabbatum &c.

Secunda eſt, quòd eſt temporalis; ſcilicet ad Chriſtum. Et hoc ſignificant ſubiuncta verba, Donec veniret ſemen, cui promiſerat: ita quod hinc habes, quòd lex Moyſi non eſt perpetua, ſed temporalis. Nec obſtat quòd plúries dicitur in lege Moyſi, Legitimum ſempiternum erit, aut aliquid ſimile: quoniam huiuſmodi ſempiternitas, accipitur pro duratione coæua populo Iudæorum. Et eſt ſenſus: quòd eſt ſempiternum, ſecundùm perpetuitatem populi: ſcilicet vſque ad Meſſiam: qui pater futuri ſeculi prædictus eſt, & vnum populum ex omnibus facturus nouo nomine Chriſtianum: & iuxta verbum Eſaiæ. Et vocabitur tibi nomen nouum, quod os Domini nominauit.

Scito tamen quòd lex cum ſuis præceptis poteſt dici perpetua, quantum eſt ex parte authoritatis humanæ: pro quanto poſita eſt non reuocabilis, niſi per ipſum Deum verum. Et dicitur temporalis, pro quanto Deus verus, caro factus, adimpleuit illam: & ſic conſummauit; non conſumpſit illam: iuxta illud, Non veni ſoluere legem, ſed adimplere: ita quòd finiuit legem, non conſummendo vt cibus finitur; ſed perficiendo: vt officium ducis exercitus finitur parta victoria: iuxta aliud verbum Domini in cruce. Conſummatum eſt.

Tertia

Tertia conditio eſt, quòd lex eſt ex cœleſti authoritate poſita: vtpote ordinata per Angelos. Quod etiam Stephanus protomartyr prius dixerat, Actuum ſeptimo. Accepiſtis (inquit ad Iudæos) legem in diſpoſitione angelorum: decuit vt inter tot quaſi ignobiles conditiones quas de lege referebat Apoſtolus, interponeret aliquam nobilem & glorioſam: ſcilicet quòd ordinata fuit per angelos: in quo omnes humanas leges excellit: & authoritatem diuinam habere monſtratur. Poteſt nihilominus vltrà commendationem legis, hæc particula ad ſecundã conditionem pertinere: vt ſcilicet ſignificetur, à quibus & ad quos lex erat, vſque ad ſemen promiſſum: intendẽs quòd ordinata erat per Angelos temporalis; ſcilicet, donec veniret ſemen. Ac ſi apertè diceret: Lex eſt temporalis, ſecundùm quod eſt ordinata per angelos, qui cognoſcebant huiuſmodi temporalitatem; quamuis, ſecundùm quod eſt accepta ab hominibus, videatur ſempiterna.

Quarta conditio eſt, quòd eſt mediatrix: & hoc ſignificant verba illa, In manu mediatoris, hoc eſt in opere dimidiatoris. Et intendit quòd lex fuit dimidiatoria: pro quãto fuit data non toti generi humano, ſed vni parti, ſcilicet filijs Iſrael: & diſtinctiua fuit illius populi à reliquo mundo. Vnde etiam in veſtibus ſigna diſcretiua ab alijs mandauit lex. Et quòd hîc ſit ſenſus literalis, apparet ex eo quòd huic ſenſui omnia ſequentia conſonãt; ita vt currant abſque ceſpitatione aliqua: vt patet in ſequentibus. Habuit ergo lex hanc conditionem, quòd fuit dimidiatiua generis humani: quò contra, fides Abrahæ, ſemen eius Chriſtum, vnitatem mundi facit. Vnde ſtatim Apoſtolus ſubiungit, quòd poſtquam reuelata eſt fides Chriſti; non eſt Iudæus, neque Græcus &c. ſed omnes ſumus vnum in Chriſto: vt per hoc intelligas quòd ceſſauit dimidiatio legis, vbi venit vnitas Chriſti. Vnde ſtatim ex hac legis conditione Apoſtolus materiam obiectionis aſſumit, dicens. Mediator autem vnius non eſt; Deus autem vnus eſt. Non dixit, Mediator duorum aut

pluriun

plurium eſt: quoniam non loquitur de officio mediandi, hoc eſt coniungendi vel concordandi duos vel plures; ſed dixit negatiuam: ſcilicet Vnius non eſt, quia dimidiare non eſt facere vnum, ſed ſcindere vnum. Et per oppoſitum Deus eſt vnus in ſua promiſſione: quia vni ſemini promiſit benedictionem omnium gentium. Præmiſerat enim, quòd Abrahæ dictę ſunt promiſſiones, & ſemini eius: non dicit, Et ſeminibus, quaſi in multis, ſed quaſi in vno: Et ſemini tuo, qui eſt Chriſtus. Ad huius quippe vnitatis promiſſionem, per quã conſtituitur totus mundus in vnitate, ſpectat quod dicitur; Deus autem vnus eſt, in ſua promiſſione. Ita quòd ex hac legis conditione, quòd eſt dimidiatoria generis humani; naſcitur ſtatim quæſtio, aſſumpta propoſitione vniuerſali, quòd dimidiator, vt ſic, non eſt factiuus vnius: & è regione contrapoſito quòd Deus eſt vnus in ſua promiſſione: nam hinc ſtatim infertur. Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? pro quanto promiſſa Dei ſunt in vnitate generis humani in vno ſemine Abrahæ: & lex non eſt ad vnitatem, ſed ad diuiſionem generis humani. Vbi videre potes quàm ad propoſitum materiæ, de qua tractat Apoſtolus, ſecundùm hunc ſenſum dicta ſint hæc verba. Sunt enim adeò ad propoſitum, vt fuerint valde etiam neceſſaria ad pleniùs commendandam promiſſionem & fidem Abrahæ ſupra legem. Vnitas namque vel diuiſio generis humani maximam facit differentiam.

Et vt pleniùs appareat veritas dicti ſenſus, tranſeunda ſummariè eſt reſponſio Apoſtoli ad exortam obiectionẽ, prænotando duo: Alterum eſt, quòd licet hæc obiectio ſit explicitè deducta ex vltima conditione legis, pro quanto quaſi ſyllogizata eſt inde; inſinuatur tamen in litera, quòd ex alijs quoque legis conditionibus naſcitur dicta obiectio: dum in numero plurali dicitur, Lex ergo aduerſus promiſſa Dei? Ex hoc enim intelligimus concludi legem eſſe aduerſus multa promiſſa Dei, & non ſolùm aduerſus vnitatem promiſſam. Et verè apparet hinc, quòd ſit & aduerſus iuſtitiam promiſſam; pro

quando lex propter tranſgreſſionem poſita eſt: & aduerſus hæreditarium ſemen promiſſum; pro quanto durat donec veniat ſemen; duratio ſiquidem legis quamdiu eſt, tollit ſeminis illius aduentum; & è contrario: lex ergo aduerſus promiſſa Dei apparet.

Alterum eſt, quòd communis radix omnium infirmitatum legis, quibus differt ac deficit à fide Abrahæ, eſt penes viuificare ſeu iuſtificare animam. Etenim ſi lex poſſet iuſtificare; non propter tranſgreſſionem poſita eſſet, ſed propter vitam iuſtitiæ: & ſimiliter non duraret donec veniret ſemen; ſed ſemper, vtpote ipſam vitam ſemini promiſſam conferens: & ſimiliter non dimidiaret genus humanum; ſed vniret ipſum in vita ſpiritus. Et propterea Apoſtolus ad radicem ſecurim ponit, ſoluendo obiectionem, dum communem omnium infirmitatum legis rationem reddit, poſtquàm reſpondit, Abſit, dicit: Si enim data eſſet lex, quæ poſſet viuificare, verè ex lege eſſet iuſtitia: intellige Apoſtolum, ſubtiliter impotentiam legis tanquàm ex neceſſitate materiæ ſe tenentem, afferre. Ac ſi latius diceret: lex data eſt ſuapte natura impotens viuificare: ita quòd non ex accidente infirmitate, aut ex aliquo defectu priuatiuo, lex hanc infirmitatem & conſequenter cæteras concomitantes habet; ſed ex hoc ipſo quod eſt lex, ſequitur quòd lex eſt diuerſa res à fide & promiſſione Abrahæ. In cuius ſignum lex diſtinguitur contra gratiam, Ioan. 1. Lex per Moyſen data eſt; gratia per Ieſum Chriſtum facta eſt: fides ſiquidem pars eſt gratię. Et quòd hoc ſit verum, manifeſtatur: quia ſi data eſſet lex quæ poſſet viuificare; ex lege verè eſſet iuſtitia: quod eſſet contra promiſsionem Dei: quia ſi ex lege, iam non per repromiſsionem: vt ſuperiùs dictum eſt. Igitur quod lex ſit habens tot conditiones, ex naturali eius impotentia ſeu infirmitate eſt.

Deinde ſubiungit, quòd non aduerſus promiſſa Dei has conditiones habet lex; ſed pro promiſsis Dei: pro quanto ex eis conditionibus tranſmittit ſubditos ad promiſsionem factam Abrahæ, dicens: Sed concluſit ſcriptura

Digitized by Google

tura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Ideò, inquit, lex ſcripta clauſit omnia præcepta, tam de malis vitandis quàm de bonis proſequendis ſub peccato, cognoſcendo, concupiſcendo, permanſuro ac puniendo: vt ſic transmittat ad deſiderandum & quærendum medicum redemptorem ac ſaluatorem. Nulla enim ex parte infirmi via, quòd velit & quærat medicum, melior eſt, quàm morbum proprium augeri & durare, cognoſcere, ac puniri; ſine liberatione tamen. Sic lex tranſmiſit ad Chriſtum: nam lex cognitionem peccati dabat (ad Rom. 7. Peccatum non cognoui niſi per legem.) & puniebat, vt patet: & concupiſcentiā augebat occaſione accepta, vt patet ibidem; & durationem peccati operabatur: pro quanto non poterat interiùs ſanare aut adiuuare. In hoc autem quòd ſcriptura concluſit omnia ſub peccato, cointelliguntur omnes antedictæ legis infirmitates: quia omnes ſunt in vna colligatæ communi ratione; ſcilicet quòd lex non poteſt iuſtificare, ſed ſub peccato ponere: vt facile eſt diſcurrendo deducere.

Soluta autem obiectione ex hoc quòd infirmitates quidem has neceſſariò habet, ſed habet eas, & vtitur eis tranſmittendo ad hoc, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti detur credentibus; ex tribus ſimilitudinibus iuxta antedictas tres infirmitates ſeu conditiones legis, manifeſtat Apoſtolus miniſterium legis quò ſeruiebat promiſſo ſemini, cuſtodiendo, ducendo, fouendo.

Prima ſimilitudo eſt ad cuſtodem expectantium in tenebris claritatem: ibi, Priuſquàm veniret fides. Et hæc reſpondet infirmitati legis, quæ poſita eſt propter tranſgreſſionem: qua concluſit omnia ſub peccato. Secunda eſt ad pædagogum, ibi, Itaque lex pædagogus. Et hæc reſpicit iſtam infirmitatem, In manu mediatoris: datus ſiquidem pædagogus eſt populo Iſrael, tanquam puero electo præ alijs, ſegregando ipſum ab alijs, iuxta illud Deut. 32. Pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius. Vnde huic ſimilitudini annectit

Digitized by Google

Apoſtolus vnitatem omnium hominum in Chriſto. Tertia ſimilitudo eſt ad actores & tutores paruuli hæredis, ibi, Quanto tempore hæres paruulus eſt. Et hæc reſpicit illā infirmitatem, Donec veniret ſemen. Et eſt in his tribus ſimilitudinibus perſpicere ſtatum eorum qui ſub lege erant, differentem à ſtatu regeneratorum in Chriſto penes tria. In tertia quidem penes ſeruitutem & libertatem, in ſecunda verò penes imperfectionem & perfectionem: in prima autem, penes iniuſtitiam & iuſtitiam: vt facilè patet inſpicienti textum Apoſtoli & applicanti. Et hæc de quarta quęſtione. In feſto circumciſionis Domini. Anno M. D. XXIIII. Poſonij.

TERTIVM IENTACVLVM:

In quo tres De ſacerdotio quæſtiones tractantur.

OCCVRRVNT tertiò circa diuerſa in nouo Teſtamento dicta de ſacerdotio, quæſtiones tres.

Prima, de verbis Apocalyp. cap. 5. *Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes.* Et cap. 1. *Fecit nos regnum & ſacerdotes Deo & patri ſuo.*

Secunda, de verbis Petri Apoſtoli in cap. 2. primæ ſuæ epiſtolæ: *Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta &c.*

Tertia, de verbis eiuſdem Petri apoſtoli in eod. cap. *Ad quem accedentes & ipſi tanquàm lapides viui ſuperædificamini domos ſpirituales in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiritales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.*

Circa

Digitized by Google

Circa verba Apoc. occurrit quæſtio, An ſit ſermo de ſacerdotio propriè, an non? nam ad vtramque partem ratio vrget. Quòd enim de ſacerdotibus propriè loquatur, habetur tum ex eo quod ſermo improprius dedecet diuinam reuelationem: Tum ex eo quòd coniunctū ſibi regni nomen ſumitur propriè, quū dicitur, Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes. Qua enim ratione non impropriatur regni nomen: eadem ratione abducendum à proprietate non eſt ſacerdotis nomen, quum ſimul ponātur. Quòd verò non propriè ſacerdotis nomen hoc in loco poſitum intelligatur, habetur ex eo, quòd ſi propriè dictū eſt; ſequitur Chriſtianos omnes ſaltē iuſtes, aut omnes ſaltem prædeſtinatos, eſſe propriè ſacerdotes, quod ſanctæ matris Eccleſiæ pias aures offendit, vtpote multorum Hæreticorum dogma.

Circa verba quoque Petri Apoſtoli primò inducta, occurrit primò ſimilis quæſtio: an ſcilicet ſit ſermo de ſacerdotio propriè. Nam quòd ſit ſermo proprius, habetur ex duobus. Primò, quia de dignitate populi Chriſtiani loquitur: conſtat autem ad dignitatem ſpectare ſacerdotium propriè dictum, & non per ſimilitudinem. Secundò, quia ſermo iſte ſumptus eſt ex verbis Domini ſcriptis à Moyſe Exod. 19. vbi conſtat de ſacerdotio propriè dicto ſermonem eſſe. Quòd autem non ſit ſermo de ſacerdotio propriè, ex eo arguitur: quia ſequeretur quemlibet Chriſtianum donatum eſſe ſacerdotio propriè dicto: & ſic quilibet Chriſtianus eſſet propriè ſacerdos. Quod hinc tantò clariùs ſequitur, quantò manifeſtum eſt ad populum Chriſtianum hunc ſermonem dirigi, & non ad maiores in Eccleſia: ad quos fortè referri dicuntur ſermones allati ex Apocalypſi.

Occurrit deinde ſpecialis quęſtio, cur Petrus apoſtolus referens hæc Domini verba, mutuauerit illa. Nam in Exod. Dominus dixit: Vos eritis mihi in regnum ſacerdotale. Petrus verò dixit: Vos autem ſacerdotium regale. Inter quæ quanta ſit diſtantia, monſtrat diuerſa ſignificatio ſubſtantiui & adiectiui.

Digitized by Google

Circa demum verba eiuſdem Petri apoſtoli vltimò allata, ſimilis primò occurrit quæſtio de proprietate ſermonis: quia ex vna parte loqui impropriè dedecet ſacram ſcripturam: & ex alia parte ſequitur omnes Chriſtianos eſſe ſacerdotes, ſi ſermo eſt proprius, quum ad omnes dirigatur ſermo iſte.

Quæritur deinde, an hoſtias dixerit ſpiritales, diminutionis an excellentiæ cauſa; vt ſcilicet hortetur ad offerendum ſpiritales hoſtias tanquam meliores hoſtijs corporalibus, vel tanquam ad quales poſſunt.

Sacerdos propriè quis dicatur, & quis metaphoricè. Item, quare ſicut Chriſtus verum in cruce ſacrificium obtulit, ſeipſum morti tradendo ad honorem patris; non ita etiam martyres, verum & propriè dictum ſacrificium dicantur offerre.

ANtequam reſpondeatur, prædeclarandi ſunt ex ſacra ſcriptura termini, cum differentijs eorum. In duplici ſiquidem ſignificatione inuenitur ſacerdotium in ſacra ſcriptura: ſcilicet, vel propriè, vel ſecundum ſimilitudinem ſeu participationem quandam. Et propriè quidem frequentiſſimum eſt ſacerdotis nomen in ſacris literis. Secundum verò ſimilitudinem, rarum quidem eſt ipſum ſacerdotij nomen: ſæpe tamen ſacerdotalium operum nominibus ſcriptura vtitur ſic; ſcilicet ſecundũ ſimilitudinem ſeu participationem quandam, vt nunc apparebit.

Sacerdos igitur propriè, diffinitur ab Apoſtolo ad Hebræos quinto. Omnis, inquit, pontifex, ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in ijs quæ ad Deũ ſunt, vt offerat Deo dona & ſacrificia pro peccatis. Nec mireris Nouitie, ſi de Sacerdote loquẽdo, ad Põtificis diffinitionem tranſire videamur: quandoquidem Apoſtolus vt ſynonymis vtitur pontificis & ſacerdotis nominibus, vt patet ibi in multis capitulis. Iuxta hanc ſignificationem conſtat appellari ſacerdotes, eos qui officium habebant offerendi Deo ſacrificia & oblationes: & ſæpiſ-

ſæpiſſimè in ſcriptura nominari. Sacerdotij verò nomine ſecundum quandam ſimilitudinem Petrus apoſtolus vtitur in verbis in tertia quæſtione inductis, vt infrà clarè patebit.

Opera autem ſacerdotis pluries inuenimus ſecundùm ſimilitudinem applicata ad actus diuerſarum virtutum. Et de interiore actu pœnitentiæ patet in Pſalmiſta, Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. De actu abſtinentiæ, ad Rom. 12. Exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem, ſanctam &c. De actu diuinæ laudis, ad Hebræos 13. Offeramus hoſtiam laudis ſemper Deo, id eſt fructum labiorum confitentium nomini eius. De actu beneficentiæ, ibidem. Beneficentiæ & communionis nolite obliuiſci: talibus enim hoſtijs promeretur Deus. De actu martyrij, Sapientiæ 3. Tanquàm aurum in fornace, probauit illos, & quaſi holocauſti hoſtiam accepit illos. Et vniuerſaliter de actibus iuſtitiæ in Pſalmo dicitur: Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ. Hæc enim & alia huiuſmodi, per quandam ſimilitudinem hoſtiæ & ſacrificia dicũtur: pro quanto induunt rationem oblatorum Deo ad eius honorem. Et ſimiliter ſecundùm ſimilitudinem, ſacerdos dicitur, qui hęc ad honorem Dei facit: pro quanto offert huiuſmodi virtutum actus Deo, ordinando illos in honorem Dei.

Ex quibus habes primò quòd ſacerdos propriè eſt nomen gradus, ordinis, ſeu officij publici ad offerendum Deo ſacrificium: non curando nunc differentiam inter ordinem, gradum, & officium. Sacerdos verò ſimilitudinariè, nomen eſt virtutis: ſcilicet religionis ſeu ſanctitatis afficientis animum ad diuinum cultum.

Habes ſecundò conditiones tres requiſitas ad propriè ſacerdotem. Prima eſt quòd ſit ex hominibus aſſumptus. Et hinc gradus ſeu dignitas monſtratur, vt interlin. gloſſa notauit. Secunda eſt, quòd ſit pro hominibus conſtitutus. Et hinc publica vtilitas monſtratur: ita vt ſit mediator inter Deum & homines, conſtitutus pro hominibus, in ijs quæ ſunt ad Deum. Tertia eſt quòd offerat

Digitized by Google

ſacrificia. Et hinc facultas ad ſupremum oblatorum Deo, monſtratur ad differentiam minorum etiam officiorum publicorum ad offerendum Deo laudes. Nunquàm itaque intelligas ſacerdotium aut ſacerdotem propriè: niſi has in eo inueneris conditiones. Offerentes ſiquidem quæcunque virtutũ opera Deo, aſſimilantur ſacerdotibus, & participãt ſacerdotium pro quanto actum oblationis exercent: ſed à ſacerdotio & ſacerdote propriè deficiunt, pro quanto non ex publico ſacerdotij officio offerunt. Et ſimiliter oblata deficiunt à ſacrificijs proportionabiliter: vt infrà clarè patebit.

Et ſi objiciatur contra hæc, quod qua ratione Chriſtus offerendo ſeipſum in ara crucis, fuit verè & propriè ſacerdos: eadẽ ratione ſancti martyres offerendo ſeipſos in ara ignis, & aliorum tormentorum, fuerunt verè & propriè ſacerdotes; ac per hoc ruunt omnia dicta; quoniam ex ſola virtute martyrij voluntarij ſacerdotiũ propriè dictum inuenitur; & ſi hoc admittitur, non erit difficile deducere ſacerdotium propriè dictum ad offerentes mortificationem carnis & alia huiuſmodi: ad hoc dicitur quòd inter Chriſtum & alios maxima eſt in hoc differentia: & prò nunc dicemus triplicem. Prima eſt, ex parte principali: quia Chriſtus ex publico ſacerdotij officio obtulit ſeipſum: ita quòd fuit conſtitutus ſacerdos ad ſacrificandum ſeipſum: quod de nullo alio etiam ſuſpicari fas eſt: quia nullus fit ſacerdos ad offerendum ſeipſum in ſacrificium: ſed ad offerendum, in lege veteri vitulum aut ouem &c. & in lege noua, corpus & ſanguinem Domini. Chriſtus autem Dominus ex hominibus aſſumptus à Deo patre, & pro hominibus conſtitutus eſt ad offerendum ſeipſum per mortem propriam in ara crucis: vt patet per Apoſtoli proceſſum longum ad Hebræos.

Secunda eſt, ex parte oblationis. Oblatio ſiquidem Chriſti fuit ſecundum ſubſtantiam oblationis voluntaria: hoc eſt, mortuus eſt quia ipſe voluit; non ſolùm voluntate diuina, ſed etiam voluntate humana: non ſolũ per modum acceptantis; ſed per modum cauſantis: pro quãto

in po-

Digitized by Google

in poteſtate animæ ſuæ erat, prohibere mortem ſuā corporalem; quia erat anima glorificata, & noluit fieri huiuſmodi prohibitionem. Vnde ſingulariſſimè ſcriptum eſt de hoc voluntario Eſa. 53. Oblatus eſt quia ipſe voluit, Et ipſe Dominus dicit, Nemo tollit animam meā à me, ſed ego ponam eam à meipſo, Ioan. 10. Et de ſua quò ad hoc poteſtate, ſubdit: Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam. Reliquorum autem ſanctorum martyrum oblatio, non fuit voluntaria quò ad ſubſtantiam: quia non erat in poteſtate eorū mori vel non mori: quāuis in poteſtate eorū quandoque fuerint circunſtantiæ moriendi, puta locus, tempus, modus. Non fuit inquam voluntaria niſi per modum acceptantis: pro quanto acceptauerunt mori pro honore Dei, quaſi facientes de neceſſitate virtutem.

Tertia, ex parte rei oblatæ. Nam ſanguis Chriſti fuit ſuapte natura reconciliatiuus, ſatisfactiuus &c. pro alijs, imò pro toto mundo, vt dicitur primæ Ioannis ſecundo: ſanguis verò aliorum martyrum, ipſis ſolis meritorius eſt. Non eſt ergo ſimilis ratio de ſacrificio mortis Chriſti, & de ſacrificijs mortis aliorum martyrum. Vnde manifeſtum fit Chriſtum offerendo ſeipſum fuiſſe verè & propriè ſacerdotem: ſanctos autem martyres fuiſſe ſacerdotes per quandam ſimilitudinem, vt Sacerdos, eſt nomen virtutis.

Verba iſta Apoc 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum & Sacerdotes, ad vniuerſum populum Chriſtianum pertinere; idque, nomen Sacerdotis propriè accipiendo: nec tamen inde ſequi, quemlibet fidelem eſſe propriè Sacerdotem.

His præmiſſis reſpondetur ad primam quæſtionem, de verbis Apocalyp. quòd ſermo eſt in vtroque textu de ſacerdote propriè. Recognoſcuntur ſiquidem duo beneficia exhibita Chriſtiano populo: ſcilicet regni & ſacerdotij.

Vbi pro claritate aduerte magnam eſſe dignitatem populi,

puli, ſi erigatur in regnum; & ſi concedatur, vt ſint ex eis ſacerdotes: vt teſtatur priuatio eorumdem: ſi enim regnum redigeretur in prouinciam, valde degeneraret: & ſimiliter ſi populus aliquis priuaretur, vt ex eis non poſsint fieri ſacerdotes: aut (quod plus eſt) quòd in eis non eſſent ſacerdotes, valde denigraretur. Ad magnum ergo beneficium populi ſpectat conceſsio vtriuſque dignitatis: vt ſcilicet popupulus erigatur in regnum, & ſuos habeat ex ſuis ſacerdotes. Vtramque itaque dignitatem collatam Chriſtiano populo eſſe, Apocalypſis teſtatur. Et regnum quidem Dei eſt (vt dicitur ad Roma. 14,) iuſtitia, pax & gaudium in ſpiritu ſancto. Quod in præſenti incipit: iuxta illud Luc. 17. Regnum Dei intra vos eſt: In futuro autem perficietur: tum quia nec iuſtitia, nec pax, nec gaudium in ſpiritu ſancto hîc conſummatur: tum quia Chriſtus ipſe expectauit regnare vſquequo tranſiret ex hac vita. Fit ergo Chriſtianus populus regnum Deo, quum ſit iuſtus, pacificus, & gaudens ſpiritu ſancto.

Siſte parumper hîc, & nota primò dignitatem regalem explicari per regnum, non per reges, ait enim: Feciſti nos regnum: & non dicit, Feciſti nos Reges: quia regnum directè ſonat dignitatem vniuerſitatis; Rex autem dignitatem perſonalem: vt hinc intelligas Chriſtianos erectos propriè in regnum, & non in reges. vnus enim ſolus eſt in Dei regno Rex, propriè loquendo. Nota ſecundò eandem excellentiam notari, quòd hîc incipiat, & in futuro conſummabitur; dum verbo preteriti temporis dicitur, Feciſti nos regnum: & verbo futuri temporis ſubditur: Regnabimus ſuper terram, quod tunc verificabitur; quũ Chriſtiani corregnabunt Chriſto in terra viuentium.

Nota tertiô dignitatem regalem ita explicatam in præſenti & in futuro per dicta verba; vt intelligeretur excellentiam hanc ita eſſe vniuerſitatis, vt ad perſonales quoque actus in futuro ſe extendat. Et propterea explicata eſt quoad futurum per actus regnandi, dum dictum eſt: Et regnabimus ſuper terram: quò contra, ſacerdotalis dignitas explicata eſt per nomen perſonale, & nihil ad ſacerdotes ſpectans

ctans dicitur de futuro: vt intelligeremus aliter communicatam dignitatem ſacerdotalem, & aliter dignitatem regni: & ſimiliter, aliter & aliter ſe habere ad futurum vtramque dignitatem. Dignitas namque ſacerdotalis non ſic eſt populi, vt quilibet ſit pars ſacerdotij: ſicut dignitas regni ſic eſt populi vt quilibet ſit pars regni: ſed ſacerdotalis dignitas ſic eſt populi, vt habeat ex ſuis ſuos ſacerdotes, Et propterea textus vtitur ſacerdotis nomine: quod non eſt nomen collectiuum, ſed ſingularis perſonæ.

Et vt contentioſi ac proterui conuincantur, & videant ſuauem diſpoſitionem regni & ſacerdotij populo conceſſi exigere dictum intellectum; perſpice & clarè intuere alium ſenſum (ſcilicet quod quilibet de populo ſit ſacerdos) deſtruere ſeipſum. Nam ſi ſic Chriſtianus populus habet dignitatem ſacerdotij, vt quilibet ſit ſacerdos propriè loquendo; ſequeretur de neceſsitate quòd nullus Chriſtianus eſt ſacerdos: quia ſacerdos ex hominibus eſt aſſumptus, & pro hominibus conſtitutus in ijs quæ ſunt ad Deum &c. ac per hoc, ſi quilibet eſt aſſumptus & conſtitutus; nulli ſunt, ex quibus aſſumitur & pro quibus conſtituitur: niſi fortè diceretur, quòd remanent infideles ex quibus aſſumitur, & pro quibus conſtituitur. Quod primò eſt ridiculum, ſacerdotes noſtros fieri pro infidelibus: Deinde non effugit vim argumenti: quia ſi totus mundus eſſet Chriſtianus, nullus Chriſtianus eſſet ſacerdos: quum nulli homines remanerent ex quibus ſacerdos aſſumeretur & pro quibus conſtitueretur: ſicut ſi quilibet homo eſſet rex, nullus homo eſſet rex: quia nullus haberet ſuper quos regnaret. Sapientia ergo diuina diſponens omnia ſuauiter, reuelauit Chriſtiano populo vtramque dignitatem collatam: ita vt intelligatur vtraque ſuauiter collata: illa regia, ſecundùm ſuauitatem regni; ſacerdotalis verò, ſecundùm ſuauitatem ſacerdotij: vt ſcilicet ex Chriſtianis aliqui ſint aſſumpti & conſtituti pro alijs ſacerdotes. Et ſicut verè & propriè dicitur, Feciſti nos Deo noſtro regnum, colligendo omnes

Chriſtianos in regnum Dei: ita veriſsimè etiam dicitur, Feciſti nos ſacerdotes Deo, aſſumendo ex nobis, & cōſtituendo pro nobis aliquos noſtrûm ſacerdotes: quoniã ſic & veriſſimè & proprijſſimè verus eſt ſermo iuxta ſubiectam materiam: & totus populus recognoſcit beneficium vtrumque eſſe ſuum; quamuis diuerſimodè, quia primum in ſingulis, ſecundum in quibuſdam, ex ſingulis tamen & pro ſingulis. Et quia in patria non erũt ſacrificia, ſicut nec templum (iuxta illud Apo. 21. Templum non vidi in ea) ideò nihil in futurũ de actu ſacerdotis dicitur: quamuis ſacerdotalis dignitas maneat in æternum.

Et ſic patet ſolutio primæ quæſtionis, admittendo dicta Apoc. verba ad vniuerſum Chriſtianum populum referri: quod tamẽ multi fortè non admitterent. Et verba quidem allata ex 5. cap. non ſunt populi Chriſtiani; ſed animalium & ſeniorum; à quibus diſtingui reliquum Chriſtianũ populum apparet intuenti textum; exprimentem vltra animalia & ſeniores, angelos & omnem creaturam, in cœlo, ſuper terram &c. Verba autem 1. capituli, Ioãnis Apoſtoli Euangeliſtę ſunt, qui erat ſacerdos, & in perſona ipſius & ei ſimilium gloſſari poſſunt, Hæc de prima quæſtione.

Explicatur illud Apoſtoli Petri, Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta &c. Et ſimul oſtenditur ratio, cur pro eo quod eſt in Exod. Regnum ſacerdotale, idem Apoſtolus commutando dixerit, Sacerdotium regale.

AD ſecundam quæſtionem de verbis Petri Apoſtoli, pro quanto ſimilem petit difficultatem, patere poteſt ex dictis reſponſio. Et breuiter dicitur quòd eſt ibi ſermo de ſacerdotio propriè dicto, & quod ſecundũ rem ſignificatur ibi vtraque dignitas, regni ſcilicet & ſacerdotij, collata Chriſtiano populo. Quòad modũ verò explicandi, aliter explicata eſt à Petro apoſtolo quàm fuit à Ioanne Euangeliſta: nam Petrus non explicauit illam per nomen perſonale (non enim dixit, Vos eſtis ſacerdotes) ſed per nomen ipſius dignitatis ſacerdotalis, dicen-

dicendo, Vos eſtis ſacerdotium, vt per hoc eruditus quiſque facilè poſſet intelligere quid ſignificatur: ſcilicet quòd in illis eſſet dignitas ſacerdotij: ſcilicet in vobis eſt dignitas ſacerdotij. Quod ſufficientiſſimè verificatur habendo ex ſeipſis quoſdam ſacerdotes: & non oportet verificari ſic, vt ſinguli ſint ſacerdotes: quia, vt deductum eſt, ſi ſinguli eſſent ſacerdotes; nullus eſſet ſacerdos.

Quum verò ſecundò quæritur, cur Petrus mutauerit verba Domini in Exod. dum ibi dicitur, Regnum ſacerdotale: Petrus autem ait, Sacerdotium regale. Reſpondetur ea ratione factam eſſe mutationem; quia illud regnum, vtpote temporale, decorabatur dignitate ſacerdotali tanquam illuſtriore; ſacerdotium verò noſtrum, quamuis ſpiritalius, decoratur tamen regno Dei æterno, vtpote clariore & meliore: hinc enim factum eſt, vt ibi regnum ſignificaretur decoratum ſacerdotali dignitate, dicendo, Regnum ſacerdotale, hîc verò ſacerdotium ſignificaretur, decoratum regno, dicendo, Sacerdotium regale.

Declaro ſingula: Promiſit populo Iſrael Deus, ſi ſeruaret mandata ſua, quatuor: vt dicitur Exod. 19. Eritis mihi in peculium de cunctis populis (mea eſt enim omnis terra) & vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. Vbi primò promittit Deus habiturum ſe populum Iſrael in ſpecialiter propriam rem, ad ſimilitudinem peculij, quod ſpecialiore quodam iure poſſidetur, quàm id quod communiter habetur: vnde & dicitur peculium caſtrenſe vel quaſi &c. Propterea ſiquidem interponit, Mea eſt omnis terra. Tãquàm enim diceret: Licèt ego ſim vniuerſalis Dominus totius orbis, communi iure creationis, gubernationis &c. vos tamen eritis mei quaſi ſpeciali quodam iure propter ſpecialem curã quam habebo de vobis quaſi de peculio.

Et huic ſuo peculio adiecit tres dignitates: ſcilicet regni, ſacerdotij, & ſanctitatis. Regni quidẽ, tẽporalis: quoniã erigebat populum illũ in temporale regnum ipſius Dei; ita quod

quod Deus eſſet illius rex, & ipſi eſſent eius regnum. Nec hoc ego fingo, ſed ſcriptura teſtatur multipliciter: Tum primi Reg. 8. vbi populo petente conſtitui ſibi hominem in Regem, Dominus dixit ad Samuelem: Non enim te, ſed me abiecerunt, ne regnem ſuper eos. Tum quia ibidē 12. Samuel dixit populo ad idem propoſitum: Dixiſtis, Rex imperabit nobis, quum Dominus Deus veſter regnaret in vobis: Tum quia in præfato 8. c. reprehenditur populus de hac ſua petitione: quæ non eſſet reprehenſione digna, niſi ratione iniuriæ quam faciebant Deo, refutantes illum pro rege, & volentes habere hominem in regem, ſicut cæteræ gentes habent. Vnde populus Iſrael paruo tempore dignitatem regni Dei retinuit: ſcilicet à Moyſe vſque ad Samuelem: poſtea autem in regnum hominis degenerando tranſijt. Et hoc etiam parum retinuit, ſub tribus ſcilicet regibus tantùm: Saule, Dauid, & Salomone. Nam poſtea non fuit ampliùs regnum hominis, ſed ſciſſum eſt in regna hominum.

Temporalem ergo dignitatem regni Dei vt ſpecialis Regis eorum, promiſſam à Deo, ſi ſeruarent mandata eius; quia latens erat, quia Rex inuiſibilis erat: oportuit decorare & illuſtrare claritate dignitatis ſacerdotalis, quæ in manifeſto poſita fuit, & propterea dicitur regnum ſacerdotale. In cuius ſignum ſuprema iudicia, ſummo ſacerdoti reſeruata ſic erant; vt morte puniendus eſſet, qui non pareret iudicato: vt habes Deuter. 17. Et reuocatio profugorum vſque ad mortem ſummi ſacerdotis decreta fuit, Ioſue 20.

Tertia demum dignitas (ſcilicet vt eſſet gens non prophana, non ſuperſtitioſa, non ſacrilega, vt gentes ignorantes Deum, & colentes idola: ſed ſancta (hoc eſt dicata Deo vero per verum cultum) manifeſta eſt. Petrus autem apoſtolus mutauit Peculium in Genus electum: explicans, & ſpecialitatem electorum & originem, per æternam electionem; & modum exequendi electionem, per viam generationis. Generantur ſiquidem Chriſtiani per baptiſmum. Dignitatem verò regni altiorem inſinuauit ſacer-

ſacerdotali. Et verè ſic eſt: quia ſacerdotium Chriſtianum eſt ſacerdotium Regni, proculdubio ęterni, vt explicat etiam Apoſtolus ad Heb. 9. Chriſtus aſſiſtens pontifex futurorum bonorum, hoc eſt eorum quæ in futuro ſęculo expectamus. Conſtat autem longè melius & illuſtrius eſſe æternum Dei regnum, quàm præſens ſacerdotium, quoniam hoc ſacerdotium eſt propter illud regnum, & non è contrario. Rationabiliter itaque mutauit Petrus dicens, Sacerdotium regale: propter excellentiam æterni regni, cuius eſt ſacerdotium noſtrum.

Et hoc ita accipito ſecundum literalem ſenſum ſcripturæ, vt non reſpuas etiam poſſe dici noſtrum ſacerdotium regale, quia eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, qui rex & ſacerdos fuit. Et hæc de ſecunda quæſtione.

Iſta verba Petri Apoſtoli, Ad quem accedentes & ipſi tanquàm lapides viui ſuperædificamini domos ſpirituales in ſacerdotium ſanctum; accipienda eſſe de Sacerdotio metaphoricè dicto. Item, hoſtias ſpirituales hoſtijs corporalibus eſſe meliores.

AD tertiam quæſtionem de verbis eiuſdem Petri apoſtoli: Ad quem accedentes &c. Reſpondetur quod ſermo eſt hîc de ſacerdotio non propriè, ſed metaphoricè. Quod ex contextu apparet: tum ex præcedentibus, nam metaphorico ſermone præponit lapides viuos, & ſuperædificari in domos ſpiritales: tum ex ſequentibus, nam metaphorico quoque ſermone ſubiungit, Spiritales hoſtias. Ex his enim manifeſtum fit, quod metaphoricè quoque loquitur de ſacerdotio, exhortans fideles vt accedentes ad Chriſtum ſpiritalibus pedibus, tanquam viui lapides ſuperædificentur in ſpiritales domos, & in ſpiritale ſacerdotium ad offerendum ſpiritales hoſtias: vbi clarè patere poteſt totum ſermonem eſſe metaphoricum: & ſignificari per hoc ſacerdotium virtutis, quo aliquis offert opera virtutis Deo, vt ſuprà diximus.

In cuius ſignum appellatum eſt, Sacerdotium ſanctum, à ſanctitatis virtute: cuius eſt afficere animum ad diuinum

cultum.

Digitized by Google

cultum. Sanctitas enim licet credatur illamet virtus quæ eſt religio: in hoc tamen ab ea differt, quod ipſa primò reſpicit animum; religio verò opera. Vnde vacantes exteriori cultui diuino, religioſi appellantur; ſancti autem minimè, niſi animo mundo ad diuinum ſe habeant cultum. Ad mundo igitur animo offerendum virtutis opera Deo, hortatus eſt; dum in ſanctum ſacerdotium prouehere Chriſtianos ſtuduit. Nec hinc ſequitur aliquod inconueniens aut dedecens ſacram ſcripturam: quoniam aliud eſt impropriè loqui, & aliud eſt metaphoricè loqui: vt patet, & metaphorica locutio frequens eſt in ſacra ſcriptura.

Ad id verò quod deinde quæritur de ſpiritualibus hoſtijs, an meliores ſint &c. reſpondetur dicendo tria; præmiſſa tamen prius ratione nominis. Actus virtutum interiùs eliciti, & exteriùs imperati, ſi ad honorem Dei fiunt; dicuntur ſpirituales hoſtiæ, à communi ratione; quia hoſtiæ ſunt ſecundùm ſpiritum, ſicut domus ſpiritualis dicitur, quia domus eſt habẽs ſpiritum. Interior autem virtutis actus ad Deum relatus, dicitur ſpeciali etiam ratione hoſtia ſpiritalis; ſcilicet ratione materiæ: ita quod eſt vtroque modo ſpiritalis: & vocatur ſacrificium inuiſibile à ſanctis doctoribus.

Primum itaque eſt, quod ſpiritales hoſtiæ, ſecundùm rationem hoſtiæ, ſunt diminutiuè hoſtiæ: hoc eſt, ſunt hoſtiæ ſecundum quid, & non ſimpliciter: ita quod ly Spiritalis, eſt conditio quaſi diminuens rationem hoſtiæ; ſeu dicens hoſtiam ſecundum quid. Hoſtia enim ſimpliciter & abſolutè nomen eſt corporalis ſacrificij. Exẽplum: Domus eſt nomen rei corporalis: & propterea domus ſpiritalis, non eſt domus ſimpliciter, ſed metaphoricè, ſeu ſecundum quid.

Secundum eſt, quod comparando hoſtias ſpiritales hoſtijs abſolutè, quæ ſunt ſacrificia corporalia: meliores ſunt ſimpliciter hoſtiæ ſpiritales. Et ratio eſt: quia hoſtia ſpiritalis, eſt virtutis reddentis hominem Deo gratum, & quã nemo poteſt malè vti: ſacrificia autem

Digitized by Google

ſtant cum immundo animo: & *illæ*, ſunt propriæ bonis; iſtæ autem, communes ſunt bonis & malis. Vnde Eſa. 1. Dominus dicit: Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? incenſum abominatio eſt mihi. Et tandem rationem reddens, ſubdit: Manus veſtræ ſanguine plenę ſunt. Et Dominus in Euangelio, Matth. 9. Euntes diſcite quid eſt: Miſericordiam volo, & non ſacrificium. quod ſcriptum eſt Oſeæ 6. vbi adiungitur: Et ſcientiam Dei plus quàm holocauſtum. Miſericordia enim & ſcientia Dei ſpiritales ſunt hoſtiæ.

Tertium eſt, quod hoſtia noui teſtamenti, in ſeipſa quidem melior eſt omnibus, quum ſit ipſe Chriſtus Deus noſter: ſed oblatio eius ex parte offerentium, non eſt melior hoſtijs ſpiritalibus; ſed quandoque eſt peſſima: vt patet. Quum Petrus ergo Apoſtolus ad offerendas ſpiritales hoſtias inducit, ad meliores offerentibus inducit, quamuis ad diminutiores in ratione hoſtiæ. Et hæc de tertia quæſtione. Poſonij, in feſto Pauli primi eremitæ. M. D. XXIIII.

QVARTVM IENTACVLVM:

De nouem Beatitudinibus euangelicis.

OCCVRRVNT quartò euangelicæ beatitudines tractādæ, poſitæ Matthæi quintò. Circa quas antequam ſingulæ tractentur, quinque occurrunt quæſita. Primum, cur Dominus in principio has beatitudines propoſuit: ſecundò, cur multas: tertiò, cur tot, id eſt nouem: quartò, cur pluraliter: & quintò, an gradatim enumerentur.

Cur Dominus in principio ſuæ prædicationis Beatitudines propoſuerit.

ET ad primum quidem quæſitum reſpondetur, Dominum in principio legis Euangelicæ beatitudines propoſuiſſe duplici ratione. Altera eſt, quia ſunt fines: quia perfectiones iſtæ, quæ vt beatitudines proponuntur, ſunt in præſenti vita vt fines. Quod ex eo patet, quòd quælibet earum proponitur vt veſtita beatitudine ex ratione finis vltimi in patria. In qualibet ſiquidem beatitudine ponuntur quatuor. Primò, perfectio aliqua: puta eſſe pauperem ſpiritu, eſſe mitem &c. Secundò ratio beatitudinis, in verbo, Beati: Tertiò, deriuatio beatitudinis, in verbo, Quoniam: Quartò, finis vltimus in patria: puta regnum cœlorum, poſſidere terram &c. Quia ergo in qualibet beatitudine ponitur finis vltimus futurus in alia vita (puta, regnum cœlorum &c.) & hic finis ponitur vt ratio beans actum propinquum tali fini: puta eſſe pauperem ſpiritu, eſſe mitem &c. conſequens eſt, vt

quæ-

Digitized by Google

quælibet ſit finis: beatitudo enim habet rationem finis. Et meritò, nam huiuſmodi actus propinqui futuræ vitæ, ſunt ſupremæ perfectiones huius vitæ; & ideo habent rationem finis. Et propterea Saluator ſapientiſſimè in principio Euangelicæ legis propoſuit vtrumque finem: & eum ſcilicet ad quem tandem tendimus aſſequendum in patria: & eum ſeu eos, quibus mediantibus in hac vita appropinquamus ad finem cœleſtis patriæ. Finis enim habet rationem principij in operabilibus: quia ex fine ſumitur ratio operandi.

Et hinc habes quàm differenter à philoſophis Saluator docuerit felicitatem huius vitæ. Illi namque quæſierunt huius vitæ felicitatem abſolutè, hoc eſt in ſeipſa. Saluator autem docuit huius vitæ felicitatem relatiuè ad æternum patriæ gaudium: & ideo vt dictum eſt proponens beatos, apponit, Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, aut aliquid ſimile. Et propterea illi poſuerunt noſtram hîc beatitudinem quaſi præmium vltimum. Saluator autem ponit noſtram hîc beatitudinem, vt meritum propinquum, pariens ęternum in futuro præmium.

Altera ratio eſt, quia huiuſmodi perfectiones rationē habent exemplaris: ad quod in hac via inſpiciendo, menſurare poſſimus, quantum proficiamus, & quantum deficiamus à perfectionis apice: vt quum aliquis circa ea quæ ſunt manſuetudinis curat proficere; menſuret ſe aſpiciendo ad beatitudinem qua dicitur, Beati mites. Et ſic de alijs.

Plures beatitudines à Domino propoſitas eſſe, tanquam plures vias quibus ad diuerſas cœleſtis patriæ manſiones perueniri queat.

AD ſecundum quæſitum (cur non vnam, ſed multas poſuit beatitudines) reſpondetur, quod quemadmodum in domo cœleſtis patris manſiones multas eſſe docuit; ita multas beatitudines eſſe in hac vita reuelauit, quaſi vias multas perducentes ad cœleſtem patriam: vt

hinc diſceremus non eſſe felicitatem Euangelicam in hac vita, ſicut felicitas quam ſtuduerunt ponere diuerſæ philoſophorum ſectæ: quarum vna excludebat aliam: ita quod non erat felix, verbi gratia apud Peripateticos, niſi perueniens ad contemplationem ſapientiæ &c. Chriſtus enim poſuit ſic beatos in hac vita pauperes ſpiritu; vt poneret etiam beatos mites: & rurſus, poneret etiam beatos miſericordes, &c. ita vt qui miſericordiæ perfectione eſſet beatus, non excluderet eum qui mũditia cordis beatus eſſet: & ſic de alijs. Monſtraturque hinc communes eſſe toti humano generi beatitudines vitæ huius, dum alius ſic, & alius ſic ire poteſt.

De numero Beatitudinum.

AD tertium quæſitum de certo numero, reſpondetur nouem apud Matthęũ à domino propoſitas beatitudines conſiſtẽtes in nouem aſſecutionibus perfectionũ. Verùm ſeptem primæ (quæ ſolæ conſueuerunt à multis dici beatitudines) conſiſtunt in ſeptẽ ſtudijs agendi: vltimæ verò duæ cõſiſtunt in perfectione, non agendi; ſed patiendi. Quę inter ſe diſtinguũtur ex diuerſa patiẽdi ratione: dum ratio patiẽdi in octaua, eſt deitatis confeſſio, ſecundũ quancunq; virtutẽ abſolutè: in nona verò ratio patiendi, eſt cõfeſſio Verbi incarnati: quod ſpecialem ingerere difficultatem, immenſitas myſterij monſtrat.

Sed ad hoc quæſitum plenior reſponſio poſt diſcuſſas omnes beatitudines apparebit: non prætereundo, quod ideo ſolæ primæ ſeptem computantur beatitudines, quia ſolæ ipſæ ſunt in poteſtate ſtudij noſtri poſitæ: vtpote in actionibus noſtris conſiſtentes. Nam reliquæ duę non sũt in poteſtate noſtra. Perſecutiones enim in iniquorũ poteſtate ſunt: & ſi nemo nos perſequitur, nullus eſt qui patiatur perſecutionem propter iuſtitiam aut propter Chriſtum. Septem igitur ſunt beatitudines abſolutæ: nouem autem ſuppoſitis perſecutionibus cõtra iuſtitiam & contra Chriſtum.

Cur

Cur qualibet beatitudo plurali numero proponatur.

AD quartum autem quæſitum (cur quælibet beatitudo pluraliter propoſita ſit, dicendo, Beati) reſpondetur, hoc ideo factum eſſe, vt in qualibet beatitudine, multitudo comprehēderetur infinita hominū, qui poſsēt ſi vellent eſſe ſecundùm illam beati:ita vt, non ſolùm multitudo beatitudinum, multitudinem monſtret beatorum; ſed quęlibet beatitudo multos comprehendat in hac vita beatos: dum non ſingulariter dicitur, Beatus, ſed pluraliter dicitur, Beati.

Ad quintum quæſitum, ne idem pluries repetatur, ſeruanda eſt reſponſio poſt declaratas ſingulas beatitudines: tunc enim præintellectis ipſis beatitudinibus, gradus earum apparebit.

DE PRIMA BEATITVDINE.

CIrca primam beatitudinem (ſcilicet, *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorū*) ſcito duplicem inueniri expoſitionem. Primò, vt declaretur perfectio hominis in ordine ad bona tēporalia: quales ſunt diuitiæ, agri, domus, & cętera huiuſmodi. Secundò, vt declaretur perfectio hominis in ordine ad quæcunqne magnificantia hominem: vt ſunt gloria, fama, dignitas, ſcientia, ſanitas, pulchritudo &c.

Pauperes ſpiritu, vno modo intelligi poſſe eos, qui propter bonum ſpirituale affecti ſunt ad paupertatem propriè dictam, prout eſt carentia bonorum temporalium.

ET iuxta primū ſēſū, paupertatis nomē propriè ſumitur: ſpiritus verò ſumitur pro volūtate, nō quacūq; ſed ſpiritali; nō quomodolibet, ſed per modum impulſus ſeu affectus: ita quòd eſſe pauperē ſpiritu, eſt velle ſpiritali

ratione & impulſu ſeu affectu paupertatem: ſiue ſecundùm exteriorem poſſeſſionem ſit pauper, ſiue non.

Quod vt plenius intelligas; recolito, apud philoſophiam moralem, duas inueniri virtutes circa diſpoſitionem hominis in huiuſmodi rebus: Liberalitatem ſcilicet & Magnificentiam: ſatis enim bene diſpoſitus eſt moraliter homo in vſu huiuſmodi exteriorum bonorum, ſi eſt liberalis in mediocribus, & magnificus in magnis. Lex autem diuina in veteri teſtamento, altiorem videtur ingerere perfectionem auertendo interiorem affectum ab huiuſmodi bonis. Diuitiæ, inquit, ſi affluant nolite cor apponere. Et rurſus, Beatus vir qui poſt aurum nõ abijt, nec ſperauit in pecuniæ theſauris: quis eſt hic, & laudabimus eum? Euangelica autem doctrina perfectiorẽ animum format, ad contrarium (paupertatem ſcilicet) cor vertẽs. Et hoc dupliciter. Hoc eſt, vel ad ſtatũ paupertatis: iuxta illud, Si vis perfectus eſſe, vade, vẽde omnia quæ habes, & da pauperibus &c. Vel ad internũ meritũ paupertatis: iuxta hanc beatitudinem. Beati pauperes ſpiritu.

Vbi videre potes ad quantum perfectionis apicem aſcendit pauper ſpiritu, ſuperato tam liberali quàm magnifico rectè vtente temporalibus bonis: ſuperato quoque tollente affectum ſuum ab huiuſmodi bonis; dum affectum ſuum ad contrarium (paupertatem ſcilicet) habet. Et quia paupertas non eſt laudabilis ſecundum ſe, ideo non eſt dictum, Beati pauperes Voluntate, ſed Spiritu: hoc eſt voluntate ſpiritali; qualis eſt voluntas paupertatis propter bonum ſpiritale. Et quoniam huiuſmodi ſpiritalis voluntas inueniri poteſt, vel per modum acceptantis (cuiuſmodi eſt voluntas hominis parati ſuſtinere propter bonum ſpiritale, paupertatem ſi illata fuerit) vel per modum affectus ſeu impulſus (cuiuſmodi eſt voluntas deſiderantis propter bonum ſpiritale paupertatem: & hic modus longè præſtantior eſt, & ſignificatur per nomen Spiritus) ideo deſcripti hoc in loco pauperes ſpiritu, ad ſummum perfectionis apicem ſecundùm internum meritum peruenerunt. Nec minores ſunt meri-

meritò eſſentiali ijs qui ob perfectionis ſtudium exteriora relinquunt vt ſequantur Chriſtum: facerent ſiquidem & hoc pauperes ſpiritu, ſi viderent expedire.

Aduerte hîc tam pro hac quàm pro alijs beatitudinibus, conſtitui beatitudinem in perfectionis àpice, ſic vt progreſſus & diſtinctio incipientium, proficientium, & perfectorum admittatur in qualibet. Et perfecti quidem, beati abſolutè dicuntur: alij verò quantum ſapiunt illius perfectionem, tantum ſapiunt & beatitudinis. Verbi gratia: iuxta hanc beatitudinem perfecti ſunt, qui voluntate ſpiritali per modum impulſus afficiuntur ad paupertatem, & ſimpliciter dicuntur beati pauperes ſpiritu. Vt proficientes verò ſunt, qui ſpiritali voluntate parati ſunt paupertatem, ſi venerit, ſuſtinere. Et quaſi incipientes ſunt, qui affluentibus diuitijs cor non apponunt. Vnde & vtrique à beatis pauperibus ſpiritu non omnino excluduntur: ſed inter ipſos quodammodo computantur. Et ſic de ſimilibus. Hæc de primo ſenſu.

Alio modo, Pauperes ſpiritu intelligi poſſe eos, qui ſuam paupertatem, id eſt, ſuam in omnibus ex ſeipſis inſufficientiam agnoſcentes, ad nullum opus procedunt tanquam ſibijpſis ſufficientes, ſed in omnibus ad Deum pro auxilio eius implorando confugiunt.

IVxta ſecundum autem ſenſum, quo optima diſpoſitio hominis ad quæcunque ipſum magnificantia deſcribitur, paupertatis nomen metaphoricè ſumitur: & ſignificat inſufficientiam hominis ex ſeipſo. Et bene nota quòd non ſignificat inſufficientiam hominis, ſed inſufficientiam hominis ex ſeipſo. Quod vt pleniùs intelligas; recolito, hominem ſicut & quamlibet rationalem creaturam duo habere. Alterum ex ſeipſo, & hoc eſt Inſufficientia, & vniuerſaliter, Defectus. Alterum, ex diuina largitate, & hoc eſt Sufficientia, & vniuerſaliter, Bonum. Docuit hanc diſtinctionem Apoſtolus 2. ad Corinth. 3. ſcribens. Non quòd ſufficientes ſimus cogitare aliquid à

nobis, quaſi ex nobis; ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Vnde manifeſtè cernis Apoſtolum diſtinguere id quod conuenit nobis quaſi ex nobis; & hoc, eſſe inſufficientiam: & id quod conuenit nobis ex Deo; & hoc, eſſe ſufficientiam.

Quod vt pleniùs adhuc intelligas, accipe exemplum ab aere illuminato, ſiue à ſole, ſiue à lucerna: eſt enim ibi diſtinguere id quod conuenit aeri ex ſe, & id quod conuenit aeri ex illuminante. Aer namque ex ſe nullum habet lumen, ſed quantum eſt ex ſe, ſemper eſt tenebroſus: quicquid autem luminis habet, & quicquid poteſt ex lumine quod habet, ab illuminante habet. Sic quoque in nobis inuenitur, quòd nos ex nobis nullum habemus bonū; ſed defectus & inſufficientiæ pleni ſumus: ex Deo autem habemus, quicquid boni habemus. Et ſicut in aere quantumcunque illuminato, ſemper durat tenebroſitas quantum eſt ex parte aeris (quia ſemper aer quantum eſt ex ſe, tenebroſus eſt) ita in homine ſemper perſeuerat ſecum inſufficientia huiuſmodi: quia quantumcunque perfectus non ſolùm in hac via, ſed in patria homo ſit; ſemper hanc conditionem retinet, quòd quantum eſt ex ſe, eſt inſufficiens ac defectiuus propter quod de beatis angelis ſcriptum eſt, Tremunt poteſtates. Bona ſiquidem à Deo nobis collata, non ad hoc conferuntur, vt tollant huiuſmodi inſufficientiam; ſed vt faciant nos, vt Dei miniſtros, idoneos ac bonos, ſufficientes &c. ita quòd nos tanquam ex nobis ſemper inſufficientes inuenimur: & noſmet tanquam Dei cooperatores & miniſtri, potentes, ſcientes, boni, & vniuerſaliter ſufficientes inuenimur. Habes ergo ex his omnibus quid metaphoricè paupertatis nomine in propoſito intelligamus: ſcilicet inſufficientiam hominis ex ſeipſo. Spiritus nomine, interiorem affectum per modum impulſus intellige.

Reſtat vt explanetur, quid ſignificat hoc coniunctum, ſcilicet Pauperes ſpiritu. Non enim ſignificat propriè loquēdo habentes pauperem ſpiritum. Vnde & Dominus non dixit, Beati pauperes ſpiritu, quòd ſignificaret habentes

pau-

pauperem ſpiritum. Et in promptu ratio eſt: quia ſpiritus non debet eſſe pauper, ſed magnus & diues: puſillus enim ſpiritus vitium eſt, ſicut & paupertas ſpiritalis. Sed ſignificat vtentes in ſuo ſpiritu (id eſt affectu) paupertate dicta, hoc eſt inſufficientia propria.

Quod vt pleniùs intelligas, conſidera huiuſmodi paupertatem ſeu inſufficientiam non eſſe de genere bonorũ ſeu laudabiliũ, neque de genere peccatorum ſeu vituperabiliũ; ſed conditioné neceſſariò cõcomitantem rationalem creaturam. Et licet ipſa inſufficientia non ſit in ſe laudabilis; vſus tamen eius ſecundùm rectam rationem valde commẽdabilis eſt. Dictat autem recta ratio, vt huiuſmodi inſufficientia vtamur dupliciter in ſtudijs, & affectibus noſtris. Primò, vt remouente prohibens: hoc eſt, vt tollente impedimẽtum optimi progreſſus ſpiritus noſtri. Impeditur ſiquidem plurimũ ſpiritus noſter, ſi vtamur illo tanquam ſufficientes: vſurpamus namque tunc ſufficientiam noſtram tanquam miniſtrorum Dei: & facimus noſtram abſolutè; dum ad ſtudia noſtra & opera noſtra procedimus tanquam ſufficientes: quum tamen in veritate, aut ſufficientiam ad id habemus, tanquam Dei miniſtr ; vel totaliter non habemus. Si enim vteremur inſufficientia noſtra, applicando illam ad remouendum impedimentum, ſtudiorum noſtrorum (hoc eſt ad remouendum hoc impedimentum, quo ſcilicet procedimus in operibus noſtris tanquam noſipſi ſufficientes ſimus) ſic, paupertas huiuſmodi redundaret in ſpiritum per laudabilem ipſius vſum. Et ſic quum dicitur, Beati pauperes ſpiritu, ſignificantur beati, in ſuo ſpiritu vtentes ſeipſis, tanquam inſufficientibus. Acſi apertè diceretur: Beati qui in affectibus & ſtudijs ſuis ſe habẽt tã inſufficientes in ſeipſis.

Vtimur ſecundò laudabiliter huiuſmodi paupertate ſeu inſufficientia per redundantiam in noſtrum ſpiritum, ſecundùm conformes ipſi paupertati ſeu inſufficientiæ affectus: conformis namque affectus huiuſmodi paupertati, eſt affectus ſubiectionis, recurſuſque ad eum à quo eſt ſufficiẽtia.

Sicut

Sicut enim extrinſecus pauper cum obſecrationibus loquitur, non confidens in ſeipſo, ſed recurrens ad alium, & ſubijciens ſe: ita interna hæc inſufficientia ſeu paupertas parit affectum in ſe non confidentis, ſed recurrentis ad Deum, & ſubijcientis ſe illi, & reuerentis &c. Et ſic complectendo totum, Beati pauperes ſpiritu dicuntur, qui in operibus ſuis, & ſeipſis vtuntur vt inſufficientibus, & affectus habent conformes huiuſmodi paupertatati. Et hoc à multis doctoribus appellatur paupertas ſpiritus.

Summa autem perfectio in huiuſmodi paupertatis vſu, conſiſtere videtur in hoc quòd quum deliberatè operatur intus vel extra, non ſolùm ex electione deliberatè, & ex humilitatis habitu inclinante, ſed per modum impulſus ſeu impulſiui affectus vtatur ſeipſo tanquàm inſufficiente: & rurſus, quod homo in affectibus ſuis, quos quaſi non deliberando habet, vtatur ſeipſo tanquam inſufficiente, tanquam is qui ſpiritu Dei agitur. Et ad tam eminentem perfectionem deſignandam, nomine Spiritus Saluator vſus eſt, dicens, Beati pauperes ſpiritu.

Quo fit, vt pauper ſpiritu excedat, non ſolum communem apud morales philoſophos, qui contra moralem ſuperbiam rectè diſpoſitus ponitur; ſed etiam humilem apud ſacram doctrinam, qui contra reuelatam ſuperbiam bene diſpoſitus eſt: quantò ſpiritus reuerentialis timoris Dei præſtantior eſt vtroque. Et humilitatis quidem exemplum atque magiſtrum ſe Dominus exhibuit, dicēs: Diſcite à me quia humilis ſum corde. Reuerentialis autem ſpiritus efficaciam in ipſo Domino, ſcripſit apoſtolus; quod in omnibus exauditus eſt pro ſua reuerentia.

Extenditur autem hæc beatitudo ad quæcunque magnificantia hominem, ſiue ſint exteriora bona, ſiue corporis, ſiue animæ, tam naturalia quàm gratuita. Magnificamur enim ex diuitijs, gloria, honore, laude, ſanitate, pulchritudine, ingenio, ſcientia, prudentia, & demum infuſis diuinis donis: ex quibus periclitamur, ne ſufficientiam quam in nobis tanquam Dei miniſtris ponunt, vſurpemus

pomus nobiſipſis. Vnde & Paulus dicebat: Ne magnitudo reuelationum extollat me &c. Et propterea qui ad hanc beatitudinem perueniunt, ij ſunt qui implent præceptum Petri apoſtoli, ad omnia ſe habentes vt cooperatores & miniſtri Dei. Ait enim: Vnuſquiſque ſicut recepit gratiã, in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei: ſiquis loquitur, quaſi ſermones Dei: ſiquis miniſtrat, tanquam ex virtute quam adminiſtrat Deus, vt in omnibus honorificetur Deus. Et ſimile eſt de alijs operationibus præceptum intelligendũ: quoniam eadem eſt ratio omnium.

Et quoniam internas noſtras diſpoſitiones ex delectatione & triſtitia cognoſcimus & menſuramus; ſi quis ſeipſum noſſe vult, quantum vtatur vel non vtatur ſeipſo, vt inſufficiente in operibus ſuis; aduertat quantum tangitur delectatione quum magnificatur, honoratur, laudatur &c. ab alijs: aut etiam quum ſibi occurrit ſe æſtimari, magnificari, laudari &c. & ſimiliter quantum tangitur triſtitia, quum contraria horum de ſeipſo occurrũt in animo, vel ab alijs inferuntur. Qui enim huiuſmodi delectationibus vel triſtitijs tangitur, pauper ſpiritu non eſt: quoniam pauperi ſpiritu nihil eſt admirabilius propria laude: nec gaudet aut triſtatur de huiuſmodi, niſi pro quanto Deus in ſuo miniſtro honoratur vel dehonoratur.

Cur Pauperibus ſpiritu repromiſſum ſit regnum cœlorum.

De præmio autem huius beatitudinis (ſcilicet quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum) duo dicenda eſſent. Primum, cur regnum cœlorum reſpondet huic beatitudini.

Secundum, cur hoc præmium ſignificatur per verbum præſentis temporis, quum in alijs beatitudinibus ponatur verbum futuri temporis. Et hæc ſecunda dubitatio communis eſt etiam octauæ & nonæ beatitudini: quoniã in his tribus ſignificatur præmium per verbum præſentis tem-

Digitized by Google

temporis: in reliquis verò ſex per verbum temporis futuri. Et rurſus in his tribus ſignificatur verbum ſubſtantiuum, ſcilicet Eſt: in alijs verò per alia verba, videbuntur, conſolabuntur &c. Sed hęc communia in fine omniū beatitudinum dicentur. Ad primum autē in promptu eſt reſponſio ex illa diuina regula: Qui ſe humiliat, exaltabitur. Rationis ſiquidem ordo poſcit vt qui voluntario ſpiritu paupertatem amplexus eſt, aut ſeipſum abiecit, vtendo ſeipſo vt inſufficiente; exaltetur in regni cœleſtis diuitias, celſitudinem, dignitatem, gloriam &c. quæ regni nomine importantur. Et hæc de prima beatitudine.

DE SECVNDA BEATITVDINE,

In qua beati prædicantur Mites, id eſt, Manſueti, & qui cùm propter iniurias ſibi factas nihil perturbentur, inſuper etiam erga ſuos inimicos, morum retinent ſuauitatem.

CIrca ſecundam beatitudinem, *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*, aduertendum eſt, Mitem reſpicere duas materias: quarum principalis eſt vindicta; ſecundaria autem, exterior mos. Et quantum ad vindicabilium materiam ſpectat; mites dicuntur, qui non vincūtur à malo, ſed vincunt in bono malum. Non enim vincuntur à malis iniuriarū, iræ, perturbationis & triſtitiæ: ſed imperturbati, & immutati, acceſſibiles, & tractabiles permanent, ſicut priùs erant, antequàm huiuſmodi vindicabilia occurrerent. Vincunt autem in bono malum; dum affabiles, vtiles, ac ſuaues ſeipſos exhibent ijs qui puniendi ſeu obiurgandi occurrunt. Et hoc proprium videtur eſſe Mitis. Vnde apparet, quòd mitis ſuperat lenem, manſuetum, ac clementē, dum placida ſuauitate, ſeipſum impugnantibus exhibet etiam vtilem.

Eſt autem perfectio hæc tanta; vt Saluator ipſe magiſtrum ac exemplum eius ſpecialiter ſe exhibuerit, dicens: Diſcite à me quia mitis ſum: & Deum mereatur habere pro interno doctore, iuxta illud, Docebit mites

vias

Digitized by Google

viaſſuas. Et Moyſes, (de quo Nu. 12. ſcriptũ eſt, quòd erat mitiſſimus ſuper omnes homines, qui morarentur in terra) creditur à Diony. ob hanc virtutem habuiſſe tantam cum Deo familiaritatem. Apparet quoque excellentia eius, ex eo quòd religionem ipſam reddit Deo acceptabilem: teſtante hoc Dauid, qui vt ſua in Deum religio memorabilis apud Deum eſſet; propriam interponit mãſuetudinẽ, quæ minus quid eſt quàm mititas, dicens. Memẽto Domine Dauid, & omnis manſuetudinis eius: Sicut iurauit Domino, votum vouit Deo Iacob: Si introiero in tabernaculum domus meæ, &c. donec inueniam locum Domino, tabernaculum Deo Iacob &c. Votum ſiquidem & iuramẽtum de inueniendo tã ſolicitè locum Domino, quod fecerat; manſuetudine interpoſita, memorabile apud Deum proponit. Vnde multò magis acceptabilis foret, ſi mititas fuiſſet allegata.

In ſecundaria verò materia (hoc eſt in moribus) ſuperat mitis modeſtũ & affabilem: dum ſicut in animo, ita & in ſuis moribus exterioribus placida ſuauitate omnibus ſe exhibet, & ſicut fructus arborum, mitis ad ſe allicit. Quocirca totaliter (hoc eſt in vtraque materia) mites meritò beati ſunt, vtpote ſuorum morum intus & extrà poſſeſſores.

Et iure aſſignatur eis pro præmio, poſſeſſio terræ, vt qui in hac vita iura ſua proſequi noluerunt ad ſuperandos occupatores; fiant poſſeſſores terræ: non inſtabilis aeris, aut fluentis aquę bonorum temporalium; ſed ſolidæ ac firmæ terræ viuentium.

DE TERTIA BEATITVDINE.

Circa tertiam beatitudinem, *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*; occurrit ſtatim quæſtio, Cur lugere ſine bonificãte aliquo, poſitũ eſt inter beatitudines, quũ lugere non ſit de genere bonorũ, ſed cõputetur potiùs inter mala: quũ triſtitia ſit mala naturæ (iuxta illud

Eccleſ.

Eccleſ. 30. Multos occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa) & non ſit bona moraliter: imò vt dicitur 7. Ethic. Prudens non intendit triſtari. Et augetur quæſtio ex eo quòd paupertas poſita in prima beatitudine, quia non erat de genere bonorum, poſita eſt cum adiuncto bonificante, dicendo, Beati pauperes ſpiritu; & non abſolutè, Beati pauperes: hic autem ſine adiuncto bonificante dicitur, Beati qui lugent.

Occurrit quoque quæſtio altera, Cur inter beatitudines annumeratus eſt luctus, & non gaudium. In nulla enim harum beatitudinum dicitur, Beati qui gaudent: quũ tamen gaudium magis pertineat ad regnum Dei quàm luctus: ſcriptum eſt enim, Regnum Dei eſt iuſtitia, pax, gaudium in ſpiritu ſancto.

Cur dictum ſit, Beati qui lugent, abſolutè; materiam luctus non determinando.

AD primam quæſtionem reſpondetur, de triſtitia poſſe loqui dupliciter: vel abſolutè, vel ex ſuppoſitione præſentium malorum. Et abſolutè quidem, neque eſt bona naturaliter, neque moraliter, quoniam & nocet naturæ (vtpote inquietudo eius) & nullam habet rationem moralis boni: & ſic à prudentibus refugitur. Suppoſitis autem præſentibus malis, triſtitia bona eſt: vtpote conſequens & ad naturaliter & ad moraliter bonos actus. Ponit enim triſtitia, præſuppoſiti præſentis mali in parte cognoſcitiua ſenſationem ſeu perceptionem, in parte verò appetitiua refutationẽ. Et ambo bona eſſe ex eo patet, quòd malè diſpoſitus eſt, qui præſentia mala, aut non percipit, aut non refutat: vtpote inſenſibilis ſeu ſtupidus, ſi non percipit; & corruptus, ſi non refutat: ex his enim duobus bonis fit triſtitia. Et quia in dubium non vertitur, ſed conſtat mala eſſe in hac vita; ideo triſtitia ſi alias habet circunſtantias, inter bona computari poteſt in ſtatu præſentis vitæ.

Nec eſt poſita à Domino inter beatitudines, ſine aliquo boni-

bonificante: ſed bonificatio eius ex parte materiæ ſignificata eſt ex hoc ipſo, quòd dictum eſt: Beati qui lugent: non hoc vel illud; ſed qui lugent abſolutè. Ex hoc enim, ſignificantur qui lugent non ob malum ſecundum quid (quale eſt omne malum temporale) ſed ob malum abſolutè: quod ſolum eſt id, quod eſt contrarium abſolutè bono, quod eſt vita ęterna: ita quod dicendo, Beati qui lugent, dixit, Beati qui lugent ob mala præſentia contraria vitę æternæ: & ſic, bonificauit luctum ex parte materiæ. Rurſus bonificatus eſt luctus ex parte agentis, ſeu lugentis, ex hoc ipſo quòd ſignificatus eſt per modum actionis, proculdubio humanæ ac per hoc voluntariæ: ex hoc ipſo enim quòd ponitur nõ quaſi illata paſsio, ſed quaſi aſſumpta volũtariè actio; ad ordinẽ moraliũ & meritoriorũ actuũ transfertur: lugere ſiquidẽ non eſt tam triſtitia quàm triſtitiæ effectus, ſicut flere. Vnde & lugere dicuntur tam viri quàm mulieres, quamdiu lugubres ſe exhibent ob mortem charorum, vel aliquid huiuſmodi, & Dominus ad Samuelem primi Reg. 16. ait: Vſquequo tu luges Saul, quum ego abiecerim eum? tanquàm in poteſtate Samuelis eſſet lugere: eſt igitur actio quędam.

Et ſi his iunxeris quòd lugere eſt ſecundum ſe triſte & amarum quid, reſultabit hinc quòd lugere importat voluntariam actionem triſtem ſeu amaram, ac per hoc vt medicinalem actionem aſſumptam. Voluntas ſiquidem recta non aſſumit huiuſmodi amara niſi ſicut medicus vtitur medicinis: quoniam ex ſe non habent rationem appetibilis, ſed propter aliud. Vnde lugere ex hoc ipſo quòd ſignificatur vt triſtis actio voluntaria ſeu humana, bonificatum eſt ex menſura rectę rationis ac voluntatis. Et dicendo, Beati qui lugent, ſignificati ſunt qui officioſè lugent. Et ex integro ſignificationem adunando; quum dicitur, Beati qui lugent, ſignificantur beati, qui officioſè lugent ob præſentia mala contraria vitę ęternæ. Et propterea non opus fuit aliquod adiunctũ bonificans explicitè apponere, ſicut in prima beatitudine appoſitum eſt. Paupertas enim non habet rationem actionis, ſed ſignificatur vt defectus: & propterea indiguit adiuncto bo-

cto bo-

ɛ̃to bonificante. Secus autem eſt de luctu ſignificato abſolutè per modum actionis humanæ, vt declaratum eſt.

Quod meritò, de luctu poſita eſt vna beatitudo potiùs, quàm de gaudio.

AD ſecundam verò quæſtionem dicitur, quòd quia beatitudines, perfectiones ſummæ ponuntur; & gaudium præſentis vitæ, inchoationis magis, quam perfectionis rationem habet; (quoniam exiguum quoddam initium eſt æterni gaudij : vt pote carens præſentia boni ęterni de quo eſt) ideo inter beatitudines non eſt computatum ſecundum ſeipſum. Sed nec omnino prætermiſſum eſt: quoniam poſitum eſt in ſuis radicibus, in ſexta & ſeptima beatitudine: quoniam mundicia cordis iuge conuiuium eſt; & pax gaudium magnum parit. Explicauit nihilominus Dominus in nona beatitudine gaudium, non vt ipſam beatitudinem, ſed vt annexum, dicens, Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra &c. Luctus autem meritò inter beatitudines locatus eſt: quoniam maximam ponit perfectionem in viatoribus inter tot & tanta mala pręſentis peregrinationis conſtitutis.

Quòd ſi non percipis; circumſpice præſentia mala à vita æterna abducentia (puta quòd quamdiu ſumus in corpore, peregrinamur à Domino & à patria cœleſti: quòd caro concupiſcit aduerſus ſpiritum: quòd tot mala peccatorum propriorum & alienorum continuè emergunt : quòd creaturæ factæ ſunt in odium & in tentationem animæ hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium: quòd cogitationes mortalium timidę, & incertæ prouidentiæ noſtræ, & alia huiuſmodi) & videbis quàm inſenſati ſumus, qui hæc præſentia nobis mala non ſentimus: & ſi percipimus; quòd alieni à ſpiritali natura & vita ſumus, ſi non diſplicent: & ſi diſplicere videntur; ſi non propterea triſtamur ſeu lugemus, ſed pertranſimus quaſi noſtra non interſit, quaſi in ſomnis huiuſmodi mala videamus, quaſi non verè diſpliceant. Et

Digitized by Google

inde poteris ſuſpicere in celſam illorum perfectionem qui hęc ſentientes & abominantes (vtpote habentes pro conſuetudine exercitatos ſenſus ad diſcretionē boni & mali) lugent; aut cum Dauid, Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt; aut cum Paulo, Infelix ego homo, quis me liberabit de carcere mortis huius? aut cum Ezechia, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ; aut cum Propheta, Vidi præuaricantes, & tabeſcam, quia eloquia tua non cuſtodierunt, & ſimilibus. Et ſic videbis quam neceſſarium fuerit in catalogo beatorum in hac vita adſcribere etiam beatos qui lugent.

Et meritò: quum enim delectabilia mundi huius plurimum à virtute abducant, multæque ſint propterea bonæ animi diſpoſitiones ſeu virtutes poſitæ circa delectationes & triſtitias (vt continentia, abſtinentia, ſobrietas, temperantia, & pœnitentia) longè excellentior perfectio lugentium inuenitur: qui non ſolum à delectationibus ſe alienant; ſed ad contraria ſe erexerunt, aſſumendo voluntarium luctum: ſortiti a cœleſti patre in hac peregrinatione irriguum inferius, & irriguum ſuperius: non vano aut ſterili luctui vacantes; ſed ſeminantes in lachrymis: hoc eſt, ſementiuam virtutem lachrymis luctus tribuentes in vitam æternam fructificantem.

Sub hac beatitudine comprehenduntur, qui in hac vita ſtatum voluntarij luctus ſumunt pro cœleſti patria: vt ſunt religioſi, & aliæ perſonæ abrenuntiantes delicijs & delectationibus carnis ac mundi: & Dei ſeruitio in puritate ſe mancipantes in veritate: quibus præmium ſuapte natura debitum reſeruatur: quoniam ipſi conſolabuntur in cœleſti patria. Hæc de tertia beatitudine.

DE QVARTA BEATITVDINE.

CIrca quartam beatitudinem, *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*, dubiũ ſtatim occurrit; an iuſtitia in propoſito ſumatur generaliter pro rectitudine ſeu bonitate, qua recti ſeu boni dicimur: iuxta quod ſcriptum eſt, Iuſtus ex fide viuit. Vel ſpecialiter, vt ſpecialis virtus eſt, reddens vnicuique quod ſuum eſt: de qua ſcribitur, Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Vtrimque enim ambiguitatis ratio eſt. Nam ſi ſumitur generaliter iuſtitia: ſequetur quòd beatitudo hæc, communis eſt reliquis beatitudinibus: quia quælibet alia beatitudo, aliquam ſpecialem bonitatem ſeu rectitudinem ponit: & ſic reliquæ beatitudines comprehenderentur ſub iſta, tanquam ſpecies ſub genere; quod eſt abſurdum. Si autem ſumitur iuſtitia ſpecialiter; ſequitur primò, quòd ad hanc beatitudinem ponatur ſpectare deſiderium punitionis malorum: puta quòd homicida occidatur: quòd latro ſuſpendatur &c. quoniam punitiones huiuſmodi, iuſtitiæ ſunt. Sequitur ſecundò ad hanc beatitudinem ſpectare, deſiderium punitionis propriæ: hoc eſt quòd ipſemet puniatur iuxta propria demerita: quoniam hoc iuſtitia eſt. Vtrumque autem horum apparet inconueniens. Et primum quidem repugnat ſecundæ beatitudini: qua mites non ſolùm elongant ſe à punitionibus, ſed puniendis vtiles ſe exhibent. Secundum autem contrariatur communi Viatorum deſiderio: in quorum perſona Propheta dicit: Non intres in iudicium cum ſeruo tuo: quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens. Qui enim hoc petit, proculdubio deſiderat ſe non ſubijci iudicio punitiuo.

Nomine

Digitized by Google

Nomine Iuſtitia, quando prædicantur beati qui eam deſiderant, intelligi poſſe iuſtitiam, tum prout eſt ſpecialis virtus, qua cuique redditur, quod ſuum eſt; tum etiam, quatenus perfectam animi rectitudinem ſignificat. Item cur deſiderium iſtud, nomine famis & ſitis exprimatur.

AD hanc dubitationem dicitur, quòd vtroque modo intelligi poteſt hoc in loco iuſtitia. & ſi intelligitur iuſtitia ſpecialis, quæ reddit vnicuique quod ſuum eſt; ſiſtendum eſt in hoc, quòd eſt ſermo de iuſtitia abſolutè, & non de iuſtitia tali, puta punitiua ſeu vindicatiua: & ſimiliter eſt ſermo de iuſtitia abſolutè, & non de iuſtitia in hoc. Iuſtitia autem abſolutè, bonum iuſtitiæ importat: ac per hoc, ad beatitudinē hanc directè ſpectat, deſiderare iuſtitiam abſolutè; hoc eſt bonū iuſtitiæ. Ex cōſequenti autē ſeu in caſu neceſſitatis, ad eandē ſpectat nō refugere iuſtitiam talem: & ſimiliter, non refugere iuſtitiam in hoc.

Et hinc ſoluuntur obiectiones. Vtraque namque obiectio de deſiderio iuſtitiæ punitiuæ, ſoluitur per hoc, quod nō eſt hîc ſermo de iuſtitia tali; ſed de iuſtitia. Huius contrarium non petit peccator dū refugit iudiciū: quoniā fugiendo vnum modum iuſtitiæ, petit alium iuſtitiæ modū. Fugit enim iudicari ſecundū propria merita, appetēdo iudicari ſecundùm merita Chriſti: iuxta verbum Pauli ad Philippen. 3. Vt inueniar habens iuſtitiam, quæ eſt ex fide Ieſu Chriſti. Vnde & ibidem Propheta petit, Exaudi me in tua iuſtitia: manifeſtans per hoc, appetere ſe iuſtitiam Dei: fugere autem iuſtitiam propriam

Si autem intelligitur iuſtitia generaliter, pro bonitate ſeu rectitudine; optimè quadrat: nec ſequitur aliquod abſurdū. Tum quia aliæ beatitudines non attendunt ad formalem rationem generalis iuſtitiæ, ſed ad quaſdam rationes ſpeciales: vt patet diſcurrendo per ſingulas. Et propterea formaliter loquendo, non ſe habent aliæ beatitudines ad iſtam, vt ſpecies ad genus. Tum quia beatitudo iſta attenditur penes perfectionē humani deſiderij;

 quòd

quòd in nulla alia beatitudine attenditur: vt patet diſcurrendo per ſingulas. Conſurgit ſiquidem beatitudo hęc ex inopia bonorum, ſeu bonitatis inuentę in præſenti vita: ſicut præcedens beatitudo (ſcilicet, Beati qui lugent) conſurgit ex copia malorum præſentis vitæ: ita quòd, ſicut ibi ex abundantia malorum, quę in hac peregrinatione inueniuntur, perfecti lugent: ſic ex inopia bonitatis inuentæ in hoc exilio, perfecti eſuriunt & ſitiunt bonitatem. Et propterea magis conſonat literali ſenſui, ſumere iuſtitiam generaliter, quam ſpecialiter.

Eſt autem deſiderium hoc non appellatum deſiderium, ſed fames & ſitis, multiplici ratione. Tum vt oſtendatur vehementia deſiderij (tam enim fames quàm ſitis vehementem appetitum importat.) Tum vt oſtendatur quaſi naturalitas: quemadmodùm tam fames quàm ſitis ex natura prouenit; ita deſiderium vehemens iuſtitiæ, vt naturale ineſt perfectis, ſecundùm naturam ſpiritalem, ſecundùm quam ex Deo nati ſunt: iuxta illud, Quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Tum ad oſtendendam qualitatem indigentiæ: quòd ſcilicet perfecti deſiderant iuſtitiam ſeu bonitatem tanquam cibum & potum, quo indigent eſurientes & ſitientes. Tum ad oſtendendam integritatem deſiderij: & ex parte deſiderantis; quia ſcilicet habet vtrumque deſiderium, famis & ſitis, hoc eſt animę & carnis: iuxta illud, Sitiuit in te anima mea: quàm multipliciter & tibi caro mea: Et ex parte iuſtitiæ deſideratę, vt completi alimenti reſpondentis fami & ſiti: quoniam perfecti deſiderant bonitatem omnifariam.

Locata eſt igitur in hac beatitudine perfectio eorum qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam (hoc eſt iuſtitiæ bonum) vſque adeò inueniri, & ſic vnicuique dari quod ſuum eſt, quoaduſque ad hoc perueniatur, vt Deus ſit omnia in omnibus. In hoc enim conſummabitur omnis iuſtitia, quum Deus erit in omnibus ratio omnium. Et eſuriunt ac ſitiũt, iuſtitiam (hoc eſt rectitudinem bonitatemque) inueniri ac augeri, quoadusque Deus ſit omnia in omnibus: in hoc enim conſiſtit conſummatio omnis bonitatis. Et meritò per-

tò perfecti ſemper in hac vita eſurire & ſitire reputantur iuſtitiam: quia tanta eſt hîc penuria iuſtitię; vt ſemper eſurientes & ſitientes relinquat: iuxta illud, Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitient. Quò fit, vt horum perfectio iuſtos ſuperet: ſunt enim plus, quam iuſti: quibus non ſufficit, quòd ipſi ſint iuſti; ſed eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam magnificari. Et ſunt plus quàm boni: quibus non ſufficit, quòd ipſi ſint boni; ſed ipſi eſuriunt & ſitiunt bonitatem multiplicari, magnificari &c.

Iſtis meritò ſaturitas quæ in hac vita haberi nequit, in cœleſti patria in præmium reſeruatur: iuxta illud, Satiabor quum apparuerit gloria tua. Hæc de quarta beatitudine.

DE QVINTA BEATITVDINE,

Vbi excellentia miſericordiæ (vt pote quæ Deo propria ſit) declaratur.

Circa quintam beatitudinem, *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*, recole miſericordiam, virtutem eſſe ſubleuatiuam alienæ miſeriæ, hoc eſt defectus. Miſericordia enim directè reſpicit defectũ vt tollendum. Et poſſunt in ea conſiderari tria: ſcilicet operatio exterior, qua ſubuenit indigenti: affectus interior, quo appetit ſubuenire indigentibus: & interior vtriuſque ratio, qua alienas miſerias, proprias facit: ideo & appetit tollere illas; & tollit illas, ſi poteſt. Vnde miſericors excedit tam beneficum quàm munificum. Communicat ſiquidem cum eis in primis duobus; hoc eſt, in actu benefaciendi, & in appetitu benefaciendi: ſed ſuperior eſt eis in modo; dum miſericors intantum afficitur, vt alienos defectus proprios faciat; dum ſic ad eos tollendos ſe habet & afficitur, quaſi proprij eſſent.

Eſt autem tantæ eminentiæ miſericordiæ virtus, vt ſola inter virtutes, Deo propria dicatur: iuxta illud, Deus cui proprium eſt miſereri. Et omnibus ſupereminea: iuxta illud Pſalm. Miſerationes eius ſuper omnia opera eius. Solus ſiquidem Deus naturaliter eſt miſeriæ ſeu defectus

expers: ac per hoc ſolus poteſt in miſeriam abſolutè, quæ omnem comprehendit. Et miſeratio eius (quæ miſericordiæ actio formalis eſt) quaſi ſupernatans, in ſingulis & omnibus operibus Dei inuenitur: non ſolùm materialiter, tollendo aliquem defectum; ſed formaliter: quia ex intentione Deus ad hoc tendit, vt tollat in ſingulis & omnibus aliquem defectum. Propter quod meritò appropriatur ei, non ſolùm quod eſt miſericors, ſed quòd eſt miſerator, iuxta illud, Miſericors & miſerator Dominus.

Quò fit vt miſericordes, tanquàm diuinam proprietatem participantes, inter beatos computentur. Et verè ad ſummum perfectionis apicem in materia miſeriarum tollẽdarum aſcenderunt, qui miſericordes ſunt ſimpliciter & abſolutè: hoc eſt, qui non ſolùm iunctis ſanguine, amicitia, ciuilitate, & cęteris huiuſmodi neceſsitudinibus: ſed miſeris, quicunque ſint illi, miſericordes ſe exhibent: affectu quidẽ, indefeſsè; opere autem, iuxta vires: vt ſemper ſint miſericordes; miſeratores autem, quum poſſunt, aut occaſio miſerationis ſe offert. Et licet proprias miſericordis miſerias, miſericordia humana non tradat obliuioni, iuxta illud, Miſerere animæ tuę placens Deo: perfectio tamen miſericordiæ ad alienas tollendas miſerias tendit, proprias eodem meritorio miſericordiæ actu tollendas reddens.

Et propterea reponitur miſericordibus in præmiũ, quòd ipſi miſericordiam in cœlo conſequentur: hoc eſt à miſerijs omnibus leuabuntur. Iure enim ab omni debet exui miſeria in patria; qui in hac peregrinatione, aliorum miſerias quaſi ſuas curauit. Hæc de quinta beatitudine.

DE SEXTA BEATITVDINE.

Circa ſextam beatitudinem. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*, duplex quæſtio occurrit. Prima eſt, cur beatitudo hæc non ſignificet aliquam perfectionem. Munditia enim nullam perfectionem ſignificat; ſed

ſed imperfectionem immunditiæ excludit: ſicut non peccare, nullam perfectionem ſonat: ſed imperfectionem peccati excludit. Omnes ſiquidem beatitudines non ſolum perfectionem, ſed perfectionem ſummam ponere debent.

Secunda eſt, cur beatitudo hęc nullam operationem ſonat: quum omnis beatitudo ſecundùm operationem aliquam attendatur. Nam neque munditia, neque cor, operationem ſignificat: vt patet.

Munditiam cordis, magnam perfectionem, & non carentiam immunditiæ dumtaxat importare.

AD primam quæſtionem dicitur, quòd licèt munditia ſimpliciter & abſolutè non ſignificet perfectionem; munditia tamen tale ſubiectum afficiens, magnam ponit perfectionem: ſicut non peccare abſolutè, nullam perfectionem ponit ſed non peccare, poſitum in vtente libero arbitrio, magnam perfectionem ponit: maxima ſiquidem perfectio eſt, quòd homo vtatur libero arbitrio ſine peccato. Ita in propoſito, licèt munditia ſonet negationem immunditiæ, ac per hoc nullam perfectionem ſignificet; munditia tamen afficiens cor, magnam perfectionem ponit: quam Dauid petebat: Cor mundum, inquit, crea in me Deus.

Munditiam cordis, importare quoque operationem: & inter reliquas munditias ſummam eſſe: eique meritò in præmium repromitti viſionem Dei.

AD ſecundam verò reſpondetur dupliciter. Primò, quòd operatio poteſt ſignificari dupliciter. Vel in ſeipſa: vt dictum eſt, Beati qui lugent: Vel in ſua radice: & ſic ſignificatur in propoſito viuere in ſuo naturali ac coęuo principio, quòd eſt cor, hoc eſt interior pars noſtra: iuxta illud Matth. 15. De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, furta &c. Et dicuntur Beati mundo corde, habentes principium operum ſuorum mundum: quoniam non poteſt

 arbor

arbor bona malos fructus facere.

Secundò dicitur quòd cor pro quanto eſt naturale principium ſemper in actu, non ſolùm ſignificat illam rem quę eſt principium, ſed etiam operationem; quia ſignificat principium vitæ in actu: ſicut ædificans ſignificat eum qui actu ædificat. Et ſecundùm hoc beatitudo iſta ſignificat operationem in ſeipſa: quoniam ſignificat beatos, qui mundè viuunt ab interno principio. Totaliter ſiquidem mundam vitam ducere non permittit peregrinatio præſens: quoniam nonnullo ſaltem puluere greſſus humani inquinantur. Et propterea Dominus mundam vitam in hoc mundo, ex parte cordis deſignauit, dicens, Beati mundo corde. Et quamuis hæc vita ex mundo corde non ſit totaliter (vt dictum eſt) munda; tantæ tamen excellentiæ eſt, vt reddat homines plus quàm perfectos. Si enim apud Iacobum apoſtolum, Si quis in verbo non offendit, perfectus eſt; quantò plus quàm perfectus eſt qui corde non offendit? Erudierat tam bene Iob filios ſuos, vt ſecutus de mundis eorum operibus, ac de munda lingua, veritus ne fortè peccaſſent in cordibus ſuis; offerebat holocauſta per ſingulos. Iob 1. & Prouerb. 20. Sapiens clamat: Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor meum, purus ſum à peccato? Meritò ergo beati ſunt, mundo corde: qui ſummam munditiam obtinentes, vitam mundam ex corde mundo ducunt.

Iſtis promittitur in præmium videre Deum, duplici ratione. Primò, vt præſenti vitæ reſpondeat vita æterna: tanquã qui hîc talem vitam duxerit, ſcilicet mundam; mereatur tranſire ad vitam æternam, quæ conſiſtit in viſione Dei: iuxta illud, Hęc eſt vita æterna, vt cognoſcant te verum Deum. Secundò, vt diſcamus præparationem humanæ mentis ad videndum Deum, non conſiſtere in perficiendo partem ſpeculatiuam (vt philoſophi tradunt, ponentes ſapientes maximè appropinquare Deo) ſed in perfectione partis affectiuæ, quæ cor vocatur: ita quòd ex hoc quòd non doctis & ſapientibus, ſed mundis corde promittitur viſio

viſio Dei; & ſcimus, viam, præparationem ac meritum perueniendi ad videndum Deum, conſiſtere non in ſcientia & ſapientia, ſed in carnis munditia: ſcimus conſequenter, quòd communis eſt præparatio, viaque iſta, omnibus hominibus quantumcunque idiotis & ineruditis, quoniam munditiam cordis minima vetula habere poteſt. Hæc de ſexta beatitudine.

DE SEPTIMA BEATITVDINE.

In qua meritò beati prædicantur Pacifici, id eſt, hi qui non cõtenti quòd ipſi pacem in ſe cum alijs habeant, inſuper ſtudent omnes ſanctæ pacis vinculo colligare. Et ratio affertur propter quàm de ijs dictum non ſit, Quoniam filij Dei erunt, ſed Quoniam filij Dei vocabuntur.

Circa ſeptimam beatitudinem, *(Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur)* vide primò gradus perfectorum ſecundùm pacem. In primo ſiquidem gradu ſunt, qui in ſeipſis pacem habent, hoc eſt tranquillitatem ordinis: ita vt lex carnis non repugnet legi mentis: ſed ita ſpiritus imperat carni, vt totus homo inhęreat cum tranquillitate Deo De iſtis ſcriptum eſt: Pax multa diligentibus legem tuam. In ſecundo verò gradu ſunt, qui etiam cum omnibus hominibus pacem habent, iuxta Apoſtoli mandatum: Si fieri poteſt, quod ex vobis eſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. In ſupremo autem gradu ſunt quibus non ſufficit quòd in ſeipſis & cum alijs ſint pacati: ſed ſtudent ad faciendam pacem: vnde & pacifici vocantur. Faciunt autem pacem non hanc vel illam, neque omnem pacem (quum ſcriptum ſit. Non veni pacem mittere in terram, ſed gladium) ſed faciunt pacem abſolutè, hoc eſt cœleſtem ſeu diuinam: quam Saluator ſibi propriam dixit, Pacem, inquit, meam do vobis: quæ inimicitiam tollit inter hominem & Deum: quę cunctis in homine repugnantibus tranquillitati cœleſti, contrariatur. Et rurſus faciunt pacem non inter

hos

hos & illos; ſed ſimpliciter inter omnes, etiam pacis inimicos: iuxta illud. Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus. Et propterea dicitur abſolutè, Beati pacifici. Hanc perfectionis beatitudinem inſinuauit Saluator in Apoſtolis, mandans illis, vt pacem ſecum ferant in quãcũque domum intrantes: & dicant non ſolo verbo, ſed ſtudio efficiendi Deo cooperante, Pax huic domui. Vnde & Matth. 10. dicitur: Et ſi quidẽ domus illa fuerit digna, veniet pax veſtra ſuper eã.

Quantę autem eminentię ſit pacificatio, ex eo perpendi poteſt, quòd pax tranquillitas ordinis eſt; ac per hoc pacẽ facere, eſt tranquillitatem ordinis efficere. Et ſi his adiungas, quòd ordo ſummum bonum intrinſecum Vniuerſi eſt: conſequens erit vt pacem facere ſit efficere perfectionem ſummi boni, ac per hoc ſupremum locum teneat inter opera gubernationis. Aſsimilat igitur maximè Deo hominem pacificatio; & in excelſo valde loco conſtituit. Vnde & in Pſal. altitudini montium ſpiritualium hæc perfectio tribuitur, Suſcipiant, inquit, montes pacem populo. Et meritò in ſupremo actionum beatarum in hac vita hìc dicitur, Beati pacifici.

Et his iure reſeruatur in præmium. Quoniam filij Dei vocabuntur. Simillimi quippe Deo eius filij ſunt, vt potę ex Deo nati, & diuinæ facti conſortes naturæ. Signanter autem dicit, Vocabuntur: & non dicit, Erunt. Tum quia in præſenti iam ſunt filij Dei: & non expectant quod fiant, ſed quòd manifeſtentur: iuxta illud 1. Ioan. 2. Et nunc ſumus filij Dei, & nondum apparuit quid erimus. Dicendo ergo, Quoniam filij Dei vocabuntur, promittitur quòd manifeſtabuntur filij Dei. Tum quia inter homines multi ſunt filij, qui non tractantur vt filij, ſed quaſi extranei aut ſerui aut mercenarij habentur. Et propterea pacificis, qui iam filij Dei ſunt, promittitur quod habendi ſunt in cœleſti patria, vt filij; dum promittitur, quòd filij Dei vocabuntur: quandoquidem vocatio conſona eſt ad id quod vocatur. Hæc de ſeptima beatitudine.

DE

Digitized by Google

DE OCTAVA BEATITVDINE.

CIrca octauam autem beatitudinem; *Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*, duplex ſtatim occurrit quæſtio. Prima, an ſit ſermo de ijs qui quomodolibet patiuntur, id eſt opprimuntur, vexantur, affliguntur &c. propter iuſtitiam; an de ijs qui voluntariè patiuntur propter iuſtitiam. Nam ſi primo modo intelligeretur; ſequeretur hoc abſurdum: quod quicunque quantumcunque inuiti & impatienter affligerentur propter iuſtitiam, eſſent beati. Si verò ſecundo modo intelligitur: ſequeretur quod aliquis pateretur iniuſtum volens: quod à philoſophis reputatur impoſſibile. Et patet ſequela: quia ex eo quòd patitur propter iuſtitiam, patitur iniuſtum: & ex eo quòd voluntariè, patitur volens.

Altera quæſtio eſt, quomodo ſumitur hîc iuſtitia: in ſua ſcilicet communitate, an reſtringatur. Nam ſi iuſtitia ſecundùm ſuam communitatem ſumitur, non relinquitur locus nonæ beatitudini: quoniam ſub iuſtitia, comprehenditur etiam illa. Si verò reſtringitur; oportet aut voluntariè reſtringere, aut rationē reſtrictionis aſſignare: quoniam in litera nulla reſtrictionis nota ponitur.

Quomodo non repugnet Iuſtos pati perſecutiones iniuſtas & nihilominus voluntariè.

AD primam quæſtionem dicitur, quod proculdubio hîc eſt ſermo de pati, non ſimpliciter & abſolutè (quoniam pati nullum bonum eſt) ſed de pati virtuoſè, hoc eſt patienter & ex charitate: quod eſt pati voluntariè, ſaltem faciendo de neceſſitate virtutem. Nec ex hoc ſequitur quòd aliquis patiatur iniuſtum, volens ipſum iniuſtum; quamuis patiatur, volens ipſum pati.

Vir

Vir enim bonus non vult iniuſtum quod ſibi infertur; ſed vult, illatum ſibi ſuſtinere.

An Iuſtitia in hac beatitudine ſumatur generaliter pro omni bono virtutis. Et cur regnũ calorũ pro præmio ei reſpondeat.

AD ſecundam quæſtionem dicitur, quod hîc eſt ſermo de iuſtitia generaliter quidẽ ſumpta, vt tamen diſtinguitur à myſterio Verbi incarnati: & quod ratio reſtringendi iuſtitiã, imò reſtrictiuũ ipſum, habetur ex litera, ex hoc ipſo quod apponitur nona beatitudo circa myſteriũ Verbi incarnati. Ipſa namq; diſtinctio harum duarũ beatitudinum cogit fateri earum diuerſitatem, ac per hoc iuſtitiam in octaua ſumi pro iuſtitia abſolutè, ſecluſo incarnationis myſterio. Et videtur directè iuſtitia conſiderari abſolutè, in ordine ad Deum, etiamſi myſterium incarnationis non eſſet.

Quocirca illi in octaua locantur beatitudine, qui tantæ perfectionis ſunt: vt pro quocunque virtutis actu eligant tolerare quaſcunque eis illatas paſsiones: ſiue ille actus virtutis ſit ſecundum legem diuinam, ſiue naturalem, ſiue canonicam, &c. Iuxta hanc enim beatitudinem, Machabæi, vt non comederent carnes porcinas contra diuinam legem; Ioannes Baptiſta, ne omitteret correctionem Herodis; Thomas Canthuarienſis pro libertate Eccleſiaſtica, beati fuerunt: nullus enim horum paſſus eſt propter Chriſtum propriè loquendo, ſed propter iuſtitiam, in fide tamen Chriſti: ſine qua nunquam fuit ſalus.

Et quia cõtingit dupliciter pati perſecutionem propter iuſtitiam (vel ita quod & paſsio ſit propter iuſtitiam, & perſecutio tendat contra iuſtitiam; vt in exemplis allatis inuenitur: vel quod paſsio quidem ſit propter iuſtitiam; perſecutio autem non tendat contra iuſtitiam, quamuis materialiter ſit iniuſta: vt contingit ijs qui à ſuperioribus credentibus iuſtè ſe facere affliguntur: vt de multis ſanctis legitur inter religioſos verſatis) ſcito textum principaliter de primo modo patientibus propter iuſtitiam ita intelli-

Digitized by Google

intelligi; vt qui ſecundo modo patiuntur propter iuſtitiam, non excludatur à numero beatorum qui patiuntur perſecutionem propter iuſtitiam.

Iſtis regnum cœlorum iure datur: quoniam qui in hac vita amplexus eſt pati propter Deum, iuſtum eſt vt in futura vita ſublimetur in agere: & qui hîc non renuit alijs ſubijci, ſublimetur vt alijs præſit: quæ in Regno cœlorum includuntur. Regnantes enim & præcellunt & imperant.

Sed non caret quæſtione, cur in octaua hac beatitudine repetitur præmium primę beatitudinis, & non eſt appoſitum octauum præmium? Ad quod reſpondetur, duplici ratione hoc factum eſſe. Primò, vt quia duo ordines beatitudinum ponuntur (ſcilicet primus penes agere, & ſecundus penes pati) factum eſt vt prima vtriuſque ordinis velut baſis & fundamentum, reſpiceret præmium, quod inter præmia eſt velut baſis & fundamentum, ſcilicet regnum cœlorum. Secundò, vt neque agens patienti, neque patiens agenti præferatur, ſed confeſſores martyribus & martyres confeſſoribus æquales in eſſentiali gaudio monſtrarentur.

DE NONA BEATITVDINE.

CIrca nonam beatitudinem. (*Beati eſtis quum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos, mentientes propter me: gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis*; multa occurrunt quęrenda. Primò, cur cæteris beatitudinibus deſcriptis in tertia perſona, hæc deſcribitur in ſecunda perſona, dicẽdo. Beati eſtis. Secundò, cur multiplicentur in hac beatitudine tot vexationum genera: ſcilicet maledictionis, perſecutionis & cæt. Tertiò, cur huic beatitudini ſoli adiungitur, Gaudete & exultate. Quartò, cur præmium huius

huius beatitudinis ſolius deſcribitur ſub ratione mercedis. Quintò, cur in hac ſola beatitudine indeterminatè ponitur præmium: non enim determinatur aliquid certum pro præmio ſicut in alijs beatitudinibus (puta regnum cœlorum, poſſidere terram &c.) ſed indeterminatè dicitur, Merces veſtra copioſa eſt in cœlis.

Ad euidentiam horum aduertendum eſt hanc nonam beatitudinem conſiſtere in patiendo ob confeſſionem Verbi incarnati. Singulariſſima ſiquidem tanti myſterij nouitas ſpecialem habet difficultatem in noſtra confeſſione: & propterea ſpecialis perfectio poſita eſt in perſiſtendo patienter, & tolerando varias tribulationes ob huiuſmodi confeſſionem. Quocirca beatitudo hæc licèt conueniat cum præcedente in hoc, quòd vtraque conſiſtit in pati propter bonum: differunt tamen in hoc, quòd illa habet cauſam quaſi naturalem patienter tolerandi iniurias (quoniam virtuoſorum eſt imperturbatum perſiſtere & immobilem in iniurijs) iſta verò cauſam habet omnino ſupernaturalem: quandoquidem fateri vnum & eundem, hominem Deumque verum eſſe &c. omnem excedit facultatem intellectus: & propterea beatitudo hæc, tam diſſimiliter ab alijs deſcripta eſt. Nouiter ſiquidem inſerta generi humano tam ſupernaturalis perfectio, decuit vt multis quaſi priuilegijs decoraretur.

Cur nona Beatitudo ſpecialiter in ſecunda perſona deſcribitur, dicendo: Beati eſtis &c.

VNde ad primum quæſitum dicitur, quod ideo in ſecunda perſona deſcripta eſt hæc beatitudo, quia noua perfectio hęc eſt, inchoans in ipſis Chriſti diſcipulis: reliquæ autem, tãquam communes & antiquæ quæ prius erant, in tertia perſona deſcriptæ ſunt.

Cur Varia perſecutionum genera ſpecialiter exprimantur.

AD ſecundum verò quæſitum dicitur, quòd multiplicatio vexationum ad hoc ſpectat; quòd Chriſtus in Chri-

in Chriſtianis & corde & ore & opere refutandus eſſet: habent enim Chriſti perſecutores in corde Chriſtum odio, & ore blaſphemant, & tormentis perſequuntur. Nõ ſic autem contingit in octaua beatitudine: quoniam etſi propter iuſtitiam aliqui vexantur; iuſtitia tamen communiter & corde amatur, & ore laudatur: & illi met qui iniuſtè vexati ſunt, laudabiliter recenſentur inter virtuoſos. Nos autem prædicantes Chriſtum crucifixum (quia Iudæis eſt ſcandalum, & gentibus ſtultitia; & apud ſapientes huius mundi ſuperſtitio) omne genus mali inſequitur: dum & odio habemur (quod ſecundum antiquam tranſlationem, hæc litera primo loco ponit, dicens: Beati eſtis quum oderint vos, vbi nunc legitur, Quum maledixerint vobis) & facto perſequuntur nos, & verbo dicunt omne malum aduerſus nos propter Chriſtum. Omne igitur genus mali explicatur in hac beatitudine: quoniam totum imminet patiendum ob Chriſti cõfeſſionem: quod communiter in alijs patiendi cauſis non eſt.

Et ſcito quod contextui & materiæ conſonat antiqua tranſlatio: ſcilicet, Quum vos oderint homines: Tum quia ſic explicatur omnis gradus perſecutionis; ſcilicet corde, ore, & opere: Tum quia ſic non bis ponitur perſecutio oris; vt in noua fit tranſlatione: dum primò dicitur, Maledixerint, & ſecundò, Dixerint omne malum. Vnde corrupta videtur hæc tranſlatio.

Quorſum ſpecialiter in nona beatitudine dictum ſit, Gaudete & Exultate,

AD tertium quæſitum dicitur, quòd huic beatitudini annectitur gaudium & exultatio, duplici ratione. Primò, vt quemadmodum explicitè commemorantur in ea tot mala; ita accumulentur bona: iuxta illud, Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. Secundò, ad monſtrandum abundantiam gratiæ ſpiritusſancti, quæ confe-

conferenda erat ſanctis martyribus noui teſtamenti: iuxtà illud Ioan. 7. Nondum erat ſpiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus. Quia ergo confeſſores Chriſti non ſolùm virtutem patiendi, ſed gaudendi & exultandi in tribulationibus accepturi erant; ideo perfectis patientibus propter Chriſtum dicitur, Gaudete & exultate. Quod impleſſe Apoſtolos ex eo patet, quòd Ibant gaudentes a conſpectu cõcilij, quoniam digni habiti ſunt, pro nomine Ieſu contumeliam pati. Impleſſe quoque ſanctos martyres ex geſtis eorum patet. vnde Laurentius inquit, Gaudeo planè, quia hoſtia Chriſti effici merui &c.

Cur præmium nonæ Beatitudinis, Mercedis nomine fuerit expreſſum.

AD quartum quæſitum dicitur, quòd ratio mercedis ad excellentiã pertinet patientiũ propter Chriſtum: quia etſi non ſunt condignæ ſecũdùm ſe paſsiones huius temporis ad futuram gloriam; ex eo tamen quòd Chriſti confeſſores, Chriſti membra ſunt; & vt caput ſuum tueantur, libenter patiũtur: ius ſibi vindicant futurę gloriæ, tanquam mercedis debitæ pro ſuis laboribus. Vnde & Paulus dicebat, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui: in reliquo repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex. In reliquis itaque beatitudinibus nulla facta eſt mentio de mercede, ſed hoc vltimæ beatitudini reſeruatum eſt: quia in alijs nulla facta eſt mentio de Chriſto, cui in ſuis membris iure debetur æterna gloria: ſed in hac ſola.

Quarè abſolutè & indeterminatè dictum ſit, Merces veſtra copioſa, &c.

AD quintum quæſitum dicitur, quod indeterminatio mercedis ad immenſitatem ſpectat præmij. Ex hoc enim quod indeterminatè relinquitur copioſa merces, infinitum

hitum inſinuatur præmium: & hóc ad commendationem huius beatitudinis præ cæteris ſpectat. Et meritò: quoniam ſi iuxta teſtimonium Saluatoris, maiorem charitatem nemo habet, quàm vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis: nemo maiorem habet perfectionem, quam qui pro Chriſto amico ſuo animam ſuam ponit: quod ad hanc ſpectare beatitudinem conſtat. Poſtquàm igitur octo beatorum genera in hac vita Saluator deſcripſerat, ad ſuos dirigẽs ſermonem diſcipulos, nonum beatitudinis genus in ipſis inchoandum, hac nona beatitudine deſcripſit: ſimulque monſtrauit ad felicitatem eſſe ipſos euectos, eo ipſo quod ad cognitionem & confeſſionem ipſius Chriſti aſciti ſunt, vt penetrarent, beatos ſe eſſe in vtraque ſorte: ſcilicet & quum bona à Chriſto acciperent, & quum mala propter Chriſtum paterentur. Quantæ autem excellentię ſit beatitudo hæc, non ſolùm ex allato Domini teſtimonio patet, ſed ex eo quòd principes Chriſtianæ religionis (ſancti martyres ſcilicet) in ea locati ſunt.

SOLVVNTVR TRES QVÆSTIONES, initio huius ientaculi propoſitæ: videlicet

An nouem beatitudines, gradatim ad maiora ſemper aſcendẽdo, recenſeantur. Item

Cur in 1. 8. & 9. beatitudine proponitur præmium per verbum præſentis temporis; in alijs verò per verbum, futuri. Et

Cur in illis tribus, per verbum ſubſtantiuum; in alijs verò per verba adiectiua, idem fiat.

SVpereſt nunc vt ad tres reſeruatas in fine huius tractatus quæſtiones ſoluendas reſpondeatur.

Ad primam igitur in principio huius tractatus propoſitam quinto loco, An ſcilicet beatitudines iſtæ gradatim enumerentur, reſpondetur affirmatiuè: ita quòd gradatim enumerentur, & ſecundùm merita, & ſecundùm præmia: ſemper namque aſcenditur vtrobique.

Et quidem quod merita ſemper aſcendant, declaratur sũmariè, dupliciter. Primò ex parte materialium. Nam ſupra exteriora bona quæ ſunt materia primæ beatitudinis; ſunt

ſeruitoribus conceditur; dignitas filialis ſuperadditur ſeptimo loco; vt beati regnent conſolati, ſatiati, ſecuri, videntes Deum, vt filij Dei. His autem præſtat regnum cœlorum duplici iure debitum; ſcilicet merito actionis, & merito paſſionis: quod octauo loco ponitur. Et omnia demum excellit merces immenſa, quę ob ſui infinitatem non ſpecificatur, quę nono loco ponitur.

Ad duas reliquas quæſtiones in præmio primę beatitudinis propoſitas (ſcilicet, Cur in beatitudine prima & octaua ac nona, proponitur pręmium per verbum præſentis tēporis; in alijs verò per verbum futurum: & rurſus, Cur in illis tribus, per verbum ſubſtantiuum; in alijs verò per verba adiectiua) reſpondetur, quòd differentia præſentis & futuri temporis, monſtrat aliquid pręmij eſſe præſens in hac vita, & aliquid in futura reſeruari vita. Differentia autem verbi ſubſtantiui & adiectiui monſtrat differentiam inter ſubſtantiuum ius æternæ felicitatis, & ipſam æternam felicitatem in exequutione: ita quòd ex hoc quod verbo ſubſtantiuo præſentis temporis, ſcilicet Eſt, definitur præmium æternū; ſignificatur, quòd in præſenti vita, beati habent ſubſtantiuum ius æterni præmij. Et verè ſic eſt: quoniam (vt Ioannes teſtatur) iam ſumus filij Dei: quòd ſi filij & hæredes; vt, Paulus inquit. Et quamuis quanto tempore hæres paruulus eſt, nihil differt à ſeruo; eſt tamen dominus omnium. Quia igitur in præſenti vita adhuc poſitorum beatorum verè eſt regnum cœlorum; ideo præſentis temporis verbo ſubſtantiuo dicitur, Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. Quia autem exequutio poſſeſſorij & fructus in alia ſeruantur vita; ideo per verba futuri temporis adiectiua, idem præmium deſcribitur. Et quia ſuſtantiuum ius æterni præmij, vnum eſt & commune omnibus beatis; ideò in prima beatitudine, vtriuſque ordinis agentium, & in prima, ordinis patientium ponitur huiuſmodi ſubſtantiuum præſens: in reliquis autem ordinibus agentium, multiplicitas fructuum qui in exequutione percipiuntur, explicatur.

Nona autem beatitudo multipliciter priuilegiata etiam

QVINTVM IENTACVLVM.

In quo quinque quæſtiones tractantur.

OCCVRRRVNT quintò tractandæ quinque apud Euangelium ſententiæ.

Prima habetur Matth. 15. *Munus quodcunque ex me eſt, tibi proderit.*

Secunda habetur ibidem. *Omne quod in os intrat, in ſeceſſum emittitur.*

Tertia habetur Luc. 16. *Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt: & qui iniquus eſt in modico, iniquus eſt & in maiori.*

Quarta habetur ibidem: *Si Moyſen & prophetas non audiunt, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.*

Quinta habetur Ioan. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca Scribarũ & Phariſæorum ſententiam, qua ſub ſpecie religionis tollebant pietatẽ; ambiguitas occurrit, quid ſignificat traditio hæc: Qui dixerit patri vel matri, Munus quodcunq; ex me eſt, tibi proderit. Nam aliquod horũ trium videtur ſignificare: Aut quod abſolutè, religio qua aliquid offertur Deo, præferẽda eſt pietati, qua honoramus parẽtes; & in hoc ſenſu traditio iſta irreprehẽſibilis eſſet, quoniã ſanctã cõtineret doctrinã: cuius oppoſitum Dominus teſtatur: Aut quòd in articulo neceſſitatis iã conſtitutis parentibus, filij religionis prætextu vacarent muneribus offerendis Deo, omittendo pietatis

officia debita parentibus. Et iuxta hunc ſenſum, traditio hęc iniquam contineret doctrinam: vt patet. Sed ex euangelico textu non videtur haberi hîc ſenſus: quoniam nulla fit ibi mentio de neceſſitatis articulo, in quo conſtituti præſupponantur parentes. Non enim dicitur, Si dixerit homo patri vel matri in neceſſitate conſtitutis: ſed abſolutè, Si dixerit patri vel matri. Aut quòd Deo iam licitè dicata votò à filijs, propter ſuperuenientem articulum neceſſitatis parentum, non eſſent in ſubſidium ſeu vſum parentum conuertenda. Et iuxta hunc ſenſum vſque in hodiernum diem approbatur traditio iſta à multis doctoribus ſacris.

Et emergit hinc literalis quæſtio: an de munere dicando Deo, an de munere per votum dicato Deo, ſit ſermo quum dicitur, Munus quodcunque ex me &c. Magni ſiquidem refert vtro modo intelligatur. Nam ſi de munere iam dicato Deo per votum eſt ſermo, traditio Phariſęorum diuinam videtur habere traditionem pro fundamento: Si autem de offerendo munere eſt ſermo; ſimplex religio in quæſtionem venit.

Quo ſenſu accipienda ſit illa Phariſæorum & Scribarum traditio, Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit.

AD euidentiam ſententię huius ſciendum eſt dupliciter exponi poſſe traditionem Scribarum & Phariſæorum. Primò, vt verba illa, Munus quodcunque &c. intelligantur vt excuſantia. Secundo, vt intelligantur tanquam obligantia. Et ſiquidem ſumantur vt excuſantia; traditio iſta conſiſtit in duobus documentis. Primum eſt, quod filij vacarent diuinis oblationibus, non curando de ſubuentione parentum. Secundũ eſt, quod filij excuſarent ſe cum parentibus de huiuſmodi commiſſione & omiſſione his verbis, Munus quodcunque ex me eſt, tibi proderit. Hoc eſt, non credatis me poſtponere curam veſtri: quoniam offerendo Deo, curã veſtri habeo: quoniam quod offero Deo, vobis proderit.

Si ve-

Si verò verba hæc vt obligantia intelligantur: ſenſus Phariſaicæ traditionis eſt, quòd ſi filius dixiſſet parentibus: totum quod eſt ex me, volo offerre Deo: ex tunc obligatus erat filius ad diuina Deo: ita vt non liceret ei quicquam facere pro parentibus. Et hunc ſenſum magis ſonat textus euangelicus: quoniam Mar. 7. poſtquàm dictum eſt, Si dixerit homo patri aut matri Corban, quod eſt, Donum quodcunque ex me tibi profuerit; ſubiungitur: Et vltrà non dimittis eum quicquam facere patri aut matri. Vbi apparet, quòd poſtquàm filius dixerat illa verba patri aut matri; vetabatur filius facere quicquam patri aut matri: ac per hoc obligationem incurrerat ex verbis dictis patri aut matri.

Et iuxta hunc ſenſum collige quinque. Primò, obligationem filij ad diuina: quæ ex allatis Marci verbis habetur. Secundò, authoritatem qua habebatur iſta obligatio: & hæc erat traditio Scribarum & Phariſæorum, vt in litera patet. Tertiò, modum quo contrahebatur hæc obligatio. Et ex textu habetur quòd ex hoc ipſo quòd filius dicebat hæc verba patri, conſurgebat in filio hæc obligatio: ſic docentibus Scribis & Phariſæis, Si dixerit homo patri aut matri &c. Quartò, efficaciam huius obligationis, quòd erat adeò efficax vt redundaret in impietatem erga parentes: & hoc expreſsè Dominus dixit. Quintò, materiam obligationis: Et hæc erat totum quod erat ex filio. Et hoc inſinuat textus dicēs, Et vltrà nō ſinitis eū facere quicquā patri aut matri. Vnde videtur, quòd iſta obligatio erat quædam mancipatio filij ad diuinum obſequium: & tam arctè exigebatur à Scribis & Phariſæis, vt non permitteretur filius facere quicquam patri aut matri. Vbi patet multipliciter erraſſe Scribas & Phariſæos. Primò quòd vbi nulla erat obligatio, obligationem inducebant: non enim ex verbis ad patrem aut matrem oritur mancipatio ad diuina; ſed ex voto, quod fit non homini, ſed Deo. Secundò, in extendendo huiuſmodi obligationem ad negandum omne obſequium patri: quum tamen nulla ſit tanta mancipatio etiam

Digitized by Google

profitentium tria vota Religionis, quæ non permittat multa facere patri aut matri.

Ad quęſita autem, retrogrado ordine reſpondendo dicitur, quod non eſt hîc ſermo de munere dicato per votum: tum quia nulla fit in textu mentio de voto: tum quia materia non exigit vt admiſceatur obligatio votiua huic textui: qui de traditione humana, & non de voto quod ſpectat ad traditionem diuinam, loquitur: tum quia expreſsè Marcus euangeliſta interprętatur Corban, hoc eſt donum. Conſtat enim quòd donum eſt datio liberalis, ac per hoc non ex neceſſitate votiua offerendum. Eſt ergo ſermo de munere dicando Deo: ſiue illud munus intelligatur conſiſtere in rebus exterioribus, iuxta primam expoſitionem; ſiue intelligatur conſiſtere in toto, quod poterat filius, iuxta ſecundam expoſitionem.

Ad primò verò quæſitũ reſpondetur quòd ſenſus traditionis huius, nullus illorum trium eſt determinatè: ſed doctrina Phariſæorum & Scribarum conſiſtebat in hoc, quòd religio tanti facienda eſt, vt propter eam non ſit curandum, quid filius debeat patri aut matri: neque ſit curandum de diſtinctione, an pater egeat, aut non egeat. Et hoc teſtantur verba Domini: primò, dicendo quòd traditio iſta contrariatur præcepto de honore parentum; quod nihil aliud eſt dicere, quàm quòd non curat de debitis pietatis officijs erga parentes, ſiue debeat ex articulo neceſſitatis, ſiue quomodolibet aliter. Secundò, dicendo, Et vltrà non dimittitis eum quicquàm facere patri ſuo aut matri. Hinc enim manifeſtè apparet quòd religionem adeò exigebant, vt pietas erga parentes ob religionem tolleretur: quod conſtat eſſe iniquiſſimum. Hæc de prima quæſtione.

QVÆ-

QVÆSTIO SECVNDA,

De illa ſententia Domini, Omne quod in os intrat, in ſeceſſum emittitur.

CIrca ſecundam dubitationem de verbo Domini, Omne quod in os intrat, in ſeceſſum emittitur: Phyſicorum obiectio occurrit, falſam eſſe hanc ſententiam ſic dicentium, Quoniam aliquid alimēti quod per os ſumimus, conuertitur in ſubſtantiam ſumentium: ac per hoc non totum quod per os intrat, in ſeceſſum emittitur.

Ad hoc dicitur, quòd licet multipliciter gloſſari poſſit verbum Domini ſcriptum apud Matthæum: quia tamen Marcus euangeliſta ſuppleuit quod Matthæus tacuit de verbis Domini; ideo expoſitiones omnes ſuperfluæ apparent infra ſenſum literalem manendo. Marcus enim cap. 7. afferendo hanc Domini ſententiam dicit: Omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum coinquinare: quia non intrat in cor eius, ſed in ventrem vadit, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas. Vbi manifeſtè patet Dominum non dixiſſe omne intrans in os exire in ſeceſſum: ſed dixiſſe, omne intrans in os exire in ſeceſſum, purgans omnes eſcas: hoc eſt exire in ſeceſſum ſecundum partes purgatiuas eſcarum: ac propterea nullam eſſe ambiguitatem in Domini ſententia patet, ſi integra referatur: ſed quæſtioni locus eſt, vbi non integra ſententia affertur, vt à Matthæo recitatur. Hæc de ſecunda quæſtione.

QVÆ-

QVÆSTIO TERTIA.

In qua explicatur quomodo vera ſit illa Domini ſententia, Qui fidelis eſt in minimo & in maiori fidelis eſt, &c.

CIrca tertiam quæſtionem de verbis Domini, Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori fidelis eſt: & qui iniquus eſt in modico, & in maiori iniquus eſt, ambiguitas occurrit quò ad primam ſententiam. Tum ex experientia: quia multi fideles inueniuntur in rebus paruis: qui tamen in rebus magnis ſeu maximis fidem violant. Regnandi namque gratia iuſiurandum etiam violant, qui militarem ſemper fidem ſeruauerunt: & ſic de ſimilibus. Tum ex ratione, quia maius attractiuum, maiorem ingerit tentationem: ac per hoc qui non ſuperatus eſt à paruo attractiuo, ſuperatur deinde à magno attractiuo, vt fidem violet. Vnde non eſt ſecundùm rationem conſequens, vt qui fidem ſeruat in minimo, fidem ſeruet in magno.

Similiter quo ad ſecundam ſententiam experientia teſtatur quòd multi peccant in paruis, qui tamen non peccarent in magnis. Multi enim ſunt peccantes venialiter, & mentiẽtes officioſè, qui non peccarent mortaliter, qui non mentirentur pernicioſè. Habet quoque ratio; vt ſicut non omnis infirmitas corporalis ducit ad mortem: ita non omnis lapſus ſpiritalis ducat ad mortem animæ: ac per hoc non eſt cõſequens, vt qui iniquus eſt in modico, iniquus etiam ſit in magno.

Ad horum euidentiam recolendum eſt dupliciter ad aliquid operandum nos poſſe comparari: vel ſecundùm rationem habitualis virtutis, ſeu vitij reſpicientis illud opus; vel quomodolibet contingat: verbi gratia ad operandum quod iuſtum eſt, poteſt homo ſe habere vel ſecundùm habitum iuſtitiæ (hoc eſt ſecundùm quòd inclinat virtus iuſtitię habituata) vel quomodolibet aliter: puta ex aliqua paſſione; aut ex aliqua amicitia, vel odio. &c. ſicut enim in arti-

Digitized by Google

tificialibus ædificator poteſt ſe habere ad conſtruendam domum; vel ſecundùm artem ædificandi; vel quomolibet aliter, ædificando prout vult. Quum autem fides de qua Saluator loquitur, virtus quædam ſit, qua fiunt dicta; dupliciter de homine fideli loqui, poſſumus. Primò, per ſe & formaliter: hoc eſt, quatenus fidelis, & quatenus ex fide operatur. Et ſic proculdubio, qui fidelis eſt in paruo, fidelis eſt in magno aut maximo; quoniam virtutis obiectum, quum non ſit minimum quid, ſed magnum aliquid ac difficile, virtus illa quæ ad minima ſe extendit, multo magis ad magnum tendit, tanquàm ad proprium obiectum.

Si verò loquamur de homine fideli per accidens (hoc eſt ſecundùm coniuncta aut aduentitia accidentia) ſic nulla eſt certa regula, niſi quòd faciet prout volet. Et ex hoc capite contingit, vt multi fideles ſint in paruis, qui fideles non ſint in magnis: non enim hoc prouenit ex defectu fidei, ſed ex defectu non vtentis fide. Nam quantum eſt ex parte fidei, qui ex fide bene ſe habet in paruis, multo magis ex eadem bene ſe haberet in magnis: ſed tales, in magnis ideo infideles inueniuntur, quia aliunde mouentur quàm ex fide. Nulla enim virtus adeò firmat animum hominis ad ſeipſam, quin relinquat libertatem non vtendi ipſa. Et per hoc patet reſponſio ad primam obiectionem.

Ad ſecundam verò dicitur quòd virtus quum ſit habitus de difficili mobilis, & circa difficile: aut non eſt, ſi à magno ſui generis attractiuo vincitur: aut ſi eſt, ſuperat ſui generis quęcunque impedimenta: Nō enim temperantia ſuperatur à ſuperfluis delectationibus tactus: ſed omnes eas moderando domuit. De attractiuo ergo tentante hominem ad perfidiam, dupliciter loqui poſſumus: ſcilicet per ſe, vel per accidens. Nam ſi loquimur de attractiuo ſpectante per ſe ad genus fidei, non eſt ratio maior corrumpendi fidem in maiori attractiuo, quàm in minori: quin potius facilius eſt delinquere fidelem circa minima, quàm circa magna: quoniam circa magna tanquàm circa proprium obiectum magis vigilat virtus, Si verò de attractiuo extraneo ſermo eſt, nihil oſ-

hil oſ-

hil officit propoſito: quoniam ſermo Domini per ſe & formalis eſt.

Et per hoc facilè patere poteſt quid dicẽdum ſit ad obiecta contra ſecundam ſententiam. Nam proportionaliter dicendum eſt de vitio iniquitatis, ſicut dictum eſt de fidei virtute. Eſt enim ſermo Domini de iniquitate per ſe & formaliter: & intendit, quòd ſi quis ex iniquitate malè ſe habet in modico, ex eadem iniquitate malè quoque ſe haberet in magno, ſi magna materia præſentaretur: quoniam iniquitatis obiectum non eſt paruum quid (quum modicum pro nihilo reputetur) ſed magnum aliquid: ac per hoc ſi iniquitas eſt tanta, vt etiam ad minima deijciat animum: multò magis ad magna flectet tanquàm ad propriam materiam. Vnde & prouerbialiter dicitur: Cani lingenti cinerem, ne credas farinam.

Obiecta autem in oppoſitum ſimiliter ſoluuntur, quòd ſcilicet militant ſecundum ea quæ ſunt per accidens. Ex fragilitate ſiquidem humana & non ex iniquitate peccant venialiter, qui non peccarent mortaliter: & ſimiliter non ex mentiendi conſummato vitio mentiuntur iocosè, aut officiosè, qui non mentirentur perniciosè, ſed ex alijs accidentibus.

Non obſtat quoque adducta ſimilitudinis ratio de infirmitate: quoniam non dicit Dominus omnem infirmitatem ducere ad mortem: ſed quòd tam virtus quàm vitium ſi ducit ad modicum ſui generis, ducit etiam ad magnum illius generis. Obiectio autem, de genere in genus migrat: de infirmitate ſcilicet non mortali, ad infirmitatem mortalem. Stat itaque Domini ſententia per ſe & formaliter intellecta, firmiſſimâ veritate ſolida. Hæc de tertia quæſtione.

QVÆ-

QVÆSTIO QVARTA.

De Verbis illis Abrahæ ad diuitem Epulonem, Si Moyſen & Prophetas non audiunt; neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Vbi oſtenditur ratio, cur ordinariè infideles potius cõuertantur per miracula, quàm fideles.

CIrca quarto loco propoſitam ſententiam Abrahæ, Si Moyſen & Prophetas non audiunt: neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credẽt; ambiguitas occurrit. Tum quia experientia teſtatur, quòd multi gentiles ex miraculis viſis conuerſi ſunt ad fidem, qui nec Moyſen nec prophetas audiſſent. Tum quia ratio ad hoc ducit, vt plus moueantur à Moyſe & prophetis, ſi adiuncta fuerit reſurrectio alicuius mortui, quàm ex Moyſe & prophetis ſolis. Vnde vſque hodie non deſunt Chriſtiani dicentes, Si videremus vnum mortuum reſurgere, faceremus, diceremus, &c.

Ad hoc dicitur quod ſententia hæc Abrahæ duplicem inſtructionem continet. Docet namque primò gratiam fidei: quod ſcilicet fides donum Dei eſt, & non eſt opus ſolius hominis quantumcunque moti à miraculis multis viſis. Et hoc apertè ſignificant verba hęc Abrahæ, dicentia quod quantumcunque mortuus aliquis reſurgens teſtetur hominibus de pœnis inferni, non propterea credent. Hinc enim habemus quòd miracula viſa non ſunt ſufficientia ad inducẽdum nos in fidei virtutem.

Dico autem notabiliter in fidei virtutem: ad excludẽdum fidem coactam (qua ex euidẽntia miraculorum & operum, etiam dæmones velint nolint credunt & contremiſcunt) & quoniam ad literam, Abraham loquitur de fide formata, qua carebant fratres Diuitis; qui, ex eo quòd Abraham vocat patrem, teſtatur ſe & fratres ſuos fideles fuiſſe. Et infra hanc doctrinam manendo, nullam habet quæſtionem Abrahę ſententia,

Sed

Sed vltra hoc docet ſecundò ſtatutam pœnam fidelibus paruipendentibus ſacras ſcripturas: ita quod ſententia hæc, intelligenda videtur, vt reuelatiua diuini iudicij: vt hinc intelligamus, diuina diſpoſitione deſertum iri eos, qui Moyſen & prophetas non audiunt: & ita induratos relinqui, vt etiam ſi viderent miracula, non mouerentur propterea ad veram charitatem. Et meritò, quia ex eo quòd diuinam largitatem, qua prouidit nobis de Moyſe & prophetis (hoc eſt de ſacra ſcriptura) deſpiciunt: merentur vt nec per miracula viſa conuerſionis gratiam conſequantur. Nam tales ſe habent ad veram conuerſionem in Deum, tanquàm non diuinæ gratiæ, ſed humanum tantummodo opus ſit vera ad Deum cõuerſio. Inde ſiquidem aſſeuerant quòd ſi viderent mortuum reſurgere, facerent & dicerent, &c. Quò fit vt adeò ſibijpſis relinquantur etiam quum miracula vident, qui in ſeipſis confidunt; quòd ſi miracula viderẽt, non conuerterentur. Et quod ita ſit, vt Abraham dixit, teſtatur Ioan. euang. c. 11. diſtinguens inter Iudæos prçſentes reſurrectioni Lazari, quòd quidam crediderunt: quidam autem abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis quæ fecit Ieſus. Et inde Pontifices & Phariſæi conciliũ collegerunt vt interficerẽt Ieſum. ex hoc enim quòd præſentium in reſurrectione Lazari quidam crediderunt in Chriſtum, & quidam non, manifeſta fit veritas ſententiæ Abrahæ, quod non ex hoc quòd aliquis ex mortuis reſurgit, credunt homines, ſed ex dono Dei. Eſt ſiquidem credere donum Dei, vt Apoſtolus dixit.

Ad obiecta autem in oppoſitum dicitur, quòd licèt commune ſit tam fidelibus quàm infidelibus hoc (ſcilicet quod credere eſt donum Dei, & non ex ſolis nobis quantumcunque videamus miracula) diuinâ tamen prouidentiâ, differentia ordinata videtur inter fideles & gentiles: quòd fideles, qui habent Moyſen & prophetas, ſi non audiunt illos, relinquantur ſibijpſis, vt nec ex miraculis conuertantur: gentiles autem qui hoc ſacrilegio diuina non contempſerunt, miraculis adiuuandi ad conuerſionem ſint. Vnde Marcus Euangeliſta de conuerſione infidelium dicit, Domino cooperan-

te &

te & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis. Et ad hanc denotandum differentiam, Abraham damnato Diuiti dixit, Habent Moyſen & Prophetas: audiant illos. ſignificatur enim per hoc, quod fratres illius diuitis erant de numero fidelium, qui habebant Moyſen & prophetas. Vnde obiectio de gentilium conuerſione ob miracula, non militat contra hanc ſententiam.

Ad alteram verò obiectionem dicitur, quod licèt multiplicato motiuo ad conuerſionem, facilior ſit cæteris paribus hominis conuerſio: in pœnam tamen datur fidelibus, contemnentibus traditiones ſacrarum ſcripturarum; vt nec ex multiplicatis motiuis extrinſecis conuertantur. Arrogantibus enim ſibiipſis conuerſionem ſi viderent miracula, reſiſtit Deus ſubtrahendo conuerſionis gratiam, ſcriptum eſt enim: Superbis Deus reſiſtit.

Et eſt ſententia hæc Abrahæ intelligenda regulariter: nam non eſt propterea alligata manus Dei, vt non poſſit ex ſpeciali gratia conuertere aliquem huiuſmodi contemptorem excitando ſimul illum ex aliquo viſo miraculo. Hæc de quarta.

QVÆSTIO QVINTA.

De illa ſententia Ioannis Euangeliſtæ, Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

Circa verba Ioannis Euangeliſtæ quinto loco propoſita, *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri*; triplex ambiguitas occurrit. Prima eſt, quid ſit huiuſmodi poteſtas.

Secunda eſt, quomodo ſtant iſta duo ſimul, quòd receperint Deum, & quòd non ſint filij Dei, ſed habent poteſtatẽ, vt fiant filij Dei. Nam ſi receperunt eum, iam ſunt filij Dei: & ſi ſunt filij; non opus habent vt fiant filij: quod enim iam eſt, non poteſt amplius fieri. Et è contra ſi poſſunt fieri filij: ergo non sũt filij: & ſi non ſunt filij, non receperunt eum.

Tertia

Tertia eſt, quomodo conſonant ſibijnuicem hæc duo, ſcilicet poteſtas & fieri. Nam poteſtas actiuum ſignificat principium, ac per hoc actionis eſt: fieri vero paſsionem ſignificat. Diſſonant ergo ab inuicem, quòd ſit poteſtas fieri: tanquam ſi diceretur poteſtas patiendi: quod videtur implicare cõtraria ſimul: poteſtas enim eſt poteſtas faciẽdi, & non patiendi.

Ad horum euidentiam duo ſunt prænotanda. Primum eſt, diſcretio eius quod eſt Dei, ab eo quod ex nobis eſt, in receptione qua Deum recipimus per fidem, Interueniunt ſiquidem in huiuſmodi receptione duo: hoc eſt donum Dei, & voluntarium opus noſtrum. Nec ſeparantur hæc duo ſecundum tempus, vt vel prius tẽpore ſit opus noſtrum quàm donum Dei, vel prius tempore ſit donum Dei, quàm opus noſtrum, ſed ſimul tempore, afficiente nos dono Dei, recipimus ipſum credendo.

Secundum eſt, diſcernere inter id quod de facto diuina prouidentia diſpoſuit; & id quod potuiſſet, ſi voluiſſet aliter diſponere. Nam de facto diſpoſuit diuina largitas, vt donum fidei annexum haberet donum diuinę filiationis per adoptionem. Ordinauit ſiquidem immobiliter, vt credentes in eum, diuinæ eſſent naturæ conſortes. Potuiſſet autem ſi voluiſſet ordinare, vt donum fidei non haberet filialis adoptionis donum annexum, ſed aliquod aliud præmium apponere fidelibus ſuis dandum, quum nulla appareat ratio neceſſariæ cõnexionis inter fidem & cœleſtem filiationem.

Quibus prælibatis dicitur verba Ioan. Euangeliſtæ dupliciter poſſe exponi. Primò, de receptione per fidem vt ſic: hoc eſt abſtrahendo à fide formata charitate. Et iuxta hunc ſenſum poteſtas, eſt, ipſa fides: quę vt eſt qua credimus; vocatur fides: vt autem eſt qua poſſumus operari, ad diuinum conſortium nobis promiſſum; eſt poteſtas qua poſſumus filij Dei fieri. Et ſic recipiendo Deum per fidem, non ſumus adhuc ſeu ex hoc filij Dei, ſed poſſumus filij Dei fieri per charitatem: quæ ſola diſtinguit inter filios Dei, & filios perditionis. Et licèt huiuſmodi poteſtas ſit poteſtas agendi, quia eſt poteſtas operandi, referendo illam ad opera nõſtra: eſt tamen

men cum hoc & per hoc poteſtas patiendi: referendo illam ad fieri & eſſe filium Dei. Nam per opera fidei præparamur ad hoc vt fiamus filij Dei ab ipſo Deo, & non ad hoc vt faciamus noſipſos filios Dei.

Et propterea Euangeliſta non dixit, Dedit eis poteſtatem filios Dei ſe facere: ſed dixit, filios Dei fieri: vt poteſtas relata ad vltimum terminum, ſcilicet eſſe filium Dei, demonſtraretur poteſtas, non agendi, ſed patiendi:: relata verò ad opus propinquũ, quo præparamur ad hoc vt fiamus filij Dei; intelligatur actiua, in libertate noſtra poſita. Et ſic ſapientiſſimè & conuenientiſsimè vtrumque ſimul dixit: ſcilicet poteſtatem; denotando per hoc, libertatem noſtram ad cooperandum: & fieri filios Dei; denotando per hoc, quòd non facimus noſipſos Dei filios, ſed à Deo ſimus filij Dei. Et per hoc patet ſolutio omnium obiectorum iuxta primũ ſenſum.

Si verò exponantur verba Euangeliſtæ, de receptione Dei per fidem formatam charitate; idem eſt ſenſus & eadẽ eſſent repetenda: excepto quòd hîc non eſſet niſi ordo naturæ inter fidem & charitatem, & inter fieri & eſſe filium Dei. Vnde qui ſũt perſpicacis ingenij, & intelligũt quid interſit inter ordinẽ tẽporis & ordinẽ naturæ, applicare facilè poſsũt prędicta ordini naturę. Nam, vt ſummariè dicatur; poteſtas, eſt ipſa fides: & quotquot per fidem charitate formatam receperunt eum; ſimul tempore receperunt tria, ſcilicet poſſe fieri filios Dei, fieri filios Dei, & eſſe filios Dei. Primum per fidem: ſecũdum per charitatis ſuſceptionem: tertium per ipſam charitatem. Sed primum, priùs natura quàm ſecundum: & ſecundum, priùs natura quàm tertium. Et ſecundum vtrumque ſenſum, ſignificauit Euangeliſta liberalitatem diuinam, quum recipimus eum: quoniam hinc didicimus, quod receptionem ſuam, opus quodammodo noſtrum, donat diuina bonitas gratiâ fidei & poteſtate diuinæ filiationis, & ipſa etiam diuina filiatione quandoque: hoc eſt ſi perfecta eſt receptio, hoc eſt ſi ex toto corde eum recipimus, Hæc de quinta & omnibus propoſitis. Budę in die ſancti Gregorij, M. D. XXIIII.

SEXTVM IENTACVLVM:

In quo ſex quæſtiones tractantur.

OCCVRRVNT ſextò in his diebus Dominicæ paſſionis tractanda ſex.

Primum, verba Domini in cœna: *Non bibam de hoc genimine vitis vſque in diem illum, quum illud bibam vobiſcum, nouum in regno Patris mei.*

Secundum, verbum Domini ad Iudam in eadem cœna: *Quòd facis, fac citiùs.*

Tertium, verbum Domini ad Petrum, quum percuſſit Malchum: *Conuerte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.*

Quartum, apud Marcum Euangeliſtam. *Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo, & tenuerunt eum &c.*

Quintum, *Erat autem paraſceue Paſcha.*

Sextum, apud Ioannem: *Accipite eum vos, & crucifigite.*

QVÆSTIO PRIMA.

In qua explicantur iſta verba Saluatoris, Non bibam de hoc genimine vitis vſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum nouum in regno Patris mei.

CIrca primum, difficultas nonnulla eſt: quia non apparet, quòd nouum vinum biberit, ſeu bibiturus ſit Chriſtus, cum Apoſtolis, in regno patris ſui.

Ad hoc dicitur quòd quum Dominus dixit, Quum bibam illud vobiſcum nouum: ly Nouum poteſt eſſe nomen

Digitized by Google

men, & poteſt eſſe aduerbium. Et ſi eſt nomen, eſt ſermo de ſpiritali vino: hoc eſt gaudio nouo, quod Chriſtus in reſurrectione ſua, ob nouam corporis immortalitatem, aſſecutus eſt: ita quòd intendit ſe non ampliùs bibiturum corporale vinũ, donec tranſeat ad ſpiritale vinum; id eſt gaudiũ immortalitatis, quod bibiturus erat cum Apoſtolis: quoniã participes eos erat facturus illius gaudij: iuxta illud, Iterum autem videbo vos, & gaudebit cor veſtrum, & gaudium veſtrũ nemo tollet à vobis. Et hic ſenſus conſonat verbis relatis à Luca Euangeliſta: dum refert Dominũ non ſolùm de potu, ſed de cibo dixiſſe, Ex hoc nõ manducabo illud, donec impleatur in regno Dei. Manifeſtans quòd donec impleretur Paſcha (hoc eſt donec figura tranſiret in veritatem: hoc eſt Chriſtus immolatus in cruce, expoliato inferno, demerſoque Diabolo, liberato mundo à tenebrarum ſeruitute, tranſiret ad immortalem vitam etiam corporis) non eſſet amplius comeſturus & bibiturus.

Si autem ly Nouum aduerbij vim habeat: verificatur de potu corporali: prædixit enim iuxta hunc ſenſum Dominus, quòd non eſſet amplius bibiturus vinum, vſquequo reſurgeret à mortuis: & quod tunc eſſet bibiturus cũ ipſis Apoſtolis vinum nouum, id eſt nouiter; hoc eſt impaſſibiliter, & non ex indigentia aut ſiti, vt ante paſſionem indigebat potu & cibo: ſed ex poteſtate. Et iuxta vtrũque ſenſum duo prędixit Dominus diſcipulis. Alterum triſtitiæ, ſcilicet quòd non eſſet ampliùs in hac paſſibili vita comeſturus & bibiturus. Alterum lætitiæ celeriter futuræ, ſcilicet, quod tranſibat tunc ad regnum patris ſui: hoc eſt ad immortalitatem corporis per reſurrectionem, quam intra triduum à morte ſua futuram prædixerat: in qua immortali vita participes eos eſſet facturus ſui gaudij, non ſolùm videndo iuxta primam expoſitionem, ſed etiã ſimul comedendo & bibendo iuxta ſecundam expoſitionem.

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid ſignificent iſta Domini verba ad Iudam proditorem, Quod facis, fac citius.

CIrca ſecundum (ſcilicet, Quod facis, fac citiùs) admirationem infert impulſio hęc: quoniam impellere Iudam ad accelerandum negotium proditionis, alienum cenſetur non ſolùm à Domino, ſed à quocunque viro iuſto: verba autem hęc impulſum ſonāt ad negotium proditionis exequendum.

Ad hoc dicitur quòd in negotio proditionis Chriſti à Iuda inuenitur aliquid boni, & aliquid mali. Et bonum quidem inuenitur triplex. Primum, ſecundùm effectum, qui eſt paſsio Chriſti. Et quantum ad hoc verba Chriſti optantis ſunt; quum dicit, Quod facis, fac citiùs: optat enim citò pati: ita quòd iuxta hunc ſenſum non impellit Iudam ad accelerandum actionē ſed optat celeritatem paſsionis. Et hoc ſuum deſiderium aperiebat per hæc verba Iudæ, tanquam diceret: Quod tu facis, deſidero celeriùs pati.

Secundum bonum, eſt bonum naturæ ipſarum actionum Iudæ. Omnis enim actio quantumcunque mala moraliter, quum ſit res aliqua, bona eſt bonitate naturæ; & vt ſic, eſt a Deo. Et quantum ad hoc, verba hæc Domini ſunt pręceptiua, & ſignificant ordinem diuinæ prouidentię ad accelerandum actiones Iudæ, vt tempore ſtatuto à diuina prædeſtinatione adimpleretur paſsio Chriſti. Sicut enim malum non eſt, Deum cooperari actionibus peccatorum quantum ad bonitatem naturæ: ita malum non eſt illas præcipere.

Tertium bonum, eſt ordo mali culpæ, hoc eſt peccati ipſius Iudę. Deus enim omnipotens qui mala ordinat in bonum, peccatum Iudæ ordinauit in bonum paſſionis Chriſti, & redemptionis humanę: Et quantum ad hoc bonum

bonum ordinis, verba Domini ſunt verba ordinantis, & volentis adimpleri ordinem illum, vtendo iniquitate ipſius Iudæ ad bonum.

Malum autem in opere Iudæ, manifeſtum eſt: ſcilicet ipſum peccatum. Et quò ad hoc verba Domini dupliciter exponi poſſunt. Primo permiſsiuè. Et hoc eſt verum quantum ad hoc quòd Iudas peccauit. Secundò ſignificatiuè: hoc eſt quòd Dominus aperiebat ipſi Iudæ clarè & apertè quod ſciebat iniquum propoſitum eius: vt vel ſic occaſionem habere poſſet reſipiſcendi, dum conſpiceret magiſtrum ſuum tantę ſanctitatis eſſe; vt cognoſceret ſecretiſsimum cor eius, & ad quid tunc ipſe ire volebat: & non ſolùm quòd ſciebat in genere, Vnus veſtrûm me traditurus eſt. Debebat enim hinc pœnitentia duci, qua poſtea ductus eſt inutiliter, dicens: Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum. Vnde quum in actione Iudæ relata ad Dominum Ieſum, multiplex bonum deſiderabile adeſſet; rationabiliter à Domino impulſus eſt Iudas, ad faciendum celeriter, vnde tot bona conſurgerent; relinquendo ſibijpſi curam ſuę culpæ.

QVÆSTIO TERTIA.

Quomodo vera ſit iſta Domini ſententia, Omnes qui gladium acceperint, gladio peribunt. Vbi etiam examinatur, An Petrus percutiendo Pontificis ſeruum, peccauerit.

Circa tertium. Omnes enim qui gladium acceperint &c. ex duplici capite obſcura videntur hæc Domini verba. Primò, quantum ad veritatem ſententiæ: quia non videmus verificari, quòd gladio pereant omnes, qui gladium accipiunt, ſiue iuſtè ſiue iniuſtè accipiant. Secundò, ex applicatione iſtorum verborum ad factum Petri, nam Petrus non videtur peccaſſe vtendo gladio percuſſiuo

contra aggreſſores Chriſti, quum haberet iuſtum bellum, & manifeſta eſſet iniquitas volentium capere Chriſtum. Et ſi Petrus iuſtè vſus eſt gladio, quare pro ratione retrahendi gladium, dicitur ei, Omnis enim qui gladium acceperit, &c. aut enim hæc ratio non eſt ratio ad propoſitum factum Petri: aut ſi eſt ratio ad propoſitum, Petrus peccauit: quòd eſt abſurdum.

Ad hoc dicitur quòd non eſt ſenſus dominicæ huius ſentẽtiæ, gladio materiali perituros eos qui gladium acceperint: ſed ſenſus eſt, quòd merebuntur gladio perire, vel quòd patientur contrapaſſum: hoc eſt tantum patientur, quantum offenderunt: vt per correſpondantiam pœnæ gladij ad actionem gladij, intelligamus contrapaſſum. Et hoc procul dubio verificatur, licet non ſecundum ſpeciem, ſecundùm quãtitatem tamen pœnæ: iuxta illud: Quantnm ſe exaltauit in delicijs, tantum illi date tormentum. Et hic ſenſus videtur magis conſonus literæ: pro quanto non loquitur litera de merito, ſed futura pœna. Non enim dicit, Merentur gladio perire, ſed peribunt gladio. Et per accipere gladium, intelligitur, propria authoritate & voluntate vti gladio. Principes enim & iudices non accipiunt quaſi à ſeipſis, ſed conceſſo ſibi gladio à Deo vtuntur: quoniam ſunt miniſtri Dei ad vindictam malorum: vt Petrus primæ ſuę Epiſtolæ cap. 2. dicit, & Paulus ad Rom. 13. Priuatæ autem perſonæ defendẽdentes ſe gladio abſque culpa, non accipiunt gladium propria voluntate: ſed coguntur ab inuaſorum aggreſſione, vti gladio ad ſui defenſionem. Stat ergo ſolida Dominica ſententia, quòd omnes qui tanquam à ſeipſis acceperint gladium, gladio peribunt: hoc eſt, non erunt impuniti, ſed tantum patientur quantum offenderint.

Ad alteram verò obiectionem dicitur, quòd licet factum Petri ex parte intentionis ſuæ & iuſtiſſimæ ac pijſſimæ cauſæ fuerit laudabile, dupliciter tamen mali ſpeciem habuit. Primò, quia præceps apparet: dum ſciens ſpontaneam magiſtri voluntatem ad patiendum non debuit pręſente magiſtro & requiſito, Domine ſi percutimus in gladio, ante reſpon-

ponſionem percutere. Secundò (quòd magis vrget) quia ad vindictam magis quàm ad defenſionem, percuſſio illa ſpectabat. Nam præſente cohorte pręſidis & miniſtris Iudæorum, adeò quòd erat turba multa cum armis, &c. prudens ratio nõ debebat mouere Petrum ad defenſionem: quum vana proſpiceretur huiuſmodi defenſio, & pot us nocitura eſſet quam profutura. Prodeſſe ſiquidem non poterat contra tot & tales. Nocere autem multum poterat: vtpote qui miniſtros curiæ percuſſiſſent & Domino imputaretur quod armis conatus fuerit ſe defendere: propter hæc enim euitanda ſcandala Dominus ſtatim Malchum ſanauit. Quò fit vt percuſsio illa quaſi ad vindictam tenderet: vt faciunt hi qui etſi non poſſunt euadere; volunt tamen vindictam qualemcunque poſſunt facere, antequam capiantur. Et ſic percuſsio Petri habuit ſpeciem vindictæ: quæ priuatis perſonis illicita eſt. Verba ergo Domini non extra propoſitum allata ſunt pro ratione retrahendi gladium à Petro extractum. quoniam factum Petri reprehenſibile erat, tanquam habens ſpeciem mali: hoc eſt vindictæ. Et Petrus erat tanquam accipiens gladium, hoc eſt quaſi propria poteſtate vtens gladio ad quaſi vindictam. Vtor autem iſtis; Quaſi, & Tanquam; quoniam de ipſo opere loquor, & non de intentione Petri: quia neſciẽs quid faceret ad defenſionem Magiſtri tendebat, Vnde Dominus ex duobus capitibus Petrum arguit, Primò, ex parte facti habentis ſpeciem mali, Secundò ex parte impedimenti quod præſtabat Petrus diuinæ ordinationi, neſciens quid faceret.

QVÆSTIO QVARTA.

In qua oſtenditur Adoleſcentem illum, qui amictus ſindone Chriſtum ſequutus ſcribitur, non fuiſſe Ioannem Euangeliſtam, nec vnum ex Apoſtolis.

CIrca quartum de adoleſcente ſequente Chriſtum, incertum eſt quis fuerit: certum tamen videtur quòd nullus Apoſtolus fuit. Et quidem quòd non fuerit Ioannes

Euangeliſta, conſtat ex ætate: nam tunc temporis Ioannes non erat adoleſcens, quoniam tranſierat trigeſimum ætatis ſuæ annum: vt patet computando annos quibus poſtea vixit vſque ad nonageſimum nonum ætatis ſuæ annum. Obijt ſiquidem anno à paſſione Domini, 67. vel 68. imperante Traiano; quibus annis ſi addatur quod ſupereſt vſque ad nonageſimum nonum ſuæ ætatis annum, manifeſté apparet quòd iam erat 30. annorum ad minus tempore paſſionis Chriſti; ac per hoc non erat adoleſcens. Et quum dicatur iunior Ioannes reliquis Apoſtolis: conſequens eſt quòd nullus alius Apoſtolorum fuerit ille adoleſcens.

Si quis etiam verba Marci euangeliſtæ diligenter perſpiciat, idem inueniet: nam quum dixiſſet quòd diſcipuli omnes fugerunt, tanquàm è regione commemorans adoleſcentem, ſubdit. Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum. Hinc enim inſinuat omnibus Apoſtolis fugientibus, adoleſcentem ſequutum eſſe Chriſtum: ac per hoc non eſſe illum de numero Apoſtolorum.

Suadetur quoque tertiò hoc idem ex modo quo opertus erat, ſcilicet ſindone ſuper nudo corpore. Non videtur ſiquidē veriſimile quòd Apoſtolus aliquis ſic coopertus cœnaſſet cum Chriſto: quum huiuſmodi operimentum (ſcilicet quaſi circumuolui vno linteamine) non ſit ordinarius modus veſtiendi, ſed accidentalis ijs qui ſurgunt ex lecto. Et hinc æſtimari poteſt quod adoleſcens ille in lecto erat ibi in horto, & ſurrexerat, vel fortè ad rumorem, vel ad aperiendum ianuam horti, vel &c. & amans Chriſtum, vtpote frequenter conuerſatum in illo horto, ſequebatur illum.

QVÆ-

QVÆSTIO QVINTA.

In qua examinatur, quomodo dies, qua Saluator paſſus eſt, dicatur fuiſſe Paraſceue, in qua debebant præparari neceſſaria ad Sabbathum ſequens; quandoquidem idem ille dies fuerit dies Paſchæ, in quo (vt apparet) illicitum erat eiuſmodi neceſſaria præparare.

CIrca quintum de paraſceue Paſchę ſcrupulus nõnullus occurrit ex eo, quód dies ille, quo paſſus eſt Chriſtus, erat primus dies Paſchæ, vtpote in cuius principio veſpertino immolatus erat Paſchalis agnus. Primus autem dies Paſchæ erat ſanctus, & nullum opus ſeruile in eo erat licitum: vt patet Leuit. 23. Quomodo ergo erat dies præparationis, ac per hoc operis ſeruilis, vt Euangeliſtæ dicunt? Et confirmatur ex eo quod Lucas Euangeliſta dicit, quòd mulieres quæ cum Ieſu venerant de Galilæa viderunt monumentũ, & quemadmodum poſitum erat corpus eius; & reuertentes, parauerunt aromata, & vnguenta: & ſabbato quidem ſiluerunt ſecundùm mandatum. vbi apparet quòd ipſa die Paraſceues mulieres parauerunt aromata & vnguenta.

Ad hoc dicitur quòd feſtiuitas diei ſeptimi qui ſanctificabatur in memoriam, quòd Deus requieuit die ſeptimo ab omni opere quod patrarat; excedebat cæteras feſtiuitates: ita quòd non ſolũ arctiùs ſanctificãda erat dies ſeptima; ſed etiã violari (ſine crimine tamen) poterat alia feſtiuitas veniens in feria 6. ob reuerentiã diei ſeptimæ. Nec hoc ego ſomnio, ſed ex Exod. cap. 16. accepi. Ibi enim expreſsè mandatur abſque exceptione, cuiuſcunque feſtiuitatis, vt feria 6. colligãt cibaria duplicia, & parẽt paranda, & coquant coquẽda propter diẽ ſeptimã. Quũ enim ſciret lex multas feſtiuitates poſſe cõtingere in feria 6. & nullã exẽptam fecerit ab huiuſmodi pręparatione propter diẽ ſeptimã, cõceſſiſſe videtur, vt talis feſtiuitas in 6. feria eueniens, minus ſanctificaretur: alioquin oportuiſſet

legem

legem diſponere & ordinare, quòd quandoque (ſcilicet adueniente feſto in feria ſexta) colligenda fuiſſent cibaria triplicia in feria quinta, & pręparanda & coquenda: quod nũquam ſancitum inuenitur. Et hinc licita erat paraſceue (hoc eſt præparatio pro ſolennitate ſabbati) & licitũ erat coquere, & emere &c, Et ſic ceſſant obiectiones.

QVÆSTIO SEXTA,

Cur Pilato Chriſtum Iudæis offerente, vt ipſi eum iudicarent & crucifigerent, eiuſmodi oblationem non acceptauerunt.

CIrca ſextum de verbis Pilati ad Pontifices Iudæorum quæſtiuncula occurrit, cur pontifices Iudæorum recuſarunt iudicare & crucifigere per ſeipſos Chriſtum, Pilato bis remittente Chriſtum ad eorum iudicium: vt Ioannes Euangeliſta teſtatur. Mirum enim hoc videtur: quum tam vehementer deſiderarent & procurarent occiſionem Chriſti.

Ad hoc dicitur quòd reuera ſemel tantùm pontifices Iudæorum recuſarunt iudicare Chriſtum, ſcilicet prima vice: quia non permittebatur eis damnare ipſum ad mortem, vt volebant, ſed tantummodo iudicare ad leuiorem pœnam. Quod vt clarè percipiatur, notãda eſt ſeries & verborum & geſtorum: quoniam ex ea clarè apparet ſic eſſe. Pontifices enim cum intuliſſent Chriſtum vinctum in prætorium Pilati, vt mandante Pilato interficeretur; tentarunt primò, ſi ſine expreſſione ſpecialis criminis, & diſcuſſione cauſę, ſolo eorum teſtimonio quaſi ex authoritate, poſſent inducere Pilatum ad conſentiendum morti Chriſti, tanquam perſonæ abiectæ: & propterea Pilato interroganti eos, Quam accuſationem affertis aduerſus hominem hunc? reſponderunt per locum ab authoritate propria, Si non eſſet hic malefactor, non tibi tradidiſſemus eum. Et tunc Pilatus ſciens quòd per inuidiam tradidiſſent eum, & videns eos ſtare in ſua dignitate & authoritate, quęſiuit repellere à ſe hanc cauſam, & dixit eis: Accipite eum vos & ſecundum legem veſtram

ſtram iudicate eum.

Vbi duo faciebat: quia & reſpondebat conſequenter pōtificibus, & ſaluabat vitam Chriſti. Reſpondebat quidem conſequenter tanquam dicens. Ex quo vos non vultis vt ego cognoſcam de cauſa, ſed vultis quòd cognitio veſtra ſufficiat; Accipite eum vos & iudicate. Saluabat verò vitā Chriſti, quia dixit, Iudicate ſecundùm legem veſtram. Signanter enim dixit, Veſtram, & non dixit, Legem Moyſi: vt per ly Veſtram, intelligerent legem ſibi permiſſam ſeu conceſſam à Romanis, ſiue illa lex eſſet ipſa lex Moyſi limitata ſeu moderata à Romanis, quantum ad iuriſdictionem mortis; ſiue eſſent ſtatuta aliqua à Romanis illis data.

Et quòd iſte fuerit verus ſenſus verborum Pilati, teſtatur reſponſio Pontificum quum dixerunt, Nobis non licet interficere quenquam. Tanquam dicerent: Iſte malefactor meretur pœnam mortis, quæ excedit facultatem noſtram: nobis enim non licet interficere quenquam. Hæc enim reſponſio quum conſtet quòd non eſt vera ſecundum legem Moyſi abſolutè (quia ſecundum Moyſi legem licitum eſt eis interficere malefactores multos) opus eſt vt intelligatur ſecūdùm legem à Romanis permiſſam ſeu datam, Vnde patet ratio quare à principio Pontifices recuſarunt iudicare Chriſtum: quia ſcilicet volebant ipſum damnari ad mortem, quod eis non permittebatur ex illa Pilati remiſſione. Vnde non valentes inducere quaſi ex authoritate Pilatum ad damnationem Chriſti, deſcenderunt ad ſpecialia crimina, accuſantes ipſum in quatuor, quæ Lucas narrat &c.

De ſecunda autem vice, quum Pilatus dixit, Accipite eum vos & crucifigite, alia eſt ratio, & alius ſenſus. Dixit ſiquidem hęc verba Pilatus poſtquàm examinata fuerat cauſa Ieſu Chriſti, & ab Herode & ab ipſo: & adduxerat iam ipſum foras portantem coronam ſpineam, &c. Et non dixit eo ſenſu nec ea ratione vt Pontificibus permitteret poteſtatem crucifigendi Chriſtum (hanc enim libenter acceptaſſent) ſed eo ſenſu & ratione, vt crimen tanti facinoris (ſcilicet interficiendi Chriſtum innocentem) in Pontifices retruderet: iuxta con-

Digitized by Google

ta conſuetum loquendi morem, quo nos impulſi ab aliquibus, vt faciamus aliquid quod à nobis videtur iniquum; reſpondere ſolemus: Ego non poſſum hoc facere; faciatis vos, Non per hoc probantes aut concedentes quòd ipſi faciant, ſed retorquentes crimen in eos.

Et quòd iſte ſit verus ſenſus, & intentus à Pilato, & intellectus à Pontificibus, patet: ex parte quidem Pilati, quia addidit, Ego enim non inuenio in eo cauſam: ſcilicet mortis. Ex parte verò pontificum, quia directè reſponderunt ad retorſionem criminis, dicentes ſe in hac petitione nullum peccatum incurrere, ſed diuinam legem ſeruare. reſponderunt enim: Nos legem habemus, & ſecundùm legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Vbi petitionem ſuam ex lege diuina iuſtificarunt, & Dominum Ieſum reum vſurpatæ deitatis dixerunt, tanquam ſi dicerent: Si de peccato agitur, non putes nos cauſam procurare iniquam; quoniam ſecundùm legem procedimus. Vnde & Pilatus audito hoc ſermone magis timuit diſplicere Iudæis abſoluendo illum, quem lex eorum dignum morte facit. Nunquam ergo Pontifices recuſarunt iudicare Chriſtum ad mortem: ſed prima vice recuſarunt iudicium ſine facultate damnandi ad mortem. Secunda autem vice non recuſarunt facultatem crucifigendi Chriſtum, quia non eis oblata fuit à Pilato per illa verba: ſed refellerunt crimen à ſe, quod Pilatus in eos retorquebat, proſequentes cauſam contra Chriſtum. Et ſic ceſſat quæſtio & obiectio. Budæ, in Paraſceue. M. D. XXIIII.

SEPTI-

SEPTIMVM IENTACVLVM

In quo tractantur tria.

OCCVRRVNT ſeptimò in hac ſolemnitate Paſchali tria.

Primùm eſt apud Lucam Euangeliſtam, de duobus diſcipulis euntibus in Emaus: *Oculi autem illorum tenebantur ne agnoſcerent eum.*

Secundum eſt, vnde ſcitur quod Thomas tetigit manus & latus Chriſti, vt doctores affirmant.

Tertium, quod in his diebus legitur ex Apocalipſis cap. quinto. *Dignus eſt agnus qui occiſus eſt accipere diuinitatem.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrcą primum, *Oculi autem eorum tenebantur*, &c. dubiũ occurrit, an ſit ſermo de oculis corporis, an de oculis animę. Quod enim ſit ſermo de oculis corporis, ex eo apparet, quod ſi corporalibus oculis intuiti fuiſſent ipſum Chriſtum; quũ haberent ex priſtina cõuerſatione ſenſitiuã notitiã eius; videndò cognouiſſent eum, non minus tunc, quam ante reſurrectionem. Vnde ex hoc ipſo quòd videntes ipſum, non cognouerunt eum; habetur quòd aliquod impedimentum in eorum corporali viſione erat: quo fiebat vt videndo non cognoſcerent ipſum ſicut priùs videndo cognouerant.

Quòd verò ſit ſermo de oculis mentis, ex duobus apparet. Primò, quia illimet oculi detenti ſunt, ne eum agnoſcerẽt, qui poſtea aperti sũt in fractione panis: ſed in fractione panis

panis,ſunt aperti oculi interiores,ergo de illiſmet dixerat euangeliſta,quod oculi eorum tenebantur.Secundò ex eo quod non ſufficiens impedimentum cognitionis Chriſti allatum fuiſſet ex impedimento viſionis corporalis. Nam per ſenſum auditus, reſtabat ſufficiens via ad cognoſcendum Chriſtum. Audiendo ſiquidem propriam ipſius vocem dum loqueretur in via, & aperiret illis ſcripturas; cognoſcere poterant, imò debebāt, ipſum eſſe Chriſtum; ſicut ante paſſionem,cognouiſſent ipſum voce,ſi audiſsēt ipſum loquentem in nocte, abſque hoc quod viderent ipſum. Vnde ex hoc quod neque audiendo ipſius vocem, cognouerunt ipſum eſſe magiſtrum ſuum, inſinuatur, quòd interiores erant illi oculi, qui tenebantur ne agnoſcerent eum. Nihil enim ſpectat ad oculos corporeos, cognoſcere perſonā aliquam per auditum propriæ vocis.

Non ſolùm exteriores oculos diſcipulorum euntium in Emmaus, ſed etiam interiores impeditos fuiſſe, ne Dominum agnoſcerent. Et quomodo cognouerint eum in fractione panis.

AD hoc dicitur quod ſine dubio de vtriſque oculis verificantur verba Euāngeliſtæ: principalis tamen Euangeliſtæ intentio ad interiores oculos referri videtur. Declaro ſingula. Quod enim oculi corporei diſcipulorum tenerentur, ne agnoſcerent eum, ex verbis Marci euangeliſtæ clariùs percipitur. Nam Marcus explicat, quòd Chriſtus duobus diſcipulis euntibus in villam, oſtenſus eſt in alia effigie. Vbi manifeſtatur, quòd in oculis corporeis ambulantium diſcipulorum, oſtendebatur non propria Chriſti effigies, ſed alia: quam Lucas inſinuat ex verbis diſcipulorum,fuiſſe effigiem peregrini, dū dixerunt. Tu ſolus peregrinus es in Hieruſalem.

Aliam autem effigiem intellige, non quod aliquam figurā aeream vnius peregrini formauerit Dominus corā oculis illorum (quoniam Dominus ſeipſum eis mōſtrauit) neque quod in oculis diſcipulorum aliqua ægritudinis ſeu illuſionis ſpecies facta fuerit, qua impedita fuerit

viſio

viſio colorum, & figuræ ipſius Chriſti (quoniam nulla ad hoc ratio ducit) ſed quòd facies Chriſti immutabat, tam diaphanum medium, quàm oculos diſcipulorum: non ſecundùm omnem diſpoſitionem, quam habebat; ſed ſecundùm aliquid ſic, & ſecundum aliquid non. Verbi gratia: immutabat ſecundùm aliquid ſuorum lineamentorum, oculorum, naſi, frontis, &c. & ſecundùm aliquid non: Aut ſecundùm aliquid coloris ſui, & ſecundùm aliquid non. Et ſic apparebat in alia effigie: & ſic apparebat peregrinus, non per formam ſeu figuram alteram, ſed per ſubtractionem immutationis, ſecundùm omne quod ſuæ figuræ ſeu coloris erat: hinc enim apparentia fit alterius. Et parua huiuſmodi varietas in immutando, ſufficit ad alienam effigiem apparendam, & ad nō apparendam propriam: quoniam ſpecies viſibilis, ſic deficiens ab integritate obiecti, repręſentat non talem faciem, non tales oculos, &c. ac per hoc repræſentat alienam effigiē. Conſtat autem hoc fuiſſe in poteſtate ipſius Chriſti: in cuius poteſtate erat efficere, vt etiam præſens non videretur. Et ſicut non miramur corpus Chriſti glorioſum, non immutaſſe oculos corporeos diſcipulorum, quatenus erat lucidum: ita non eſt mirandum, quòd non immutauit oculos iſtorum duorum, ſecundùm omnem diſpoſitionem ſui vultus.

Ex hac ergo ſubtractione immutationis, immutabantur oculi diſcipulorum ad videndum Chriſtum non ſub propria effigie, & ad iudicandum ipſum peregrinum. Et in hoc conſiſtit impedimentum, quo oculi eorum corporei tenebantur ne eum agnoſcerent. Et hæc quò ad impedimentum iudicij ſecundum corporalem viſionem ſufficere videntur.

Sed quomodo auditus iudicium impeditum fuerit, vt non diſcreuerint vocem Chriſti, non videtur ſimilis ratio. Nam fictioni ſimile videtur, quòd vox Chriſti aliter immutauerit auditum eorum, quàm formata ab ipſo Chriſto fuerit: aut quòd ſecundùm aliquid immutauerit, & ſecundùm aliquid non. Vnde rationabiliter intelligimus, quòd ſicut homines, qui ſciunt varijs loqui linguis, diuerſimodè loquuntur, dum diuerſis vtuntur linguis: & ſicut, qui perſonam alienam fin-

gunt

gunt loquendo, ita quandoque loquuntur, vt à non videntibus eos, putentur illi eſſe, quorum perſonam fingunt in loquendo: ita multò magis Dominus Ieſus diuerſis modis loquebatur: & non ſemper loquebatur modo, quo conſuetus erat loqui ante paſsionem, ſeruato tamen eodem idiomate. Et ſic iſtis duobus diſcipulis aliter loquutus eſt, quàm conſueuerat ante paſsionem, ita quòd vox non ſonabat ipſum Chriſtum, ex hoc ipſo quòd non erat illo modo formata quo conſueuerat formari ante paſsionem.

Et quod hoc ita ſit, ex Euangelio Ioannis accipere poſſumus dum eodem reſurrectionis die, Chriſtus Dominus à Maria Magdalena non eſt primò cognitus in voce, dum ei dixit. Mulier, quid ploras? quem quæris? & quaſi ſtatim eſt ab eadem cognitus in voce, dum dixit ei Maria. Ex hoc enim quod in ſecunda voce tam breui cognouit eum, & in prima prolixiore non cognouerat eum, accipimus quod primam vocem Chriſtus formauit quaſi alienam: ſecundam autem more ſolito ante paſsionem: & propterea ſtatim Maria cognouit eum. Ex hac enim ſolita & cognita Chriſti voce, à Maria cognitus eſt: & non ſufficienter ex hoc quòd nominauit eam proprio nomine. Nam ſi ſecundùm priorem vocem qua æſtimabatur hortulanus, dixiſſet nomẽ propriũ: Maria non habuiſſet rationem cognoſcendi eum, ſed interrogandi, Vnde me noſti? ex quo æſtimabat illũ hortulanum eſſe. Sed dum audiuit ſuauiſſima illa voce magiſtri ſui, quam ſolita erat audire, vocari ſe nominatim; habuit ſufficientiſſimam rationem cognoſcẽdi eum. Sic ergo, duobus iſtis diſcipulis Dominus, nec propriam effigiem, ſubtrahendo aliquid immutationis, corporalibus oculis monſtrauit, nec ſolitam vocem auribus eorum propoſuit: & propterea interiores oculi eorum tenebantur, ne agnoſcerent eum: ita quòd pars interior cognoſcitiua, non habebat ex parte ſenſuum, vnde iudicaret, illum hominem eſſe Chriſtum: quoniam nec per ſenſum auditus, nec per ſenſum viſus offerebantur ſenſibilia, offerentia indiuiduum Chriſti.

Præter hanc autem cauſam alia extabat cauſa impediens ocu-

oculos internos: ſcilicet minùs bona diſpoſitio mentis eorum: quam ipſimet confeſsi ſunt dicendo, Nos autem ſperabamus: quamque Chriſtus reprehendit dicens: O ſtulti & tardi corde &c. Hinc enim merebantur, vt Dominus nec per viſum nec per auditum ſe eis aperiret. Hinc etiam merebantur, vt dum aperiret eis ſcripturas, adhuc non cognoſcerent eum.

Et per hoc patet ſecundũ: ſcilicet quòd principalis intentio Euangeliſtæ eſt loqui de oculis interioribus: qui ex tot partibus tenebãtur ne agnoſcerent eũ. Nam vt dictũ eſt, tenebãtur ex parte viſus corporei, & ex parte auditus corporei, & ex parte deſperationis, ſtultitię, & tarditatis. Et ij ſunt, quos fateri oportet apertos in fractione panis; ſi pro quia fractio panis nõ concomitãter, ſed cauſaliter cõcurrit ad hoc, quòd illi cognoſcerent Chriſtum. Cõcurreret ſiquidem fractio panis cõcomitanter, ſi non ex ipſa fractione panis, ſed dum frãgeret Chriſtus panem, diſcipuli cognouiſſent ipſum: hoc eſt, ſi dum frangeret panem, figura Chriſti immutaſſet oculos illorum ſecundùm ſe totam: & ſic aperti dicerentur oculi eorum corporei. Sed hæc expoſitio diſſonat à plano euangelij ſenſu: non enim replicatum eſſet, quòd narrauerunt Apoſtolis quòd cognouerunt eum in fractione panis, ſi fractio panis concomitanter ſolùm concurriſſet: ita enim, potuiſſent dicere, quòd cognouerunt eum in benedictione panis, aut in acceptione, aut in porrectione eiuſdem, ſicut dixerunt In fractione: quoniam Chriſtus non ſolùm fregit, ſed accepit ſed benedixit, ſed porrexit panem. Quocirca explicando ſolùm fractionem, cauſam denotauerunt cognitionis.

Et licet Euangeliſta non explicet modum quo fractio panis cauſauit in eis cognitionem Chriſti: attamen ex hoc ipſo, quòd ponit fractionem ipſam, fuiſſe cauſam cognitionis; inſinuat miraculum aliquod in illa fractione interueniſſe; puta quòd manibus frãgebat, ſicut alij cultello in ſcindunt: & hoc, tanquam conſuetum fieri a Domino ante paſsionem, mouit eos ad cognoſcendũ, ipſum eſſe Chriſtũ. Ex eo enim

quòd iſti duo diſcipuli narrauerunt Apoſtolis, quomodo cognouerunt eum in fractione panis, manifeſtè intelligitur, modum aliquem interueniſſe in illa fractione, quo cognouerunt illi ipſum eſſe Chriſtum Ieſum: nam non dicit eos narraſſe quod cognouerunt eum: ſed quomodo cognouerunt eum: nec dicit quomodo cognouerunt eum abſolutè: ſed determinat, In fractione panis. Illud igitur aduerbium Quomodo, determinans cognitionem in tali motiuo ad cognoſcendum, ſcilicet in fractione panis, incitat nos ad intelligendum interueniſſe in illa fractione panis, modum aliquem Domino Ieſu Chriſto proprium, ex quo diſcipuli cognouerunt ipſum eſſe Dominum Ieſum.

Et licèt de hoc mirabili actu fractionis quòd fuerit Chriſto conſuetus ante paſsionem, Euangelia non expreſſè teſtentur: ex hoc tamen textu & ex euangelio Ioannis non irrationabiliter ſumitur. Ex hoc quidem textu, non ſolùm quia tanquam ſolitus Ieſu Chriſti actus duxit iſtos diſcipulos in Chriſti cognitionem: ſed etiam ex eo quòd iſti diſcipuli narrauerunt Apoſtolis quomodo cognouerunt eum in fractione panis: tanquam atteſtantes actionem Chriſti propriam, & ex conſuetudine notam omnibus diſcipulis. Quaſi dicerent: Nos cognouimus ipſum certa cognitione, quum vidimus ipſum frangere panem more ſolito, vt ſcitis quòd conſueuerat frangere. Ex euangelio autem Ioannis: nam Ioan. vlti. quando ad mare Tyberiadis Chriſtus poſt reſurrectionem manifeſtauit ſe diſcipulis, ad inſinuandum per hunc conſuetum actum, Chriſtum conuerſatum cum diſcipulis, dicitur: Et venit Ieſus, & accepit panem, & dabat eis, & piſcem ſimiliter. Hæc enim verba ad id tendere videntur, quod Chriſtus tam panem quam piſcem diuidebat diſcipulis proprijs manibus: non enim integrum panem, neque integrum piſcem illis dabat. Vnde & ſignanter Euangeliſta appoſuit ly Similiter: vt declararet quòd ſimili modo dabat piſcem quo dabat panem: hoc eſt quod in manibus frangebat piſcem ſicut frangebat panem. Hęc de primo.

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA,

In qua oſtenditur Thomam Apoſtolum verè Chriſti vulnera tetigiſſe.

CIrca ſecundum de tactu Thomæ ratio dubitandi eſt: quia in Euangelio non legimus Thomam tetigiſſe: ſacri autem doctores, ſpecialiter Leo & Greg. tactum affirmant interueniſſe.

Ad hoc dicitur, quod ex verbis Domini recitatis in euãgelio Ioannis, intelligitur Thomam tetigiſſe: nam per actum videndi, ſignificauit Euãgeliſta huiuſmodi tactum. Quod nõ voluntariè dicimus, ſed ex pluribus Euãgeliſtis manifeſtè habemus. Apud Lucã nãq; Dominus ipſo die reſurrectionis dixit diſcipulis, Palpate & videte: quia ſpiritus carnẽ & oſſa nõ habet. Vbi ly Videte, non viſionẽ corporalem ſignificat: ſed certificationẽ cognitionis ex tactu: ita quòd dicendo Palpate & videte; dicebat Palpate & certificate vos. Apud Ioannẽ quoque Dominus dixit Thomæ. Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, Nõ enim digito videre poterat manũ, ſed digito certificare ſe poterat de fiſſura claui in manu, & propterea dicens: Infer digitum tuum huc, & vide: dicebat, Infer digitum tuum, & certificare. Nec Euangeliſtæ vſurparunt videndi vocabulum ad deſignandam certam cognitionem, ſed vſitatum loquendi morem ſequuti ſunt. Conſueuimus enim videndi verbo vti, non ſolùm ad ſignificandum corporalem viſionem aut intellectualem, ſed etiam ad ſignificandum certam cognitionem ſecundum quemcunque ſenſum. Et videtur hic vſus deriuatus ex certitudine ſenſus viſus. Vnde & in Pſal. dicitur de ſenſu guſtus ſpiritali: Guſtate & videte quoniam ſuauis eſt dominus. Ex hoc ergo quod in hoc propoſito ipſe Dominus vſus eſt videndi verbo ad ſignificandam certam cognitionem ſecundùm tactum tam ad Apoſtolos alios apud Lucam in die reſurrectionis, quàm ad Tho-

Digitized by Google

mam apud Ioannem poſt octo dies: conſequens eſt vt affirmante Domino, Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: affirmata ſit certificatio ſecundũ tactum: quæ per verbum videndi ſignificata & oblata ab ipſo Chriſto erat. Ita quòd dicendo, Quia vidiſti me, credidiſti: dixit, Quia tangẽdo certificatus es, credidiſti &c. Vnde patet ex euãgelio haberi quòd Thomas tetigit: & propterea confeſſus eſt credẽdo. Dominus meus, & Deus meus. Hæc de ſecundo.

QVÆSTIO TERTIA.

In qua explicatur quo ſenſu dicatur, Agnus qui occiſus eſt, dignus accipere diuinitatem &c.

CIrca tertium, dubitandi ratio eſt: quia Chriſtus Dominus ab æterno fuit Deus: nec per mortem deſijt eſſe Deus: nã totus Deus erat in ſepulchro, & totus Deus erat in Inferno cum anima Chriſti. Quomodo ergo poſt reſurrectionem ſuam de eo dicitur, quòd dignus eſt accipere diuinitatem, quaſi non haberet illam?

Ad hoc breuiter dicitur, quod accipere dicimur aliquid non ſolùm ſi de nouo accipimus illud, ſed etiam ſi priùs illud habentes de nouo vtimur. Vnde & habens gladium dicitur accipere gladium quando de nouo vtitur illo.

Et iuxta hunc ſenſum Dominus Ieſus licet ab æterno fuerit Deus, & nunquàm deſierit eſſe Deus: quia tamen poſt reſurrectionem ſuam vſurus erat diuinitate ſua manifeſtè, quam ſub paſſibili carne tanto tempore occultam tenuit: & ex merito paſſionis ſuæ debebatur ſibi manifeſtatio gloriæ ſuæ (vt Apoſtolus ad Philipp. 2. dixit) ideo dignus poſt reſurrectionem ſuam dicitur, accipere diuinitatem, non ad de nouo habendum illam, ſed ad manifeſtũ vſum illius: qui vſus vſque ad diem iudicij, quo manifeſtiſſimè apparebit omnibus Deus, extenditur. Hæc de tertia & tota hac parte. Budæ, ſabbato in albis. M. D. XXIIII.

OCTA-

OCTAVVM IENTACVLVM:

in quo declarantur de peccatis, quinque.

OCCVRRVNT octauo declaranda de peccatis, quinque.

Primum eſt, Matth. 12. *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemia non remittetur.*

Secundum eſt, primæ ad Corinthios ſexto: *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt; qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat.*

Tertium eſt, 1. Ioan. vlt. *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum nõ ad mortẽ; petat & dabitur ei vita peccanti non ad mortem: eſt peccatum ad mortem; non pro illo dico vt roget quis.*

Quartum eſt, Apoc. 3. *Vtinam eſſes calidus aut frigidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis, diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia miſer es, & miſerabilis, & pauper, & cacus, & nudus.*

Quintum eſt, Apocalypſis vlt. *Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primum Matt. 12. *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autẽ blaſphemia nõ remittetur:* dubium occurrit, de differentia poſita inter ſpiritum blaſphemiæ, & reliqua peccata hominum quantum ad hoc quòd ſpiritus blaſphemiæ non remittetur, reliqua verò remittentur. Nam aut eſt ſermo de remiſſione, quantum eſt ex natura peccati: & ſic non ſaluatur differentia poſita: quia cõmune eſt omni peccato mortali,

 quantum

quantū eſt ex parte ſui, eſſe irremiſſibile: quum faciat hominem dignum ęterna morte, & conſtituat inimicum Deo. Aut eſt ſermo de remiſſione ſecundùm potentiam: & nec ſic ſaluatur differentia poſita: quia commune eſt omni peccato mortali, poſſe remitti non ſolùm per omnipotentiam Dei, ſed per miſericordiam eius ſolitam: tam per ſacramentum baptiſmi, quàm per ſacramentum pœnitentiæ. Aut de remiſſione in actu: hoc eſt, quòd reliqua remittentur, & hoc non. Et nec ſic ſaluatur differentia poſita: ſed vtrinque falſa videtur, nam nec de omnibus reliquis peccatis hominum verificatur quòd quandoque remittentur hominibus: quum multi damnentur propter huiuſmodi peccata. Nec pro vero aſſerendum eſt aliquod quodcunque ſit illud peccatum hominis in hac vita, quod nunquam remittetur: quoniam affirmare hoc, eſt ponere hominem illum in deſperationem. Nam ſi certificatus eſſet quis per Domini ſententiam quòd peccatum ſpiritus blaſphemiæ nunquàm remittetur, haberet cauſam deſperandi habens tale peccatum: vt pote certus de non conſequendo remiſſionem.

Spiritum blaſphemiæ (quo videlicet ex malicia quis aduerſus Deum pugnat) regulariter non remitti, ac proinde dici peccatum irremiſſibile.

AD hoc dicitur, quod quū manifeſtè ſpiritus blaſphemię diſtinguatur in litera contra blaſphemiam, videtur per ſpiritū blaſphemiæ intelligendum quoddam ſpeciale blaſphemandi genus: quod, iudicio meo, conſtat ex maligna machinatione aduerſus Deum: dum aliquis ad hoc dat operam, vt quæ Dei eſſe cognoſcit, aut putat; deſtruat, peruertat, alij attribuat &c. Huiuſmodi enim blaſphemiæ genus meritò blaſphemiæ ſpiritus appellatū eſt, propter plenitudinem rationis blaſphemandi; & propter conſuetum loquendi morem, quo appellamus hominem omnibus opponentem, habere ſpiritum contradictionis: ita huiuſmodi malignantes, dicuntur habere ſpiritum blaſphemiæ.

Inter

Inter hoc igitur crimen ſpiritus blaſphemiæ, & alia peccata & ipſas blaſphemias differẽtia quò ad remiſsionem eſt; quòd reliqua regulariter loquẽdo remittuntur hominibus: hoc autẽ regulariter loquẽdo nunquã remittitur: Ita quòd Dominus hanc differentiam reuelaſſe videtur in hoc textu. Et quamuis etiam iſtis ſi pœnitentiam agerent, venia daretur: diſpoſuit tamen diuina iuſtitia permittere, iſtos impœnitentes perſeuerare: ita quòd ſub hac Dominica reuelatione cadit, non ſolum negatio remiſſionis, ſed negatio doni pœnitentiæ: tanquam ſi dictum fuerit, quòd peccantibus ſpiritu blaſphemiæ nunquam concedetur remiſsio: quia nunquam concedetur eis gratia pœnitendi, exigente hoc maxima illorum nequitia.

Ad dubitationem igitur reſpondetur, quod ſermo eſt de actuali remiſſione; non ſimpliciter & abſolutè, ſed regulariter: hoc eſt, ſecundum communem curſum. Et quum obijcitur, quòd non omnia reliqua remittuntur etiam ſecundũ communem curſum: reſpondetur Dominum non dixiſſe, quòd omnia reliqua remittentur ſingulis hominibus, ſed dixit quòd remittentur hominibus: ad quod verificãdum ſufficit quòd remittantur aliquibus hominibus.

Quod verò obijcitur de deſperatione, ſoluitur dicendo quòd talis non debet deſperare: quoniam Deus non alligauit miſericordiam ſuam communi curſui, ſed præter illum ſeu ſupra illum pluries miſertus inuenitur Peccatorum: vt patet de Latrone, de Paulo, de Magdalena, quos ſupra communem curſum ſtatim ita euexit. Omni ergo conatu, ieiunijs, & eleemoſynis, & orationibus, alieniſque ſuffragijs tãtò magis conari talis deberet ad diuinam implorandam miſericordiam, quantò remotiorem ſe ab illa conſtituit. Hæc de primo.

QVÆSTIO SECVNDA.

Circa ſecundum 1. ad Cor. 6. *Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur in*

corpus ſuum peccat, quæſtio occurrit tum contra primam partem, tum contra ſecundam.

Contra primam quidem: quoniam falſum videtur, omne aliud à fornicatione peccatũ extra corpus eſſe. Apparet enim triplex manifeſta inſtantia. Prima de comeſſationibus & ebrietatibus, quas conſtat peccata eſſe in corpore & non extra corpus. Secunda, de percuſſione & vulneratione ſuijpſius: quum enim quis percutit aut vulnerat ſeipſum, manifeſtè peccat contra corpus ſuum plus quàm inebrians ſe. Tertia de abuſu manuum loco pedum: vt ſi quis ambularet more quadrupedum: hinc enim maximè peccaret in corpus ſuum, dehoneſtans illud, & abducens ac deijciens ab humana dignitate, & efficiens illud ſimile beſtijs.

Contra ſecundam verò partẽ: quoniam non apparet vera, neque per ſe, neque per accidens. Non per ſe; quia licet in peccatis contra naturam contumelia fiat corpori (iuxta illud ad Ro. 1. Vt contumelijs afficiant corpora propria) in peccatis tamen naturalibus, quale eſt fornicatio, nulla apparet iniuria corporis, ſed animæ: dum anima ſubditur corpori, & inquinatur peccato. Nec per accidẽs; quoniam non oportet fornicantem nocere corpori proprio, quum ſemen ſit de ſuperfluo indiuidui &c. Et ſi ad ea quæ ſunt per accidens, egrediendum eſt; in promptu obijceretur, quòd plures occidit crapula, quàm gladius.

Inter peccata ſecundùm communem cuiuſque rationem conſiderata, ſolam fornicationem eſſe in corpus proprium.

AD hoc dicitur, ſermonem Apoſtoli eſſe de peccatis humanis in genere: ita quod nõ intendit fornicationem comparare ſingulis peccatorũ ſpeciebus, ſed cõmunibus generalibus peccatis: nec loquitur de effectibus peccatorũ, ſed de peccatis ipſis: & intẽdit quòd ſolũ peccatum fornicationis, & tantò magis adulterij & ſimilium, eſt peccatum in corpus proprium: hoc eſt, infert iniuriam proprio corpori. Quum diſtinguitur enim peccatum, in Deum,

Digitized by Google

Deum, in proximum &c. ſenſus eſt, quòd infert iniuriam Deo, infert iniuriam proximo &c. Ac per hoc quum dicitur hîc, quòd peccat in corpus proprium, ſenſus eſt, quòd iniuriam facit proprio corpori.

Vnde ad obiecta contra primam partem reſpondendo, dicitur quòd neque comeſſatio neque ebrietas iniurioſa eſt corpori proprio, in ipſo actu peccati, quamuis effectus eorum iniurioſus ſit corpori, pro quanto illi nocet: & pro tanto dicuntur extra corpus eſſe quò ad iniuriam: quia Extra corpus, ſumitur hîc, vt diſtinguitur contra Peccare in corpus proprium: in quo fornicatio à reliquis differre dicitur.

De percuſſione autẽ & vulneratione propria; dicitur huiuſmodi crimina cõputari extra generalem rationem peccatorum cõmunium: vt patet ex hoc quòd homicidiũ ſecundùm communem ſuã rationem, non ponitur peccatum in corpus propriũ: & tamen occidere ſeipſum, maximè eſt cõtra corpus propriũ. Vnde huiuſmodi ſpecialia peccata, vt exiſtentia extra comparationem quam facit Apoſtolus, reijcienda ſunt.

De ambulatione verò more quadrupedum, & ſimilibus dicitur quod quum hæc ſint peccata plus quàm humana (quoniam apud Philoſophos ſunt peccata beſtialitatis) valde remota ſunt à comparatione quæ ab Apoſtolo fit.

Ad ea verò quæ obijciuntur contra ſecundam partem, reſpondetur quòd ſermo eſt de iniuria quam per ſe facit fornicatio corpori proprio. Et quum quæritur, quæ eſt illa iniuria? reſpondetur quòd eſt duplex; ſcilicet dehonorationis, & ſubiectionis. Dehonorationis quidem: quia membra ſua, membra facit meretricis: qui enim adhæret meretrici, vnum corpus efficitur cum ea. Subiectionis verò, quia membra ſua ſubijcit poteſtati meretricis. Vnde patet quòd non oportet recurrere ad nocumenta per accidens, aut ad quæcunque alia per accidens. Hæc de ſecundo.

Digitized by Google

QVAESTIO TERTIA.

CIrca tertium 1. Ioan. vlt. *Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem: petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem: eſt peccatum ad mortem; non pro illo dico vt roget quis:* difficultas occurrit de differentia peccati ad mortem, & peccati non ad mortem: an ſit ſermo de morte corporis, an de morte animæ: ita quòd ſi ad mortem corporis ſpectatur, peccatum ad mortem intelligitur finalis impœnitentia: hoc eſt, quando homo moritur in peccato mortali abſque pœnitentia interiori: hoc enim eſt peccatum durans vſque ad mortem corporis incluſiuè, & propterea ducens ad mortem æternam. Si autem ad mortem animæ ſpectatur; vocatur peccatum ad mortem, omne peccatum mortale, quia mors animæ eſt.

Quæſtio igitur eſt quis ſit ſenſus Ioannis apoſtoli per hæc verba. Nam contra primum ſenſum militant verba ipſius textus, dum dicitur: Qui ſcit fratrem ſuum peccare. De finali ſiquidem impœnitentia non poteſt aliquis dum viuit, ſcire, quòd peccat huiuſmodi peccato: ſed ſolum poſt mortem poteſt ſciri, quòd peccauit finali impœnitentia: quoniam quamdiu viuit poteſt pœnitere, ac per hoc non eſt adhuc finaliter impœnitens. Et propterea de hoc peccato non eſſet dicendum, Qui ſcit fratrem ſuum peccare: ſed, Qui ſcit fratrem ſuum peccaſſe.

Contra ſecundum verò ſenſum (iuxta quem, ſolummodo peccatum veniale eſt peccatum non ad mortem) militant duo verba textus. Primum quum dicitur: Et dabitur ei vita: nam peccans ſolum venialiter, non eget vt detur ei vita; quum habeat ipſam ſpiritalem vitam per charitatem, quę ſtat cum peccato veniali. Vnde ex hoc quod dicit, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem; ſignificat quòd talis peccans non ad mortem, eget vita; vtpote non habens illam, ſed expectans vt detur ſibi: quod

non

non conuenit peccato veniali, ſed mortali. Secundum, quum dicitur, Non pro illo dico vt roget quis. Nā hinc ſequeretur Ioannem non dicere vt rogetur pro peccantibus mortaliter. cuius cōtrarium Dominus docuit, Orate pro perſequentibus vos: & fecit, orans pro crucifixoribus: & Stephanus orauit pro lapidantibus. Conſtat autem hos omnes peccaſſe mortaliter; & non eſſe rationabile, vt Ioannes euangeliſta diſcordet à doctrina & exemplis Chriſti & ſanctorum: diſcordaret autem; ſi timeret, orandum eſſe, pro irretitis peccatis mortalibus.

Peccatum ad mortem, eſſe illud, quo quis ex intentione abijcit propriam ſalutem, & quo ex eius contemptu peccat.

AD hoc dicitur quod quum ſermo omnis niſi per ſe intelligatur, incertus ſit (vtpote vagus per accidendentia) per peccatum ad mortem intelligendum eſt peccatum quod per ſe machinatur ad mortem animæ; hoc eſt ex intentione abijcit vitam animæ: vt quum quis ex intentione non curat de ſalute animæ ſuæ, de paradiſo, & huiuſmodi.

Dico autem, Ex intentione, propter eos qui non ex huiuſmodi intentione, ſed ex conſuetudine deliciarum & luxuriarum, ex conſuetudine vſurarum, & ſic de ſimilibus, viuunt tanquàm non curantes de ſalute animæ ſuæ: tales enim non ex intentione peccant cōtra vitam animæ ſuæ, ſed ex paſſionibus, infirmitatibus &c. Intendit ergo Ioannes euangeliſta differentiā inter peccatores, ex contēptu propriæ ſalutis peccantes; & inter alios, qui ex ignorātia, aut paſſione & huiuſmodi incurrūt peccata mortalia. Et inſtruit Chriſtianos vt quū viderint aliquos peccare ex ignorantia, aut infirmitatē &c. orent pro illis cum fiducia: quum viderint autem peccantes ex contemptu propriæ vitę; non præſumant petere pro eis veniā, ſed vel relinquant eos in curſu ſuo, vel (vt Bernard. inſinuat) gemant, ſi fortè diuina miſericordia adijciat quod oratio non præſumit.

Et bene

Et bene nota quòd Ioannes non affirmat repellendam eſſe orationem pro talibus; ſed non audet dicere, vt orent pro talibus, tanquam petitio videatur præſumptuoſa. Ait enim: Non dico, vt oret quis.

Et hic ſenſus conſonare videtur non ſolùm toti textui & contextui, ſed etiam geſtis Sanctorum: nam Dominus orans pro crucifixoribus, adiecit cauſam ignorantiæ: Quia neſciunt quid faciunt. Et Paulus pro quo exauditus fuit Stephanus, teſtatur ſe miſericordiam conſecutũ, quia ignorans fecit. Vnde patet quòd neuter quæſitorum ſenſuum eſt intentus ab Apoſtolo ſed iſte quem diximus, cui omnia conſonare videntur. Hæc de tertio.

QVAESTIO QVARTA.

Circa quartum Apoc. 3. *Vtinam eſſes frigidus aut calidus: ſed quia tepidus es nec calidus, nec frigidus; incipiã te euomere ex ore meo: quia dicis quòd diues ſum & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis quia tu miſer es & miſerabilis, & pauper & cæcus & nudus*, ambiguitas occurrit ex quadruplici capite.

Primò, quia incõueniens manifeſtũ eſt, attribuere alicui ſancto angelo, deſiderium mali culpæ: ac per hoc non conſonat illi dicere: Vtinam eſſes calidus aut frigidus: nam per eſſe frigidum, intelligitur, alienum manifeſtè eſſe à toto charitatis igne.

Secundò, quia nõ conſonãt hæc duo ſibiinuicẽ: ſcilicet tepor & feruor arrogãtiæ; & tamen in litera, vtrũque dicitur hũc epiſcopum habere: nã primò dicitur, Quia tepidus es: & deinde ſubiungitur, Dicis quod diues ſum & locupletatus, & nullius egeo. Vbi ſuperbiæ feruor magnus notatur, quum falſo ſibi arroget diuitias &c.

Tertiò, quia aliud eſt ex tepore, aliud ex ignorãtia peccare: nam tepor ad infirmitatẽ animi ſpectare videtur, & propterea mirum eſt, quòd in litera, iſte dicitur tepidus: & deinde ſubditur eius ignorantia: dum dicitur: Et neſcis quia miſer es, & miſerabilis &c.

Quar-

Quartò, quia nulli debet imputari defectus, non ſolú inculpabilis, ſed impoſſibilis euitari. Nullus (inquit Philoſophus) improperabit cæco nato. Sed hominem in hac vita neſcire ſe eſſe abſque charitatis gratia, eſt defectus & inculpabilis & ineuitabilis: nullus enim ſcit, an odio vel amore dignus ſit, vt dicitur Eccleſiaſt. 9. Inconuenienter ergo arguitur iſte, quòd neſciat ſe miſerum, &c.

Exactè declarantur conditiones illius, cui in Apocal. ab Angelo dicitur, Vtinam eſſes calidus aut frigidus &c. Et eorundem verborum ſenſus explicatur.

AD hoc dicitur, quod homo iſte vltimò deſcriptus de quo eſt ſermo, habet ſecundũ planũ literæ ſensũ cõditiones quatuor. Prima eſt eſſe extra charitatẽ: quæ ex eo habetur, quòd deſcribitur, miſer, miſerabilis, pauper & cæcus ſecundùm veritatẽ. Secunda eſt: eſſe tepidum; quæ clarè patet in litera. Tertia eſt, ęſtimare ſe diuitẽ, locupletatum, & nullius egere. Et hęc etiã clarè patet in litera. Et ponitur cauſa tepiditatis: quoniam cum cõiunctione cauſali in litera ponitur, dicendo: Quia dicis quòd diues ſum &c. Quarta eſt, neſcire ſe eſſe miſerum, & miſerabilẽ, pauperẽ, cæcũ, & nudũ. Et hæc quarta cõditio ſimiliter ponitur cũ cauſa tepiditatis, dũ cõtinuatur in textu cũ antedicta cauſa, ſub eadẽ coniunctione cauſali: vt patet intuenti.

Ex quibus omnibus colligitur huiuſmodi hominẽ abũdare multis bonis ac donis, ſiue naturalibus, ſiue gratuitis; & multis bonis operibus: ita quòd, primum iſtius peccatũ, apparet ſuperbia de multis bonis quæ in ſe recognoſcit. Et ſi ſingula diſcernimus; iſtius hominis oculus adeò perſpiciebat bona quæ in ſe erãt: vt erraret & ſuperbiret. Erraret quidem; quoniam ex bonis ſecundum quid, æſtimauit ſe bonum ſimpliciter: hoc eſt, ex donis & bonis operibus quibus abundabat ſine vera charitate, æſtimauit ſe etiam charitatẽ & illius dona habere. Hoc enim ſonant verba ſua, dũ interiori verbo dicebat, Diues ſum; & hoc, quò ad dona tam naturæ quàm gratiæ: Locupletatus ſum; & hoc,

Digitized by Google

& hoc, quò ad bona opera & ſtudia: & nullius egeo; & hoc, vniuerſaliter, quò ad dona quæcunque neceſſaria: ita quòd ęſtimabat ſe nullo ampliùs dono egere, & tamen falſum erat: quoniam carebat charitatē & gratia gratum faciẽte. Superbiret autem; quoniam bonis illis quæ habebat, ſeipſum magnificabat: nam dicebat, Ego ſum diues, ego locupletatus, ego nullius egeo: quum vir rectus debuiſſet dicere, Quia fecit mihi Dominus magna qui potens eſt, &c: & Deũ, non ſe magnificare; nec vnquam prorumpere in tam temerariam æſtimationem, quod nullius egeret.

Nec intelligo hunc eſſe tanta elatum ſuperbia, vt ex intẽtione ſuperbiret (quoniam iam eſſet in numero, non tepidorum, ſed frigidiſsimorum) ſed quia per modum ſuperbientis & tali æſtimationi innitentis ſe habebat: quòd (vt clariùs patebit) facit hominem tepidum.

Erat quoque huic ſuperbæ ac falſæ æſtimationi annexum alterum peccatum negligentiæ: nam cum hac æſtimatione, negligebat iſte diſcutere interiorem diſpoſitionem animæ ſuæ, quò ad mala pœnæ, atteſtantia malum culpæ. Neſciebat enim ſe eſſe miſerum, miſerabilem, pauperem, cæcum & nudum: quæ ſunt mala pœnæ, atteſtantia malum culpæ. Et fomentum huius negligentiæ, quamuis ex litera non habeatur, niſi antedicta ſuperba æſtimatio; videtur tamen eſſe incertitudo charitatis: ita quòd ex hoc quod non poteſt homo ſcire certa cognitione ſe habere gratiam gratũ facientem ſeu charitatem, neglexit perſcrutari antedicta mala ſua: tanquam eiuſdem rationis ſit cognoſcere habere ſe bona gratiæ & charitatis; & diſcutere huiuſmodi mala, quod tamen non eſt verum: nam & ſi homo non poteſt cognoſcere in ſe eſſe donum charitatis infuſæ; poteſt tamẽ diſcernere an ſit pauper, & cæcus: paupertas enim conſiſtit in penuria operum interiorum, ſimilium operibus interioribus charitatis: puta, ſi habebat interiorem actum pœnitentię: ſi interiorem actum gratitudinis: ſi reuerentiæ & tremoris in Deum; ſi miſericordiæ in proximos: ſi humilitatis in in ſeipſum.

Simi-

Similiter de viſu: ſi videbat eo modo videndi, de quo ſcriptum eſt; Ad videndum in bonitate electorum tuorum, Vident enim electi in bonitate, propria quidem bona, vt Dei: propria verò mala culpæ, accuſando ſe, corrigẽdo, puniẽdo: propria verò mala pœnæ, æquanimiter tolerando; de bono aliorum gaudendo; malo aliorũ cõdolendo &c. quo contra, cæci, videntes in ſuperbia cordis ſui, proximos vident, iudicando ſeu contemnendo; bona eorum paruifaciendo; mala eorum accuſando; indignando &c: bona quę habent, vt ſua, magnificando; mala quæ habent, excuſando &c. Huiuſmodi enim paupertatem, cæcitatem & nuditatem, virtutum his annexam, poteſt homo ſi vult diligenter in ſe diſcutere & cognoſcere. Et in hoc iſte homo defecit: neglexit enim huiuſmodi mala pœnę in ſe diſcutere, & ſic neſciuit ſeipſum miſerum, &c.

Ex his autem duobus (ſuperbia ſcilicet & negligentia) cõſurgit in homine quædam confidentia, quaſi manendi in ſtatu in quo ſtat. Ex eo enim quòd æſtimat. ſe abundantem in bonis. & neſcit miſeriam ſtatus ſui, quaſi ſecurus incedit. Etiam inde naturaliter procedit affectus tepidus, ad dona gratiæ gratum facientis habenda. Et propterea homo iſte ponitur tepidus ex his cauſis: ſcilicet quia dicebat, Diues ſum &c: & neſciebat ſe eſſe miſerum &c. Huiuſmodi autem diſpoſitio tepidi animi, vtinam non frequens inueniatur in ijs, qui putantes ſe in gratia Dei eſſe, negligunt diſcutere interiorẽ animi ſui diſpoſitionem quò ad penuriam interiorũ actuũ virtutum, & interioris viſus. Signum autem tepidi videtur eſſe, non progredi ſeu non augeri in interioribus actibus virtutum infuſarum.

Et licèt ex recitatis in hac litera appareat iam hunc eſſe verum literæ ſenſum; ſolidior tamen ſenſus iſte apparet ex ſubiuncto conſilio, exhibito in textu iſti homini, dum ſuadetur ei in remedium, ſtudium emendi aurum ignitum &c. In emendo ſiquidem, duo inueniuntur contraria tepori. Alterum eſt, appretiare ſeu magni ęſtimare id quod eſt emẽdum: alterum eſt, exhibere pretium æquale rei emendæ. Et primum

primum quidem, ſpectat ad animum; ſecundum autem, ad exequutionem operis. Quæ ideò tollunt teporem; quia tẽpidus non æſtimat donum gratię tanquàm emendum; nec ſtudet in exequutione exhibere opera, quaſi æquiualentia ad gratiam: ad quæ tamen duo maximè debet aſſurgere tepidus;& vt ſummè magnifaciat (quo caret) gratiæ donum;& vt omni conatu exerceat ſe, quaſi ad cogendum Deum, vt det ſibi gratiam.

Secundum quoque remedium quod adiungitur, idem teſtatur ad cauſas tepiditatis relatum: nam quia ad malè vidẽdo bona quæ habet, & non videndo mala quæ habet, tepidus effectus eſt, medicina pro oculis ei offertur, qua impedimenta videndi tollantur: inter quæ pręcipuum eſt ſuperbia, quę collyrij vnctione tollitur, ſi à Chriſto diſcimus quia mitis eſt & humilis corde.

Ad obiecta igitur ordinatè reſpondendo, dicitur dupliciter poſſe accipi metaphoram hanc, de calido & frigido, & tepido. Primò, intelligendo per calidum, manifeſtam charitatem: & per frigidum, manifeſtam iniquitatem: per tepidum verò, medium: qualis deſcriptus eſt, qui ſibi videtur bonus, & tamen eſt malus. Et iuxta hunc ſenſum, optat angelus magis frigidum quàm tepidum; non vt meliorem, ſed vt faciliorem ad reſipiſcendum: qui enim cognoſcit ſe eſſe malum, faciliùs correctionem ſuſcipit, quàm is qui putat ſe eſſe bonum, & quaſi tutus tepet.

Secundò, referendo metaphoram totam ad guſtum ſeu ſumentem. Et iuxta hunc ſenſum, tam frigidus quam calidus bonus eſt: nam & calida libenter ſumimus; & ſimiliter frigida libenter ſumimus: ſolum autem tepidum abominabile eſt, vtpote vomitum cauſans. Et ſic optans angelus, Vtinam eſſes calidus aut frigidus, optat bonum. Vtinam eſſes ſicut cibus aut potus habilis ad ſumendum: vt eſt alimẽtum calidũ, & alimentum frigidum. Et hic ſenſus magis conſonat literæ: pro quanto parabola hæc ad hoc tendit; vt ſolum tepidum abominabile dicatur, tanquàm vomitiuum, Vnde patet nihil mali per hæc verba optari ab angelo.

Digitized by Google

Ad ſecundam obiectionem dicitur quòd in iſto homine tepido, eſſet feruor ſuperbiæ & arrogantiæ, ſi ex intentione ſuperbiret ad hoc vt ſe diuitem, locupletatum, & nullius egentem magnificaret: ſed iſte tepidus, non ex intentione ſic ſuperbit, ſed ex modo ſe habendi: quandoquidem ſic condidit in ijs quę habet, tanquàm iudicans ſe locupletem, diuitem , & nullius egentem. Videtur enim quædam ſuperbia ſicca magis, quam ſuperbiæ feruor: & propterea non inde apertè malus, ſed tepidus effectus eſt.

Ad tertiam dicitur quòd tepor & ignorantia poſſunt ſubordinari: ita quod ambo poſſunt diuerſimodè cauſare peccatum: tepor immediatè, ignorantia mediatè. Sic autem eſt in propoſito: ignorantia enim propriæ miſeriæ, concauſat teporem, quo deinde peccatur. Nec iſta ſimultas contrariatur diuerſitati cauſarum peccandi: ſcilicet, ex ignorantia vel infirmitate; quoniam illa diuerſitas, intelligitur ſecundùm cauſas proximas: quando ſcilicet cauſa proxima, eſt infirmitas, non ignorantia, aut è contrario. Secus autem eſt, quum infirmitas circa vnum actum, ſubordinatur ignorantiæ alterius rei præcedentis: vt patet eſſe in propoſito.

Ad quartam dicitur quòd huic tepido non imputatur neſcientia doni charitatis in ſeipſo; ſed ignorantia propriæ miſeriæ: quæ non eſt ſolum euitabilis, ſed valde culpabilis: vt patet ex dictis. Hæc de quarto.

QVÆSTIO QVINTA.

Circa quintum Apocalypſis vltimo. *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc & qui iuſtus, iuſtificetur adhuc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc,* difficultas ex triplici capite occurrit.

Primò, de veritate: quia vtraque pars progreſſus, ſcilicet tam malorum quàm bonorum, falſa videtur: nam multi hodie mali, cras boni: vt patet de Paulo & latrone, &c. & ſimiliter multi hodie boni, cras mali: vt patet de Nicolao, Salomone, &c.

Digitized by Google

Secundò, de decentia: quia hæc verba ſunt angeli alloquentis Ioannem: indecens autem videtur vt angelus ſanctus dicat, Qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: multò magis quàm indecens fuerit, iudicium inferre blaſphemiæ in Diabolum: quod tamen non eſt auſus Michael archangelus, vt Iudas in epiſtola ſua dicit.

Tertiò de conceſsione temporis: nam Deus nemini dedit ſpatium malè operandi (vt dicitur Eccleſiaſtici decimoquinto) imò vt Iſaias dixit, propterea expectat Dominus, vt miſereatur veſtri. Quomodo ergo nunc angelus, tempus propinquum denuntians dicit: Qui nocet, noceat; & qui ſordet, ſordeſcat: tanquam concedens malis tempus peiora faciendi.

Quorſum dixerit Angelus Ioanni in Apocal. Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius: tempus enim prope eſt. Septem quoque myſteria aperiũtur circa illud, Qui nocet noceat adhuc, &c.

AD hoc dicitur, quod literalis ſenſus horum verborum ad Præſcitorum & Prædeſtinatorum conditionem, ac tempus vſque ad iudicium tendere videtur. Ad cuius euidentiam prænotandum eſt angelum more humano allocutum eſſe Ioannem in fine Apoc. monendo eum ne claudat librum Apocalypſis: aſſignando pro ratione, Quia tempus propè eſt. Conſueuimus ſiquidem quando in aliud tempus differenda eſt lectio libri, claudere librum, reſeruando ipſum ad tempus opportunum: quando verò tunc imminet tempus vtendi libro qui inuenitur apertus, dicimus: Ne claudas librum, quia iam inſtat tempus vtendi illo. Sic Angelus Ioanni ſcribenti Apocalypſis librum dicit: Ne ſignaueris librum hũc; quia tempus inſtat exequendi ea quæ ſunt ſcripta in illo.

Et notanter ex parte inſtantis temporis ad vniuerſale iudicium, reddit rationem non ſigillandi librum: duo namque exequendorum genera, in Apocalypſi reuelata ſunt. Quædam adimplenda in tempore; & ſunt, quæ fient vſque in diem iudicij: Quædam adimplenda in æternitate; & hæc ſunt,

ſunt, quę fient poſt diem iudicij: Et quoniam illa quæ fiunt in æternitate, diſtantia multùm videntur, ideo Angelus ex parte temporis & eorum quæ in tempore fiunt, reddit rationem non ſigillandi librum: vt pote quia tempus iudicij inſtat, & exequenda in tempore iam ſunt. Et hoc denotauit dicendo, Tempus enim propè eſt. & dicit abſolutè; Tempus, quoniam tempus ad iudicium, & tempus abſolutè æquiualent: quoniam poſt iudicium non erit vltra tempus: iuxta illud: Iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, quòd tempus non erit vltrà. Et ad declarãdum quòd propinquum ſit tempus iudicij, ſubiungit quaſi epilogando, totum quod interim agendum eſt: ſcilicet, quòd adimplenda ſunt Præſcitorum demerita, & Prędeſtinatorum merita: vt ex his paucis adimplendis perpendatur breuitas temporis ad iudicium. Omnia enim quæcunque vſque ad diem iudicij agenda ſunt, in his duobus conſiſtere videntur, Significauit autem Angelus hęc duo, per propoſita verba: ſcilicet Qui nocet, noceat adhuc, &c.

Quod vt faciliùs clariuſq; percipiatur, nota in his verbis myſteria ſeptem. Primũ eſt, quòd tã in hominibus bonis quã in malis præſupponitur initium; & apponitur terminus per modũ progreſſus perſeuerantis. Præſupponitur quidem initium, dicendo. Qui nocet, Qui in ſordibus eſt, Qui iuſtus eſt, Qui ſanctus eſt: manifeſtè enim per modum pręſuppoſiti hæc dicuntur: illa de malis, iſta de bonis. Apponitur verò terminus, dicendo, Noceat adhuc, Sordeſcat adhuc, Iuſtificetur adhuc, Sanctificetur adhuc. Et apponitur per modum perſeuerantiæ: quia ſola perſeuerantia, & in malis damnatur, & in bonis coronatur, Per modum quoque progreſſus; quia in vitæ termino, & mali ſi poſſent adderent ad malum; & boni adderent ad bonum. Ex hac igitur ordinatione literæ, intelligimus myſteriũ hoc, quòd de Preſcitis & Prædeſtinatis eſt ſermo: qui ex præſuppoſita prædeſtinatione & præſcientia procedit: dum in malis, ex præſuppoſito primo quaſi effectu reprobationis, ſcilicet prima præſciti iniquitate; & in bonis, primo prædeſtinationis effectu, ſcilicet

prima prædeſtinati iuſtitia; ad progreſſum termini vltimi in malo quoad Præſcitos, & in bono quoad Prædeſtinatos extenditur ſermo: ita quòd ſenſus eſt. Qui præſcitus eſt nocens aut in ſordibus; impleat menſuram iniquitatis ſuę: & qui prædeſtinatus eſt iuſtus aut ſanctus; adimpleat menſuram iuſtitiæ ſuæ.

Secundum eſt, quòd in ordine malorum, ſolius iniquitatis: & in ordine bonorum, ſolius bonitatis mentio ſit: vt clarè patet. Hinc enim per malos, Præſcitos; & per bonos, Prædeſtinatos intelligimus: quia Ezechiele teſte dedicimus, quòd Deus obliuiſcitur omnium iniquitatum quas fecerat, qui conuerſus in bono perſeuerat vſque in finem: & ſimiliter, omnium bonorum quæ fecerat, auerſus & perſeuerans in malo vſque in finem.

Tertium quoque ad hoc idem myſterium eſt: quòd licet in iſto decurſu temporis vſque ad iudicium, interueniat diuerſitas bonorum & malorum ſecundùm pręſentem gratiã vel nequitiam, vt patet: nulla tamen de hac diuerſitate hîc mentio fit: quia huiuſmodi diuerſitas non remanebit iudicanda, ſed ſola diuerſitas quæ eſt ſecundùm bonitatem prædeſtinatam, & malitiam præſcitam ſimpliciter.

Quartum eſt ex modo loquendi; dum non enuntiando per verbum indicatiuum (non enim dicitur, nocebit, ſordeſcet, iuſtificabitur, ſanctificabitur) ſed per verbum imperatiuum, noceat, ſordeſcat, iuſtificetur, ſanctificetur; exprimitur huiuſmodi progreſſus perſeuerans, ſiue in bono ſiue in malo. Hinc enim ordo diuinæ pręſcientiæ ac reprobationis, & ſimiliter prædeſtinationis inſinuatur: nam inter primum peccatum Præſciti, & poſteriora, hęc eſt differentia: quòd primum, eſt tantummodo permiſſum: poſteriora verò, ſunt & permiſſa & ordinata in pœnam prioris: iuxta illud ad Rom. 1. Propter quod, tradidit illos Deus in reprobũ ſenſum, &c. Et propterea, de poſterioribus peccatis, tanquàm de ſpeciali modo ſubiectis ordinationi diuinæ, imperando ordinem ac tolerantiam eorũ, dicitur, Sordeſcat & Noceat. De bonis autem prædeſtinatorum, clarum eſt quòd non ſolùm

Digitized by Google

lũm ſub ordine, ſed etiam ſub efficientia diuinæ prædeſtinationis denotantur.

Apparet quoque, in vtriſque denotari per hoc, menſuram eorumdem: nam & diuina prędeſtinatio definiuit vſquequò merita Prædeſtinatorum progredientur: & ſimiliter diuina diſpoſitio ordinauit vſquequò ſuſtinébit in multa patientia, ſeu tolerabit demerita Præſcitorum. Et hoc fortè denotăt hæc verba, determinata illo aduerbio, Adhuc. Cum his quoque omnibus retine, quod per huiuſmodi loquendi modum, Sordeſcat, Noceat &c. humana libertas deſignatur: vt ſolemus dicere relinquentes aliquem in ſua libertate, Faciat, Dicat &c.

Quintum eſt diuerſitas ordinum, tam in bonis quàm in malis: nam ponuntur duo ordines malorum, & duo ordines bonorum, ad denotandam diſparitatem Præſcitorum inter ſe; alijs minus malis, & alijs peioribus exiſtentibus: & ſimiliter, ad denotandam diuerſitatem Prædeſtinatorum, bonorum & meliorum. Mali ſiquidem denotātur per eos, qui in ſordibus ſunt: peiores verò, per nocentes. Boni quoque notantur per iuſtos: meliores verò, per ſanctos. Quemadmodum enim paratæ ſunt Prædeſtinatis diuerſæ manſiones in domo patris cœleſtis, ita & Præſcitis, in inferno diuerſa tormenta parata ſunt, pro diuerſitate demeritorum.

Sextum, ex ordine quo reuelata dicuntur, ſumi poteſt. Ex hoc enim quòd priùs Prę́ſciti, & demum Prædeſtinati poſiti ſunt; intelligi poteſt ipſe, qui in rei veritate eſt, ordo inter tolerantiā Præſcitorū, & Prædeſtinatos: nam tolerātur Præſciti propter Prędeſtinatos, iuxta illud: Nolite nocere terræ neque arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei noſtri in frontibus eorū. Et rurſus quū ſancti martyres ſuſpirarēt ad diē iudicij pro corporum reſurrectione, dictū eſt vt expectarēt adhuc modicū tēpus, donec impleatur numerus fratrū ſuorum: ita quod manifeſtè patet, Deum tolerare malos, donec impleatur numerus electorū: imò & ipſos Præſcitos & etiam dæmones ordinat Deus ad exercitium electorum, quibus omnia cooperātur in bonum.

 Septi-

Septimum eſt continuatio horum verborum cum promiſſione aduentus celeris ad iudicium: dum cũ nota copulationis & demonſtrationis quaſi præſentis, ſubiungitur in perſona Chriſti, Et ecce venio citò, & merces mea mecum eſt, reddere vnicuique iuxta opera ſua. Ex his enim manifeſtum videtur quòd de Præſcitorum demeritis & Prædeſtinatorum meritis adimplendis, & per Chriſtum iudicandis, eſt ſermo in præſenti litera.

Ad obiecta ergo in oppoſitum ordinatè reſpondendo, dicitur, verba hæc pro vtraque parte eſſe veriſſima, de Præſcitis & prædeſtinatis intellecta: nam & Præſcitus quiſque impleturus eſt tandẽ ſuas iniquitates: & Prædeſtinatus quiſque tandem ſua merita: quod per hæc verba ſignificatur. Vnde non obſtat varietas interpolationum, ſecundùm prȩſentem iuſtitiam vel iniquitatem: quoniam de termino, præſens eſt ſermo.

Ad ſecundùm verò dicitur, quòd aliud eſt dicere imprecatiuè, aliùd eſt dicere ordinatiuè. Et quòd licèt dedecens appareat quòd Angelus imprecetur malum; non tamen dedecet illum dicere ordinationem mali: vt accidit in propoſito, vt patet ex dictis.

Ad tertium verò dicitur, quòd licèt verum ſit, Deum nulli dare ſpatium peccandi, formaliter intelligendo; hoc eſt, quia nulli dat tempus, ad hoc vt peccet: cum hoc tamẽ ſtat, quòd ſuauiter regendo creaturas rationales, relinquendo illas in manu conſilij ſui, permittat eas peccare: & in multa patientia ſuſtineat poſt peccata, nos perſeuerare in illis. Sic autem eſt in propoſito: in quo & plus adhibetur diuinæ bonitatis; pro quanto, etiam in peccatis, bonum ordinis ſui adhibet. Propter quod non ſolũ permiſſiuè, ſed ordinatiuè conceſſum eſt tempus peccandi: materialiter tamen intelligendo reſpectu peccati. Conceſſit enim Deus tempus, non vt peccaretur; ſed quò, quæ fiunt peccata, ordinarentur, & in bonum cederent Electorum. Hæc de quinto. Budæ, in die ſancti Vincentij confeſſoris. M. D. XXIIII.

NONVM

NONVM IENTACVLVM:

In quo quatuor declarantur.

OCCVRRVNT nonò quatuor declaranda. Primum Matthæi 19. *Erunt duo in carne vna, itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.*

Secundum Matt. 21. & Luc. 20. *Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum.*

Tertium Lucæ 13. *Ite, & dicite vulpi illi, Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio &c.*

Quartum Ad Corinth. 6. *Omnia mihi licent: ſed non omnia expediunt &c.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primum, ſcilicet, *Erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro*, difficultas occurrit: ex duplici capite. Primò, de qua carne eſt ſermo, an ſcilicet de carne coniugum inter ſe: an de carne coniugum in ſua prole. Nam contra primum ſenſum militat veritas: quia non eſt vna numero caro coniugum: ſed quantumcunque iungantur, ſemper remanent duę: quoniam non cõtinuantur, ſed ſolo tactu iunguntur.

Contra ſecundum verò militat requiſita ſufficientia: quia licèt verum ſit quòd coniuges ſunt duo in vna carne prolis; hoc tamen nõ ſufficit ad verificandam Domini ſententiam: nam ad verificandam rationem Domini inferentis. Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſepa-

Digitized by Google

ret: exigitur illius carnis vnitas, ex qua ſufficienter inferatur inſeparabilitas coniugum. Conſtat autem quod ex vnitate carnis prolis, non ſufficiẽter infertur inſeparabilitas coniugum: quoniã coniuges non habent hanc vnitatẽ antequam vxor ſit grauida, vt patet: ac per hoc ſeparabiles eſſent coniuges ſteriles, & etiam antequàm vxor ſit grauida: quia non ſunt adhuc duo in carne vna prolis.

Secundò, de quali vnitate eſt ſermo, an de vnitate coniugali, an de vnitate carnali. Nam ſi de carnali intelligitur, ſequeretur quòd etiam fornicantes eſſent inſeparabiles: quia effecti ſunt caro vna carnaliter. Si autem de coniugali eſt ſermo; obſtat Apoſtolus, 1, ad Corinth. 6. vbi ex allegato teſtimonio Geneſis, Erunt, inquit, duo in carne vna, dicit: Qui adhæret meretrici, vnum corpus efficitur.

Dominum in illis verbis: Erunt duo in carne vna &c. per carnem vnam significare voluiſſe vnum carnalis generationis perfectum ſimul & iuſtum ſeu licitum principium.

AD hoc dicitur quod ſermo eſt de carne ipſorum coniugum, & de vnitate numerali carnalis generationis principij perfecti ac iuſti: ita quod ſenſus eſt, quod erunt duo in carne vna, hoc eſt in vno carnalis generationis perfecto iuſtoque principio. Et quidem quod interueniat hic vnum carnale generationis principium perfectum, clarè patet, nam licet mulieris & viri ſint duæ carnes, & ſingulę ſint duo partialia principia generationis: ambę tamen concurrunt ad integrandum vnum numero completum generationis principium.

Quòd vero hoc vnum carnale perfectum principium ſit etiam iuſtum in coniunctione coniugum; ex eo patet, quod inter coniuges & fornicarios hæc eſt differentia; quòd in fornicariè ſe commiſcentibus inuenitur hoc tantùm, ſcilicet quòd integrant vnum completum generationis principium; ſed non inuenitur alia conditio, ſcilicet iuſtitia, hoc eſt quod illud principium ſit non ſolùm comple-

Digitized by Google

completum,ſed iuſtum: in coniugibus autem, coniunctio fit ad integrandum non ſolùm vnum perfectum, ſed etiam iuſtum generationis principium. Vnde & in Geneſi, vbi primò ponuntur hæc verba, præmittitur: Adhærebit vxori ſuæ, & ſubiungitur, Erunt duo in carne vna, per nominatam vxorem, ſignificans quod de iuſta vnitate loquebatur dicendo: Erunt duo in carne vna. Et Dominus tam Matth. 19. quàm Marci 10. intulit in neutro genere, Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet; & non in maſculino genere, Quos ergo Deus coniunxit, per illud enim denotauit vnum iuſtum generationis principium quod Deus coniunxit in coniugio.

Propter quod ſignanter ponitur Deus author coniunctionis iſtius. Coniunctio ſiquidem viri & mulieris quatenus iuſta, à Deo eſt ſingulariter, tanquàm ab inſtitutore ipſius. Et quidem in plantis, perfectum generationis principium vnum natura coniunxit, faciens in vna planta virtutem vtriuſque ſexus: in animalibus verò, vnum generationis completum principium, appetitus animalis coniunxit, trahens ad commixtionem maris & fœminæ. In hominibus quoque vnum generationis principiũ perfectum appetitus carnalis facit: vt patet in fornicarijs, adulterinis, & inceſtuoſis cõmixtionibus. Sed quod cõpletum generationis principiũ vnum, ſit etiã iuſtũ, fecit Deus inſtituendo in humano genere coniugium. Et propterea infertur, Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Et per hoc patet reſponſio ad vtrumque ambiguitatis caput, & ſolutio omnium obiectorum; niſi obiectionis allatæ ex Apoſtolo. Ad quam dicitur quod Apoſtolus ibi vſus eſt illa authoritate quantum ad id quod eſt materiale in vnitate coniugij: hoc eſt quantum ad ipſam corporum commixtionem, qua fit vnum perfectum generationis carnalis principium; hoc enim ſufficiebat ſuo propoſito, & non quantum ad totum, quod in illis verbis Geneſis comprehenditur. Vnde non obſtat integritati totius ſenſus. Hæc de primo.

QVÆ-

QVÆSTIO SECVNDA.

CIrca ſecundum. *Omnis qui ceciderit ſuper lapidem iſtū, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eū*: difficultas occurrit, an huiuſmodi diuerſitas ſignificet diuerſam grauitatem peccatorum; an diuerſam grauitatem pœnarū: hoc eſt, iuxta primum ſenſum, an denotetur diuerſa grauitas peccati infidelitatis ex vna parte, & aliorum peccatorum ex alia parte: vt per cadentes ſuper lapidem denotentur alij peccatores: per eos verò ſuper quos cadit lapis, denotentur infideles.

Et contra hunc ſenſum militant duo, Primum eſt, quia Agricolæ contra quos directè hęc verba dicuntur, non peccabant in fide. Imò dixerunt: Hic eſt hæres. Secundò, quia 1, Pet. 2. inter cadentes ſuper lapidem computantur infideles: dum ibi dicitur de Chriſto: Et lapis offenſionis & petra ſcandali ijs qui offendunt, nec verbo credunt.

Iuxta ſecundum verò ſenſum, an denotetur differentia inter pœnas pręſentis vitæ, & futurę: ita quod confractio cadentium ſuper petram, denotet pœnam præſentis vitæ: contritio verò ſeu comminutio eorum ſuper quas cadit lapis, denotet pœnas æternas. Et hic ſenſus extra propoſitum apparet: pro quanto de pœna Agricolarum præſentis temporis Dominus loqui videtur, dicens: Auferetur à vobis regnum, & dabitur genti, &c.

Eos, ſuper quos lapis (id eſt Chriſtus) ceciderit, ſubtrahendo ijs gratiam eoſq́; in indignatione furoris ſui puniendo, fore incurabiles.

AD hoc dicitur, quòd verba iſta vt pote metaphorica aſſumpta à Domino, pro magna parte, ex 8. cap. Iſa. multipliciter exponi poſſunt, videtur tamen mihi ad literam tendere hanc metaphoram ad diuerſam grauitatem pœnarum;

Digitized by Google

narum: ita quòd metaphora conſiſtit in ſimilitudine patientium diuerſimodè à lapide. Dupliciter enim contingit pati nos à lapide: vel quòd impingendo ſeu ruendo cadamus ſuper lapidem: vt contingit tam ambulantibus cadentibus ſuper lapidem, quàm ruentibus ex aliquo loco cadendo ſuper aliquem lapidem. Vel quòd lapis cadat ſuper nos: vt cõtingit quum proijcitur vel demittitur ſuper nos lapis. Vtroque enim modo quum patiamur à lapide; minùs patitur cadens ſuper lapidem: & hoc deſignatur per confractionem, dum dicitur: Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: magis autem patitur ſuper quem cadit lapis; & hoc deſignatur per comminutionem, dum dicitur, Super quem verò ceciderit, comminuet eum. magis enim patitur qui comminuitur, quàm qui frangitur.

Vult ergo Dominus docere, quod licèt peccando in ipſum Chriſtum, qui ſignificatur per lapidem, incurratur pœna: maior tamen pœna incurritur ab ijs ſuper quos Chriſtus ipſe iratus eſt. Et reuera nulla eſt maior pœna quàm ſit Chriſti ira tam in hac vita quàm in futura. Quum enim Deus iratus eſt, ita quod in furore ſuo punit; indurat cor ſubtrahendo gratiam: punit etiam & temporaliter & ęternè, etiam pœna ſenſus: vt patet in Herode & Iuda &c. Et hoc directè videtur ad propoſitum Saluatoris, qui cõtra Scribas & Phariſęos intendebat declarare eis acerbitatem pœnæ quam ipſe erat eis illaturus, & in hac vita puniendo eos per Romanos tam acerbè, & in Inferno.

Nec obſtat quòd de ereptione regni fiat ſermo: quoniam dupliciter puniendi erant Agricolę, ſcilicet tollendo ab eis vineam, & alijs locando (quod ſpectat ad translationem regni à Iudæis in gentes) & malos malè perdẽdo: quod ſpectat ad punitionem Iudæorum per excidium à Romanis in præſenti vita, & ad damnationem ęternam in futuro. Et hæc videntur vera ad literam quantum ad illos.

Extendendo autem hanc ſententiam ad omnes, quia Dominus extendit eam ad omnes, referente Euangeliſta, quòd vniuerſaliter dixit, Omnis qui cecidit ſuper lapidem &c; ſignifica-

nificari poteſt eadem ſententia, ſcilicet quòd offendentes Chriſtum non erunt impunes; verumtamen niſi ſint tales ſuper quos cadat furor Chriſti vt lapis comminuens; erit plaga eorum curabilis: nam illi ſuper quos Chriſtus cadit indurans eos, incurabiles ſunt, vtpote comminuti. Hæc dè ſecundo.

QVAESTIO TERTIA.

CIrca tertium, ſcilicet verba Domini de Herode tetrarcha: ſcilicet, *Ite & dicite vulpi illi: ecce eijcio dæmonia & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor; Veruntamen oportet me hodie & cras & ſequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem,* quæſtiuunculæ occurrunt tres.

Prima, quorſum tendant hæc de Herode verba quum in euangelio non legatur, quòd ipſe inſidiatus fuerit Chriſto Domino: ſed potius quòd deſiderabat eum videre, quòd gauiſus eſt ipſo viſo, quod interrogauit eum in multis ſermonibus, quòd ſperabat aliquod ſignum videre fieri ab eo, quòd nihil morte dignum in cauſa ipſius iudicauerit.

Secunda, quid ſibi vult replicata hæc diſtinctio per tria tempora, Hodie, cras, & tertia die.

Tertia, quid ſignificatur per illa verba, Quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem: quum latina constructio nullam videatur habere ſignificationem, nunquid deerant vocabula Lucæ euangeliſtæ ad ſignificandum, quòd oportebat Chriſtum mori in Hieruſalem?

Herodem, propter doloſam ſimulationem, meritò vulpem à Domino fuiſſe appellatum.

AD hæc breuiter dicitur, quòd Herodes ideò vulpes appellatus eſt à Domino quia doloſè incedere videbatur. Et verè intentionem occidendi Chriſtum videtur habuiſſe quam-

quamuis poſtea videns illum, deſpexerit, & non curauerit occidere illum: vt pote non æſtimans ipſum ſicut æſtimauerat Ioannem Baptiſtam. Nam ſi tanti feciſſet illum ſicut Ioãnem, eandem habuiſſet de eo ſententiam, quam habuit de Ioanne, propter eandem cauſam; ſcilicet concurſum populorum ad prædicationem eius.

Apparet autem doloſitas Herodis ex euangelio tripliciter in ſimulatis ſignis. Primò, quia ex vna parte volebat occidere Ioãnem; ex altera parte contriſtatum ſe monſtrauit, quum puella petijt in diſco caput Ioannis Baptiſtę: ſimiliter ex vna parte, libenter Ioannem audiebat; ex alia parte, nolebat quòd prædicaret populo, ſed incarcerauit ipſum. Simili quoque modo, ex vna parte deuinxit ipſum in carcere & occidit propter Herodiadem: ex altera parte, explebat intentum ſuum de occidendo Ioannem propter concurſum populorũ: vt Ioſephus teſtatur. Vnde Dominus audiens quòd Herodes volebat ipſum interficere, & videns intima cordis Herodis, meritò appellauit ipſum vulpem: vt pote occultè in mente ſua inſidiantem vitæ ipſius domini: quod ex ſubiunctis verbis quæ referenda dixit Herodi, colligi facilè poteſt.

Quid Dominus ſignificauerit iſtis verbis, Eijcio dæmonia & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor.

VNde ad ſecundam quæſtiunculam dicitur, quòd Dominus & perfectionem operum ſuorum primò, & modum perficiendi opera ſua ſecundò, non obſtante quacunque Herodis doloſitate, in hac iterata temporum diſtinctione declarauit. Nam primò tria vniuerſalia opera ſe perfecturum declarauit: ſcilicet eiectionem dæmoniorum; & in hoc clauditur expulſio malorum: perfectionem ſanitatũ, & ſub hoc clauditur collatio bonorum: & ſacrificium mortis ſuæ; in quo eſt myſterium æternę vitæ &c. Deinde modum quo prædicta perfecturus erat (ſcilicet ambulando) aperuit: quia ad literam, diſcurrebat Chriſtus eijciendo dæmonia, conferendo ſanitates & cæter. Vtrumque autem diſtinxit per tres dies, ad ſignificandum totum tem-

tempus ordinatum ad hæc perficienda, & admodum perficiendi adimplendum, Ternarius enim perfectionem ſignificat: & rurſus, principium, medium, & finis perfectionem ſignificant. Hodie autem, principium: cras, medium: & tertia dies, finis eſt.

Et ipſa quidem opera abſolutè ſibi Dominus attribuit dicens, Ecce eijcio dęmonia &c. modum verò perficiendi cum nota neceſſitatis ſignificauit, dicens, Oportet me ambulare; vt & ſuam voluntatem & neceſsitatem implendi diuinam prçordinationem ſignificaret: definierat ſiquidem Deus, vt Dominus Ieſus diſcurreret prædicando tanto tempore, & in Hieruſalem occideretur, non ab Herode, ſed à Pilato.

Quis ſenſus iſtorum verborum, Quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem.

Ad tertiā quæſtiunculā dicitur quòd conſtructio literalis inuenitur, ſi ly Hieruſalem ſit nominatiui caſus, & ordinanda ſic eſt litera: quia Hieruſalem non capit prophetam perire extra: hoc eſt: quia Hieruſalem non recipit, non eſt capax huius gratiæ: ſcilicet prophetam perire extra. Tanquam diceret, quòd Hieruſalem tantam operam dat occiſioni prophetarum, quòd nō recipit vitationem huius mali, quod eſt occidere Prophetas. Vnde & ſtatim Dominus ſubiungit, Hieruſalem, Hieruſalem quæ occidis prophetas &c. aſsignans pro cauſa quare in tantum malum deuenerit ob ſuam obſtinationem &ç. vt patet in textu. Hæc de tertio.

QVÆSTIO QVARTA.

Circa quartum: ſcilicet, *Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate, &c.* ambiguitas duplex occurrit.

Primò, circa primam partem: quoniam contraria implicare videtur; ſcilicet licita coram Deo, & non expedientia

propter

propter offenſionem hominum, qui inde impediuntur à bono. Nam ſi non expediunt ad bonum, iam non ſunt licita: & ſi ſunt licita non impediunt à bono.

Deinde circa ſecundam partem: quia aut eſt ſermo de redactione totali ſub alterius poteſtate, aut de ſubiectione quò ad aliquem actum pro tunc. Si primo modo; ſermo non videtur ad propoſitum: perinde eſt enim ac ſi dixiſſet: Sed ego ſub nullius ero perpetua poteſtate, quod ad nullum videtur propoſitũ illo Apoſtoli in loco. Si ſecundo modo; ſuperba videtur & ſtulta & impoſsibilis ſententia: quum impoſſibile videatur hominibus conuerſantibus hæc euitare. Nam ſicut qui litigat, ſubijcitur pro tunc quò ad litem ſub Iudicis poteſtate: ſic qui nauigat, ſubijcitur pro tunc quò ad nauigationem ſub nautæ poteſtate: & qui veſtem conficiendam tradit artifici, ſubijcitur pro tunc quo ad actum illum artificis poteſtati. Quomodo ergo verificabitur hæc Apoſtoli ſententia?

Apoſtolum per illa verba, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt, &c. docere, abſtinendum quandoque propter circumſtantias aliquas, ab ijs quæ alioqui non eſſent prohibita.

AD hoc dicitur quòd in his ſententijs Apoſtolus prudentiam docere intendit circa opera licita ex ſuo genere; hoc eſt nulla lege ſibi prohibita, Et ex duplici capite docet, abſtinendum quandoque fore à licitis: primò ex parte finis, ſecundò ex parte operãtis. Et ſi adiunxerimus quod ipſe poſtmodum, capit. 10. docet; tertiò abſtinendum eſt ex parte circumſtantium. Et ex parte quidem finis dicit, Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt; ex parte verò operantis dicit, Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate: ex parte verò circumſtantium, dicit, Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant.

Ex fine ſiquidem, ratio pendet eorum quæ ordinantur ad finem: ac per hoc, ex fine diſcernuntur quæ impediunt, & quæ expediũt ad finem: atque inde volẽtes finem conſequi, eligenda

eligenda decernimus quæ expediunt , hoc eſt quæ impedimenta tollunt: quæ vtilia ſunt ad talem finem; & refutamus tam impedientia quàm inutilia, vt pote vana. Verbi gratia licebat Apoſtolo viuere de euangelio: ſed quia alicubi non erat hoc vtile ad finem intentum, ſcilicet fructum ſpiritalem prædicationis; abſtinuit ab hoc licito.

Ex parte verò operantis penſanda ſunt valde quæ fiunt: quoniam multa decent vnum, quæ dedecent alterũ. Specialiter autem libertas ſeruanda eſt: vt ſcilicet homo non ſe obliget alicui, vnde poſtea detineatur vt non poſsit aut quaſi non poſſit liberè exercere officium ſuum, aut quod decet ipſum facere vel omittere. Verbi gratia: licet vxorem accipere, ſed quia per coniugium ſub alterius poteſtate vterque coniux redigitur , eſt quandoque abſtinendum à nuptijs: quando ſcilicet hinc homo detinetur , vt non poſsit ſtudio aut arduo alicui negotio vacare.

Ex parte vero circumſpectantium , conſtat operationem moderandam vel omittendam quandoque eſſe; nam quamuis opus ſit licitum; ſi tamen inde offenduntur non maligni, ſed infirmi, ſed puſilli; abſtinendum eſt ab illo opere: vt non ſcandalizentur, vt non ruant inde in peccatum aliquod, Verbi gratia: licet veſci quocunque cibo; quia omnis creatura Dei bona eſt: ſi tamen quandoque contingat aliquos ex qualitate aut hora cibi ſcandalizari; abſtinendum eſt.

Diligenter autem in omnibus licitis quæ quandoque omittenda ſunt, diſtinguendum eſt: quia dupliciter cõtingit omittenda eſſe quæ licita ſunt. Primò, quia in tali caſu effecta ſunt illicita ratione ſcandali annexi, tunc, vel ratione nocumenti quod tunc emergeret, vel ratione otioſitatis tunc occurrentis (hoc eſt quòd vanè fieret ſi fieret) & ſic de ſimilibus. Et in huiuſmodi caſibus, ſermo Apoſtoli intelligẽdus eſt de licito ſecundũ ſe: ita quòd sẽſus eſt: Omnia nõ prohibita, mihi licent ſecundum ſe ſola conſiderata, cum hoc enim ſtat quòd ex adiuncto aliquo ſingulari accidẽte fiant illicita, vel ex parte finis, vel ex parte perſonę, vel ex parte ſpectantium.

Secundò, quia melius eſt in tali caſu omittere illa : ita quòd

quòd ſermo Apoſtoli ſit de licitis non ſolùm ſecundum ſe, verumetiam in caſu illo occurrente. Et licet vtroque modo poſſint verba Apoſtoli gloſſari, ſi ſpectetur ad primam cuiuslibet ſententiæ partem (ſcilicet, Omnia mihi licent) ter repetitam, ſi tamen ad ſubſequentem cuiuſque partem ſpectetur, ſecundum ſenſum ſolum quęlibet ſententia ſonat: dum ſolius melioris negatio contraponitur in ſingulis, ad licitum. In prima ſiquidem ait: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: vbi negatur melius expeditionis bonum. Et non dixit, Sed aliqua impediunt: vbi affirmaretur malum impedimenti. In ſecunda quoque ait: Omnia mihi licent; ſed ego ſub nullius redigar poteſtate: vbi negatur melius libertatis bonum. Et non dixit: Sed ego ſub nullo redigar peccato: vbi mala peccati ſeruitus opponeretur. In tertia demum ait: Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant: vbi melius ædificationis ſpiritalis bonum negatur. Et non dixit, Sed quædam deſtruunt ſeu ſcandalizant: vbi malum ſcandali opponeretur. Et propterea ſententię iſtæ de licitis quæ ex conſilio omittenda quandoque ſunt, intelliguntur iuxta planum literæ ſenſum.

Ad obiecta autem in oppoſitum reſpondendo, dicitur falſum eſſe quòd omnia non expedientia ſunt illicita: imò falſum etiam eſt omnia impedientia eſſe illicita. multa enim ſunt quę impediunt à meliori bono fine, quæ tamen ſunt licita: vt patet de coniugio impediente contemplari liberè quæ Domini ſunt, & tamen eſt licitum: & ſic de alijs.

Ad aliam obiectionem dicitur quòd non refert intelligere hanc ſententiam de perpetua vel temporali ſubiectione: quoniam ſermo Apoſtoli non tendit ad euitandam omnem ſubiectionem, vt obiectio interpretatur; ſed ad euitandam ſubiectionem, ſiue ſimpliciter, ſiue pro tunc, quæ detineret ipſum à meliori opere. Nam ſi prudentia huius mundi renuit quandoque petere vel ſuſcipere aliquod beneficium ab aliquo, ne inde quaſi alligatus ſit ad aliquid

committendum vel omittendum quod ipſe intendit committere vel omittere: multò magis prudentia Ieſu Chriſti docet hominem abſtinere quandoque ab aliquo licito: vt liber totaliter ſit ad ea quæ religionis aut ſancti officij sũt. Experientia ſiquidem teſtari videtur, multa meliora bona omitti à religioſis, propterea quia non vſi ſunt hoc Pauli conſilio. Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate: ſed alligauerunt ſeipſos particularibus beneficijs ſeu perſonis, & inde detinentur & abſtrahuntur à melioribus bonis. Hæc de quarto. Budæ, die nona Aprilis. M. D. XXIIII.

DECIMVM IENTACVLVM:

In quo quatuor declarantur.

OCCVRRVNT decimò tractanda quatuor apud Ioannem euangeliſtam.

Primum Ioan. 5. *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.*

Secundum quoque Ioann. 5. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?*

Tertium Ioan. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quò minus, dixiſſem vobis: quia vado parare vobis locum.*

Quartum eſt Ioann. 17. *Et nunc clarifica tu me pater apud temetipſum claritate quam habui prius quàm mundus fieret apud te.*

QVE

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primum, ſcilicet *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum*, dubium occurrit ex duplici capite. Primò, quia conditionalis iſta falſa videtur, ſiue antecedens demonſtret Chriſtum in quantum homo, ſiue in quantum Deus. Nam Chriſtus non ſolùm ſecundùm diuinam naturam erat impeccabilis, ſed etiam ſecundùm humanitatem aſſumptam: ac per hoc ſecundùm quamcunque naturam perhibeat teſtimonium de ſeipſo, non poteſt mentiri: & conſequenter teſtimonium eius erit verum, cuius oppoſitum conditionalis iſta ſignificat.

Et augetur dubitatio ex eo quòd ipſemet Dominus Ioannis octauo, quum dixiſſet, Ego ſum lux mundi: & Iudæi opponerent ei, Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum: reſpondit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verũ eſt teſtimonium meum. Vbi clarè apparet dominum aſſerere contrariam conditionalem.

Senſus iſtorum verborum Saluatoris, Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

AD hoc dicitur, quòd ſimpliciter & abſolutè loquendo, conditionalis ſecunda quam protulit Dominus Ioan. 8. eſt vera & aſſerenda: illa autem quæ ex Ioan. 5. allata eſt, non eſt extendenda, ſed exponenda iuxta contextum ad præcedẽtia. Duo ſiquidem ante illa verba, Dominus dixerat, ex quibus ſenſus intentus per hanc conditionalem accipi poteſt. Primum eſt, Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Ex quo ſumitur quòd in antecedente huius conditionalis ſubintelligitur, ly A meipſo: ita quòd conditionalis eſt iſta: Si ego à meipſo perhibeo teſtimonium de meipſo, teſtimonium meum non eſt verũ.

Et ſic conditionalis verificatur: quia ſi à ſeipſo non poteſt facere quicquam; non poteſt quoque à ſeipſo perhibere teſtimonium verum de ſeipſo & ſi à ſeipſo teſtimonium perhiberet de ſeipſo, teſtimonium eius non eſſet verum: vt pote contrarium origini veritatis: quoniam ipſe non eſt ex ſeipſo. Et eſt iſta conditionalis de genere illarum, quarum tam antecedens quàm conſequens eſt impoſsibile: vt, Si leo volat, leo habet alas: & ſimiles.

Simili quoque modo verificatur dicta conditionalis, ſi exponatur iuxta ſecundum quod pręmiſerat Dominus ibidem: ſcilicet, Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Hinc enim ſubintelligitur in antecedente dictæ conditionalis, ly Quęrens voluntatem aliam quàm eius qui miſit me: ita quòd conditionalis eſt iſta. Si ego quærendo voluntatem aliam: quàm eius qui miſit me, teſtimonium perhibeo de meipſo; teſtimonium meum non eſt verum; quia quærendo aliam voluntatem quàm Patris, contrariaretur veritati: & ſic teſtimonium ſuum non eſſet verum. Sed ſic etiam conditionalis eſt vera: & tam antecedens quàm conſequens eſt impoſſibile.

Illa autem conditionalis quę dicitur Ioan. 8. gloſſa non eget: quoniam vt ſonat vera eſt: & dupliciter ibi à Domino probatur. Primò, quò ad veritatem in ſe: ſcilicet quòd teſtimonium eius verum eſt ſecundùm rem, dicendo, Quia ſcio vnde venio, & quò vado: hoc eſt, quia ex certa ſcientia totius progreſſus mei loquor: ſcio enim vnde veni, à principio, à Patre, ab æternitate, &c. & quò vado, ad Patrem, ad cœlum &c. Quia enim quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur: ex certitudine ſuę ſcientiæ probat Dominus teſtimonium ſuum eſſe verum.

Secundò, quantum ad ſufficientiam legitimam: quia in lege veſtra ſcriptum eſt quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt: ac per hoc multò magis verum eſt teſtimonium æterni Filij & Patris. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo: & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater.

Poteſt

Digitized by Google

Poteſt quoque accipi & tertia probatio quò ad veritatem præſumptionis ex ſubiunctis verbis Domini in eodem capi. Ego gloriam meam non quæro, ſed honorifico Patrem meum, &c. Præſumi ſiquidem poteſt teſtimonium de ſeipſo falſum, propterea quia homo quęrit proprium bonum ſeu propriam gloriam: ſed vbi homo bona dicit de ſe (vt Chriſtus prædicabat ſe Deum) & propriam non quęrit gloriam, non eſt locus præſumptioni aut ſuſpicioni, quòd teſtimonium eius non ſit verum. Et propterea omnia colligendo, amplectimur ſimpliciter & abſolutè veram eſſe hanc conditionalem, ſcilicet, Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum; & ſiquidem verum & re & lege, & præſumptione. Re quidem, quia ſic eſſe ſcio: lege autem, quia duo teſtes: præſumptione verò, quia non propriam, ſed Patris gloriam quæro. Et per hoc patet ſolutio obiectionum.

QVÆSTIO SECVNDA,

Circa ſecundum, *Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* dubitatio occurrit ex duplici capite. Primò, circa primam partem, Quomodo poteſtis credere, qui ab inuicem gloriam accipitis? Nam aut eſt ſermo de fide informi: & ſic experientia teſtatur in multis Chriſtianis quod credunt, & tamen ab inuicem gloriam accipiunt, ponendo vltimum finem in gloria. Si verò eſt ſermo de fide formata charitate, apparet ſermo Domini per accidens: nam omne peccatum mortale tollit charitatem: & gloria non directè opponitur charitati, ſed odium. Vnde qua ratione obiectum eſt peccatum vanæ gloriæ ad impediendum fidem formatam; pari ratione quodlibet aliud peccatum obijci potuit: & maiori ratione obijci potuit peccatum aliquod directiùs oppoſitum charitati: vt inuidia, odium, diſcordia.

Circa ſecundam deinde partem: ſcilicet, Et gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis, duplex difficultas occurrit. Prima; quia nulla videtur gloria quæ à ſolo Deo ſit, quum etiam gloria filiorum Dei ſit, non à Deo ſolo, ſed à Deo & alijs: iuxta beatę Virginis verbum, Beatam me dicent omnes generationes, & in Pſalm. ſancti dicunt de ſeipſis: Tunc dicent inter gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis. Secunda difficultas eſt: quia quærere gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non ſpectat ad amorem Dei, ſed ad amorem proprium, non enim hoc ſpectat ad amorem amicitiæ, ſed ad amorem concupiſcentiæ, qua homo concupiſcit ſibi bonum glorię. Et propterea, etiam ſi homo quæreret gloriam quæ a ſolo Deo eſt, quum per hoc proprium bonum quærat, non euaderet difficultatem ſeu admirationem de fide formata charitate, quæ eſt amor amicitiæ ad Deum. Vndique ergo obſcura apparent hæc Domini verba.

Inanem gloriam quærere & cœleſtem ex intentione contemnere, duo eſſe maxima fidei impedimenta: Vnde Iudæi meritò à Chriſto audiuerunt, Quomodo vos poteſtis credere qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis. Et de triplici gloria.

AD hoc dicitur poſſe duplicem ſenſum habere illa verba. Qui ab inuicem gloriam accipitis: Primus eſt: qui accipitis humanam gloriam, vt finem ex intentione pręſtitutum. Et iuxta hunc ſenſum duo maxima impedimenta fidei opponuntur. Alterum poſitiuum: ſcilicet inanis gloria. Alterum priuatiuum: ſcilicet non quęrere gloriam cœleſtē. Et inanis quidem gloria, fidei impedimentum præſtat, & ex parte principij: quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obſequium Chriſti. qui autem humanam gloriam quęritat, non ſe ſubijcit: ſed exaltare ſtudet, vt habeat vnde glorificetur, Et ex parte termini: fides enim eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Qui autem mercedem ſuam conſtituit in gloria humana, ad illius faſtigium tendit: non ad ſperanda

quę

Digitized by Google

quæ per fidem promittuntur.

Non quærere autem gloriam cœleſtis patriæ, maximum fidei impedimentum eſt : quia tollit motiuum ad credendum . Veniſſe ſiquidem ad fidem homines propter amorem cœleſtis gloriæ quam audierunt promiſſam credentibus, non opus eſt probare; & ſimiliter perſeuerare homines in fide ob ſimilem amorem, conſtat. Et poteſt iuxta hunc ſenſum intelligi dominica hæc ſententia de fide tam formata quàm informi. Et ſi de formata fide intelligitur, ſenſus eſt: Quomodo vos poteſtis credere? quaſi diceret: Nullo modo poteſtis vos credere fide viua, qui finem veſtrum habetis in gloria humana, & cœleſtem non quæritis. Si verò de fide informi intelligitur, ſenſus eſt. Quomodo poteſtis credere? quaſi diceret: Difficile aut malè poteſtis credere, qui humanam gloriam habetis pro fine, & cæt.

Secundus autem ſenſus eſt, Qui ab inuicem gloriam accipitis, hoc eſt, qui delectamini in gloria humana, Et iuxta hunc ſenſum principale impedimentum fidei ponitur priuatiuum: hoc eſt, non quærere gloriam cœleſtem: ita quòd principalis vis impedimenti conſiſtit in hoc quòd non quæritur cœleſtis gloria. Et delectari in humana gloria, vt ſecundarium impedimentum appoſitum hîc eſt, & ad maiorem confutationem eorum : nàm ex hoc quòd delectamur de gloria humana , reprehenſibiles magis ſumus, quòd non quærimus gloriam cœleſtem, Si enim ab appetitu glorię alieni eſſemus, quaſi excuſabiles eſſemus à fidei impedimento: ſcilicet, quòd non quęrimus gloriam, quæ à ſolo Deo eſt: vt pote qui de nulla gloria curam haberemus, ſed, vbi nos appetitores ſumus gloriæ, & ea gloria, quæ ſecundum quid eſt gloria (qualis eſt humana) delectat nos : confutamur, ſi eam quæ vera & ſimpliciter gloria eſt, non quærimus: qua fides habetur & ſeruatur. Erit ergo ſenſus: Quomodo vos poteſtis credere, quod delectamini gloria humana, & gloriam quę à ſolo Deo eſt non quæritis.

Et poteſt exponi tã de fide viua quàm mortua: vt ſuperiùs

cedendo quòd appetitus gloriæ quę à ſolo Deo eſt, ad amorem concupiſcentiæ ſpectat: quo homo concupiſcit ſibiipſi bonum huiuſmodi glorię conſiſtentis in ſola cómendatione diuina: & quòd affectus ille licèt non ſufficiat ad charitatem quæ eſt amor amicitiæ ad Deum, ſufficit tamen ad hoc quòd ſit motiuum ad fidem & charitatem. Nam quum gratia perficiat naturam: & naturæ ordo habeat vt amicabilia quæ ſunt ad alios, veniant, ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſos (vt Philoſophus dicit 9. Ethic.) conſequens eſt vt huiuſmodi gloriæ amor moueat & inducat ad fidem & charitatē, quæ ita facit hominem amicum Dei, vt faciat etiam eundem concupiſcere ſibiipſi hanc gloriam. Et quia Dominus de motiuo & conſeruatiuo fidei ex parte noſtri loquebatur: ideò de huiuſmodi amore tam ſanctæ concupiſcentiæ locutus eſt hîc; qui paulò ſuperiùs de amore amicitiæ erga Deum eiſdem dixerat, Scio quod non habetis dilectionem Dei. Hæc dę ſecundo.

QVÆSTIO TERTIA.

CIrca tertium. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minùs, dixiſſem vobis; quia vado parare vobis locum*, quæſtiunculæ tres occurrunt. Prima eſt, quid negatur per illa verba: Si quo minùs. Secunda eſt, quid eſt illud quod affirmat Dominus conditionaliter tamen, ſe fuiſſe dicturum diſcipulis in illis verbis, Dixiſſem vobis. Tertia eſt, quomodo Dominus vadit parare diſcipulis locum: quum ipſe dixerit filijs Zebedæi parata eſſe electis loca à ſuo patre, dicendo: Sedere ad dexteram vel ſiniſtrā meā, non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratū eſt à patre meo. Et rurſus dixit ſe in iudicio dicturum. Venite poſſidere regnum paratum vobis à conſtitutione mundi. Quomodo ergo vadit parare, ſi iam parata ſunt?

De

Digitized by Google

De manſionibus diuerſis in regno cælorum: Et quomodo dicebat Saluator: Quia vado vobis parare locum, quandoquidem is iam ab æterno præparatus eſſet.

AD hoc dicitur ſequendo ſenſum qui mihi videtur literalis, quòd per illa verba; Si quo minùs, negatur vnitas manſionis in domo cœleſtis patris: ita quòd ſenſus eſt, Si non eſſent in domo patris mei multæ manſiones: Quas multas eſſe affirmauerat, ad declarandum diſcipulis quòd licet omnes habitaturi eſſent in domo patris ſui: diuerſas tamen ſortituri eſſent habitationes in eadem cõmuni domo pro diuerſitate meritorum: vt hinc non deſperarent de æterna beatitudine minus perfecti. Si enim in domo cœleſtis patris vnica tantum eſſet manſio (hoc eſt vnicus eſſet gradus beatitudinis) oporteret in hac vita æqualia eſſe omnium ſperantium beatitudinem, merita: alioquin non poſſent pertingere ad illam vnicam manſionem: ac per hoc imperfecti qui ad æqualitatẽ perfectorum non aſcendunt, non haberent locum in illa beatitudine, vtpote quibus non deberetur illa vnica manſio, ille beatitudinis gradus. Et propterea Dominus ſubiunxit; Dixiſſem vobis: hoc ſcilicet, quòd in domo patris mei non eſt niſi vnica manſio: vt per hoc ſtuderetis fieri omnes æquales in meritis. Magna ſiquidem conſolatio eſt Chriſtianis data ex hac Domini ſententia. In domo patris mei manſiones multæ ſunt; quandoquidem & imperfectis & perfectis & magis perfectis, & breuiter omnibus diligentibus Deum quantumcũque parum, certa data eſt ſpes ſuæ manſionis: ita vt quilibet ſecundùm ſua merita, inuenturus ſit manſionem propriam in vna communi domo cœleſtis patris.

Et ad corroborãdum hanc ſpem, conſolandaque diuerſa diſcipulorum ſtudia ac merita, non ſufficit Domino affirmare, In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ſed adiunxit, Si quo minùs, hoc eſt, ſi non eſſet ſic: hoc eſt, Si non eſſent multæ manſiones, ſed eſſet vna tantum

manſio;

eligenda decernimus quæ expediunt, hoc eſt quæ impedimenta tollunt: quæ vtilia ſunt ad talem finem; & refutamus tam impedientia quàm inutilia, vt pote vana. Verbi gratia licebat Apoſtolo viuere de euangelio: ſed quia alicubi non erat hoc vtile ad finem intentum, ſcilicet fructum ſpiritalem prædicationis; abſtinuit ab hoc licito.

Ex parte verò operantis penſanda ſunt valde quæ fiunt: quoniam multa decent vnum, quæ dedecent alterū. Specialiter autem libertas ſeruanda eſt: vt ſcilicet homo non ſe obliget alicui, vnde poſtea detineatur vt non poſsit aut quaſi non poſſit liberè exercere officium ſuum, aut quod decet ipſum facere vel omittere. Verbi gratia: licet vxorem accipere, ſed quia per coniugium ſub alterius poteſtate vterque coniux redigitur, eſt quandoque abſtinendum à nuptijs: quando ſcilicet hinc homo detinetur, vt non poſsit ſtudio aut arduo alicui negotio vacare.

Ex parte vero circumſpectantium, conſtat operationem moderandam vel omittendam quandoque eſſe; nam quamuis opus ſit licitum; ſi tamen inde offenduntur non maligni, ſed infirmi, ſed puſilli; abſtinendum eſt ab illo opere: vt non ſcandalizentur, vt non ruant inde in peccatum aliquod. Verbi gratia: licet veſci quocunque cibo; quia omnis creatura Dei bona eſt: ſi tamen quandoque contingat aliquos ex qualitate aut hora cibi ſcandalizari; abſtinendum eſt.

Diligenter autem in omnibus licitis quæ quandoque omittenda ſunt, diſtinguendum eſt: quia dupliciter cōtingit omittenda eſſe quæ licita ſunt. Primò, quia in tali caſu effecta ſunt illicita ratione ſcandali annexi, tunc, vel ratione nocumenti quod tunc emergeret, vel ratione otioſitatis tunc occurrentis (hoc eſt quòd vanè fieret ſi fieret) & ſic de ſimilibus. Et in huiuſmodi caſibus, ſermo Apoſtoli intelligēdus eſt de licito ſecundū ſe: ita quòd ſēſus eſt: Omnia nō prohibita, mihi licent ſecundum ſe ſola conſiderata, cum hoc enim ſtat quòd ex adiuncto aliquo ſingulari accidēte fiant illicita, vel ex parte finis, vel ex parte perſonę, vel ex parte ſpectantium.

Secundò, quia melius eſt in tali caſu omittere illa: ita quòd

quòd ſermo Apoſtoli ſit de licitis non ſolùm ſecundum ſe, verumetiam in caſu illo occurrente. Et licet vtroque modo poſſint verba Apoſtoli gloſſari, ſi ſpectetur ad primam cuiuslibet ſententiæ partem (ſcilicet, Omnia mihi licent) ter repetitam, ſi tamen ad ſubſequentem cuiuſque partem ſpectetur, ſecundum ſenſum ſolum quęlibet ſententia ſonat: dum ſolius melioris negatio contraponitur in ſingulis, ad licitum. In prima ſiquidem ait: Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt: vbi negatur melius expeditionis bonum. Et non dixit, Sed aliqua impediunt: vbi affirmaretur malum impedimenti. In ſecunda quoque ait: Omnia mihi licent; ſed ego ſub nullius redigar poteſtate: vbi negatur melius libertatis bonum. Et non dixit: Sed ego ſub nullo redigar peccato: vbi mala peccati ſeruitus opponeretur. In tertia demum ait: Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant: vbi melius ædificationis ſpiritalis bonum negatur. Et non dixit, Sed quædam deſtruunt ſeu ſcandalizant: vbi malum ſcandali opponeretur. Et propterea ſententię iſtæ de licitis quæ ex conſilio omittenda quandoque ſunt, intelliguntur iuxta planum literæ ſenſum.

Ad obiecta autem in oppoſitum reſpondendo, dicitur falſum eſſe quòd omnia non expedientia ſunt illicita: imò falſum etiam eſt omnia impedientia eſſe illicita. multa enim ſunt quę impediunt à meliori bono fine, quæ tamen ſunt licita: vt patet de coniugio impediente contemplari liberè quæ Domini ſunt, & tamen eſt licitum: & ſic de alijs.

Ad aliam obiectionem dicitur quòd non refert intelligere hanc ſententiam de perpetua vel temporali ſubiectione: quoniam ſermo Apoſtoli non tendit ad euitandam omnem ſubiectionem, vt obiectio interpretatur; ſed ad euitandam ſubiectionem, ſiue ſimpliciter, ſiue pro tunc, quæ detineret ipſum à meliori opere. Nam ſi prudentia huius mundi renuit quandoque petere vel ſuſcipere aliquod beneficium ab aliquo, ne inde quaſi alligatus ſit ad aliquid

committendum vel omittendum quod ipſe intendit committere vel omittere: multò magis prudentia Ieſu Chriſti docet hominem abſtinere quandoque ab aliquo licito: vt liber totaliter ſit ad ea quæ religionis aut ſancti officij sũt. Experientia ſiquidem teſtari videtur, multa meliora bona omitti à religioſis, propterea quia non vſi ſunt hoc Pauli conſilio. Omnia mihi licent, ſed ego ſub nullius redigar poteſtate: ſed alligauerunt ſeipſos particularibus beneficijs ſeu perſonis, & inde detinentur & abſtrahuntur à melioribus bonis. Hæc de quarto. Budæ, die nona Aprilis. M. D. XXIIII.

DECIMVM IENTACVLVM:

In quo quatuor declarantur.

OCCVRRVNT decimò tractanda quatuor apud Ioannem euangeliſtam.

Primum Ioan. 5. *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.*

Secundum quoque Ioann. 5. *Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis?*

Tertium Ioan. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quò minus, dixiſſem vobis: quia vado parare vobis locum.*

Quartum eſt Ioann. 17. *Et nunc clarifica tu me pater apud temetipſum claritate quam habui prius quàm mundus fieret apud te.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primum, ſcilicet *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum*, dubium occurrit ex duplici capite. Primò, quia conditionalis iſta falſa videtur, ſiue antecedens demonſtret Chriſtum in quantum homo, ſiue in quantum Deus. Nam Chriſtus non ſolùm ſecundùm diuinam naturam erat impeccabilis, ſed etiam ſecundùm humanitatem aſſumptam: ac per hoc ſecundùm quamcunque naturam perhibeat teſtimonium de ſeipſo, non poteſt mentiri: & conſequenter teſtimonium eius erit verum, cuius oppoſitum conditionalis iſta ſignificat.

Et augetur dubitatio ex eo quòd ipſemet Dominus Ioannis octauo, quum dixiſſet, Ego ſum lux mundi: & Iudæi opponerent ei, Tu de teipſo teſtimonium perhibes, teſtimonium tuum non eſt verum: reſpondit Ieſus & dixit eis: Et ſi ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verũ eſt teſtimonium meum. Vbi clarè apparet dominum aſſerere contrariam conditionalem.

Senſus iſtorum verborum Saluatoris, Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum.

AD hoc dicitur, quòd ſimpliciter & abſolutè loquendo, conditionalis ſecunda quam protulit Dominus Ioan. 8. eſt vera & aſſerenda: illa autem quæ ex Ioan. 5. allata eſt, non eſt extendenda, ſed exponenda iuxta contextum ad præcedẽtia. Duo ſiquidem ante illa verba, Dominus dixerat, ex quibus ſenſus intentus per hanc conditionalem accipi poteſt. Primum eſt, Non poſſum ego à meipſo facere quicquam. Ex quo ſumitur quòd in antecedente huius conditionalis ſubintelligitur, ly A meipſo: ita quòd conditionalis eſt iſta: Si ego à meipſo perhibeo teſtimonium de meipſo, teſtimonium meum non eſt verũ.

Et ſic conditionalis verificatur: quia ſi à ſeipſo non poteſt facere quicquam; non poteſt quoque à ſeipſo perhibere teſtimonium verum de ſeipſo & ſi à ſeipſo teſtimonium perhiberet de ſeipſo, teſtimonium eius non eſſet verum: vt pote contrarium origini veritatis: quoniam ipſe non eſt ex ſeipſo. Et eſt iſta conditionalis de genere illarum, quarum tam antecedens quàm conſequens eſt impoſsibile: vt, Si leo volat, leo habet alas: & ſimiles.

Simili quoque modo verificatur dicta conditionalis, ſi exponatur iuxta ſecundum quod pręmiſerat Dominus ibidem: ſcilicet, Quia non quæro voluntatem meam, ſed voluntatem eius qui miſit me. Hinc enim ſubintelligitur in antecedente dictæ conditionalis, ly Quęrens voluntatem aliam quàm eius qui miſit me: ita quòd conditionalis eſt iſta. Si ego quærendo voluntatem aliam: quàm eius qui miſit me, teſtimonium perhibeo de meipſo; teſtimonium meum non eſt verum; quia quærendo aliam voluntatem quàm Patris, contrariaretur veritati: & ſic teſtimonium ſuum non eſſet verum. Sed ſic etiam conditionalis eſt vera: & tam antecedens quàm conſequens eſt impoſſibile.

Illa autem conditionalis quę dicitur Ioan. 8. gloſſa non eget: quoniam vt ſonat vera eſt: & dupliciter ibi à Domino probatur. Primò, quò ad veritatem in ſe: ſcilicet quòd teſtimonium eius verum eſt ſecundùm rem, dicendo, Quia ſcio vnde venio, & quò vado: hoc eſt, quia ex certa ſcientia totius progreſſus mei loquor: ſcio enim vnde veni, à principio, à Patre, ab æternitate, &c. & quò vado, ad Patrem, ad cœlum &c. Quia enim quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur: ex certitudine ſuę ſcientiæ probat Dominus teſtimonium ſuum eſſe verum.

Secundò, quantum ad ſufficientiam legitimam: quia in lege veſtra ſcriptum eſt quòd duorum hominum teſtimonium verum eſt: ac per hoc multò magis verum eſt teſtimonium æterni Filij & Patris. Ego ſum qui teſtimonium perhibeo de meipſo: & teſtimonium perhibet de me qui miſit me Pater.

Poteſt

Digitized by Google

Poteſt quoque accipi & tertia probatio quò ad veritatem præſumptionis ex ſubiunctis verbis Domini in eodem capi. Ego gloriam meam non quæro, ſed honorifico Patrem meum, &c. Præſumi ſiquidem poteſt teſtimonium de ſeipſo falſum, propterea quia homo quęrit proprium bonum ſeu propriam gloriam: ſed vbi homo bona dicit de ſe (vt Chriſtus prædicabat ſe Deum) & propriam non quęrit gloriam, non eſt locus præſumptioni aut ſuſpicioni, quòd teſtimonium eius non ſit verum. Et propterea omnia colligendo, amplectimur ſimpliciter & abſolutè veram eſſe hanc conditionalem, ſcilicet, Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum; & ſiquidem verum & re & lege, & præſumptione. Re quidem, quia ſic eſſe ſcio: lege autem, quia duo teſtes: præſumptione verò, quia non propriam, ſed Patris gloriam quæro. Et per hoc patet ſolutio obiectionum.

QVÆSTIO SECVNDA,

CIrca ſecundum, *Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?* dubitatio occurrit ex duplici capite. Primò, circa primam partem, Quomodo poteſtis credere, qui ab inuicem gloriam accipitis? Nam aut eſt ſermo de fide informi: & ſic experientia teſtatur in multis Chriſtianis quod credunt, & tamen ab inuicem gloriam accipiunt, ponendo vltimum finem in gloria. Si verò eſt ſermo de fide formata charitate, apparet ſermo Domini per accidens: nam omne peccatum mortale tollit charitatem: & gloria non directè opponitur charitati, ſed odium. Vnde qua ratione obiectum eſt peccatum vanæ gloriæ ad impediendum fidem formatam; pari ratione quodlibet aliud peccatum objici potuit: & maiori ratione objici potuit peccatum aliquod directiùs oppoſitum charitati: vt inuidia, odium, diſcordia.

Circa ſecundam deinde partem: ſcilicet, Et gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis, duplex difficultas occurrit. Prima; quia nulla videtur gloria quæ à ſolo Deo ſit, quum etiam gloria filiorum Dei ſit, non à Deo ſolo, ſed à Deo & alijs: iuxta beatę Virginis verbum, Beatam me dicent omnes generationes, & in Pſalm. ſancti dicunt de ſeipſis: Tunc dicent inter gentes, Magnificauit Dominus facere cum eis. Secunda difficultas eſt: quia quærere gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non ſpectat ad amorem Dei, ſed ad amorem proprium, non enim hoc ſpectat ad amorem amicitiæ, ſed ad amorem concupiſcentiæ, qua homo concupiſcit ſibi bonum glorię. Et propterea, etiam ſi homo quæreret gloriam quæ a ſolo Deo eſt, quum per hoc proprium bonum quærat, non euaderet difficultatem ſeu admirationem de fide formata charitate, quæ eſt amor amicitiæ ad Deum. Vndique ergo obſcura apparent hæc Domini verba.

Inanem gloriam quærere & cæleſtem ex intentione contemnere, duo eſſe maxima fidei impedimenta: Vnde Iudæi meritò à Chriſto audiuerunt, Quomodo vos poteſtis credere qui gloriam ab inuicem accipitis, & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis. Et de triplici gloria.

AD hoc dicitur poſſe duplicem ſenſum habere illa verba. Qui ab inuicem gloriam accipitis: Primus eſt: qui accipitis humanam gloriam, vt finem ex intentione pręſtitutum. Et iuxta hunc ſenſum duo maxima impedimenta fidei opponuntur. Alterum poſitiuum: ſcilicet inanis gloria. Alterum priuatiuum: ſcilicet non quęrere gloriam cœleſtẽ. Et inanis quidem gloria, fidei impedimentum præſtat, & ex parte principij: quoniam oportet credentem intellectum captiuare in obſequium Chriſti. qui autem humanam gloriam quęritat, non ſe ſubijcit: ſed exaltare ſtudet, vt habeat vnde glorificetur, Et ex parte termini: fides enim eſt ſperandarum ſubſtantia rerum. Qui autem mercedem ſuam conſtituit in gloria humana, ad illius faſtigium tendit: non ad ſperanda

quę

quæ per fidem promittuntur.

Non quærere autem gloriam cœleſtis patriæ, maximum fidei impedimentum eſt: quia tollit motiuum ad credendum. Veniſſe ſiquidem ad fidem homines propter amorem cœleſtis gloriæ quam audierunt promiſſam credentibus, non opus eſt probare; & ſimiliter perſeuerare homines in fide ob ſimilem amorem, conſtat. Et poteſt iuxta hunc ſenſum intelligi dominica hæc ſententia de fide tam formata quàm informi. Et ſi de formata fide intelligitur, ſenſus eſt: Quomodo vos poteſtis credere? quaſi diceret: Nullo modo poteſtis vos credere fide viua, qui finem veſtrum habetis in gloria humana, & cœleſtem non quæritis. Si verò de fide informi intelligitur, ſenſus eſt, Quomodo poteſtis credere? quaſi diceret: Difficile aut malè poteſtis credere, qui humanam gloriam habetis pro fine, & cæt.

Secundus autem ſenſus eſt, Qui ab inuicem gloriam accipitis, hoc eſt, qui delectamini in gloria humana, Et iuxta hunc ſenſum principale impedimentum fidei ponitur priuatiuum: hoc eſt, non quærere gloriam cœleſtem: ita quòd principalis vis impedimenti conſiſtit in hoc quòd non quæritur cœleſtis gloria. Et delectari in humana gloria, vt ſecundarium impedimentum appoſitum hîc eſt, & ad maiorem confutationem eorum: nàm ex hoc quòd delectamur de gloria humana, reprehenſibiles magis ſumus, quòd non quærimus gloriam cœleſtem, Si enim ab appetitu gloriȩ alieni eſſemus, quaſi excuſabiles eſſemus à fidei impedimento: ſcilicet, quòd non quȩrimus gloriam, quæ à ſolo Deo eſt: vt pote qui de nulla gloria curam haberemus, ſed, vbi nos appetitores ſumus gloriæ, & ea gloria, quæ ſecundum quid eſt gloria (qualis eſt humana) delectat nos: confutamur, ſi eam quæ vera & ſimpliciter gloria eſt, non quærimus: qua fides habetur & ſeruatur. Erit ergo ſenſus: Quomodo vos poteſtis credere, quod delectamini gloria humana, & gloriam quȩ à ſolo Deo eſt non quæritis.

Et poteſt exponi tã de fide viua quàm mortua: vt ſuperiùs

expoſitum eſt: hoc eſt, nullo modo quantum ad fidem viuam: & difficilè vel malè quantum ad fidem mortuam. Nam aut cum difficultate aut debiliter fides ab ijs haberi videtur, propter ſupradictas rationes: minus tamen difficilè & ſimiliter minus malè ab ijs fides informis haberi poteſt, quam à priùs dictis, qui ex intentione gloriam humanam præſtituerunt ſibi finem. Nam qui ex huiuſmodi intentione ad gloriam humanam anhelant: aut non credunt, aut vix credunt: qui verò ex paſſione ad gloriam humanam trahuntur: debilitantur in fide, eoipſo quòd ſeipſos extollunt: quoniam fides in ſubiugatione ſuipſius conſiſtit.

Ad intuendum autem qualiter ſermo Domini eſt per ſe & non per accidens, diſtinguendum eſt de fide ſecundùm ſe, vel ſecundùm ſuum motiuum: & ſimiliter de oppoſitis fidei vel ſecundum ſe vel ratione ſui motiui. Nam licet fides ſecundum ſe ſit in intellectu; quia tamen eſt in intellectu moto à voluntate: motiuum ad fidem ex parte voluntatis ſe tenet. Et quia vt dicitur 8. Ethic. amabile quidem bonum; vnicuique autem proprium: voluntas affecta ad proprium bonum, non quodcunque, ſed cœleſtis gloriæ eſt motiuum hominis ad fidem. Et huic motiuo clarè patet opponi priuatiuè ſeu negatiuè non quærere cœleſtem gloriam: contrariè autem quærere inanem gloriam. Et propterea Dominus fidem ex parte motiui conſiderans, ambo oppoſita iniecit, contrarium quidem dicens, Qui ab inuicem gloriam accipitis, priuatiuum verò dicens, Et gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis.

Vnde ad obiecta reſpondendo dicitur quòd (vt patet ex ſupradictis) præſens ſententia de fide, vtroque modo, ſcilicet tam informi quàm formata poteſt intelligi, & quum obijcitur contra fidem informem, quoniam multi cum inani gloria habent fidem informem: iam ex dictis patet ſolutio, quòd ſi tales ex intentione habent inanem gloriam pro fine: vix habent fidem informem: ſi verò ex paſsione trahuntur ad inanem gloriam, ſicut ex paſsione peccant homines in alijs vitijs: malè habent fidem, pro quanto debilitatur in

tur in habendo fidem, vt declaratum eſt.

Ad id verò quod deinde obijcitur contra fidem formatã, quod obijceretur impedimentũ per accidens; iam patet ſolutio: quòd ſcilicet eſt impedimentum per ſe ex parte mortui ad fidẽ, & cõſequẽter ad charitatẽ per quã fides operatur.

Ad primum verò contra ſecundam partem obiectum dicitur, trifariam inueniri gloriam. Aliqua namque eſt gloria quę eſt ab hominibus ſolis, hoc eſt non a Deo: vt quum laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & iniquus benedicitur ab hominibus. Quædam verò eſt gloria, quæ eſt & ab hominibus & à Deo: vt quum commendamur de actibus virtutum: actus enim virtutum approbantur à Deo, & laudantur ab hominibus. Quædam verò gloria eſt à ſolo Deo; & hæc eſt gloria filiorum Dei per adoptionem. Quę gloria dicitur eſſe à ſolo Deo tripliciter. Primò quò ad radicem glorię: quia à ſolo Deo eſt filialis adoptio, quæ digna eſt gloriâ. Secundò, quò ad notitiam in hac vita: quia ſolus Deus nouit qui ſunt eius. Tertiò, ſubſtantialiter: quia gloria filiorum Dei conſiſtit ſubſtantialiter in hoc, quod a Deo homo commendetur. Commendationem autem aliorum accidentaliter reſpicit: ita quod ſi à ſolo Deo & à nulla creatura commendaretur ſufficit adoptionis filio. Et ex hoc capite videtur ad literam exponenda iſta Domini ſententia, dum cõtra gloriam quæ eſt hominibus, gloriam quæ a ſolo Deo eſt oppoſuit.

Et ad hunc etiam ſenſum Paulus Apoſtolus dixit, Non enim qui ſeipſum commendat, ille probatus eſt: ſed quem Deus commendat. & non dixit, Sed quem homines commendant: neque dixit, Sed quem Deus & homines commendant: vt doceret quòd in ſola commendatione Dei conſiſtit ſubſtantialiter gloria filiorum Dei. Vnde conceditur quod gloria filiorum Dei eſt etiam ab alijs, ſed accidentaliter: à ſolo autem Deo ſubſtantialiter: ſicut beatitudo ſanctorum, ſubſtantialiter conſiſtit in fruitione Dei: accidentaliter autem, in ſocietate aliorum ſanctorum.

Ad vltimum autem de amore concupiſcentiæ dicitur cõceden-

Digitized by Google

cedendo quòd appetitus gloriæ quę à ſolo Deo eſt, ad amorem concupiſcentiæ ſpectat: quo homo concupiſcit ſibiipſi bonum huiuſmodi glorię conſiſtentis in ſola cõmendatione diuina: & quòd affectus ille licèt non ſufficiat ad charitatem quæ eſt amor amicitiæ ad Deum, ſufficit tamen ad hoc quòd ſit motiuum ad fidem & charitatem. Nam quum gratia perficiat naturam: & naturæ ordo habeat vt amicabilia quæ ſunt ad alios, veniant, ex amicabilibus quæ ſunt ad ſeipſos (vt Philoſophus dicit 9. Ethic.) conſequens eſt vt huiuſmodi gloriæ amor moueat & inducat ad fidem & charitatẽ, quæ ita facit hominem amicum Dei, vt faciat etiam eundem concupiſcere ſibiipſi hanc gloriam. Et quia Dominus de motiuo & conſeruatiuo fidei ex parte noſtri loquebatur: ideò de huiuſmodi amore tam ſanctæ concupiſcentiæ locutus eſt hîc; qui paulò ſuperiùs de amore amicitiæ erga Deum eiſdem dixerat, Scio quod non habetis dilectionem Dei. Hæc de ſecundo.

QVÆSTIO TERTIA.

CIrca tertium. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minùs, dixiſſem vobis; quia vado parare vobis locum*, quæſtiunculæ tres occurrunt. Prima eſt, quid negatur per illa verba: Si quo minùs. Secunda eſt, quid eſt illud quod affirmat Dominus conditionaliter tamen, ſe fuiſſe dicturum diſcipulis in illis verbis, Dixiſſem vobis. Tertia eſt, quomodo Dominus vadit parare diſcipulis locum: quum ipſe dixerit filijs Zebedæi parata eſſe electis loca à ſuo patre, dicendo: Sedere ad dexteram vel ſiniſtrã meã, non eſt meum dare vobis: ſed quibus paratũ eſt à patre meo. Et rurſus dixit ſe in iudicio dicturum. Venite poſſidere regnum paratum vobis à conſtitutione mundi. Quomodo ergo vadit parare, ſi iam parata ſunt?

De

De manſionibus diuerſis in regno cælorum: Et quomodo dicebat Saluator: Quia vado vobis parare locum, quandoquidem is iam ab æterno præparatus eſſet.

AD hoc dicitur ſequendo ſenſum qui mihi videtur literalis, quòd per illa verba; Si quo minùs, negatur vnitas manſionis in domo cœleſtis patris: ita quòd ſenſus eſt, Si non eſſent in domo patris mei multæ manſiones: Quas multas eſſe affirmauerat, ad declarandum diſcipulis quòd licet omnes habitaturi eſſent in domo patris ſui: diuerſas tamen ſortituri eſſent habitationes in eadem cõmuni domo pro diuerſitate meritorum: vt hinc non deſperarent de æterna beatitudine minus perfecti. Si enim in domo cœleſtis patris vnica tantum eſſet manſio (hoc eſt vnicus eſſet gradus beatitudinis) oporteret in hac vita æqualia eſſe omnium ſperantium beatitudinem, merita: alioquin non poſſent pertingere ad illam vnicam manſionem: ac per hoc imperfecti qui ad æqualitatẽ perfectorum non aſcendunt, non haberent locum in illa beatitudine, vtpote quibus non deberetur illa vnica manſio, ille beatitudinis gradus. Et propterea Dominus ſubiunxit; Dixiſſem vobis: hoc ſcilicet, quòd in domo patris mei non eſt niſi vnica manſio: vt per hoc ſtuderetis fieri omnes æquales in meritis. Magna ſiquidem conſolatio eſt Chriſtianis data ex hac Domini ſententia. In domo patris mei manſiones multæ ſunt; quandoquidem & imperfectis & perfectis & magis perfectis, & breuiter omnibus diligentibus Deum quantumcũque parum, certa data eſt ſpes ſuæ manſionis: ita vt quilibet ſecundùm ſua merita, inuenturus ſit manſionem propriam in vna communi domo cœleſtis patris.

Et ad corroborãdum hanc ſpem, conſolandaque diuerſa diſcipulorum ſtudia ac merita, non ſufficit Domino affirmare, In domo patris mei manſiones multæ ſunt, ſed adiunxit, Si quo minùs, hoc eſt, ſi non eſſet ſic: hoc eſt, Si non eſſent multæ manſiones, ſed eſſet vna tantum

manſio,

manſio; dixiſſem vobis hoc ipſum. Et dignatus eſt reddere rationem, quare dixiſſet eis hoc: quia ſcilicet ex officio mihi incumbit: quia officium meum inſtat exercendum: ſcilicet quia vado parare vobis locum. Ac ſi apertè diceret: Ad me ſpectat ſignificare vobis multitudinem vel vnitatem manſionum in cœleſti domo: quia vado parare vobis locum. Et propterea ſignificaui vobis, quòd multæ ſunt, & ſi non eſſent multæ; ſed vna, ſignificaſſem vobis. Et loquitur Dominus more humano. Ad præparatorem ſiquidem locorum ſpectat denuntiare venturis diſpoſitionẽ manſionum ſuarum, & præcipuè ſecundùm vnitatem vel multitudinem. Magna ſiquidem datur conſolatio venturis, quum prędicitur eis, quòd quilibet habiturus eſt manſionem propriam in eadem communi domo. Et per hoc patet reſponſio ad duas primas quæſtiunculas.

Ad tertiam verò dicitur quòd licet præparatio cœleſtiũ manſionum ab æterno fuerit ſecundùm diuinam prædeſtinationem (iuxta verbum Domini: Quibus paratum eſt à Patre meo) & regnum cœlorum à principio mundi paratum ſit etiam ſecundum executionem inchoatiuè, pro quanto in ſanctis angelis inchoauit regnum cœlorũ commune eis & futuris hominibus electis: Dominus tamen Ieſus quodam ſpeciali modo per mortem, reſurrectionẽ, & aſcenſionem ſuam, iuit ad parandum nobis locum. Ex parte quidem noſtri: quia iuit ad tollendum impedimenta, tam naturæ quàm perſonalia: & ad donandum nobis dona, quibus præparamur ad cœleſtes manſiones. Nondum enim erat ſpiritus datus (inquit Ioan.) quia Ieſus, nondum erat glorificatus. Ex parte autẽ paternæ domus: quia aperuit ianuam felicitatis: & in poſſeſſionem poſuit genus humanum ipſius cœli ſupremi. Et ſic diuerſimodè intelligendo; & manſiones paratæ priùs erant, & per Dominum Ieſum præparandæ adhuc alio ſpeciali modo reſtabant. Hęc de tertio.

QVAESTIO QVARTA.

CIrca quartum, ſcilicet, *Et nunc clarifica tu me Pater apud temetipſum claritate quam habui, antequàm mũdus fieret apud te*, difficultas occurrit de re petita. Nam apparet implicationem fieri in hac petitione: quia petitur quod habetur imò quod habitum eſt ab æterno, petitur enim clarificatio Filij apud Patrem, quam Filius habuit apud Patrem ab æterno. Hinc enim difficultas conſurgit, quia petitio eſt rei non habitæ. Rurſus aut petitur clarificatio Filij ſecundùm humanam naturam, aut ſecundùm diuinam. Non ſecundũ diuinam, quia ſtulta videtur huiuſmodi petitio. Nullus enim niſi ſtultus petit quod Deus ſit Deus, aut quod Deus ſit omnipotens: & ſimilia. Nec ſecundũ humanam: quia falſum eſt quòd ipſa claritatẽ habuerit apud Patrem antequàm mundus fieret: hoc enim competit Filio ſecundùm Deitatem; vt patet.

Dominum in illis verbis ad Patrem, Et nunc clarifica tu me Pater &c humanitatis ſua glorificationem petiſſe: & quo ſenſu dixerit ſe eam habuiſſe antequam mundus fieret.

AD hoc dicitur quòd ſine dubio petit hic Chriſtus Dominus clarificationem ſui ſecundũ humanã naturam. Et ad literam petit clarificationem reſurrectionis, aſcenſionis & ſeſſionis ad dexteram patris cum annexis vſque ad diem iudicij excluſiuè: vt ex appoſitis duabus conditionibus colligitur. Prima eſt, Apud temetipſum: hoc eſt, da mihi gloriam apud te, hoc eſt gloriam conſiſtentẽ in cõmẽdatione tua, talis enim eſt gloria Chriſti vſque ad iudicium. Apud Deum ſiquidem commendatur & glorificatur, apud homines vero partim blaſphematur, partim parum æſtimatur: & ſi glorificatur fide, glorificatio iſta in commendatione diuina conſiſtit.

Altera conditio eſt illud aduerbium, Nunc, denotans tempus

Digitized by Google

manſio; dixiſſem vobis hoc ipſum. Et dignatus eſt reddere rationem, quare dixiſſet eis hoc: quia ſcilicet ex officio mihi incumbit: quia officium meum inſtat exercendum: ſcilicet quia vado parare vobis locum. Ac ſi apertè diceret: Ad me ſpectat ſignificare vobis multitudinem vel vnitatem manſionum in cœleſti domo: quia vado parare vobis locum. Et propterea ſignificaui vobis, quòd multæ ſunt, & ſi non eſſent multæ; ſed vna, ſignificaſſem vobis. Et loquitur Dominus more humano. Ad præparatorem ſiquidem locorum ſpectat denuntiare venturis diſpoſitionē manſionum ſuarum, & præcipuè ſecundùm vnitatem vel multitudinem. Magna ſiquidem datur conſolatio venturis, quum prędicitur eis, quòd quilibet habiturus eſt manſionem propriam in eadem communi domo. Et per hoc patet reſponſio ad duas primas quæſtiunculas.

Ad tertiam verò dicitur quòd licet præparatio cœleſtiũ manſionum ab æterno fuerit ſecundùm diuinam prædeſtinationem (iuxta verbum Domini: Quibus paratum eſt à Patre meo) & regnum cœlorum à principio mundi paratum ſit etiam ſecundum executionem inchoatiuè, pro quanto in ſanctis angelis inchoauit regnum cœlorũ commune eis & futuris hominibus electis: Dominus tamen Ieſus quodam ſpeciali modo per mortem, reſurrectionē, & aſcenſionem ſuam, iuit ad parandum nobis locum. Ex parte quidem noſtri: quia iuit ad tollendum impedimenta, tam naturæ quàm perſonalia: & ad donandum nobis dona, quibus præparamur ad cœleſtes manſiones. Nondum enim erat ſpiritus datus (inquit Ioan.) quia Ieſus nondum erat glorificatus. Ex parte autē paternæ domus quia aperuit ianuam felicitatis: & in poſſeſſionem poſuit genus humanum ipſius cœli ſupremi. Et ſic diuerſimode intelligendo; & manſiones paratæ priùs erant, & per Dominum Ieſum præparandæ adhuc alio ſpeciali modo reſtabant. Hęc de tertio.

Digitized by Google

QVAESTIO QVARTA.

CIrca quartum, ſcilicet, *Et nunc clarifica tu me Pater apud temetipſum claritate quam habui, antequàm mũdus fieret apud te*, difficultas occurrit de re petita. Nam apparet implicationem fieri in hac petitione: quia petitur quod habetur imò quod habitum eſt ab æterno, petitur enim clarificatio Filij apud Patrem, quam Filius habuit apud Patrem ab æterno. Hinc enim difficultas conſurgit, quia petitio eſt rei non habitæ. Rurſus aut petitur clarificatio Filij ſecundùm humanam naturam, aut ſecundùm diuinam. Non ſecundũ diuinam, quia ſtulta videtur huiuſmodi petitio. Nullus enim niſi ſtultus petit quod Deus ſit Deus, aut quod Deus ſit omnipotens: & ſimilia. Nec ſecundũ humanam: quia falſum eſt quòd ipſa claritatẽ habuerit apud Patrem antequàm mundus fieret: hoc enim competit Filio ſecundùm Deitatem; vt patet.

Dominum in illis Verbis ad Patrem, Et nunc clarifica tu me Pater &c humanitatis ſua glorificationem petijſſe: & quo ſenſu dixerit ſe eam habuiſſe antequam mundus fieret.

AD hoc dicitur quòd ſine dubio petit hic Chriſtus Dominus clarificationem ſui ſecundũ humanã naturam. Et ad literam petit clarificationem reſurrectionis, aſcenſionis & ſeſſionis ad dexteram patris cum annexis vſque ad diem iudicij excluſiuè: vt ex appoſitis duabus conditionibus colligitur. Prima eſt, Apud temetipſum: hoc eſt, da mihi gloriam apud te, hoc eſt gloriam conſiſtentẽ in cõmẽdatione tua, talis enim eſt gloria Chriſti vſque ad iudicium. Apud Deum ſiquidem commendatur & glorificatur, apud homines vero partim blaſphematur, partim parum æſtimatur: & ſi glorificatur fide, glorificatio iſta in commendatione diuina conſiſtit.

Altera conditio eſt illud aduerbium, Nunc, denotans tempus

tempus præſens, quod tunc, ſcilicet à tempore mortis ipſius inchoauit, quum cœpit triumphare de Inferno, ex his enim intelligimus quòd Dominus petit ſe ſecundùm humanam naturam quantum ad tempus præſens glorificari apud patrem, hoc eſt, gloria conſiſtente in commendatione ipſius Dei: hoc eſt (vt vno verbo dicatur) gloria ſpiritali: quæ in commendatione Dei conſiſtit. Ad huiuſmodi enim gloriam ſpectat quicquid habuit humana natura in Chriſto poſt mortem: & gloria fidei quam apud fideles habet in hac vita. A tempore verò iudicij erit tunc gloria extenſa ad totum vniuerſum, velint nolint inimici eius.

Ad obiecta autem in oppoſitum dicitur quòd per claritatem habitam ab æterno, duo poſſumus intelligere. Vel claritatem humanæ naturæ aſſumptæ à verbo: & tūc eſt ſenſus. Clarifica tu me pater apud temetipſum: ponendo in executione claritatem quam habui, per prædeſtinationem antequàm mundus fieret apud te: quia antequàm mundus fieret, apud Deum erat prædeſtinata gloria humanitatis Chriſti.

Et iuxta hunc ſenſum confutat Dominus erroneam ſtultitiam illorum qui negligunt petere ea quæ prædeſtinata ſunt à Deo, dicentes, Si Deus prædeſtinauit ſic fore, non oportet me orare, non oportet me ſolicitari. Ecce Dominus Chriſtus fatetur ſe ſcire prædeſtinatam ſibi gloriam: & cum hoc, orat vt prædeſtinata gloria mandetur executioni, docens nos hac ſua oratione, vt etiam ſi ſciremus nos prædeſtinatos, oraremus & operaremur, ad hoc vt prædeſtinata executioni mandarentur.

Poſſumus quoque per habitam claritatem intelligere, claritatem æternam ipſius filij Dei, & tunc eſt ſenſus, Clarifica tu me pater apud temetipſum: quaſi extendendo ad humanitatem claritatem meam diuinam, quam ab æterno habui. Et iuxta hunc ſenſum denotatur differentia inter glorificationem humanitatis Chriſti, & glorificationem aliorum ſanctorum, penes hoc, quòd glorificatio cæterorum eſt ab extrinſeco veniens: glorificatio au-

Digitized by Google

tio autem humanitatis Chriſti eſt velut ab intrinſeco deriuata: quoniam deriuatur à propria gloria ſuæ perſonæ. Vnde Ioan. 1. de Verbo incarnato dicitur. Vidimus gloriam eius quaſi vnigeniti à Patre, quia gloria ipſius quæ apparuit ex intrinſeca gloria vnigeniti à Patre emanauit. Petit ergo Dominus vt executioni mandetur hoc, ſcilicet quòd ex gloria ſua æterna deriuetur gloria in ſeipſum ſecundum humanam naturam nūc apud patrem, modo prius expoſito. Et vterque ſenſus literalis eſt & verus, nec habet diſſonantiam aliquam: quoniam licèt ſecundùm verba videatur peti quod habetur, ſecundùm tamen ſenſum petitur alio modo habendum quod vno modo habetur: quia iuxta primum ſenſum petitur habenda gloria in executione, quæ habebatur in prædeſtinatione. Iuxta ſecundum verò ſenſum petitur habenda gloria per deriuationem, quæ habebatur ſecundum eſſentiam in eadem perſona. Vnde non dixit: Claritatem quam habuit humanitas mea; ſed, Quam habui ego: petit enim in ſe ſecundum humanam naturam deriuari gloriam, quam ipſemet habet ſecundùm diuinam naturam ab æterno. Hæc de quarto. Budæ, die 14. Aprilis. M. D. XXIIII.

VNDECIMVM IENTACVLVM:

In quo tria tractantur.

OCCVRRVNT vndecimò tria occultiora tractanda.

Primum eſt Ioan. 10. quum Dominus Iudęis reſpondit: *Ego dixi dij eſtis &c.*

Secundum eſt ad Philippenſes 2. *Qui quum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt &c.*

Ter-

Tertium eſt Apoc. 4. *Tu creaſti omnia: & propter voluntatem tuam erant & creata ſunt.*

QVÆSTIO PRIMA.

CIrca primum ambiguitas magna occurrit, cur dominus, quum dixiſſet ſe eſſe verum Deum, dicendo: Ego & Pater vnum ſumus: & Iudæi vellent ipſum propterea lapidare tanquam blaſphemium, dicentes, Tu homo quum ſis, facis teipſum Deum? cur inquam diuertit ſermonem Dominus à deitate per eſſentiam, ad deitatem per participationem, afferendo Pſalmum loquentem de viris excelſis. Ego dixi dij eſtis. Videtur enim ex hoc Dominum voluiſſe occultare veritatem, qua dixerat ſe eſſe verum Deum & reddere rationem quare non blaſphemauerit: quia ſacra ſcriptura attribuit Dei nomen etiam viris excelſis. Apparet ſiquidem quòd ſeipſum voluit intelligi Deum ſimili modo ſicut illi quibus dicitur: Ego dixi, dij eſtis. Et hinc ſequeretur Arriana hæreſis, quòd Chriſtus non ſe dixit verum Deum per eſſentiam dicendo, Ego & Pater vnum ſumus, ſed expoſuit ſe eſſe Deum per participationem inducendo hanc Pſalmi authoritatem.

Et augetur difficultas ex ſubiunctis verbis de ſeipſo: ſcilicet, Quem pater ſanctificauit & miſit in mundum. Nam ſanctificari alienum eſt à Deo per eſſentiam: Filius enim Dei non eſt ſanctus factus, ſed eſt ſanctus genitus. Et propterea affirmando ſe ſanctificatum à Patre, affirmat ſe factum ſanctum à Patre: ac per hoc non eſſe Deum per eſſentiam, ſed eſſe ſanctum factum: ſicut etiam Hieremiæ dictum eſt. Antequàm exires de ventre, ſanctificaui te, Vndique ergo hæc Domini verba indecentia videtur, tũc maximè quando de eius deitate agebatur.

Dominum, illud Pſalmi teſtimonium, Ego dixi dij eſtis, attuliſſe ad confirmandam ſuam diuinitatem: nec per hoc dediſſe Arrianis occaſionem errandi.

AD hoc dicitur quod licèt prima facie hæc Domini verba diuerſiua videantur, & ad condeſcendendum debilibus Iudæorum intellectibus, aſpicere impotentibus ad claritatem ſuæ deitatis, dicta a Domino: perſpicaciùs tamen intuentibus apparet oppoſitum: nam per hæc verba Dominus & directè reſpondet obiectioni Iudæorum, & ſeipſum ampliùs manifeſtat eſſe verum Deum.

Ad cuius veritatis euidentiam, aduertendum eſt Dominum dixiſſe inueniri tripliciter communicatum Dei nomẽ. Primò, per originem, dicendo, Ego & pater vnum ſumus. Secundò, per participationem diuini ſermonis: dicendo, Si illos dixit deos ad quos Dei ſermo factus eſt. Tertiò, per gratiam vnionis perſonalis, dicendo: Quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum. Dominus namque noſter Ieſus Chriſtus quatenus filius Dei eſt, verus Deus eſt per originem æternam à patre: quatenus verò filius hominis eſt, verus quoque Deus eſt per gratiam vnionis perſonalis naturæ humanæ aſſumptæ ad perſonam filij Dei: ita quod per gratiam vnionis effectum eſt, vt homo, vt filius hominis, vt Ieſus Chriſtus eſſet verus Deus, iuxta verbum Apoſtoli ad Hebr. 1. Tanto melior angelis effectus, quantò differentiùs præ illis nomen hæreditauit. Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus es tu?

Quia igitur Iudæi obiecerãt Chriſto quòd blaſphemaſſet, propterea quia, quum eſſet homo, faciebat ſeipſum Deum: Dominus directè reſpondet non eſſe blaſphemiam, quòd homo ſit Deus, intelligendo de Deo vero· quia per gratiam vnionis perſonalis ipſe verus homo erat verus Deus. Et vt hoc poſſent intelligere, manuduxit eos per illos qui facti ſunt dij per gratiam diuini ſermonis: ita quòd cognoſcendo homines inueniri deos per gratiam vno modo, aſcenderent ad credulitatem quòd per

Digitized by Google

gratiam excellentiori modo (ſcilicet per gratiam vnionis perſonalis) inuenitur homo Deus verus. Ex hoc enim quòd vterque modus quo homo eſt Deus, ad gratiam ſpectat; rationabiliter, conuenienter ac ſapientiſſimè Dominus manuducebat Iudæos ex vno modo ad alium, ex inferiori modo ad ſuperiorem, ex gratia multis communi, ad gratiam ſingulariſſimam ſoli naturæ aſſumptę à filio Dei, conceſſam, Vnde & Dominus etiam in modo loquendi, argumentatus eſt ab inferiori gratia ad ſuperiorem, à communi ad ſingulariſſimam dicens, Si illos dixit deos ad quos ſermo Dei factus eſt; quem pater ſanctificauit &c. Inſinuando (ex differentia inter numerum pluralem & ſingularem, ſcilicet Illos & Quem: & ex differentia gratiæ, ſcilicet Ad quos ſermo Dei factus eſt, & Sanctificauit, & Miſit in mundum) rationem ſuam aſcendere & procedere ab inferiori gratia ad ſuperiorem, imò ad ſupremam. Vbi etiam aduerte, quod quia Iudæi dixerant, Facis teipſum Deum: Chriſtus reſpondet, Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum: attribuens, quòd Pater fecit, & quòd non ipſe vſurpat ſibi eſſe Deum.

Verba autem illa, Quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, ex duplici capite ſignificant gratiam vnionis perſonalis. Primò, ex vi illius relatiui Quem quod eſt relatiuum ſubſtantiæ, & refert hypoſtaſim. Inter ſanctificationem ſiquidem aliorum hominum & Chriſti hominis hæc eſt differentia: quod ſanctificatio aliorum primò refertur ad animam, & mediante anima ad perſonam quæ ſanctificatur: sãctificatio verò Chriſti hominis primò terminatur ad perſonam: nam ex hoc ipſo humanitas Chriſti fuit primò ſancta, quia facta eſt in hypoſtaſi verbi. Et propterea de Chriſto homine ſingulariſsimè dicitur, Quem Pater ſanctificauit, hoc eſt perſonaliter ſanctum fecit. Et licèt ſanctitas illius perſonæ non ſit facta in ſe; eſt tamen facta ſanctitas illius perſonæ aſſumptę: ſicut perſona filij Dei eſt facta perſona illius naturæ. Sanctificatus ergo ſingulariſſimè, dicitur Chriſtus homo: pro quanto ſanctus factus eſt ſecundùm naturam hu-

Digitized by Google

manam ex perſonalitate diuina.

Et hinc patet quàm excellentior ſit huiuſmodi ſanctificationis gratia, quàm ſit gratia ſermonis Dei; ob quam ſcriptum eſt: Ego dixi dij eſtis. Et illa quidem gratia eſt allocutionis ad homines præexiſtentes: iſta autem eſt ad conſtituēdum ſubſtantialiter hominem ſanctum: hoc eſt hominem Deum: quoniam per antonomaſiam, ſanctitas ſoli Deo attribuitur: iuxta cœleſtem hymnum, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus. Et ad propoſitum, de Chriſto dixit angelus Luc. 1. ad beatam virginem, Quod ex te naſcetur ſanctum.

Nec ſolùm verificatur hæc ſecundùm rem, ſed etiam ſeruata proprietate locutionis. Etenim ſicut Chriſtus verè dicitur ſanctificatus ratione gratiæ habitualis in anima ipſius, ita verè dicitur ſanctificatus ratione gratię vnionis perſonalis conceſſæ humanitati ipſius. Et quia hæc ſanctificatio eſt & prior & potior illa, imò eſt cauſa illius (vtpote faciens hominem, Deum verum in perſona, ſignificata per relatiuum Quem) ideo proculdubio de ſanctificatione per gratiam vnionis hæc Domini verba intelligenda ſunt. Et quoniam profundus nimis eſt huiuſmodi intellectus; ad quem Iudæi aſcendere non poterant: adiunxit bonus Dominus alterum manifeſtum caput, vnde poterant huiuſmodi vnionis gratiam percipere, addendo illud verbum: Et miſit in mundum. Nam etiam ſi ſanctificatio communi modo acciperetur: ex iſto adiūcto intelligeretur vna perſona filij Dei & filij hominis. Fuerunt ſiquidem multi alij ſancti facti, ſed nullus fuit cui conuenerint hæc duo: ſcilicet quod fuerit ſanctificatus, & fuerit miſſus in mundum.

Et nota bene ly In mundum (hoc eſt in Vniuerſum, & non in mundum viſibilem tantùm, ſed ſimpliciter & abſolutè in mundum) quoniam qui mittitur in mundum, extra mundum erat: extra quem ſolus Deus eſt, omnes enim res, partes ſunt mundi, ac per hoc ſunt in mundo ſicut partes in toto: excepta ſola illa re, quę Deus eſt; quæ etiam ſecundùm philoſophos eſt bonum extrinſecum totius vniuerſi: vt patet

Digitized by Google

12. Meta. Ex hoc igitur quòd vnuſmet homo eſt ille quem Pater ſanctificauit & miſit in mundum, etiam ſi ſanctificatio communi modo intelligeretur, ſignificatur quod vnuſmet homo, eſt & verus homo & verus Deus: quatenus ſanctificatus, verus homo: quatenus miſſus in mundum a patre, verus Deus: ac per hoc in verbis iſtis ſignificatur gratia vnionis perſonalis, qua factum eſt, vt filius hominis eſſet filius Dei, qua manifeſtè excluditur, quod blaſphemauit Dominus Ieſus: qui quum homo eſſet, & filius hominis, dixit, Quia filius Dei ſum: dixit, Ego & pater vnum ſumus. Et ſic manifeſtum eſt quòd Dominus non timuit perſeuerare in confeſsione ſuæ veræ deitatis, nec diuertit ſermonem ad deitatem per participationem: ſed quum dixiſſet ſe verum Deum per eſſentiam (quod verificatur de ipſo quatenus eſt filius Dei) aperuit Iudæis & nobis, quòd etiam quatenus eſt filius hominis, eſt per gratiam vnionis verus Deus: & ad hoc intelligendum manuduxit eos per illos qui dicti ſunt dij per gratiam ſermonis diuini. Vnde non dedit Arrianis occaſionem errandi, ſed perſcrutandi ad intelligentiam ſuæ doctrinæ.

Et quòd hæc fuerit ad literam intentio Domini, manifeſtatur per ſubſequentia verba: nam hæc quæ dixit de identitate ſuæ perſonæ, quòd erat vnus Deus & homo, ſtatim probat ſubiungendo: Si non facio opera patris mei, nolite mihi credere: ſi autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite: vt cognoſcatis & credatis quia pater in me eſt, & ego in patre. Vbi ex vnitate operationis ſuæ & patris, probat vnitatem ſubſtantialem ſui & patris quam prædixerat. Vnde etiam Iudæi auditis his, quia intelligebāt hanc Domini reſponſionem ad idem tendere quod dixerat (ſcilicet, Ego & pater vnum ſumus) propter quod volebant eum lapidare, non quieuerunt: ſed his auditis, vt Euangeliſta dicit, quærebant eum apprehendere; ſed ipſe exiuit de manibus eorum. Ex quo facto manifeſtius redditur quod diximus, ſcilicet quòd ſermo Domini non erat ad diuertendum, ſed ad manuducēdum eos ad veritatem quam dixe-

dixerat. Si enim fuiſſet diu rſiuus ſermo, non perſtitiſſent, vt apprehenderent eum, & lapidarent extra templum, vtpote perſiſtentem in blaſphemia. Et per hęc patet ſolutio ad quæſita omnia. Hæç de primo.

QVÆSTIO SECVNDA.

CIrca ſecundum ad Philip. 2. ſcilicet, *Qui quum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens:* difficultas ex multis capitibus occurrit.

Et primò, quia impertinentia multa videntur hîc appoſita. Quum enim Apoſtolus intenderet dicere, Chriſtum quum eſſet Deus ſemetipſum humiliaſſe ad incarnationem &c. impertinens primum videtur, quod ęqualitatem ad Deũ immiſceat: ſufficiebat enim dicere: Qui quum in forma Dei eſſet, exinaniuit ſemetipſum &c. Rurſus, ſi æqualitas ad Deum inſerenda erat: quorſum inſeritur iudicium ſeu arbitrium de æqualitate? Satis enim fuiſſet dicere: Qui quum in forma Dei eſſet, & æqualis eſſet Deo, exinaniuit ſemetipſum. Iterum, Si æqualitatis arbitrium interponendum erat: quorſum de non rapina ſermo hîc eſt: vbi ad humilitatis virtutem hortabatur Apoſtolus Chriſti exemplo, non ad fugam vitiorum? Nec caret denique ſcrupulo, quorſum Apoſtolus incarnationem appellauit euacuationem ipſius filij, dicendo, Exinaniuit ſemetipſum, quum nulla interuenerit euacuatio in hoc myſterio.

Secundò, magna eſt difficultas circa contextum huius ſermonis: non enim apparet ad quid reſpicit illa aduerſatiua coniunctio, Sed, quum dicitur, Sed exinaniuit ſemetipſum. Videtur enim quod debuiſſet dicere, Et tamen ſemetipſum exinaniuit: quoniam ex hoc dicto, Qui quum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe ęqualem Deo, (quo dicto ſignificatur quod Chriſtus cognouit non rapinâ ſed naturâ eſſe ſe æqualem Deo) conſequenter ſubiungendum erat: Et tamen exinaniuit ſemetipſum: & non ſubiungẽdum

erat, Sed exinaniuit ſemetipſum: quoniam nihil præmiſſum eſt, cui aduerſetur ly ſed.

Explicatur illud Apoſtoli, Qui cum in forma Dei eſſet non rapinam arbitratus eſt, &c. Vbi de humilitatis exemplo per Chriſtum nobis relicto.

AD euidentiam huius ſententiæ perſpicere oportet priùs intentionem & ſenſum: deinde ad verba deſcendere Apoſtoli. Intentio eius (vt ex contextu apparet) eſt, exemplũ humilitatis, qua ſuperiores nobis inuicem nos arbitremur, ex Chriſti actione afferre: præmiſerat enim, In humilitate ſuperiores ſibiinuicem arbitrantes: & ſubiunxit exemplum de Chriſto cum cauſali coniunctione dicens: Hoc enim ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu.

Exemplum autem Chriſti conſiſtit in duobus, primò, in myſterio incarnationis, de quo nunc eſt ſermo: deinde in myſterio paſsionis, de quo poſt ſubiungitur, Humiliauit ſemetipſum, Ex myſterio autem incarnationis intendit Apoſtolus humilitatis exemplum afferre, aſsignando rationem, quare Chriſtus recognouit Deum vt Superiorem: & hoc directè ſeruit propoſito ſuo, quo inſtruebat Philippenſes vt in humilitate ſuperiores ſibijnuicem arbitrarentur. Nam ſi Chriſtus quum ſit Deus, àrbitratus eſt Deum ſuperiorem ſibi: tantò magis homo debet hominem ſuperiorem ſibi arbitrari. Et quoniam Chriſto Domino huiuſmodi ſubiectio non cõuenit ex natura (quoniam ex natura ęqualis eſt Deo) ſed ex libero arbitrio quo voluit incarnari: ideo Apoſtolus mira ſubtilitate radices ex parte rei & intellectus, humilitatis omnis & humilitatis iſtius ſingulariſſimæ incarnationis, in hac ſententia tangit,

Quod vt clariùs intelligatur, recolendum eſt, quòd humilitas ex parte rei conſurgit ex aliqua minoritate: ex parte autem intellectus, conſurgit ex cognitione & iudicio illius minoritatis. Ex hoc enim arbitror alium mihi ſuperiorem, quia in aliquo minor ſum illo: & recognoſco me in aliquo mino-

minorem illo: ſi enim eſſem minor, & non recognoſcerem me minorem, non propterea eſſem humilis. Et per oppoſitũ, ſi aliquam minoritatem habeo reſpectu alterius, & æqualem me illi facio ſeu iudico; rapinam committo: rapio enim qualitatem quam non habeo, quum ſim minor. Et hinc amplius ſequitur: quòd ſi nos ſuperiores nobis inuicem non arbitraremur, rapinam committeremus; quia quilibet minor quum ſit altero, æqualem ſaltem ſe faceret illi, ac per hoc raperet æqualitatem.

Quibus prælibatis ſenſus Apoſtolicus eſt, quòd Chriſtus, quum Deus eſſet; non ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ, ſed ex propria voluntate recognouit Deũ ſuperiorem, formam ſerui accipiens. Et per id quod dixit, Non ex iudicio rapinæ, excluditur primò omnis minoritas a filio Dei. Si enim minor in aliquo eſſet Deo, iudicium quòd eſſet ęqualis Deo, eſſet iudicium per rapinam: ac per hoc, quòd non ex iudicio rapinæ æqualitatis diuinæ incarnatus eſt; declaratur, quòd non ex iudicio alicuius minoritatis in ſeipſo, ac per hoc quòd non ratione alicuius minoritatis ſubiectus eſt Deo. Fuiſſet ſiquidem ex iudicio rapinę diuinæ æqualitatis ſubiectus, ſi ex iudicio alicuius minoritatis in ſeipſo ſubditus eſſet, arbitrans (& meritò) rapinam, eſſe ſe æqualẽ Deo, quò minorem ſe cognoſceret. Sed non ex rapinæ iudicio, ſed ex mera ſua voluntate ſubiecit ſe Deo, formam ſerui accipiens.

Excluditur ſecundò omnis cautela rapinæ æqualitatis diuinæ, ſiue quantum ad rem, ſiue quantum ad effectum, ſiue quantum ad æſtimationem aliorum. Fuiſſet ſiquidem, ex iudicio rapinę huiuſmodi, incarnatus, ſi cauens ne Deo debitum honorem vſurparet ſibi, aut cauens ne in affectum celſitudinis diuinæ veniret, aut cauens ne æſtimaretur ab alijs Deus, formam ſerui accepiſſet. Sed omnis huiuſmodi cautela excluditur ex hoc, quòd non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe Deo æqualem in omnibus & per omnia: hoc eſt, ex hoc quod non ex iudicio rapinæ diuinę æqualitatis quomodolibet, ſed ſpontanea voluntate formam ſerui accepit.

Digitized by Google

Et poteſt hæc ſententia cauſam denotans ſubiectionis Chriſti ad Deum ſuam voluntatem, & non iudicium de minoritate aliqua in ſe cognita adhuc duplicem ſenſum habere. Primus eſt, intelligendo per æqualitatem ad Deum, æqualitatem intrinſecam. Et tunc eſt ſenſus: quòd Chriſtus quum in forma Dei eſſet, non ex iudicio rapinę diuinæ æqualitatis (hoc eſt non ex iudicio quo cognoſceret ſe rapere diuinã æqualitatem: quia non ex iudicio quo ſe recognoſceret in aliquo minorem patre; vt quia minor patre, honorare voluerit patrem accipiendo formam ſerui) ſed propria voluntate ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens.

Alter ſenſus eſt, intelligendo per æqualitatem ad Deum, æqualitem puram: hoc eſt æqualitatem non adiunctam ſeruituti. Et tunc eſt ſenſus, quod Chriſtus quum in forma dei eſſet, non ex iudicio rapinæ æqualitatis puræ (hoc eſt non quod iudicauerit rapinã, permanere ſe in pura ęqualitate ad Deum) ſed propria voluntate adiunxit ſeruitutem æqualitati, dum exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens. Et iuxta hunc ſenſum intendit dicere Apoſtolus: quòd ſi Chriſtus quum in forma Dei eſſet, voluiſſet permanere patri ęqualis purè (hoc eſt æqualis ſine adiuncta minoritate, quam per incarnationem ſibi adiunxit) non commiſiſſet rapinam, quoniam in forma Dei erat: hoc eſt, quia Deus verus erat. Et propterea non ratione alicuius debiti, aut defectus, aut minoritatis &c. ſed ſola voluntate ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens: hoc eſt, fecit ſe minorem, quum eſſet æqualis; non minuendo æqualitatem, ſed adiungendo ęqualitati minoritatem.

Et hic ſenſus vltimus, qui includit primum & addit, magis videtur amplectendus ad literam: quia ſaluat ad literam, tum proprietatem vocabulorum, tum claritatem & facilitatem ſententiæ, & exempli ad humilitatem. Iuxta hunc ſiquidem ſenſum, filius Dei verè & propriè exinaniuit ſemetipſum: hoc eſt euacuauit perſonam ſuam non aliquo intra ſuam perſonam contento, ſed puritate æqualitatis ad patrem. Nam vbi prius erat patri æqualis, & nullo modo minor,

nor, modo eſt æqualis & minor.

Et ſignanter dixi Semetipſum: quia ita ſuam perſonam filius exinaniuit, hoc eſt euacuauit puritate æqualitatis, quòd non perſonam Patris aut Spiritusſancti euacuauit tali puritate. Spiritus enim ſanctus æqualis Patri ita eſt, quòd nullo modo minor: & ſimiliter Pater ita eſt æqualis Filio & Spirituiſancto, quòd nullo modo minor. Solus autem filius eſt qui eſt & æqualis & minor: quia ſemetipſum exinaniuit: hoc eſt euacuauit puritate æqualitatis diuinę, formam ſerui accipiens, hoc eſt adiungens æqualitati ſeruitutem.

Similiter iuxta hunc ſenſum ſententia & facilis & clara eſt: vt decet epiſtolarem textum, & præcipuè in exemplis. Inuenitur ſiquidem accommodatū valde bene, ſic intellectum exemplum Ieſu Chriſti ad humilitatem: ex hoc quòd quum eſſet Deus, & noſſet quòd non eſſet ſuperbiæ rapina, permanere in diuina æqualitate pura; voluit propria voluntate, ſuam perſonam euacuare puritate æqualitatis, adiungendo ſibi ſeruitutem, qua patrem ſuperiorem haberet. Si ipſe ſic fecit, quantò magis nos (quos oportet arbitrari rapinam, eſſe nos æquales alijs: quia minores in aliquo ſumus) debemus ſuperiores nobis inuicem arbitrari? Rurſus, ſatisfacere quoque inuenitur hoc exemplum præcedentibus immediatè verbis: ſcilicet, Non quę ſua ſunt ſinguli conſiderantes, ſed ea quę aliorum: quoniam hinc habemus quòd Chriſtus Ieſus quum eſſet filius Dei, non quæ ſua ſunt, ſcilicet diuinam æqualitatem puram conſiderauit ſeruandam, ſed ad ſalutem aliorum exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens.

Et ſi altiùs ſcrutatus fueris, inuenies maximum humilitatis exemplum: quoniam quum in forma Dei eſſet, & ſecundùm Dei formam, nec haberet nec habere poſſet vllo modo ſuperiorem, ſecundùm verò perſonam non haberet quoque ſuperiorem, nec habere poſſet ſuperiorem ſeruata puritate æqualitatis: maluit euacuare ſuam perſonam puritate æqualitatis, formam ſerui accipiendo, vt haberet ſuperiorem; quàm in ſuæ æqualitatis puritate perſiſtere.

Propter

Propter quod formaliſſimè apoſtolus non dixit formam creatam, ſed Formam ſerui: vt æqualitati minoritatem ſeruilem adiunxiſſe intelligeres, non ſolùm ad cōfundendam noſtram ſuperbiam, qua ſuperiorem vllum, ſi fieri poſſet, nollemus; ſed ad impellendum ad humilitatem, qua ſuperiores nobis inuicem arbitremur: imò ad tam diu vacandum humilitatis affectui, donec ſentiamus in nobis quod & in Chriſto Ieſu ſentimus: donec affectemus ob aliorum bonum, ſuperiores alios nobis facere, euacuando nos circundantibus nos condignitatibus noſtris, & inferiorum aut etiam ſubditorum perſonas agendo; & ſi non ſemper extrà, ſaltem intus.

Ad verba autem deſcendendo, dicitur quod oportuit Apoſtolum meminiſſe æqualitatis dum tractaret de extremis, ſcilicet ſuperiore & inferiore (dixerat enim, Superiores ſibiinuicem arbitrantes) æquale enim, medium eſt inter maiorem & minorem. Oportuit quoque de arbitrio æqualitatis loqui, dum de cauſa rationali, hoc eſt agente à propoſito, tractabat. Rapinam quoque inſeruit: quoniam rapina æqualitatis ita contrarium humilitatis ſignificat, vt radicem humilitatis ſcilicet minoritatem oſtendat.

Et ſcito quòd vt contextus planus literę habeatur, negatio ſuper verbum conſtruenda eſt: ita quòd litera ſic ordinetur. Qui quum in forma Dei eſſet, non eſt arbitratus rapinam eſſe ſe æqualem Deo, ſiue æqualitate intrinſeca, ſiue ęqualitate pura: hoc eſt, non ex iudicio rapinæ æqualitatis: ſed ſemetipſum exinaniuit (in quo clauditur quòd voluntariè ſe exinaniuit) formam ſerui accipiens. Et ſic aduerſatiua coniunctio habet cui aduerſetur, dum cauſa aduerſatur cauſæ: hoc eſt voluntas aduerſatiuè ponitur ad non iudicium rapinæ. Verba enim hęc licet non per modum cauſæ inducantur quantum ad ſonum verborum; vt cauſam tamen continentia intelligenda ſunt. Et ſic intellecta, per aduerſatiuam coniunctionem, cauſa affirmata, ſcilicet voluntas, contraponitur cauſæ negatæ: ſcilicet non arbitrio rapinæ æqualitatis: & ſig-

Digitized by Google

& ſignificatur quòd non ex iudicio rapinæ, ſed ſponte exinaniuit ſemetipſum. Hęc de ſecundo.

QVAESTIO TERTIA.

CIrca tertium Apoc. 4. *Omnia creaſti, & per tuam voluntatem erant & creata ſunt* : difficultas occurrit, quo pacto verificatur quòd omnia quæ Deus creauit, per ſuam voluntatem erant, & poſtea creata ſunt. Dupliciter enim res dicuntur eſſe: vel in ſeipſis, vel in ſuis cauſis: ſicut domus dicitur eſſe vel in ſeipſa quando eſt facta, vel in mente artificis antequàm fiat. Neutro autem modo verificari poſſunt hæc verba. Non de eſſe rerum in ſeipſis: quia tale eſſe non habent antequàm creatæ ſint, in textu autem dicitur, Erant & creata ſunt. Nec de eſſe in arte diuina: quoniam creatura ſecundum eſſe quod habet in Deo, eſt creatrix eſſentia, & eſt ipſe Deus: iuxta illud Ioãnis 1. Quod factum eſt in ipſo, vita erat, ac per hoc non dependent ſecundùm tale eſſe, à voluntate Dei; & conſequenter falſum eſt dicere, quòd per voluntatem tuam erant, ſicut ſalſum eſt dicere, quòd ipſe Deus eſt per voluntatem ſuam: debuit enim dicere, Et per naturam tuam erant, aut ſaltem per intellectum tuum erant.

Quo ſenſu dicatur in Apoc. res creatas, per Dei voluntatem prius extitiſſe.

AD hoc dicitur quòd proculdubio ſermo iſte intelligitur de creaturis ſecundum quòd ſunt in mente Dei ſummi omnium artificis. Et quum obijcitur quòd creaturæ non ſunt in mente Dei per voluntatem Dei, ſed per naturam ſeu intellectum eius: reſpondetur quòd creaturæ dupliciter intelliguntur eſſe in ipſo ſummo opifice. Primò, ſimpliciter & abſolutè, vt effectus ſunt in cauſa à qua produci poſſunt. Secundò vt effectus producendi, ſunt

ſunt in cauſa.

Et vt percipias hanc diſtinctionem, conſidera quod præter creaturas productas & producendas, multa ſunt alia in diuina poteſtate, quæ poſſet producere, quæ tamē nunquam produxit nec producet. Et ex his eleua mentis oculos, & conſidera Deū glorioſum in duplici ſigno naturæ: hoc eſt conſidera primo ipſum ſecundū ſe, hoc eſt, non conſiderata determinatione voluntatis eius ad producendum aliquas creaturas: & ſic videbis omnes creaturas tā quandoque productas ſeu producendas, quàm nunquam productas ſeu producendas, habere eſſe in Deo vt in cauſa potente illas producere. Et loquendo de tali eſſe creaturarum in Deo, dicendum eſt, quòd ſunt in Deo per naturam, & non per voluntatem Dei: quoniam hoc conuenit Deo ex ſua natura, & non ex libero arbitrio. Si verò conſideres ipſum Deum glorioſum deinde in ſecundo ſigno (hoc eſt quum voluntas ſua liberè determinauit ſe ad producendum ita iſtas creaturas, puta quæ ſunt, fuerunt, aut erunt in hoc mundo; quòd non alias, quæ nunquam fuerunt, ſunt aut erunt) videbis differentiam inter creaturas & creaturas in Deo: in hoc quod quædam ſunt in eo ſolùm in potentia, quia ſcilicet poſſunt ab ipſo fieri: quædam verò ſunt in eo non ſolùm ſic, ſed etiam vt producendæ: & quòd creaturæ quæ ſunt in eo, hoc ſecundo modo, ſcilicet vt producendæ; per voluntatem ipſius Dei habent hunc eſſendi modum: quoniam ex libera Dei voluntate, quaſi tranſlatæ ſunt de ordine poſſibilium abſolutè, ad ordinem producendorum quandoque. Et de creaturis ſecundum tale eſſe Apocal. loquitur. Et verum dicit: quoniam per voluntatem Dei quę creata ſunt, erant producibilia, quamuis per naturam Dei erant ſimpliciter poſſibilia. Et ſic creaturæ vt producendæ erant in arte Dei per ſuam voluntatem, & creatæ ſunt per eandem voluntatem.

Ad obiectionem autem in oppoſitum, quòd creatura in Deo, eſt creatrix eſſentia & vita &c. reſpondetur diſtinguendo, formaliter, vel identicè: hoc eſt quod crea-

creaturæ in Deo ſecundùm illam rem in qua ſunt, non ſunt per voluntatem; quia ſic ſunt ipſa deitas: ſed formaliter vt ſunt producendę, ſunt per voluntatem: quemadmodum actus liberi arbitrij diuini formaliter eſt per diuinam voluntatem in Deo, nam quia vult eligit: & idem ipſe actus identicè (hoc eſt ſecundum rem quæ eſt) quia eſt ipſa deitas, per naturam eſt, non per voluntatem. Hæc de tertio. Budæ, die vigeſima Aprilis. M. D. XXIIII.

DVODECIMVM IENTACVLVM:

In quo quinque tractantur.

OCCVRRVNT duodecimò conſideranda circa res geſtas quinque.

Primum, Luc. 7. Quo pacto mulier peccatrix ſtans lauerit pedes Domini lachrymis.

Secundum, vnde conſtet ex Euangelio hanc mulierem peccatricem, eſſe Mariam Magdalenam, & ſororem Lazari.

Tertium, Cur Marc. 8. Dominus cæcum illuminauit paulatim, ita quod primò imperfectè, dum dixit, Video homines ambulantes ſicut arbores: & ſecundò, impoſitione manuum perfectè, vt clarè videret omnia.

Quartũ, Cur Paulus Apoſt. tam 1. ad Tim. 3. quàm ad Titum 1 tradens conditiones requiſitas ad Epiſcopũ, tradit tantummodo poſitiuas: puta ſobrium, prudentem &c. & nunquàm meminit conditionis comparatiuæ: ſcilicet quòd ſit dignior alijs.

Quintum, Cur tentator Chriſti in prima & ſecunda tẽtatione dixit, Si filius Dei es: in tertia autem hoc non dixit, ſed ad maximum ſcelus auſus eſt Chriſtum prouocare.

QVÆ.

Digitized by Google

QVÆSTIO PRIMA.

Quomodo Peccatrix dicatur ſtans lauiſſe pedes Domini.

AD primum horum dicitur, quod Lucas Euangeliſta exuberantiam fletus & lachrymarum in illa Peccatrice deſcripſit ex hoc, quod non potuit continere lachrymas, imò lachrymarum profluuium, vſque ad ſui proſtrationem ad pedes Chriſti: ſed tanta erat commotio ad fletum, & affectus ad irrigandum pedes lachrymis, vt adhuc ſtans, id eſt erecta, profluuium lachrymarum inceperit ad pedes emittere. Propter quod ſignanter Euangeliſta non dicit quòd ſtans rigauit pedes eius, ſed quòd ſtans cœpit rigare: ſignificans per hoc incontinentiam & exuberantiam lachrymarum.

QVÆSTIO SECVNDA.

Fueritne eadem mulier, Peccatrix, Maria Magdalena, & Soror Lazari.

AD ſecundum dicitur quod ex Euangelio Marci vlt. habetur Mariam Magdalenam eſſe illam de qua Dominus eiecerat ſeptem dæmonia. Et quoniam Marcus ideò deſcripſit eam à ſeptem dæmonijs, vt denotaret dignitatem hominùm peccatorum, qui ad Chriſtum conuerſi ſunt, per hoc quod Chriſtus mulieri olim tam peccatrici reſurgens primò apparuit: conſequens eſt, vt per ſeptem dæmonia intelligantur vniuerſa vitia: vt Gregor. optimè expoſuit. Alioquin nō fuiſſent ex hoc peccatores ſignificati. Nam vexari corporaliter hominem à ſeptem dæmonijs, non eſt peccatum, ſed pœna: ac per hoc non fuiſſet denotata mulier peccatrix: ſed mulier afflicta à dæmonijs. Quum itaque Maria Magdalena cui Chriſtus reſur-

reſurgens primò apparuit, ſit illa quæ vniuerſis vitijs erat ſubiecta: & nulla alia legatur, niſi illa quæ erat in ciuitate adeò peccatrix, vt etiam proprio nomine non meruit nominari: rationabilis valde apparet communis opinio eãdem dicens Mariam Magdalenam, & peccatricem apud Lucam.

Et confirmatur ex eo quòd Lucas ipſe poſt lachrymas mulieris peccatricis, ſequenti capitulo ponens mulieres Chriſti ſequaces, ante omnes ponit Mariam Magdalenam: nominans eam iam Chriſti pediſſequam, cuius peccatricis nomen tacuerat. Simile enim quid fecit de Matthæo Euangeliſta: dum ſedentem ad telonium nominat Leui, quem poſtea in catalogo Apoſtolorum nominat Matthæum.

Firmatur quoque non ſolùm eadem ſententia, ſed etiam quód ipſa fuerit ſoror Lazari, ex verbis Ioannis Euangeliſtæ, dicentis de Maria ſorore Lazari, Maria autem erat quæ vnxit pedes Domini vnguento. Ex tempore enim quo Ioannes hæc verba dixit, habetur ipſam fuiſſe, quæ olim vnxerat pedes Domini vnguento: nam per hæc verba deſcripta eſt ante reſurrectionem Lazari, ac per hoc ante tempus cœnæ in qua Lazarus reſuſcitatus, vnus erat ex diſcumbentibus ante ſex dies Paſchæ, quando Maria iterum vnxit pedes Domini. Ex quo enim Ioannes ſcripturus erat cœnam illam & vnctionem quæ ibi facta poſtea fuit, non erat ſoror Lazari deſcribenda per futuram vnctionem verbo præteriti temporis, ſcilicet vnxit: ſed ad ſignificandum præteritam vnctionem, quam deſcriptam ſciebat à Luca Euangeliſta, deſcripſit eam à pręterito actu: vt ad quantam gratiam ſint peccatores à Chriſto admiſſi, ſignificaret. Vnde & vtitur ſimili modo loquendi quo vtitur in deſcriptione aliarum perſonarũ ex præteritis actibus. Quum enim deſcribit Nicodemum ſepelientem Chriſtum, dicit quòd ipſe eſt qui venerat primùm ad eum nocte. Et ſimiliter quum deſcribit Caipham iudicantem Chriſtum, ait: Erat autem Caiphas qui cõſilium dederat Iudæis &c. Ita quoque de ſorore Lazari dicit,

dicit: Maria autem erat quæ vnxit pedes Domini vnguento, & exterſit capillis ſuis. Conſtat enim quòd nulla alia pro tunc erat quæ vnxit pedes Domini, & exterſit capillis ſuis, niſi peccatrix apud Lucam.

Non ſolùm ex tempore, ſed etiam ex loco idem confirmatur. Nam in eadem domo vtraque vnctio facta, inſinuat eãdem eſſe perſonam vngẽtem, cui commoda erat illa domus. Prima ſiquidem vnctio facta eſt in domo Simonis Phariſęi, ſecunda quoque in domo Simonis leproſi: quia Dominus curauerat eum à lepra, vt gloſſa dicit. Ex quo apparet, quod tam commoda, imò & familiaris domus Simonis erat Mariæ ſorori Lazari: vt fortè (quod etiam aliqui putant) in eadem domo, ſub diuerſa tamen contiguatione, habitaret Maria Magdalena.

Quod ex tribus elici quodammodo poteſt. Primò, ex eo quòd domeſticè videtur ingreſſa ſuper conuiuantes, quando primum rigauit pedes eius, vt cognouit quòd accubuiſſet in domo Simonis Phariſæi, quaſi nacta loci commoditatem. Secundò, ex eo quod quaſi ad manum habens dum cœnaretur ante ſex dies Paſchæ, accepit alabaſtrum vnguenti &c. Tertiò, ex eo quòd in domo Simonis Martha miniſtrabat.

Et confirmatur adhuc eadem ſententia ex fiduciali augmento familiarium tactuum. Nam quum Dominus Ieſus à mulierum conuerſatione eſſet tam alienus, vt diſcipuli videntes eum loqui cum Samaritana, mirarentur quòd cum muliere loquebatur; credibile non eſt quòd mulier aliqua auſa fuerit prima vice vngere caput ipſius: ſed quòd mulier illa quę prima vice pedes lachrymis lauit, & gratum ſuum officium fuiſſe experta eſt, dum audiuit propterea ſibi dimiſſa eſſe peccata multa: poſt multum temporis animæquior facta ex multis ſibi monſtratis beneuolentię ſignis, & multis perceptis effectibus gratiæ ſpiritalis, tantum fiducię acceperit; vt iterum pedes & caput ſimul vnxerit, rationalis proceſſus fiduciæ admittit, qui vſque adeò excreuit; vt ad reſurgentis Domini amplexum amoris ardor magnitudoque lætitiæ incitauerit: quum prohibita eſt à Domino dicente, Noli

me tan-

me tangere. Quòd enim tunc in amplexum ruere volebat, inſinuat primò ipſa Domini prohibitio: qui tamen non prohibuit eam obſculari ſibi pedes: quoniam ſcriptum eſt. Acceſſerunt & tenuerunt pedes eius.

Atteſtari etiam dicitur incorrupta adhuc caro in ſola frõte capitis eius perſeuerans. vtpotè quam Dominus manu immortali tetigit, prohibens eam, Noli me tangere. hoc eſt enim ſignum quòd vultum ſuum Magdalena non ad terram verſus pedes dirigebat, ſed neſciens quid faceret, ad amplexum.

Et hæc dicta ſint, vt percipiatur quòd vnamet perſona fuit, quę primò pro remiſsione peccatorum lachrymis rigauit pedes eius: poſtea animæquior facta ad caput vngendum aſcendit: & poſt reſurrectionem ardens Magiſtri amore in amplexus ruere voluit. Huiuſmodi enim fiduciæ progreſſus identitatem perſonę monſtrat. Et quum conſtet quòd Maria Magdalene fuit, quæ fecit hunc vltimum actum; & quòd ſoror Lazari fuit quæ fecit penultimum; & quòd peccatrix mulier, quę fecit primum: conſequens ex hoc & tot alijs antedictis eſt, vt ex euangelicis dictis credamus, vnam & eandem eſſe Mariam Magdalenam, ſororem Lazari, quæ erat in ciuitate peccatrix: vt Eccleſiaſticum etiam officium teſtatur. Hæc de ſecundo.

QVÆSTIO TERTIA.

Cur Dominus, Marci. 8. cæcum paulatim & non ſubitò ſanauit.

AD tertium dicitur quòd ratio, talis quaſi imperfecti modi curandi, fuit duplex: vna ex parte cæci; quia ſcilicet indiſpoſitus erat ad recipiendum ſubitam ſanitatem perfectam: vt patet ex eo quòd ipſe non rogabat pro ſeipſo, ſed alij rogabant pro eo. Hæc tamen cauſa non eſt ſufficiens: quoniam legitur, Dominum ſubitò curaſſe paralyticum ſubmiſſum per tegulas, ad fidem aliorum, ipſo paralytico tacente.

Vnde altera cauſa ex parte Domini ſimul cum prędicta concurrit: ſcilicet vt doceret nos, miraculoſa Dei opera, non ſolùm eſſe quæ ſubitò perfecte fiunt: ſed etiam procedendo de imperfecto ad perfectum.

Et quidem cæcus ille ita eràt diſpoſitus, vt non eſſet capax perfectæ ſanitatis vno ictu: ſed paulatim ſicut diſpoſitio erat fidei & deuotionis; ita etiam paulatim ſanitatis donum conceſſum eſt. Quod in paralytico non eſt obſeruatum: quia ratio alia vrgebat: ſcilicet, Vt ſciatis quia filius hominis habet poteſtatem in terra hominibus dimittendi peccata.

Inſtruimur ergo ex hac per partes illuminatione cæci, recognoſcere etiam diuinam gratiam, quum poſt votum emiſſum ob ſanitatem conſequendam, paulatim ſani ſimus. & ſimiliter quum ſanitatem animæ paulatim à Deo conſequimur: procedentes de imperfecto ad minus imperfectum: & inde ad aliquam perfectionem: & inde ad aliam &c. Huiuſmodi enim ſanandi modum ex ſpeciali gratia Dei procedere ex hoc Domini facto inſtruimur: & non ſolùm ea quæ ſtatim perfecta ſunt opera diuino eſſe tribuenda miraculo. Hæc de tertio.

QVÆSTIO QVARTA.

Quare Apoſtolus deſcribens Epiſcopi qualitates, non in gradu comparatiuo ſed poſitiuo tantùm eas tradat, dicens, Sobrium, prudentem &c.

AD quartum dicitur quòd Paulus Apoſtolus ad illius temporis Epiſcopos reſpexit, quando Epiſcopatus non erat honoris, ſed oner s: non habebat annexum beneficium bonorum temporalium, ſed erat tantùm ſuperintendens ſpiritalibus, & temporalium per diaconos adminiſtrator. In impoſitione autem onerum ſufficit eligere idoneum ad tale onus ſuſtinendum, & non oportet digniorem alijs pręferre: quoniã ratio exigens conditionẽ cõpara-

ratiuam

ratiuam (ſcilicet quòd ſit alijs dignior) fundatur ſuper exhibitionem boni debiti: onus autem non clauditur ſub genere bonorum, ſub quo clauduntur honores, dignitates, beneficia, &c.

Sed hęc reſponſio licèt vera dicat; non tamen ſatisfacit quoniam Apoſtolus ſcripſit epiſtolas, ad inſtruenda, non ſolùm illa tempora, ſed omnia ſuccedentia.

Similiter, non ſatisfacit reſponſio, dicens, quòd locus ab authoritate negatiuè, parum aut nihil valet: & ſic per hoc quòd Paulus tacuit conditionem comparatiuam, non poteſt deduci, Ergo conditio comparatiua non requiritur. Deficit ſiquidem hæc reſponſio in propoſito propter duo. Primò, quia Titus plus quàm legitimam excuſationē habuiſſet erroris ſui, præficiendo Epiſcopos dignos, & non adhibendo diligentiam, Vtrum ſit aliquis dignior. Nam Paulus Apoſtolus ſcribit eiſ quòd inſtituat Epiſcopos in Creta: & dat ei regulam circa conditiones eligendorum ad Epiſcopatum: nullus certè culpare poſſet Titum præficientem Epiſcopos, iuxta regulam Pauli præcisè, ac per hoc non curàntem de comparatiuis: potuiſſet enim ſemper dicere: Feci iuxta regulam à te mihi traditam: tu in culpa es, ſi inſufficienter me inſtruxiſti. Secundò, quia ipſe Paulus Apoſtolus Act. 20. ait ad Epheſios in perſona omnium quibus prędicauerat: Mundus ſum à ſanguine omnium, non enim ſubterfugi quò minus annunciatem omne conſilium Dei vobis. Quomodo namque omne conſilium Dei annuntiaſſet, ſi tradēdo regulam de eligendis Epiſcopis, tam neceſſariam conditionem tacuiſſet.

Dicendum ergo videtur quod propterea Paulus Apoſtolus hanc conditionem comparatiuam tacuit, quia per ſe loquendo non eſt neceſſaria. Dico autem per ſe: quia Epiſcopatus dupliciter conſiderari poteſt: vel ſecundum id quod conuenit ei per ſe: vel ſecundum ſibi annexa. Et ſi quidem conſideretur ſecundùm ſibi annexa (ſcilicet ſuperioritatem, honorem, dignitatem, beneficium eccleſiaſticum) ſic eſt in genere bonorum. Et quoniam huiuſmodi annexa ſunt cō-

Digitized by Google

munia bona Eccleſiaſtica: & debita membris Eccleſiæ vt diſtribuantur illis: idcirco ſecundum hæc, exigitur conditio comparatiua: vt ſcilicet digniori maiora dentur: & oppoſitum facere, eſt vitium acceptionis perſonarum.

Et iuxta hoc intelligenda eſt doctrina dicentium, quòd oportet in foro conſcientiæ eligere digniorem ad hoc, & non ſufficiat eligere bonum ſeu dignum: quia vitium acceptionis perſonarum eſt, exhibere bona debita, ſic vt minuùs dignus præponatur magis digno.

Si verò conſideretur Epiſcopatus ſecundùm id, quod conuenit ſibi per ſe; ſic eſt in genere onerum: vt patet ex actu ſibi proprio, qui eſt paſcere oues & agnos Chriſti: iuxta verbum Domini Ioan. vlt. hoc enim onerosum manifeſtè eſt, & purè oneroſum. Propter quòd dominus voluit quòd Petrus ex amore quem haberet ad ipſum Dominum, ſubiret tale onus. Et Paulus Apoſtolus docet dicens; Qui epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat: non bonam dignitatem, non gradum, non beneficium, non honorem &c: ſed opus tantùm, ac per hoc onus. Vnde & merces operario debetur: iuxta illud Matth. 20. Voca operarios, & redde illis mercedem.

Nec obſtat puritati oneris, quòd paſtorale officium, gradum poteſtatemque ſuperiorem per ſe ſupponit, aut conſtituit: quoniam huiuſmodi gradus ac poteſtas non concurrit vt bonum perſonæ quæ aſſumitur ad paſtorale onus: quia non datur ei vt bene ſibi ſit, ſed propter neceſſitatem aut vtilitatem ouium. Et vt vnico dicatur verbo, totum paſtorale officium ordinatur per ſe, ad bonum, non paſtoris, ſed Eccleſiæ Chriſti: ac per hoc in genere non bonorum, ſed onerum diſtribuendorum perſonis Eccleſiaſticis, per ſe locatur.

Conſiderando itaque Epiſcopatum per ſe, nulla apparet ratio, quòd requiratur conditio comparatiua: nam ex parte perſonæ quæ eligitur, ceſſat ratio acceptionis perſonarum: quia non diſtribuitur cõmune bonum, ſed commune onus, Vnde non cadit acceptio perſonarum, niſi fortè plus gra-

Digitized by Google

grauando illum cui datur. Ex parte verò Eccleſiæ cui ſuperintendere debet, non eſt maius debitum quàm vt ſufficienter ei prouideatur: quia Eccleſia ipſa non habet ius niſi ad ſufficientem habendum paſtorem. Cuius ſignum eſt quòd non eſt locus quærelæ, ſi ſufficienter ei prouidetur. Et ad ſupererogationis bonum ſpectat, ſi pluſquàm ſufficiens ei detur paſtor. Et confirmatur ex cæteris prouiſionibus Officialium quæ in mundo fiunt: nam vbique rectæ rationi ſatisfit, ſi ſufficienter, ciuitatibus, oppidis, regnis, adminiſtrationibus &c. prouidetur. Et ad hanc ſententiam ducunt duę priùs inductæ rationes pro ſufficientia doctrinæ ab Apoſtolo traditæ: ambæ enim multum cogunt.

Et ſi contra hanc ſententiam applicetur illa ratio: ſcilicet quare eligis ex duobus ſufficientibus minus dignum? in prõptu eſt reſponſio, quia non teneor eligere meliorem: ſed multis exiſtẽtibus ſufficientibus, locus eſt gratificationi: nec eſt acceptio perſonarum prçeligere minus dignum, ſufficiẽtem tamen; ſed libertas. Et ſi his adiunxeris, quòd temporalia bona annexa paſtoralibus officijs, per accidens concurrunt; videbis conſequenter, quòd omnibus conſideratis, ſufficit etiam in foro conſcientiæ ad euitandum peccatum mortale, eligere ſufficientem*. Quoniam actus humanus iudicandus ex ſuo genere eſt, ſecundùm id quòd eſt per ſe: quamuis peccet poſtponens digniorem ſine rationabili cauſa: eo quòd præter rectam rationem, temporalia annexa diſpenſat. Et ſpectat hoc peccatum reductiuè ad vitium acceptionis perſonarum. Dico autem reductiuè: quia non per ſe in hoc actu fit diſpenſatio bonorum, ſed per viam concomitantię.

Qui autem in diſpenſatione paſtoralium officiorum ad bona dignitatis, honoris, præbendæ &c. diſpenſanda directè reſpiciunt; vitium per ſe incurrunt acceptionis perſonarum, ſi digniorem abſque rationabili cauſa poſtponunt: & mortale conſequenter ex ſuo genere peccatum incurrunt. Hæc de quarto.

* *Multo verius & rationi conformius loquutus eſt idem Author in Summula, V.* Acceptio perſonarum. *Vbi docuit acceptionem perſonarum peccatum eſſe mortale quando eſt pernicioſa: eſſe autem pernicioſam frequenter in diſtributione communium bonorum & beneficiorum Eccleſiaſticorum.* Quum enim *inquit,* communia regni vel ciuitatis officia, dignitates, ſeu honores diſtribuuntur ita, quòd amicitiæ, vel conſanguinitatis, vel factionis, aut alterius impertinentis ratio præfert minùs dignos; ruit commune bonum. Nec minùs ruina Eccleſiæ manifeſta eſt, quum in beneficijs, ac dignitatibus eccleſiaſticis, minùs digni præferuntur: quia amici ſeu familiares vel coniuncti aut ſeruitores ſunt. *Sic ibi. Et V.* Electio Prælati, *cùm poſuiſſet duas conditiones, ſcilicet quòd electio eccleſiaſtici paſtoris, in foro conſcientia debeat ita fieri, vt ille ſit bonus & cæteris magis idoneus, ſubiunxit.* Exiguntur autem in tantũ ambæ cõditiones, vt neutra earũ poſſit ſcienter omitti, abſque peccato mortali. *Et infra:* Tenetur enim eligens, ſi abſque peccati mortalis incurſu vult eligere, tenere ſecundùm ſuam cõſcientiã, quòd ille quẽ eligit, ſit in gratia Dei, & quòd ſit ad tale officium, in hoc loco, hoc tempore &c, melior omnibus, quos nouit poſſe haberi pro tali Cura. *Imo hoc ipſum apertè conuincitur etiam ex ijs quæ hoc loco ſubiungit, dicens eos peccatum mortale genere ſuo incurrere, qui ſic officia paſtoralia diſtribuunt, vt directè reſpiciant ad bona dignitatis, honoris, præbendæ, &c. Siue enim ad iſta directè reſpiciant ſiue non; eadem inæqualitas ſemper inhæret diſtributioni illiuſmodi, nec ea mutatur propter diuerſum reſpectum diſtribuentis: ſemper quoque talis diſtributio æquè ſaluti animarum & Eccleſiæ vtilitati aduerſatur. Vnde ſi eſt peccatum mortale, quando reſpicitur ad prædicta bona dignitatis &c: aliàs quoque mortale eſſe neceſſe eſt. Et quidem quod attinet ad electionem vel inſtitutionem Epiſcopi, negari non poteſt, quin ſit peccatum mortale digniorem ſcienter præterire. Vt patet ex conc. Trid. ſſ. 24. c. 1. de refor. Vbi dicitur omnes & ſingulos qui ad promotionem præficiendorum quomodocunque ius habent, mortaliter peccare, niſi quos digniores & eccleſiæ magis vtiles ipſi iudicauerint, non quidem*

dem precibus vel humano affectu aut ambiẽtium ſuggeſtionibus ſed eorum exigentibus meritis, præfici diligenter curauerint. Sed & reliqua beneficia curam animarum habentia, ſub peccato mortali dignioribus conferenda eſſe, ratio manifeſtè oſtendit. Tantum enim eccleſiæ vtilitati, & ſaluti animarum detrahitur, quantum minus idonei propter humanum aliquem affectum in dictorum beneficiorum prouiſionibus præferuntur. Vnde ſi quoad dignitatem notabilis eſt exceſſus, neceſſe eſt quoque Eccleſiam notabile incommodum ſubire: quod vtique culpam mortalem inducit. Atque hanc ſententiam multis aſtruit Dominicus Bannes, de iure, ad q. 63. a. 2. dub. 3. Leſſius l. 2. c. 34. dub. 14. Eandem tradunt, S. Antoninus, 2. parte, tit. 1. cap. 20. §. 1. Syl. V. Electio, 1. n. 18. & 19. Angelus, eod. n. 21. Fumus, eod. num. 3. Soto l. 3. q. 6. a. 2. Couar. ad regulam, Peccatum, par. 2. §. 7. Tolet. l. 5. c. 5. num 8. Binsfeldius, enchiridij, par. 4. c. 2. Molanus, in pract. tract. 2. c. 37. concl. 14 & alij: vt meritò Bannes, vbi ſupra, dixerit eam ſententiam eſſe communem. Quin apertè colligitur ex pluribus locis S. Tho. & nominatim ex 2. 2. q. 63. a. 2. in c. vbi docet, eſſe acceptionem perſonarum, præterire digniorem in diſtributione beneficiorum eccleſiaſticorum: eamque tanto deteriorem, quanto ſpiritualia præſtant temporalibus. Atqui, acceptio perſonarum in temporalium diſpenſatione, vbi notabilis eſt exceſſus, eſt peccatum mortale, vtpote contra iuſtitiam: ergo multo magis eſt mortale in diſpenſatione ſpiritualium.

QVÆSTIO QVINTA.

Quare Diabolus in prima & ſecunda Chriſti tentatione, dixerit ei, Si Filius Dei es, & non in tertia.

AD quintum de tertia Chriſti tentatione, dicitur quòd Diabolus eadem intentione qua duas præcedẽtes, tertiam exercuit tentationem: ſcilicet animo explorandi, ſi ille homo erat filius Dei. Sed non eodem modo ingeſſit ter-

tiam, quo ingeſſerat primam & ſecundam: nam illa apertè hoc continentes propoſuit, iſtam verò occultè & inſidioſè ad hoc tendentem. Cogitauit enim apud ſe callidus tentator, per viam indirectam explorare, ſi Ieſus erat filius Dei. Et duo propoſuit: alterum eſt, ſe daturum ei omnia regna mundi: alterum, vt cadens ipſum adoraret: non ea intentione vt putaret Ieſum daturum conſenſum ad hęc: ſed quòd reſpondendo àd primum, induceret Ieſus aliquam authoritatem ſcripturę, ex qua omnia regna mundi eſſe ipſius Ieſu haberetur, ac per hoc non indigeret vt à tentatore ſibi darentur: & ſic tentator haberet intentam explorationem. Vel ſaltem reſpondendo ad ſecundum, increparet eum dicens, Tu debes me adorare, non ego te: vel aliquid ſimile, ex quo haberet intẽtam explorationem. Sed Dominus verſutias eius præuidens, nihil de Meſſia dixit: ſed tantùm de adoratione Dei ſolius. Hæc de quinto.

Villiaci: in die ſancti Viti.

M. D. XXIIII.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX

LOCORVM SCRIPTVRÆ

IN HOC LIBELLO EXPLICATORVM.

Ex Euangelio Matthæi.

CAp. quinto. *Beati pauperes ſpiritu &c. ad beatitudines pertinentia, Ientac. 4.*

Cap. duodecimo. *Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autẽ blaſphemiã nõ remittetur. Ient. 8. q. 1*

Cap. decimo-quinto. *Munus quodcunque ex me eſt, tibi proderit. Ientac. 5. quaſt. 1. Item: Omne quod in os intrat, in ventrem vadit & in ſeceſſum emittitur. Ibid. quaſt. 2.*

Cap. decimo-nono. *Erunt duo in carne vna. Itaque iam non ſunt duo ſed vna caro. Ientac. 9. quaſt. 1.*

Cap. vigeſimo-primo: *Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem verò ceciderit, conteret eum. Ibid. qu. 2.*

Cap. vigeſimo-ſexto: *Quid moleſti eſtis huic mulieri, Ientac. 1 quaſt. 1.*

Opus enim bonum operata eſt in me: nã pauperes ſemper habebitis vobiſcum; me autem non ſemper habebitis. Ibid. quaſt. 2.

Mittens enim hac vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me, fecit. Ibid. quaſt. 3,

Non bibam de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, quum illud bibam vobiſcum in regno Patris mei. Ientac. 6. qu. 1.

Conuerte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. Ibid. quaſt. 3.

Amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei, Ientac. 1. quaſt. 7.

Ex

Ex Euangelio Marci, cap. 14.

Sinite eam, quid illi moleſti eſtis? Ientac. 1. quæſt. 1.
Semper enim pauperes habetis vobiſcum, & cum volueritis, poteſtis illis benefacere: me autem non ſemper habetis. Ibid. q. 2.
Quod habuit hæc fecit: præuenit vngere corpus meum in ſepulturam. Vbicunque prædicatum fuerit &c. Ibid. quæſt. 3.
Iam non bibam de hoc genimine vitis, vſque in diem illum, quũ illud bibam nouum in regno Dei. Ientac. 6. quæſt. 1.
Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum, amictus ſindone ſuper nudo: & tenuerunt eum. Ibid. quæſt. 4.

Ex Euangelio Lucæ.

Cap. ſeptimo: *Stans retro ſecus pedes eius, cœpit rigare &c.* Ientac. 12. quæſt. 1.
Cap. decimo-tertio: *Ite & dicite vulpi illi: Ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor, quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem.* Ientac. 9. quæſt. 3.
Cap. decimo-ſexto: *Qui fidelis eſt in minimo; & in maiori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt; & in maiori iniquus eſt.* Ientac. 5. quæſt. 3.
Item, Si Moyſen & prophetas non audiunt; neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent. Ibid. quæſt. 4.
Cap. vigeſimo: *Omnis qui ceciderit ſuper illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper quem autem ceciderit, comminuet illum.* Ientac. 9. quæſt. 2.
Cap. vigeſimo-ſecundo: *Quando miſi vos ſine ſacculo & pera &c. Sed nunc qui habet ſacculam, tollat ſimiliter & peram: & qui non habet, vendat tunicam ſuam, & emat gladium. Dico enim vobis, quoniam adhuc hoc quod ſcriptum eſt, oportet impleri in me, Et cum iniquis deputatus eſt.* Ientac. 1. quæſt. 4.
Cap. vigeſimo-tertio: *Interrogabat eum multis ſermonibus: at ipſe nihil illi reſpondebat.* Ientac. 1. quæſt. 12.
Cap. vigeſimo-quarto: *Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent.* Ientac. 7. quæſt. 1.

Ex

Ex Euangelio Ioannis.

Cap. primo: *Quotquot receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios Dei fieri. Ientac. 5. quæſt. 5.*
Item, Qui non ex ſanguinibus neque ex voluntate carnis &c. Ientac. 2. quæſt. 2.
Cap. quinto: *Quomodo poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt non quæritis. Ientac. 10. quæſt. 2.*
Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum. Ibid. quæſt. 1.
Cap. octauo: *Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum. Ibid.*
Cap. decimo: *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia Ego dixi dij eſtis. Ientac. 11 quæſt. 1.*
Cap. decimo-tertio: *In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minus, dixiſſem vobis: quia vado parare vobis locum. Ientac. 10. quæſt. 3.*
Quod facis, fac citius. Ientac. 6. quæſt. 2.
Cap. decimo ſeptimo: *Et nunc clarifica me tu Pater apud temetipſum claritate quam habui priuſquam mundus fieret apud te. Ientac. 10. quæſt. 4.*
Cap. decimo octauo: *Quid me interrogas? Interroga eos &c. Ientac. 1. quæſt. 5.*
Item: Si malè loquutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: Si autem benè, quid me cædis? Ibid. quæſt. 6.
Item: A temetipſo hoc dicis, an alij tibi dixerunt de me. Ibid. quæſt. 8.
Item: Regnum meum non eſt de hoc mundo. Ibid. quæſt. 9.
Item: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati, &c. Ibid. quæſt. 10.
Cap. decimo nono: *Non haberes aduerſum me poteſtatem vllam, niſi deſuper tibi datum eſſet. Ibid. quæſt. 11.*
Item, Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Ibid. quæſt. 13.
Item, Erat autem paraſceue Paſchæ. Ientac. 6. quæſt. 5.
Item Accipite eum vos & crucifigite. Ibid. quæſt. 6.

Cap. vigeſimo: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti. Ientac. 7. quaſt. 2.*

Ex epiſtola ad Rom. cap. 1.

Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione mortuorum, Ieſu Chriſti Domini noſtri. Ientac. 2. quaſt. 1

Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem. Ibid.

Per quem accepimus gratiam & apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius. Ibid.

Ex epiſt. 1. ad Corinthios.

Cap. ſexto: *Omnia mihi licēt; ſed non omnia expediunt: Omnia mihi licent; ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Ient. 9. q. 4.*

Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat. Ientac. 8. q. 2.

Cap. decimo: *Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Ientac. 9. quaſt. 4.*

Cap. decimo quinto: *Alioqui quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis? Ientac. 2. quaſt. 3.*

Ex epiſt. ad Galatas, cap. 3.

Lex ordinata per Angelos in manu Mediatoris: Mediator autem vnius non eſt; Deus autem vnus eſt. Ient. 2. quaſt. 4.

Ex epiſt. ad Philip. cap. 2.

Qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo: ſed exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens. Ientac. 11. *quaſt.* 2.

Ex epiſt. 1. Tim. 4.

Oportet ergo Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe &c. ſobrium, prudentem, hoſpitalem, doctorem &c. Ientac. 12. quaſt. 4.

Ex

Digitized by Google

Ex epiſt. ad Titum cap. 1.

Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe &c. hoſpitalem, benignum, ſobrium, iuſtum, ſanctum, continentem &c. *Ientac. 12. quæſt. 4.*

Ex epiſt. 1. Petri cap. 2.

Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta. *Ientac. 3. quæſt. 2.*

Item, Ad quem accedentes & ipſi, tanquam lapides viui, ſuperadificamini domos ſpirituales in ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpirituales hoſtias, acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum, Ibid. quæſt. 3.

Ex epiſt. 1. Ioannis, cap. vlt.

Qui ſcit fratrem ſuum peccare peccatum non ad mortem; petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Eſt autem peccatum ad mortem? non pro illo dico, vt roget quis. Ientac. 8. quæſt. 3.

Ex Apocalypſi.

Cap. primo: *Fecit nos regnum & Sacerdotes Deo & patri ſuo. Ientac. 3. quæſt. 1.*

Cap. tertio: *Vtinam eſſes calidus aut frigidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo: quia dicis diues ſum &c. Ientac 8. quæſt. 4.*

Cap. quarto: *Tu creaſti omnia, & per voluntatem tuam erant &c. Ientac 3. quæſt. 1.*

Cap. quinto: *Dignus eſt agnus, qui occiſus eſt, accipere diuinitatem. ientac. 7. quæſt. 3.*

Item, Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes Ient 3. q. 1.

Cap. vltimo: *Qui nocet, noceat adhuc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, Ientac. 8. quæſt. 5.*

Ne ſignaueris verba prophetiæ libri huius; tempus enim prope eſt. Ibid.

Digitized by Google

INDEX QVÆSTIVNCVLARVM QVÆ IN HOC OPVSCVLO TRACTANTVR.

IN PRIMO IENTACVLO.

De verbis Domini circa ipſius ex hoc mundo tranſitum, tractantur quæſtiunculæ tredecim.

PRIMA, Cur Chriſtus reprehendit ſuos diſcipulos dicentes: Vt quid perditio hæc? poterat enim iſtud vnguentum venundari multo &c.

2. Quantum valeat excuſatio Domini: Opus enim bonum operata eſt in me: nam pauperes ſemper habebitis vobiſcum; me autem non ſemper habebitis.

3. Quorſum tria dicta à Domino excuſationi Magdalenæ vngentis ipſum, adiecta: ſcilicet de ſepulturæ ſuæ præuentione; de perpetua memoria huius vnctionis, in laudem Magdalenæ futura; & Quòd ipſa Magdalena fecit quod habuit.

4. Quo pacto verba Domini ad diſcipulos pro emendo gladio: ſcilicet, Quando miſi vos ſine ſacculo & pera &c. ad literam verificentur. Item, ad quid Apoſtoli dixerint: Ecce duo gladij hîc. Et cur Dominus meminerit perſecutionis ſuæ, non loquens de ſui defenſione.

5. Quem

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

5. Quàm conueniens fuerit hæc Domini ad Annam iudicem reſponſio: Quid me interrogas?

6. Quàm conueniens fuerit Domini ad Annæ miniſtrum percuſſorem reſponſio: Si malè locutus ſum, teſtimonium perhibe de malo: Si autem benè, quid me cædis? Item cur non reſponderit Dominus Annæ ad interrogationem de diſcipulis.

7. Cur Dominus à Caipha adiuratus vt diceret ſi ipſe eſſet Meſſias: non ſolùm ſe eſſe Chriſtum reſpondit; ſed, Amodo videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis Dei &c. adiecit.

8. Cur interroganti Pilato: Tu es Rex Iudæorum? reſpondit Dominus: A temetipſo hoc dicis; an alij tibi dixerunt de me?

9. Cur interroganti Pilato: Quid feciſti? reſpondit Dominus: Regnum meum non eſt de hoc mundo &c.

10. Cur ex verbis Domini inferenti Pilato; Ergo rex es tu? reſpondendo ſubiunxit Dominus: Ego in hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati: Omnis qui eſt ex veritate, audit vocem meam.

11. Cur interroganti Pilato: Mihi non loqueris? Neſcis quia poteſtatem habeo &c. reſpondit Dominus: Non haberes aduerſum me poteſtatem vllam, niſi tibi deſuper datum eſſet &c.

12. Cur interrogatus Dominus ab Herode in multis ſermonibus, nihil omnino reſpondit: quum tamen affulgeret ſpes profectus.

13. Cur Pilatus hanc Domini cauſam ſuper Crucem ſcripſerit: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum.

IN SECVNDO IENTACVLO,

Circa diuerſa quædam documenta ſcripturæ ſacræ, de filijs Dei, tractantur quæſtiones quatuor.

PRIMA, de verbis Pauli Apoſtoli ad Rom. 1. de vnigenito filio Dei, quibus dicit: Qui prædeſtinatus eſt filius

Digitized by Google

filius Dei in virtute, ſecundùm ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Ieſu Chriſti Domini noſtri. Item expoſitio horum duorum ab Apoſtolo ibidem dictorum: ſcilicet, Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundùm carnem: Et, Per quem accepimus gratiam & apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus pro nomine eius.

2. De verbis Ioannis Euangeliſtæ. Ioann. 1. de filijs Dei adoptiuis: Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri: qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.

3. De verbis Pauli Apoſtoli, 2. ad Corinth. 15. De baptiſmo quo generantur filij Dei, quum dicitur: Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? Vt quid & baptizantur pro illis?

4. De verbis eiuſdem Apoſtoli ad Galat. 3. de hæreditate filiorum Dei per fidem repromiſſa, non per legem, quum dicitur: Lex ordinata per Angelos in manu mediatoris: mediator autem vnius non eſt: Deus autem vnus eſt.

In tertio circa diuerſa ſcripturæ dicta de ſacerdotio, tres tractantur quæſtiones.

PRIMA, de verbis Apocal. cap. 5. Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes, & cap. 1. Fecit nos regnum & ſacerdotes Deo & patri ſuo.

2. De verbis Petri Apoſtoli in cap. 2. primæ ſuæ epiſtolæ: Vos autem genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta &c.

3. De verbis eiuſdem Petri Apoſtoli in eod cap. Ad quem accedentes, & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini domos ſpirituales, in ſacerdotium ſanctum: offerentes ſpiritales hoſtias acceptabiles Deo per Ieſum Chriſtum.

In

In quarto, de nouem beatitudinibus Euangelicis; præmittuntur autem earum tractationi quinque quæſita.

PRIMVM, Cur Dominus prinincipio has beatitudines propoſuit.

2. Cur multas.

3. Cur tot; id eſt nouem.

4. Cur pluraliter.

5. An gradatim enumerentur.

Prima beatitudo Euangelica eſt hæc: Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

2. Beati mites: quoniam ipſi poſſidebunt terram.

3. Beati qui lugent: quoniam ipſi conſolabuntur.

4. Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam: quoniam ipſi ſaturabuntur.

5. Beati miſericordes: quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.

6. Beati mundo corde: quoniam ipſi Deum videbunt.

7. Beati pacifici: quoniam filij Dei vocabuntur.

8. Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam: quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

9. Beati eſtis quum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſus vos mentientes, propter me: gaudete & exultate: quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.

In quinto, quinque tractantur ſententiæ.

PRIMA, Matth. 15. Munus quodcunque ex me eſt, tibi proderit.

2. Ibidem: Omne quod in os intrat, in ſeceſſum emittitur.

3. Luc. 16. Qui fidelis eſt in minimo; & in maiori fidelis eſt: & qui iniquus eſt in modico; iniquus eſt & in maiori.

4. Ibidem: Si Moyſen & prophetas non audiunt; neque ſi

que ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credent.

5. Ioan. 1. Quotquot receperunt eum; dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.

In ſexto tractantur ſex.

PRIMVM, verba Domini in Cœna: Non bibam de de hoc genimine vitis vſque in diem illum, quum illud bibam vobiſcum nouum in regno patris mei.

2. Verbum Domini ad Iudam in eadem Cœna: Quod facis, fac citiùs.

3. Verbum Domini ad Petrum quum percuſſit Malchum: Conuerte gladium tuum in locum ſuum: omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt.

4. Apud Marcum Euangeliſtam: Adoleſcens autem quidam ſequebatur eum amictus ſindone ſuper nudo: & tenuerunt eum &c.

5. Erat autem paraſceue Paſchæ.

6. Apud Ioannem: Accipite eum vos, & crucifigite.

In ſeptimo tractantur tria.

PRIMVM eſt apud Lucam, de duobus diſcipulis euntibus in Emaus: Oculi autem eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent.

2. Vnde ſcitur quod Thomas tetigerit manus & latus Chriſti, vt doctores affirmant?

3. Apocalyp. 5. Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere diuinitatem.

In octauo declarantur de peccatis, quinque.

PRIMVM, Matth. 12. Omne peccatum & blaſphemia remittetur hominibus: ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur.

2. primæ ad Corin. 6. Omne peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt: qui autem fornicatur, in corpus

Digitized by Google

corpus ſuum peccat.

3. primæ Ioan. vlt. Qui ſcit fratrē ſuum peccare peccatum non ad mortem: petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem. Eſt peccatum ad mortem, non pro illo dico, vt roget quis.

4. Apoc. 3. Vtinam eſſes calidus aut frigidus: ſed quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo; quia dicis, diues ſum, & locupletatus, & nullius egeo; & neſcis quia miſer es & miſerabilis, & pauper, & cęcus, & nudus.

5. Apocalyp. vlt. Qui nocet, noceat adhuc: & qui ſordidus eſt, ſordeſcat adhuc.

In nono declarantur quatuor.

PRIMVM, Matth. 19. Erunt duo in carne vna, itaque iam non ſunt duo, ſed vna caro.

2. Matth. 21. & Luc. 20. Qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur: ſuper quem veró ceciderit, conteret eum.

3. Luc 13, Ite & dicite vulpi illi: ecce eijcio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertia die conſummor: verumtamen oportet me hodie & cras & ſequenti die ambulare: quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem. Circa quod quæruntur tria. Primò, quorſum tendant hæc de Hærode verba: quum in Euangelio non legatur quòd ipſe inſidiatus fuerit Chriſto. Secundò, quid ſibi velit replicata hæc diſtinctio per tria tempora, hodie, cras, & tertia die. Tertiò, quid ſignificetur per illa verba. Quia non capit prophetam perire extra Hieruſalem: quum Latina conſtructio nullam videatur habere ſignificationem.

4. primæ ad Cor. 6. Omnia mihi licent, ſed non omnia expediunt. Omnia mihi licent: ſed ego ſub nullius redigar poteſtate. Et cap. 10. Omnia mihi licent: ſed non omnia ædificant.

Digitized by Google

In decimo tractantur quatuor Domini dicta apud Ioannem.

PRIMVM, Ioan. 5. Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, teſtimonium meum non eſt verum: quum tamen Ioan. 8, dicat: Si ego teſtimonium perhibeo de meipſo, verum eſt teſtimonium meum.

2. Item Ioan. 5. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam quæ à ſolo Deo eſt, non quæritis?

3. Ioan. 14. In domo patris mei manſiones multæ ſunt: ſi quo minus, dixiſſem vobis: quia vado parare vobis locum. Circa quod ſunt tres quæſtiunculæ. Prima, quid negetur per illa verba, Si quo minus. Secunda, quid ſit illud quod affirmat Dominus, conditionaliter tamen, ſe fuiſſe dicturum diſcipulis, in illis verbis: Dixiſſem vobis: Tertia, quomodo Dominus vadat parare diſcipulis locũ: quum ipſe dixerit filijs Zebedæi parata eſſe electis loca à ſuo patre: & quum dixerit ſe in iudicio dicturum: Venite, poſſidete regnum paratũ vobis à conſtitutione mundi.

4. Ioan. 17. Et nunc clarifica me tu pater apud temetipſum, claritate quam habui priuſquàm mundus fieret apud te.

In Vndecimo tractantur tria quædam occultoria.

PRIMVM eſt Ioann. 10. quum Dominus poſtquam dixerat ſe eſſe verum Deum, Iudæis ipſum propterea lapidare volentibus, reſpondit ſcriptum eſſe: Ego dixi, dij eſtis &c. Vbi videtur Dominus diuertere ſermonẽ à deitate per eſſentiam, ad deitatem per participationem.

2. Ad Philipp. 2. Qui quum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo; ſed exinaniuit ſemetipſum, formam ſerui accipiens.

3. Apoc. 4. Tu creaſti omnia, & per voluntatem tuam erant, & creata ſunt.

In

In duodecimo tractantur circa res geſtas quinque.

PRIMVM, Lucæ 7. quo pacto mulier peccatrix ſtans lauerit pedes Domini lachrymis.

2. Vnde conſtet ex Euangelio hanc mulierem peccatricem eſſe Mariam Magdalenam & ſororem Lazari.

3. Cur Marci 8. Dominus cæcum illuminauit paulatim: ita quòd primò imperfectè, dum dixit, Video homines ambulantes ſicut arbores; & ſecundò impoſitione manuum perfectè, vt clarè videret omnia.

4. Cur Paulus Apoſtolus tam primę ad Timoth. 3. quàm ad Tit. 1. tradens conditiones requiſitas ad Epiſcopum, tradit tantummodo conditiones poſitiuas (puta ſobrium, prudentem &c.) & nunquam meminit conditionis comparatiuę, ſcilicet quod ſit dignior alijs.

5. Cur tentator Chriſti in prima & ſecunda tentatione dixit, Si filius Dei es; in tertia autem non hoc dixit, ſed ad maximum ſcelus auſus eſt Chriſtum prouocare.

FINIS.

IN ROMA

Digitized by Google

Digitized by Google

SVMMA PRIVILEGII.

ALBERTI ET ISABELLÆ CLARÆ EVGENIÆ Archiducũ Auſtriæ, Ducum Burgundię, Brabantiæ &c. Sereniſſimorum Belgicæ Principum priuilegio cautũ eſt; ne quis librum, cui titulus eſt, *Reuerendiſſ. D.* THOMÆ DE VIO *Caietani Summula, nouiſſimè recognita per* GAVGERICVM HISPANVM *S. Theol. Licentiatum &c.* prę̨ter voluntatem BALTAZARIS BELLERI, Typographi Duacenſis, intra octennium imprimat, adulteret, aut alibi impreſſum in has inferiores Germaniæ ditiones importet, venalemue habeat. Qui ſecus faxit, confiſcatione librorum & trium florenorum, pro quolibet exemplari, pœna mulctabitur: vti latiùs in ſecretis patet literis datis Bruxellæ 25. Octobr. anno 1612.

Signat.

LE COMTE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google